

AIKAMME KUVIA

I

NOVELLIKOKOELMA

KIRJOITTI

ALKIO

PORVOOSSA,
WERNER SÖDERSTRÖM

PORVOOSSA 1889.
WERNER SÖDERSTRÖMIN KIRJAPAINOSSA.

Sisällys:

„Miesten parahia.“

Santeri Harakkaisen mieli kävi oikein hyväksi, kun kaupungin torilla tapasi muitakin oman paikkaisia, nimittäin tuon Mielosen Lautamiehen. — Pitäispä mennä tutuksi tekemään ja kyselemään joko Lautamies pian kotiinpäin lähtee . . .

Ja Santeri menikin ystävällisesti hymyillen ja tarjosi kättä.

„No päivää, onpa Lautamieskin tullut kaupunkiin.“

„Jassoo, Santeriko se olikin . . . no päivää päivää.“ Mielonen seisahtui ja antoi kättä. Santeri hymyili ja naurahteli oikein iloisesti. Ei hän kotipaikalla olisi milloinkaan uskaltanut mennä Mieloselle kättä tarjoomaan, itse kun oli vaan sellainen, halpa torpparimies ja Lautamies taas niitä kunnan mahtimiehiä ja muutenkin miesten parahia. Mutta kuinka lie nyt Santeri rohvaissut itsensä . . meni koska menikin kättelemään, koska ei ketään muita tuttavia näkynyt Lautamiehelläkään seurassaan.

„Joko Lautamies pian kotiinpäin lähtee?“ rupesi Santeri kyselemään.

„Pianhan sitä pitää lähteä, ei minulla enää suuria ole asioita.“

Santeri innostui esittelemään, että jos yhdessä lähdetäisiin ja kertoi, ettei hänelläkään enää ole muita asioita, kuin ostaa apteekista Mikon Liisalle 10 p. Elekseeriä ja Faarin muorille puolen naulaa nuuskatupakkaa. Mielonen ilostui, kun Santeri apteekia mainitsi, hänenkin piti

tuoman emännälle Lehmän Muusia. Sen asian hän nyt Santerin haltuun uskoi.

„No, noo, sitä tulee nyt vaikka kuinka pitkältä!“

Ja Santeri oli oikein riemusta ratketa kun sai Lautamiehen asiaa toimittaa. Sovittiin sitten yhtymäpaikasta ja erottiin asioillensa.

Santeri kääntyi vielä taaksensa katsomaan . . . Olipa totisesti oikein hupaisti tehdä seuraa semmoisen aika miehen kanssa kuin Mielosen Lautamies . . . Se on niitä miesten parahia.

Hän kiirehti puodiin, käski panemaan puoli naulaa Venäjänlehtiä ja sanoi, että hänellä on kova kiire, kun on yhdessä matkassa Mielosen Lautamiehen kanssa ja se odottaa häntä.

„Häh? Mielosen Lautamieskö?“ kysyi puotipalvelia.

„Niin, tunnetteko te hänet?“

„Kyllä.“

„Eikös hän ole aikamies?“

„Saattaapa olla.“ Ja puotilainen naurahteli. Santeri rupesi kertomaan Lautamiehen avuja ja rikkauksia, pyysi lopuksi sikarin suuhunsa. Ei hän tuota nyt juuri kaupan tekiäisiksi ajatellut niin pienen kaupan päälle, mutta kun tässä nyt oli niin tutustuttu. Puotilaiset antoivat Santerille sikarin ja nauroivat takapuolella. Sitten meni Santeri apteekiin, rynnisti muita ostajia kauppapöydän edestä syrjälle ja tahtoi hänelle panemaan ensin, kun Mielosen Lautamies odottaa.

„Mitä?“ kysyi apteekilainen otsaansa rypistäen. Santeri ryömäsi kauppapöydälle, pyyhki takin hijalla hikeä otsastaan, kehui Mielosen Lautamiehen häntä odottavan ja, että se Lehmän Muusi tuleekin sille Lautamiehelle.

Apteekilainen väänsi suunsa ilveelliseen hymyyn ja rupesi kyselemään muiden ostajain asioita. Santeri Harakkaisen päähän nousi kiukut . . . Eikö tuo mokoma luikkari tiedä mikä mies Mielosen Lautamies on? Hän

oli kovin loukattu ja mutisi itsekseen kuin apteekilainen vaan muille ensin antoi.

Mutta hyvissä ajoin hän ehti, sai odottaa kauan, ennen kuin Lautamies joukkoon joutui.

Kun Lautamies tuli, ei hän paljon Santeria huomannutkaan, sivumennen vaan kysyi, josko tämä oli häntä odottanut.

„Noo, ei se haittaa tee, eipä tässä ole ollut kiirettä mihinkään.“ Santeri ajoi hevosensa perään ja juoksi itse Lautamiehen häkkikärryn viereen.

„Älkää nyt ajako Lautamies, tuota, tässä olisi sitä Muusia.“ Hän kurotti myttyä.

„Jahaa, en olisi sitä enään muistanutkaan.“ Mielonen kääntyi ottamaan, kurotti kättänsä, mutta horjahti hiukan.

„Tpruu siinä!“

Hän tempasi kovasti suitsista ja hevonen peräytyi äkkiä muutaman askeleen. Mielonen horjui selkänojaa vasten ja pää retkahti rumasti.

„Noo siinä!“ Ja Mielonen alkoi vihatiestä repiä ohjaksista.

Santerin rupesi käymään sääliksi hevosta.

„Älkää nyt Lautamies, . . . menee mustan suupielet rikki.“

Mielonen ei pannut mitään huomiota Santerin puheesen, mutta kun sai mustan hiukan asettumaan, ojensi vaan synkeänä kätensä johon toinen sai pistää lääkemytyn. Sanaa sanomatta lähti hän jälleen ajamaan ja Santeri sai olla vikkelöissään kuin ehti perään kiirehtivän hevosensa rattaille. Saatuansa itsensä mukavasti istumaan, kiinnitti hän katseensa Lautamieheen ja hymähti hiukan epävarmasti . . Kovin oli mielestänsä kopeasti kohdellut.

„Kyllä hän on hiukan tuitukassa,“ hän puoliääneen lausui ja rupesi itsekseen ajattelemaan, että minkälainen mies se oikein on, tuo Mielosen Lautamies, kun hevostakin noin rääkkää . . .

„Tule tänne Santeri!“ kuuli hän Lautamiehen huutavan ja näki pidättelevän hevostansa kävelemään. Santeri vähän sävähti ... Mitähän nyt mahtanee sanoakaan tuo matkatoveri? Hän oikein pelkäsi, että rupee haukkumaan, kun hän äsken uskalsi kieltää hevosta rääkkäämästä ... Ne ovat niin ylpeitä nuo isoset ettei köyhä saisi puhua mitään ...

Mutta Lautamiespä tarjosikin vaan ryypyn pullostaan, kun Santeri peläten meni ääreen

„Ota tästä ryyppy.“

„Mitä te nyt mullen ryyppyä ... älkää turhia ... Lautamies ryyppää nyt vaan itse.“ Santeri oikein tutisi mielenliikutuksesta, kun Mielonen noin hyväntahtoinen oli ja noin korea kuvaisesta pullosta ryyppyä tarjosi ... ei sanaakan maininnut äskeisestä.

„No, ota ryyppy kun annan,“ sanoi Lautamies kovuudella, ikäänkuin laiskaa poikaa lukemaan pakoitetaan. Eikä Santerin enää tehnyt mieli vastaan sanoa, otti pullon, ja pani huulillensa, tarjosi sitten takaisin.

„Kiitoksia paljon, sepä olikin hyvää, oikein paremman tapin takaista.“

„No, päästä suuhus asti,“ käski toinen.

„Kyllä se nyt jo piisaa ... Tuota ... en minä ole tottunut paljon ryyppäämään.“ Santeri Harakkainen katsoi nöyrästi hymyillen Lautamieheen, ikäänkuin rukoillen tyhmyyttänsä ja oppimattomuuttansa anteeksi.

„Ryyppää nyt kun käsken, äläkä siinä turhia siekaile, kun mielesi kuitenkin tekee.“

Santeri maistoi vielä huuliinsa, antoi sitte pullon takaisin, kiitteli ja kehui aineetta. Mielonen otti itse hyvän kulauksen.

„Kyllä ryypätä saa, kun ryyppää kohtuudella,“ hän sanoi ja löi tulpan kiini.

„No niin, ei suinkaan se ketään vahingoita, kun kohtuudella ... mutta minä en tuota ole tottunut viljelemään paljon ollenkaan,“ toimitti Santeri.

„Olen minä viljellyt aina,“ kehui Mielonen ylpeillen, „mutta minä olen viljellyt kohtuudella. Ei sitä saa siltä itseänsä juovuksiin juoda, vaikka ryyppää.“

„Joo, joo, kyllähän se sellaista on, mutta ...“

„Vai ootko nähnyt, että minä olisin ollut liiaksi juovuksissa koskaan?“

„Enkä olekaan. Koska minä olisin nähnyt Lautamiestä juovuksissa.“

„Eikä ole kukaan nähnyt. Kyllähän sitä nyt toisinaan tulee vähän ryypättyä, mutta ei se siltä ole mitään juovuksissa olemista, kun itsensä ja asiansa hoitaa.“

Santeri vakuutti asian kaikin puolin olevan totta.

„Muutamat, kun ne vähän ryyppäävät, tulevat kohta noloiksi, niin etteivät ollenkaan ymmärrä asioitansa. Ei sillä lailla saa ryypätä!“

Lautamies nykäsi hevosensa juoksemaan. Santerille oli äsken jo johtunut, ikään kuin itsestään mieleen, että „kuinkahan tuo Lautamies nyt noin on ryypännyt, eipä se juuri tapaa niin ...“ Mutta nyt kuin tämä oli hänelle sanonut oikein jutunjärjen, selvittänyt, kuinka hyvin hän asiansa hoitaa, niin Santerikin muisti, että hyvin hän oli aina hoitanut ne, ei paljon koskaan ollut puhuttu hänen hulluttelemisestaan juovuksissa. Kyllähän aina vähin, mutta joskus sitä viisaskin erehtyy.

Ja Mielonen kuvastui Harakkaisen Santerin mielessä yhä enemmän kunnon mieheksi ... „Osaa ryypätäkin niin, ettei mitään haittaa tee ... Ei sitä moni osaa.“

„Santeri, tule tänne!“

Kun kerran Lautamies kutsui, niin eihän Santeri menemättä viitsinyt olla ... Ja saattoihan tuota huviksensa nyt vähän kävelläkin, pitkä kun oli matka.

„Ota ryyppy, Santeri.“

„Älkää nyt joutavia minullen aina, kun ei minulla ole ollenkaan teille antaa, ryypätkää nyt vaan itse,“ esitteli Santeri.

„Älä siinä juonittele, mitähän minä sinun viinoistasi..“

Santeri otti, pani vähän huuliinsa, ei uskaltanut paljoa suuhunsa päästää . . .

Olispa oikein rumaa nyt itseänsä juovuksiin ryypätä kun on Mielosen Lautamiehen kanssa yhdessä joukossa . . Pian sen matalan meren kylmää, ei sitä kaikki tiedä niin määräänsä, kuin Lautamies . . .

Santeri antoi pullon Lautamiehelle ja ajatteli mielessään sopivaa puheen ainetta.

„On niitä muutamia miehiä siinä meidänkin kylässä mennyt raittiusseuraan, mutta ei mun ole häneheu tullut mentyä vielä,“ rupesi Santeri juttelemaan.

„Hm . . .“ Lautamiehen suu meni vähän hymyyn ja vakavana katseli hän pilviä kohden.

„Se on lapsellista touhua se. Ei sitä aikaiset miehet viitsi sellaisia puuhia pitää.“

Santeri oikein hämmästyi . . . Kuinkahan se Lautamies nyt tuolla lailla? Onhan siinä puuhassa aivan täysiaikaiset miehet ja ne edistyksen harrastajat . . . Puhuu aivan samoin kuin tuo, vanha patajuoppo, Sorviston Suutari . . . Hän rupesi tuumimaan ettei hän ollut oikein ymmärtänyt Lautamiestä, taikka tämä ei ollut häntä ymmärtänyt. Rupesi siis uudestaan asiasta puhumaan.

„Mutta kyllä olisi mukavaa, ettei ollenkaan ryypätäisi, kun sen viinan kautta tulee niin paljon vahinkoa.“ Santeri tirkisteli Mieloseen, ajatellen, että nyt kai sitä jo pitäisi ymmärtää mitä hän ajatteli. Lautamies huomasi, että Santeri oli oikein ruvennut miettimään tuota juttua. Siitä syystä hän innostui pitämään selvityspuhetta.

„Kyllä ryypätä saa, kun ryyppää kohtuudella!“ hän sanoi ja oikein ähkäsi innostuksesta. „Ei minun mieleni koskaan viinaa tee, mutta maistan kun sattuu . . . Noo, juopoille se nyt kyllä sopii tuo raittiuskin, ja taas sellaisille jotka eivät missään seuroissa käy. Mutta kun paljo pitää olla ihmisten kanssa tekemisissä, niin kuin minunkin, niin ei sitä sovi olla . . . jopa sitä kadottaisi arvonsa.“

Mielosen iloksi, huomasikin Santeri, mitä tarkoitettiin.

„No mitäs varten teidän tarvitseekan raittiiksi ruveta, eikä teidän todesta sovikaan, niinkuin jo sanoitte. Mutta köyhäin, meikäläisten kyllä sopii ja tarpeellistakin on,“ tuumali Santeri.

„Aivan niin . . . teikäläisten sopii kyllä.“

Lautamies nykäsi hevosensa juoksemaan, Santeri meni rattaillensa. Näki sieltä, miten Mielonen useat kerrat otti pullon taskustaan ja suuteli sitä. Rupesi lopulta jo oikein ihmeeksi käymään . . . Kuinkahan jaksaakaan tuo Lautamies noin paljo ryypätä? Jo minä nahaksi menisin, jos tulla tavoin . . .

Mutta hyvin vaan istui Mielonen rattaillaan, suorana, könevänä ja rupesi aina kovemmin ja kovemmin ajamaan. Santerin rupesi käymään sääliksi hevostaan, oikein teki mieli jäämään, mutta ei tahtonut viitsiä . . . eihän sitä usein saa sellaisessa seurassa kaupungista tulla . . . ja kun jo ryyppyjäkin oli antanut . . .

Hän kiirehti hevostansa perään ja koetti rauhoittaa tuntoansa. Mutta kun rupesi vaahtokakkaroita vierimään pitkin valkosen kylkiä, niin jo pidätti Santeri kävelemään.

Onpa oikein riivattu ajamaan tuo Lautamies, kun ei yhtään hevostansa sääli! . . .

Santerin tuntoa vaivasi, kun hevonen niin puhalsi ja hikoili. Hän ajatteli ja katseli toverinsa perään, huomasi iloksensa että senkin hevonen pidättyi kävelemään tuolla matkan päässä. Jo meni mieli oikein hyväksi: seurallinen, hyvä mies onkin tuo Lautamies, kun ei tahdo toveriansa jättää, vaikka tämä köyhempikin olisi.

Valko sai taas juosta hölkkästä, että olisi matkatoveri saavutettu.

„Ka . . . tpruu!“

Santeri näki hatun maantiellä ja riensi sitä ottamaan ylös.

„Kas helkkari, kun olikin hyvä, sievä, musta hattu!„ hän äänekkäästi huudahti. „Sepä nyt oli onni! Ei aina

tuollaisiakaan löydä.“ Hän kiirehti rattaillensa ja katseli mielissään hattua.

„Sepä oli kerrassaan onni!“

Ja Santeri koetti hattua päähänsä, tosin oli se vähän iso, mutta eihän se haitannut, kun niin helpolla oli saanut. Sydän hytkähteli niin somasti, kun ajatteli että hattu päässä saa kotikylään mennä . . . ja nyt ensin Lautamiehen luo . . .

„Saa nähdä, mitä sanoo Lautamies, eikö ruvenne edes mielittelemään . . . Soo valkonen!“

„Lautamies oli sillä aikaa ehtinyt pois näkyvistä, kun Santerin hevonen taas sai hiljakseen nutustella tuon hatun löytämisen johdosta.

„So, sooh!“

Valko sai ohjas-periä lavoillensa ja se alkoi aika kyytiä kiitää eteenpäin. Santerin täytyi pitää toisella kädellä kiini hattua päässänsä, ettei pääsisi pois lentämään. Pian saavutti hän Mielosen näkyviinsä. Santeri näki, että sen hevonen lotusteli hiljaa.

„Unettamaanpa on ruvennut äijää,“ hän ajatteli, „kun noin tuolla eteenpäin kuojuu. Muutenkos se niin hiljaa ajaisi!“

Mutta likemmaksi tultua näki Santeri, ettei Lautamiehellä ollut hattua päässä.

„No mutta . . .“ Hän kourasi hatun päästään käteensä, katseli ja muisteli minkälainen lakki oli ollut Mielosella.

„Jumaliste! tämä onkin Lautamiehen hattu!“

Ja hän juoksi Lautamiehen luokse, joka rattaillaan rumasti rötköttäen nuokkui. Ei näkynyt hattua rattailla . . .

„Kuulkaa Lautamies! Onko tämä teidän hattunne?“

Toinen ei herännyt, nuokkui vaan ja rötkötti. Santeri ei tahtonut uskaltaa ruveta töyttimään . . . mutta kun ei muukaan tahtonut auttaa, niin . . .

„Kuulkaa, onkohan tämä teidän hattunne?“

Lautamies heräsi örähdellen ja katsoa töllötti älyttömästi Santerin kasvoihin, osoittamatta vähääkän ymmärryksen merkkejä.

„Onkohan tämä teidän hattunne?“

Jo tuli vähän tajullensa Lautamies, kun kuuli ihmisen puhetta.

„Tpruu! . . häh!“

Santeri uudisti sanottavansa. Hevoset seisahtuivat ja Lautamies töllötti pilviin. Sitten hän äkkiä tunteli päätänsä, rykäsi ja rupesi koperoimaan häkkikärryn pohjaa.

Taju hänessä nähtävästi vähitellen heräsi. Kun oli turhaan koperoinut, pääsi häneltä ikään kuin väkinäinen huokaus ja silmät harailivat jonkullaisella hätäisyydellä ympäristöä. Santerikin tunsi itsensä masentuneeksi, kun noin kamalasti käyttäytyi tuo matkatoveri. Hiljaa, arvelevaisesti sanoi hän:

„Tässä on Lautamiehen hattu.“ Mielonen tarttui hattuun kiini kuin haukka ja pani sen päähänsä.

„Mitä sinä mun hattuani! . .“ hän ärjäsi sydämystyksissään äkeästi.

Santeri hämmästyi enemmän, tunteille teki oikein ilkeätä.

„Tuolta minä sen otin tieltä, kun oli pudonnut teidän päästänne. Vai luuleeko Lautamies, että minä olen sen teidän päästänne ottanut?“

Santeri ajatteli, että täytyypä ottaa ja puhella tässä oikein järjellisesti ja selittää Lautamiehelle, kuinka asia oikein oli, ettei edes pahaa sopua tulisi turhan päitten.

„Älä tule kuule juonittelemaan parempaisi kanssa, Santeri!“ Mielonen puti nyrkkiä ja katseli Santeria kuin härkä.

„Kaa . . no luuleeko Lautamies, että minä . .“

„Muista kuule, Santtu, kenenkä kanssa kuriittelet . . minä näytän sulle oikein . .“

Mielonen rupesi osoittelemaan tulla rattailta alas. Santeri alkoi itsestänsä jäädä kärryjen takapuolelle, eikä hän oikein tahtonut päästä selville siitä, pitikö hänen

ruveta pelkäämään, vaiko etsimään lyömä asetta. Lautamies rähmi hoijakassaan, Santerin olisi tarvinnut mennä ystävällisesti häntä maahan auttamaan. Mutta ei hän mennyt, ajatteli vaan omaa kohtaansa. Vaan Lautamies ei tullutkaan maahan, jäi vaan kontallensa hoijakan pohjaan janäytti siinä miettivän.

„Vai sinä roisto tässä! . .“ Hän rupesi uudestaan liikkumaan, kuin muisti vihansa.

„Minäkö roisto?“ Santerikin suuttui, päätti ottaa kumppaninsa oikein lujalle haukkumisesta.

„Jottako minä olen roisto, häh?“

„Sinä, sinä juuri olet roisto, junkkari . . Oo hevonen lurjujen joukosta!“ Mielonen sai itsensä istuimelle istumaan, tempasi ohjaksista ja sai hevosensa täyteen lentoon. Santeri oli niin silmittömästi suutuksissaan että oli vähällä unohtaa valkosensa, joka alkoi kiirehtiä toisen perään.

„Entä repale on tuokin, vaikka niin kehutaan!“ hän äänteli, kun meni rattaillensa ja rupesi siitä lakkiansa etsimään johon muisti sen äsken panneensa. Mutta sitä ei löytynyt, ei mistään, pudonnut oli ihan varmaan. Voi kun Santeri nyt rupesi kiroilemaan ja matkatoveriansa panettelemaan! Hän käänsi hevosensa takaisin ja alkoi aika kyytiä ajaa lakkiansa hakemaan. Mielonen mennä köröttelí tietänsä ja hautoi mielessään äkäisiä tuumia

„Kun meinaa, raato, „speijaamaan“ ruveta parempiansa! . .“

„Ääh!“ Hän antoi hevoselle selkään ja rääkäsi tavattomalla nautinnolla ja itseensä luottaen:

„Ei siihen kykene paremmatkaan, kuin Harakkaisen Santtu!“

Etäältä hän äkkäsi vastaansa tulevan pitkän jonon tervakuormia. Hän tunsi itsessään tavattoman miehuullisten tunteiden hallintoa, kun oli saanut Santerin niin miehen tavoin haukutuksi.

. . . Joutaisivat ne nuokin tietää, mikä mies minä olen . . .

Mielonen röyhisti rintaansa, koetti asettaa itsensä suorassa ja pönäkästi istumaan. Vaikealta se tuntui, kun juopunut veri niin itsepintaisesti tahtoi ruumista huljuttaa. Kun piti päätä kohdallaan ja kiinnitti silmänsä yhteen kohti, niin sitten tuntui paraiten pidättyvän . . . kun vähänkin käänsi silmiä toisaalle, niin kohta huljahti ylä ruumis, eikä sitä tahtonut saada enään pidättymäänkään.

Jo tulivat tervakuormat lähellä . . silmät kiintyivät tähtäämään hevosen korviin . . Kas hullua, kuinka mukavasti ne viirailevat, nuo korvat! . .

Ja Lautamiehen koko huomio ja ajatus kiintyi hevosen korviin, niin, ettei oikeastaan huomannutkaan ketä vastaan tuli. Sen vaan äkkäsi, että kun nykäsi suitsista, hevosen korvat sitä vikkelämmin viirailivat, pää nousi pystöön ja hepo otti reiman hyppäyksen.

„Älä aja mies! — Tpruu tpruu! — Älä aja yhteen! — Hulluko se on, tuo? . . voi . . tpruu! . . Katsokaa sen hullua! . . ka ka, no, siinä se nyt oli!“

Mielonen kyllä kuuli, kun miehet huusivat ja pari tyttöä parkui, mutta ei hän viitsinyt turhista hätäillä, tempoi vaan hevosta vuoroon kumpaisestakin ohjaksesta.

. . Mitä ne hulluja hätivät? . . pelkäävät raukat, kun näkevät hyvällä hevosella ajettavan! . .

Mutta hevonen ällistyi tervamiesten huutamisesta, kun oma isäntä vaan yhä kärtti, ja tempasipa yhteen erään tervakuorman kanssa.

Se oli vähän kovallainen täräys, kun häkkirattaat kiersivät nurin ojaan, pyörät taivasta kohti, musta jäi kylelleen ojanreunalle lepäämään ja Lautamies itse onnellisesti tipahti ojanpohjaan rapakkoon.

Tervamiehet riensivät hätäytyneinä apuun. Saivat heti selville, että Lautamies ilki-elävänä purskutteli ravassa ja teki jo alku-yrityksiä kontataksensa pois nurin käännettyin rattaidensa alta. Miehet rupesivat nauramaan, kun näkivät ettei henki ollut kysymyksessä, alkoivatpa vielä ilkeästi suutansa piestä. Ryhtyivät sitten hevosta ensimäi-

senä auttamaan ja antoivat Lautamiehen yksin miettiä pelastuskeinojaan.

Kun miehet saivat hevosen pystöön ja rattaat ylös ojasta, jättivät he auttamis-tuumat sikseen. Jouten vaan katselivat ja puheillaan viiltelivät Mielosen sydäntä, kun tämä koetti kokoilla pikku tavaroitaan, jotka olivat sinne tänne lentännet. Ensimäisenä he rupesivat ryyppyjä vaatimaan, kun Lautamiehen viinalekkerin näkivät. Melkein tyhjäksi sen tyhjensivät, iso joukko kun oli miehiä. Tulivat hiukan hutikkaan.

„Kuule mies, mistä sinä olet kotoisin?"

Tuo kyseliä oli varmaankin joukon isäntä, ainakin se Mielosestakin siltä näytti.

Mielonen oli juuri vaipunut katsomaan rikkautunutta kohtaa häkki-kärryn istuimessa.

„Noo, mitäs se nyt tähän kuuluu?" hän kurjallaisesti hymyillen vastasi.

„Eipä mitään. Mutta onko sulla rahaa maksaa, kun ajoit rikki tuon minun rattaani pyörän? Sinun täytyy maksaa siitä 5 markkaa, kun niin sikamaisesti ajat."

„Jos ei ole rahaa, niin takki pantiksi, onpa hänellä hyvä takki", sanoi joku.

„Raha ei tee meillä mitään kiusaa." Ja kun Mielonen sen sai sanotuksi, niin hän röyhisti rintaansa ja rupesi näyttämään enemmän miehuulliselta.

„En minä siitä niin paljoa maksa", hän sanoi, „se oli vahinko . . tuli vähän liiaksi ryypättyä . . johan te sen nyt ymmärrätte." Hän katseli surkutellen miehiä, kun eivät ne näyttäneet ymmärtävän.

„Ryyppää kohtuudella sika!" huudettiin ja katseltiin Mielosen ryvettynyttä asua.

Mielonen ei päässyt puhun, ei pitkään, kun ei häntä ymmärretty.

„Voi moukkia", huokasi Lautamies raskaasti, „kun pitää joutua tekemisiin kaikellaisten roistojen kanssa".

„Häh, mitä piruja . . mekö roistoja?" alkoi yksi kysellä. Toisetkin hörkistivät korviansa . . Tuollaistako se junkkari nyt rupeaa sanomaan, kun ensin ajaa ojaan itse ja muut saavat ylös auttaa?

Mielonen pelästyi, kun havaitsi, että muut olivat kuulleet mitä hän ajatteli. Ja miehet raivosivat, uhkasivat panna uudestaan ojaan.

„Maksa pois, että pääsemme lähtemään", vaati isäntä jurosti käskemällä, ja koetti rauhoittaa muita vakavemmasti käyttäytymään.

Mielonen henkäsi, rupesi sovittelemaan ja veti esiin helpottavia asian haaroja.

„Tyytykäähän nyt kahteen markkaan kun tuli mullekin vahinko . . . tuota, minä olen sellainen mies jotta, ette taida arvatakaan."

Mielonen näytti arvokkaan salamieliseltä.

„Ole mikä olet, älä siinä joutavia jaarittele, maksa pois ja muista ettet toiste sillä lailla juo!" puheli tervamiesten isäntä.

„No älä nyt kovin . . . kyllähän sitä jokainen pian sen verran juo. Olette itse jo juovuksissa joka ainoa."

„Omasta viinastas oot juottanut!"

Miehet nauraa räkättivät ja saivat tuosta paljon puheen ainetta. Lautamies koetti selvitellä kalujaan, mutta ei onnistunut päästä niin pitkälle että olisi saanut hevosen valjaisiin. Taas ruvettiin vaatimaan maksua ja Lautamies tarjosi kaksi markkaa.

„Sepä nyt vasta on juutalainen!" ihmetteli muudan, ja tästä johduttiin siihen, että he joukolla rupesivat vaatimaan uusia ryyppyjä. Nyt suuttui Lautamies, luultavasti jo oikein perinpohjaisesti, sillä hän kaivoi taskun esiin, otti sieltä leveästi pienen tukon seteleitä ja antoi yhden 5 markkasen tuolle vaateliaalle.

„No kyllä mulla rahaa on, enemmän kuin tuollaisilla!"

Toiset nauroivat ja rupesivat kehumaan.

„Rahaa on sillä miehellä kun roskaa . . petoa, kun

on rikas!» toimitti muuan suupaltti, toiset nauroivat ja säestivät. Isäntä huuteli jo matkaan lähtemään.

«Antakaa sen miehen jo olla rauhassa», pyysi tyttö.

«Vaiti nyt, kirkkoväärti antaa meille vielä, vanhan tutun vuoksi, lähtöryypyt.»

«Kirkkoväärti!» matkivat ja nauroivat toiset.

Mielonen istui ojan partaalla ja nojasi päätä käsiinsä. Yksi meni töyttäämään.

«Anna nyt veikkonen lähtö ryypyt niin pyhin takkisi savesta, ettei emäntä kovin . .»

«Ole nyt jo . .» ja Lautamies rupesi kiroilemaan.

Jo siihen tuli nurjasti, katsellen Santeri Harakkaihenkin, lakittomin päin. Teki mieli suorastaan ohitse ajaa, mutta ei päässyt. Kyseli tervamiehiltä mikä tuolle miehelle oli tullut, ja hänelle kerrottiin. Lautamies oli jo taas ryhtynyt silojansa selvittelemään, eikä kohta huomannut Santeria, ennen kuin sitten, kuin tervamiehet lähtivät ja Santeri aikoi ohitse ajaa.

«Jassoo, joko se Santeri tuli», hän sanoi innokkaasti, kuten hyvin kaivattua toveria tavatessa ainakin. «Mulle kävi vähän hullusti, kun nuo raadot (hän katsoi kuinka kaukana tervamiehet jo menivät) nuo raadot ajoivat mun tässä kumoon.»

Santeri aikoi mennä ohitse, mutta uteliaisuudesta pidättyi kuitenkin kuulemaan mitä Lautamiehellä olisi sanottavaa. Nousi rattailta ja meni ääreen.

«Kun raadot ajavat yhteen, muutamat roistot . . . Kun saataisiin tämä hevonen nyt valjaisiin niin . . Auta nyt velikulta vähäsen.»

Santeri ei hätäillyt auttamaan. Mielonen oli hyvänpäiväsesti selvinnyt ja puuhasi innokkaasti.

«No?» Mielonen katsahti Santeriin aikoen kiirehtiä häntä, mutta huomasi samassa, ettei tällä ollut lakkia.

„No, tuota, missä sinun lakkisi on?»

«Vai missä on!» Santeri rupesi tuikeasti kiroilemaan ja kehui, että kun hän oli löytänyt Lautamiehen hatun ja

pannut sen päähänsä, niin oli hänen oma lakkinsa pudonnnt, jota ei enää löytynyt.

«Teidän pitää maksaa mulle lakin hinnan», rupesi Santeri vaatimaan.

Lautamies katsoi hämmästyksestä hymyillen Santeriin.

«Häh? Jottako? . . Jopa sinä nyt oikein pyörit!»

Santeri selvitti tarkemmin, mistä syystä hän Mieloselta lakin hintaa vaati.

Toista jo oikein nauratti.

«Kylläpä olisit viisas. Ensin juot ja pudotat lakkisi ja sitten pitäisi minun maksaa. Sinäpä nyt vasta hävytön olet . . . Tuleppa nyt vähän pitämään tuota hihnaa, että saan tämän toisen kiini.»

«Enkä tule, en vaikka . . .» Santeri kaahasi rattaillensa.

«Kyllä minä kylässä valaisen, millä tavalla se isoo komea Mielosen Lautamies kulkee, toimitan Jumaliste jokaiselle!»

Kun Santeri lähti, rupesi Mielosta valtaamaan pelko, että jos tuo nyt saa mielin määrin, oikein vihantiestä huutaa, niin siitä tulee riivatusti ilkeä juttu.

«Santeri hoi! Santeri! Älä aja, Santeri!»

Tämä pidätti hevosensa ja rupesi kuultelemaan.

«Palaa nyt vielä tänne!»

Santeri käänsi hevosensa. Mitähän sillä nyt mahtaa olla, jokohan maksaa lakkini? hän ajatteli. Ajoi oikein juoksua ja hymyili mielessään.

«No?»

«Mihinkä sinulla nyt sellainen kiire, odota hetkinen kuin minäkin ehdin, niin mennään yhdessä», toimitti Lautamies.

Santeri tulistui, oli vähältä paikalla kääntää hevosen takaisin.

Lautamiehelle tuli hätä . . Jos juttelee kaikkea mitä on nähnyt, niin . .

«Tuota . . no, mitä sinä tahtoisit siitä lakistasi? Jos se nyt minun syyni oli niin täytyyhän minun se maksaa.»

«Kaksi markkaa.»

«Sinullahan oli vaan vanha, ijänpäiväinen lakki, eihän se niin paljoa maksa?»

«Vai oli se vanha! Sen se maksaa.»

«Ota markka vahingon apua, sen saat. Kyllä siinä oli sun omaakin syytäsi.»

Ruvettiin hieromaan sovintoa ja lopulta antoi Lautamies puoli toista markkaa. Tultiin ystäviksi, pantiin Lautamiehen hevonen valjaisiin ja otettiin ryypyt. Lähdettiin ajamaan ja Lautamies käski Santerin tulla häkkirattaillensa.

Otettiin ja ryypättiin.

«Kuule Santeri», rupesi Mielonen koreasti ja opettavaisesti puhumaan. «Älä nyt huoli jutella siellä omalla paikalla näitä kaikkia. Nuo riivatut kun ajoivat niin sikamaisesti, että en huomannut yhtään kuin pyörät ottivat yhteen."

Lautamies katsoi sivulta Santeriin . . mahtaako tuo juupeli edes uskoa, mitä ihminen sanoo?

«Hm . . noo, mitähän noista», myönteli Santeri.

«Ja kun jo lakkisikin maksoin.»

«No niin.» Santerin teki mieli sanoa, ettei sen maksaminen ollut mikään armotyö, hänen mielestänsä, mutta ei viitsinyt kun oli jo muutenkin sovittu.

«Kun näin reisussa ollaan, niin ollaan niin kuin yhtä miestä.»

«Niinpä tuota sopii.»

Mutta Lautamiestä yhä epäilytti, kun ei Santeri tuon vahvemmin vakuuttanut . . . rupeaa peto jaksattamaan kaikkea . . .

«Ota Santeri ryyppy tästä.»

«Mitä te sitä nyt aina . .»

«Ota vaan ja muista pitää suus kiinni, et sinä sitä kadu. Tuota . . tuota, jos olet mies niin annan sulle palan heinimaata sieltä Suoniityn latvasta, ilmaseksi, hyvän tutun vuoksi vaan.»

Santeri riemastui niin, että oli vähältä nauramaan ruveta pelkästä innostuksesta.

«Mitäpä minä rupeaisin sellaisia joutavia kellekään juoruamaan! eihän siitä minulle olisi mitään hyötyä, teille vaan kun olette lautamies ja muuta, olisi vähän ilkeätä.»

Lautamies katsoi nurjasti Santeriin . . mistähän tuo kollo sen ymmärtää, että se niin ilkeätä olisi . .

Mutta Santeri luuli jo kumppaninsa kanssa olevansa niin tuttavan kannalla, että sopisi ruveta veljellisesti kiusaamaan:

«Jopa tuli teidänkin vahingossa liiaksi ryypättyä.» Ja Santeri nauraa kurnutti ystävällisesti.

«No ei sitä minulle usein tule, mutta kyllähän se toisinaan viisaankin pettää . . Noiden tervamiesten syy se oli nytkin, tuo vahinko, kun niin nolosti ajoivat, sen vietävät . . . Ei minulle viinan tähden kesken tule vahinkoa, ei!»

Santeri ei viitsinyt enää kiusata, ajatteli vaan hyvillä mielin kun oli saanut maksun pudonneesta lakistaan . . . ja sitä heinämaan kappaletta. Pitää vaan pitää suunsa kiini, että edes antaa . . On se kunnon mies, tuo Mielosen Lautamies!

Olutta ja härjän heiniä.

Oli tavattoman hyvä luokoilma tuuleskeli hiukan ja aurinko paahtoi niin täydeltä terältä.

Kalle Pietusen väki oli heinän teossa siinä vainioluhdassa, joka on aivan likellä kylää (sitä eroittaa kylästä vaan pieni mäen kaula), ja muuten käy tuo samainen luhta toisesta päästä kiini maantiehen. Siinä oli oikein erinomaista kylvöheinää, apilaa ja timoteeta sekasin. Ja kylläpä ylpeilikin Kalle Pietunen heinästään!

Luokona oli nyt iso joukko. Oikein oli hupainen sivullisenkin katsella, miten paksulta siinä makasi hyvältä tuoksuvaa heinää. Heinämiehet kehuivat, ylistelivät heinää ja isäntää. Kehuivat häntä kylän taitavimmaksi maanviljeliäksi. Kalle riemastui sydämessään, heitti pois haravan kädestään ja alkoi laapustella niityllä miehestä mieheen ja kertoa upeillen maanviljelystouhuistaan. Johtui mieleen, etteivät ne muutkaan isot maanviljeliät kuulu tekevän työtä, ankarassa kurissa vaan pitävät väkensä ja sillä kurin hyötyvät paremmin kuin nuo vanhanaikuiset kitupiikit, jotka tekevät itse kuin orjat. Ja Kallen rinta kohosi kuin katseli niittyänsä . . iso maanviljeliä oli hänestä tulossa. Kalle puhui työväelleen kullekin erittäin ja neuvoi haravan käyttelemisen eri temput . . hänhän sen tiesi juuri pisteesen, hän, joka oli kyennyt tällaisen heinän kasvun aikaan saamaan. Työväki ihmetteli: onhan sitä nyt ennenkin luokoa pidelty! . . Nuorempi väki suututteli, vanhemmat nauroivat partaansa ja kehuivat isäntää.

«No noin sitä pitää! . . Jos minä olisin isäntä niin en konsanaan työhön ilkiäisi kiini ottaa.»

Kallea ensin vähän hävetti . . . mahtoiko pilkalla puhua tuo torppari Tuomas . . . Mutta Tuomas on vanha, rehti mies, ei mikään kurillinen eikä hunsvotti . .

Ja Kalle rauhottui.

«No en minä siltä vallan joutilaana», sanoi Kalle, «mutta kun ei tässä nyt ole mitään järki kiirettä niin . .»

«Niin, ja eikä isännän työllä paljoa kostu. Komento se on joka maksaa», vakuutti Tuomas vakavasti.

Kalle rupesi huomaamaan, että tuo Tuomas on oikein nätti järkinen ja ymmärtäväinen mies.

«Mutta meidän paikalla ei sitä vielä ymmärretä», innostui hän sanomaan, «vaan kun minä tästä ehdin, niin kyllä niille opetan, kuinka taloa asutaan».

Kalle ryähti.

«Tuota, kuules Kreeta, sinä jätit tuossa kokonaan kääntämättä alimaiset heinät! Sieppaa uudestaan haravallasi siitä . . Kas noin.» Kalle otti piian kädestä haravan ja opetti. —

«Päivää, Kalle, päivää!» huudeltiin maantieltä.

«Ka päivää!» Kalle näki maantiellä tuttujansa, lähti puoli juoksussa sinne menemään. Olipa hauskaa että näkivät juuri paraillaan piikaa opettamassa.

Kallen sydän riemuitsi.

«Päivää . . päivää.» Siinä käteltiin. Keisissä istui kaksi vanhaa tuttua, jotka vielä olivat poikamiehiä.

«Mihinkä miehet nyt ajelevat?»

«Lähdettiin vaan tänne asioille», sanoi Tolkun Matti, nauraa virnistellen toverillensa. «Etkö mukaan lähde?»

«Mihin sitä sitten mentäisiin?»

«Kevariinkin mentäisiin, ja . . . Vai uskallatko sinä enää sellaisiin lähteä, kun sulla on akka?»

«Akasta minä viisi!» Ja Kalle katseli suurennellen heinäväkeensä päin. «Mutta mulla on tässä vähän heinäväkeä, eikä se työ tahdo käydä jos ei ole itse joukossa.»

«Älä nyt niin ahnehdi», sanoi toinen toveri, tuo Tuomarin Iikkoo. «Kyllä ne siinä työtä ilman sinuttakin tekevät. Eikä sinusta paljon apua lienekään . . . laiska kun näyt olevan, eihän sulla ole edes haravaa.»

Toverit nauroivat ja nauroi Kallekin.

«Lähde mukaan, lähde. Sano työväellesi vaan, että rupeavat panemaan luokoa latoon», kehoitti Tolkun Matti.

Kalle suostui, pyysi ettei jätettäisi ja hyppäsi aidan yli takaisin niitylle. Katsoi kelloansa ja käski väen ruveta päivälliselle. Itse sanoi käyvänsä näiden miesten kanssa tuolla kylässä, johon ne häntä vieraaksi mieheksi asioissaan iki soki vaativat.

«Pitäkää nyt kello 1:teen lepoa ja ruvetkaa sitten panemaan heiniä latoon . . Ja kylläkai minäkin takaisin ehdin siksi.»

Kalle mennä viiletti jo tiellepäin.

«Sinulla on tuossa hyvä niitty», rupesi Tolkun Matti kehumaan, kuin Kalle nousi keisiin.

«Jaa, eikös ole sitten. Ei sellaista heinää kasvakaan joka pojan niitty.»

«Ei totisesti.»

«Mutta harvat täällä uskaltavat vielä antaa rintapeltonsa heinää kasvaa.»

«Niin, eihän ne näy . . . mutta kyllä hyvin näyttää tuo kasvaneen ja poudalla nyt tulee tehdyksikin.»

«Poudalla tulee tehdyksi», todisti Kalle toimessaan, ja jatkoi vielä: «Joka tällaisella poudalla jättää heinänsä kastumaan, se on aika nahjus.»

Samaa sanoivat toisetkin.

Jo tultiin kestikevariin, joka oli yksinäinen, vähän muusta kylästä erillään oleva talo.

Ensin meni sisään Tolkun Matti ja löysi emännän yksin kotoa. Puhui asiansa: kekui olevansa kovin nälkäinen, kun koko päivän oli ollut syömättä «reisussa» ja pyysi olutta.

Eikä emäntä sitä ihmetellyt, että nälkäänsä olutta

pyydettiin, sillä harvoin ne, nuo matkustajat naapuri kylistä, pyysivät nälkäänsä sellaisia jokapäiväisiä aineita, kuin leipää, voita, perunoita, lihaa, y. m.

Emäntä puhui hiukan itsekseen sillä hän mieluimmin mutisi huuliinsa kuin rasitti toisen korvia.

«Jaa kuinka», kysyi Tolkun Matti, «saisko sitä olutta?»

«No, eiköhän sitä nyt . .» Emäntä pyyhkieli hameen liepeisiin käsiänsä, joilla oli juuri perunoita kuorinut. Ottaen kellarin avaimen koukusta, muurin otsikolla, kysyi ulos mennessään:

«Paljonko pitäisi olla?»

«Josko tuota nyt kuusi pulloa», sanoi Matti, nähtävästi tarkkaan aprikoiden, mikä tuota olisi oikein kohtuullinen määrä nyt aluksi.

Emäntä seisahtui, mutisi taas jotain ja Matti kai pelkäsi, että ruvetaan kieltämään oluen antamista.

«Meitä on kolme miestä», ehätti hän sanomaan. Enempää väittelemättä haki emäntä olutta ja Matti kutsui kumppaninsa tupaan.

Ja ne nälkäiset miehet ahmivat suurella halulla ensimäiset pullot pohjaan. Heillä varmaan oli oikein suolia kuristava nälkä, kun eivät paljon puhellakaan ehtineet ensimäisten pullojen aikana.

«Kuulkaapas emäntä», meni Tuomarin Iikkoo emännän ääreen puhumaan, «minä ostaisin vielä kuusi pulloa olutta.»

Hän oli oikein hengessä tuo ostaja, notkautteli polviaan ja puhui läähättäen asiansa.

«Jottako nyt vielä?» Emäntä katsahti ostajan silmiin . . ja niiden toistenkin jotka kahden puolen pöytää vastakkain istuivat ja tarinoivat . . varistelivat piipun poroa pöydälle läiskyneen oluen sekaan. Sitten kääntyi hän, sen enempää puhumatta, työhönsä takaisin, eikä ollut tietävinään koko asiasta.

Ostaja jo tuskastui . . . Emäntähän välinpitämättömällä käytöksellään kerrassaan loukkasi hänen matkustaja

arvoansa ja oikeuksiaan . . . Kumma kun kehtaa, vaikka ollaan niin tuttuja ja likeltä! . .

«No emäntä, menkää nyt noutamaan olutta!» tiuskasi Iikkoo jo kiivaanlaisesti.

Emäntä nousi, otti kellarin avaimen koukusta ja meni ulos.

Hupaista oli miehillä taas kun kuusi pulloa pöytään saatiin. Mieli rupesi vallattomaksi, puhe alkoi lauluksi muodostua.

Siihen tuli eräs jalkaisin matkustaja väsyneenä ja nälkäisenä. Miehet katselivat häntä karsaasti: mitähän tuollainenkin kevariin tulee, lurjus, mikä liekin . . ei ainakaan herralta näytä, eikä varakkaalta, kun käyden kulkee.

Mutta matkustaja ei huolinut miehistä mitään, tuskin hän heitä ajattelikaan, meni vaan emännän luoksi puhelemaan.

«Olette varmaankin emäntä?» hän kysyi.

«Kyllähän minä sen tapainen . . .» kuului vähäisen ajan kuluttua vaitoinen vastaus. Vieras katseli kummastellen: onpa aika kielevä eukko! . .

«Jos emäntä olisi hyvä ja toimittaisi minulle päivällistä. Olen aamusta saakka kävellyt ja tarvitsisin hiukan saada vahvistaa itseäni.»

Emäntä toimi kumarassa ollen, katsahti siitä hiukan vieraan jalkineisiin ja taas työhönsä . . vielä toisella silmällä pöksyihin, takkiin, liiviin ja leukaan, mutta ei silmiin saakka: Kas mokomaa! kaikille sitä pitäiskin tässä olla valmiina kestikevarissa ruokaa laittamaan . .

Vieraan ulko-asu varmaankin herätti emännässä tuon suuntaisia ajatuksia, sillä leuka kohosi ja alahuuli venyi neljännes tuuman ulommaksi ylihuulta. Jonkun tapaisen äänen, jonka vieras käsitti sanaksi: «noo», hän huultensa takana hymisi ja poistui kamariin.

Vieras kummastui. Teki mieli mennä kamariin uudistamaan pyyntönsä, sillä alkoi ajatuttaa että mahtaa olla kuuro. Mutta sitten rupesi hän olettamaan ja

luulemaan, että emäntä mahdollisesti toimeen ryhtyy . . Istutaan penkille, koetetaan odottaa niin kauan kuin tulee . . näkeehän sitte jos ryhtyy puuhaan . .

Hän istui penkille, pani laukun viereensä ja laskeusi sen päälle nojailevaan asemaan odottamaan.

Toiset miehet elostivat omissa toimissaan, mutta mitä enemmän he itseänsä ravitsivat, sitä laajemmaksi heidän vaikutus-piirinsä leveni: alkoivat tallustella lattialla ja täyttää huonetta innokkaalla huutamisellaan.

«Kuulesta . . sinä Matti, osaatko sinä laulaa tätä:

Kaisalla oli kuppa-sarvet aina kainalossa ja lossa.
Kustulla oli Faarttin kello liivin lakkarissa . . .»

Kalle Pietunen lauloi, löi jalalla ja nyrkillä tahtia. Ensin yhtyi häneen Tuomarin Iikkoo ja sitten Tolkun Matti.

«Ja Kaisalla oli kuppasarvet aina kainalolla ja lolla . .»

Päät nytkyivät, nyrkit paukkuivat ja . . jo innostui Kalle tanssiksi panemaan.

Ja vieras nauraa hytkähteli penkillä . . . Mokoma, kun miehisten miesten toimilla nauraa! . .

«Mikä sinua naurattaa?» rupesi ensin Tolkun Matti kiinteästi kyselemään.

«Enhän minä mitään . . Onhan jokaisella lupa huvitella tavallaan. Nauru huvittaa minua.»

«Mutta minua ei huvita, tiedä se!» ärähti Tolkun Matti ja toiset katselivat vihaisesti pöydän takaa.

«Samapa tuo, kun se vaan minua huvittaa.» Ja vieras taas naurahti, toisten mielestä ylvästellen.

«Mitä se kerjäläinen siellä? . .» huusi Kalle Pietunen julmasti.

Ja tällä tavalla siitä sekautui oikein sekava vyhti, niin että emäntäkin ahdistui kamarista tupaan.

«No, mutta mikä täällä nyt on?» Sen emäntä puhui oikein selvällä kurkkuäänellä. Iikkoo meni selvittämään,

että tuo roisto, kerjäläinen, y. m. oli ruvennut pilkkaamaan heitä . . «Ja varjele sitä ihmistä joka tällaisista pojista ilvettä tekee!» Hän hypähti kohoksiin, löi käsiä yhteen ja oli todellakin ihan kuin sydämystyksissään. Toiset jo hätyyttelivät vierasta.

«Jos ei nyt olla koreasti, niin . .» Emäntä sekautui käsihapusin joukkoon.

«Emäntä, laskekaa minut vieras-huoneesen! Minä en tahdo näiden sikain kanssa taistella!» huusi vieras ja astui vaateliaana emännän eteen, pakoittautuen kuitenkin jälleen heti kääntymään päin ystävällisiin kylänmiehiin, jotka haukkuivat ja ärhentelivät ympärillä.

«Laskekaa heti minut näiden käsistä toiseen huoneesen!» vaati vieras.

«Kaikkia sitä nyt tässä vieras kamariin . .»

Emäntä kekautti ylvästellen päätään taaksepäin ja väänsi alahuulta pitemmälle.

«Mitä! häh? Eikö minulla ole täysi oikeus saada teillä käyttää vieras kamaria?» Vieraalla oli kädet puuskassa ja poskiltaan punotti hän kuin keitetty rapu.

«Ei sitä tässä kaikkia maantien kulkiaimia kamariin lasketa, ei tarvitse luullakaan . . Ensin ruvetaan tappelemaan ja mellastamaan ja sitten vielä pitäisi kamariin laskea . .»

«Mitä! minunko syyni se on, että nämät juopot tässä, joita olette juottaneet, rupeevat kimppuuni käymään?»

«Ketä minä olen juottanut, ketä? . . sinä . .»

Toiset miehet olivat pysyneet hiukan loitompana, niin kauan kuin vieras emännän kanssa riiteli. Mutta nyt he taas rupesivat hätyyttelemään:

«Vai sinä tässä isäntänä, rutku!»

Vieras huomasi, että tässä todellakin aiottiin ruveta väkivaltaa tekemään. Hän innostui kiroilemaan.

«Tämä näyttää olevan oikein rosvojen pesä!» hän kiljui ja sivui taskustaan revolverin.

«Joka askelenki astuu, niin läpi ammun kuin suden!» Hän piti revolveria ojennettuna miehiin.

Emäntä rupesi siunailemaan ja parkumaan. Miesten meni siivet laukkuun: pakenivat niin kauas kuin suinkin pääsivät tuvassa ja änkyttivät jotain sellaista kuin: «Älähän nyt hulluttele mies!»

Vieras huomasi, että kyllä tässä sentään suhdalla saa henkensä suojelluksi ja häneltä olisi melkein purskahtanut nauru, jos ei olisi ollut niin nälkä. Hän pisti revolverin taskuunsa ja kysyi emännältä josko hän saa ruokaa.

Emäntä itki.

«Kun tuolla tavalla rupeatte hullutteleman, niin kuka sen tietää mikä te olettekaan», itki hän katkerasti.

«Vai niin, vai minä hullutteleman! . .» Vieras rupesi sarattamaan tätä kestikevaria ja uhkasi mennä nimismiehen luo.

Toiset miehet olivat hämmästyksestä toinnuttuaan lauhtuneet iki hyväksi.

«Tulkaa ottamaan täältä olutlasi ja sovitaan pois», tuli Iikka kehoittamaan ja veti vierasta takin hijasta.

Vieras kääntyi riivatusti.

«En minä ole teidän oluttanne vailla, kyllä minulla on itselläkin rahaa ostaa, mitä tarvitsen.»

«No, no, ei sitä riidan päälle . .»

«Teidän pitää toimittaa minulle ruokaa heti paikalla! . . Tämäpä nyt on helvetinmoinen kevari!»

«Eikö te nyt ottaisi vaan olutta, kun ei meillä tässä ole mitään ruokalaitoksia valmiina . . pitäisi ruveta keittämäänkin», puheli emäntä ruikuttavalla äänellä.

«Olutta!» kiljasi vieras, «tiedättekös etten minä juo ikänä olutta, minä olen raitis. Mutta onko se totta, ettei teillä ole antaa matkustavaiselle ruokaa, voita, leipää, silakkaa ja piimää? Eikö perunoitakaan?»

Emäntä toimiskeli loukossaan, eikä puhunut mitään.

«Mitä? Sanokaa!»

«On helposti, mutta kaikkiako sitä tässä nyt pitää niin kovin passata . . tiedä, olisko edes maksaa . .»

Viimeisetkin kärsivällisyyden oireet, jotka vielä kiekailivat vieraassa ja kauan olivat jo lähtöä hankaileet, lehahtivat nyt. kuin kurki lentoon. Hän löi nyrkkinsä pöytään ja veti taskunsa esille.

«Jos te pelkäätte, ettei minulla ole rahaa, niin täytyy minun sekin näyttää, että sitä on sen verran kuin yksi peruna-ateria maksaa.»

Ja hän näytti kohtalaista seteli-tukkoa.

Emännän mieli alkoi taipua. Rupesi vähän vikkelämmin liikkumaan ja pani perunoita pannuun, nouti aitasta lihaa sekaan ja teki yhtä ja toista valmistuksia kelpo päivällistä varten. Jo avasi vihdoin vieraskamarin ovenkin, ja laski vieraan sinne . . . Ei sitä tiedä mikä mies tuo on, kun rahoja on noinkin runsaasti, vaikka on huonoinen nuttu . . .

Kalle Pietusen joukko oli ollut jo pihallakin, mutta tulleet uudestaan tupaan. Hoh, kun siellä nyt oli helppoa, kun ei tuo riivattu ollut enää revolverin kanssa uhkaamassa! . . Olkoon nyt siellä kamarissa, vaikka se onkin liikaa arvoa tuollaiselle kulkurille . . mutta:

«Emäntä hoi, hakekaa vielä kuusi pulloa olutta!»

Mutta jo nyt pani akka piutaan, tiesi muka hän, mikä on kohtuullinen määrä. Ei sanonut enää antavansa, puhui vaan siitä, että tässä tappelette ja muuta.

Ei sitä tiedä, mikä mies se on, tuo vieras, ajatteli hän.

Vaan ei siinä niin vähällä päässyt . . annoit yhden, niin annat toisenkin kerran. Kalle Pietunen sanoi olevansa reisaavainen yhtä hyvin kuin tuollaisetkin jotka jalkaisin saapastavat ympäri maanpiiriä.

Suun piekseminen auttoi, että emäntä muutti mielensä. Koitui kun koituikin taas pöytään kuusi pulloa varoituksen kanssa, hiljaa olemaan. Ja miehet rupesivat paisuttamaan ravistuneita ruumiitaan. — —

«Ja trom, trom, trom . . ja Kaisalla oli kuppasarvet

aina kainalossa ja lossa . . Tuota, tältä oluelta lihoo mies kuin härkä.»

«No, tämä kevarikin, miltä muulta olisi lihonut? Laiha oli ennen kuin korento ja nyt punottaa kuin härkä.»

«Ja äänikin on muuttunut niin saakuristi, että öyhkyy kun härkä, öhöm . . öhöö!»

Toverit öyhkyivät jokainen, — mistä lie tullutkaan sellainen yhteinen puuska? Öyhkyivät vaan ja koettelivat josko he jo saattaisivat härjän tavalla öyhkyä.

«Ja Kustulla oli Faarttin kello liivin lakkarissa ja rissa . .»

«Älä nyt laula Kalle, sun luokos kastuu», keskeytti pihalta tullessaan Tuomarin Iikkoo.

«Häh? . . ja Kaisalla ooli . .»

«Siellä tulee sadet.»

«Tulkoon, kyllä ne luon latoon saavat, onpa väkeä ö-höm!»

«Makaavat kuin porsaat vaan, kun ei ole isäntää», nauroi Tolkun Matti.

«Mun väkenikö? Häh? Älä usko, ne pelkäävät minua kun syntiä, pojat!»

«Ähä, hä, hä, juodaan me vaan, korjatkoon köyhät luokoa!»

«Niin hei! . . Älä itke Kalle, vaikka luokos kastuu. Juodaan me vaan, me miehet!»

«Minäkö itkisin? . . voi sun . . . Ja täälä on Kalle, se Pietusen Kalle, joka ei ole surun Kalle . .»

Ulkona pirskutti sade ikkunaruutuja vasten, mutta sisällä kevarissa oli Kalle Pietusenkin niin turvallinen ja hauska laulaa rillittää ja tyhjentää olutlasi toisensa perään.

Kello oli 11 kun Kalle Pietusen väki meni päivällistä syömään. Siirtyivät siitä sitten levolle varjoisiin paikkoihin ladon seinän vieremillä lepoa nauttimaan. Naiset peittivät kasvonsa huiveilla, miehet takeilla, ollakseen suojassa villi-kärpäsiltä jotka itsepintaisesti tekivät alinomaisia rynnäköitään laulaen köörissä hermoja härnääviä ryöväri-laulujaan.

Yksi toisensa perästä saivat heinämiehet unen päähän kiini ja laskivat säännöllisessä tahdissa ilmoilla nenänsä kautta hurjan voitto marssin säveleitä.

«Horoo . . groo . . Horoog . . grooh . .»

Ja se mahtoi pistää kärpästen vihaksi, tuo ylvästeleminen. He tutkivat jokaisen sokkelon ja rotkon noissa moni komeroisissa vaatteiden laskoksissa . . eikö missään löytyisi ihmisen verta? Ja missä löysivät sattumalta vartioimattomaksi jääneen kohdan, esimerkiksi käden, siihen heti kuolemaa ja turmiota tuottavalla aikomuksella iskivät kärsänsä kiinni, imeäksensä viimeisenkin verenpisaran tuosta riivatusta ylvästeliästä. Silloin käsi pian huimalla vauhdilla pakeni ja kärpänen lensi nauraen vähän matkan päähän, ilkkuen: «Kerskaa vielä! kerskaa vielä!»

Tällä tavalla jatkettiin taistelua vaihtelevalla onnella. Väliin yksi, väliin toinen makaavista heräsi, katsoi kelloa, jos sitä sattui olemaan, jos ei, niin aprikoitsi muuten kuinka paljo aikaa lie kulunut.

Mutta kun toiset vielä nukkuivat rauhassa, niin täytyi laskea taipumuksensa puntariin, koetteeksi kumpi voittaa: lähteäkö luo'olle, vai laskeako vielä painavan pään lepäämään nurmelle? Jälkimäinen voitti aina.

Mikä velvollisuus mun on nousta muita herättämään ja olla ahkerampi kuin toisetkaan! . .

Ja se näytti niin verrattomalta tyhmyydeltä, omistaa itselleen tuollaista velvollisuutta, että sydän oikein riemusta hetkahteli kun sai laskea päänsä rauhassa varjoon ja tuntea, ettei ollut suorastaan mitään muuta velvollisuutta kuin odottaa käskyä.

Noin klo ½ 3 ajoissa nousi Torpparin Tuomas kuitenkin oikein jaloillensa. Kävi ensin ottamassa siemauksen juomaleilistä ja rupesi sitten herättelemään toisia.

«Eiköhän jo pitäisi ruveta luo'olle kiirehtimään, näkyy pilviä nousevan tuolta, taitaa sade tulla.»

Miehet ja naiset nouseskelivat, ensin istumaan, silmiä hieromaan ja kismittelemään sekä kulettelivat kaljaleiliä kädestä käteen.

«Ho'hooi, kun on kovin lämmin!»

Oli oikein hauska kismitellä, kun ei isäntää ollut joukossa . . sai odottaa vaan määräystä, vaikka ei kellekään joukossa ollut isännyyttä uskottukaan eikä määräämisen oikeutta . . . Olihan isäntä sanonut tulevansa siksi kuin isäntää tarvitaan.

Tuomas, kun oli vanhin joukosta, omaksui kuin vaistomaisesti itselleen jonkullaista käskiän virkaa. Käski siis toisia menemään jo heiniä takkoihin panemaan ja lupasi itse mennä tuosta mäestä takkavitsan itsellensä noutamaan. Kun Tuomas meni pois, ei kukaan enää katsonut itseänsä senkään vertaa isännäksi.

«Ho'hooi, kuinkahan tästä nyt taas jaksaa.»

Rengit ja päiväläiset istahtivat vielä piippuun panemaan. Yksi oikaisi itsensä selälleen . . . siksi ajaksi vaan kun ehtisi yhden piipun täyden polttaa . . toiset seurasivat esimerkkiä. Piiat ottivat sukka kutimet ja odottivat miehiä. Mutta ennen kun ehtivät näiltä tupakatkaan oikein hyvästi loppuun palaa, valahtivat silmät kiini, kuin niin kovin raukaisi. Se oli niin rakasta tuo uni . . Saisi edes pari hyvää siemausta vielä kuorsata, niin sitten tuota jaksaisi . .

Naiset kutoivat rauhassa noin puolen tunnin verran, mutta sitten toinen piika otti huomataksensa pilvi-joukon tuolla taivaalla kiertelemässä.

«Hyvät ihmiset!» hän rupesi manikoimaan, «ei tämä makaaminen kelpaa nyt enää mihinkään, kun tuossa tuokiossa tulee sade ja kastelee luo'on.»

«Totta totisesti, niin se on!» Toisetkin naiset hämmästyivät, heräsivät nyt vasta niin kuin huolettomuuden

Tuomarin Iikkoo joka ehdotuksen teki ja lähti edellä yrittämään hevosen luo, toiset perässä.

„Härjän heiniä tuli, he heh . , ." nauroi Matti. Kalle Pietunen kirosi ja mennä kompuroi tielle päin.

„Ei tuosta nyt sentään köyhdy . . . tällainen poika . . . ei, eijo!" Kalle puti nyrkkiä väelleen.

„Noo, noo, sakramenskattu, mennään nyt kevariin!" Matti tarttui Kallen hijaan ja veti häntä mukaansa.

Jo ehdittiin vihdoin tielle, päästiin, kun yritettiin, rattaille. Matti hujautti hevosta ohjaksilla selkään.

„Juodaan pystyyn ne sun sonnin heinäs, Kalle he, he, hek."

Kallen jo oikein pisti vihaksi.

„Onko se mun syyni, että nuo laiskat antavat iltasateen he — heiniä kastella?"

„No, hä, hä, hä, eihän se sun syysi ollut, mutta . . . Oo hevonen viina paikkaan!"

Heinäväet katselivat ja nauroivat niin kauan kuin meneviä näkivät.

„Vai meidän syy se oli, että heinät kastuivat! Miks'ei ollut itse kellottamassa."

Miehet panivat tupakaksi ja jaarittelivat, naiset odottelivat että johonkin lähdetäisiin.

„Ei edes nyt sanonut mihin tästä mennään," paneskeli Torpparin Tuomas.

Rupesivat kuitenkin ottamaan viikatteita alas ladon piiltä ja seinän raoista, sekä hiomaan niitä.

Sade oli lakannut. Aurinko taas paistoi täydellä terällä. Mutta heinä, niin kaadettu, kuin kaatamatoinkin oli liko-märkää. Siinä oli oikein ilkeä kävellä, kun housut ja hameenliepeet niin kastuivat.

„Hyi!"

Vaan täytyihän sitä nyt jotain tehdä, että olisi aika kulunut iltaan ja sitten sopinut kotiin lähteä. Laskettiin arveluita ja leikkiä isännästä. Se teki oikein hyvää tun-

noille, kun Kalle uudestaan kevariin meni . . . Tuskinpa huomenna viitsii enää sanaakan koko laiskuudesta puhua, kun itse nyt noin huilaa . . . syyttäköön itseänsä!

Mielet kävivät rattoisiksi ja ajatukset juoksivat ikään kuin itsestään tuota suuntaa.

Ja Kalle Pietunen istui olut pöydässä, rötkötti leuka rintaa vasten ja lauleli:

„Kustulla oli Faarttin kello liivin lakkarissa ja rissa . . .“

Kohtuus.

Lautamies Härkälä tuli tupaan pajasta, jossa oli ollut katsomassa kuinka seppä Paljeström siellä työskenteli.

Härkälä veti suunsa miettiväiseen nauruun ja sanoi emännällensä, seppää tarkoittaen:

„Pitäisiköhän sille tarjota viinaa?“

„Eihän . . eikös hän ole raittiusseurassa?“

„Raittiusseurassa“, hytkähti Härkälä, „kyllähän se luullakseni on, mutta arvelen että kyllä hän ryyppää kun vaan saa . . . ja tekee mieluisammin ja parempaa työtä sitten.“

„Kunko on juovuksissa?“

„Ei, vaan kun häntä lahjoittelee . . narraa . . ei juovuksiin asti . . ymmärrätkö?“

Emäntä ymmärsi kyllä näin selvän puheen ja suostui välinpitämättömästi; teki kuitenkin vielä muistutuksen:

„Entä jos ei hän ryppää . .“

„Hah joutavia, kyllä hän minulta . .“

Lautamies tunsi ilomielin, että hänellä oli niin paljon yhteiskunnassa arvoa, että hän voi saada yhden sepän raittiuslupauksensa rikkomaan.

Tuli iltapuolen aika ja lautamies käski Paljeströmin kamariin. „No mestari“, alotti hän, „kuinka on sen raittiuden kanssa, passaako ryyppy?“

„En minä enään olekaan ehdottomasti raitis“, kiiruhti seppä ikäänkuin pulasta päästäkseen.

Lautamiehen silmät hiukan avautuivat, kun hänen hupaiset toiveensa saada olla sepän langettaja raukesivat tyhjään.

„Vai et olekaan enää; no sitten . ." Härkälä meni kaapista pulloa ottamaan.

„No, istu", sanoi hän, pantuansa pöydälle pullon ja „ryypynmitan".

„Vai niin . . hm . . no, mitä varten raittiusseurasta erosit? Ota ryyppy."

Seppä ryyppäsi.

„Erosinpahan . . noo, ei juuri mistään muusta syystä, vaan arvelin, että saattaahan sen kohtuuden muutenkin pitää."

„Jaa, jaa, mutta tottapa sinulla jotain muutakin syytä oli?"

„Sitä jäsenmaksua pidin pahana, kun joka vuosi pitää maksaa . . kun on omatekoisessa raittiudessa niin ei tarvitse maksaa mitään . ."

„Jaa, jaa."

„Eikä se ehdoton olekaan oikein sopivaa . . kohtuus on parhainta ja kyllä minä nyt jo saatan kohtuuden pitää ilman seurattakin."

„Vai niin . . joo'o." Lautamies oli koko ajan muodostellut suutansa ja oli nyt onnistunut saada ylähuulensa samallaiseen viisaasen kurttuun kun oli nähnyt tuomarin tekevän vaikeita asioita käsitellessä. Hän katseli miettiväisesti ja viisaasti kattoon, luultavasti enemmän miettien, näkikö Paljeström kuinka viisaalta hän näytti, kuin Paljeströmin raittiusasiaa.

„Niin on, kohtuus on paras!" sanoi hän vihdoin niin mahtipontisesti kun olisi hän lauaissut pistoolin. Sitten kaatoi hän taas ryypyn itselleen ja sepälle.

Istuntoa jatkettiin ja puhuttiin järkevästi maailman asioista ja lautamies käsitti että hänen piti ruveta „kruusailemaan" puheitansa enemmän sivistyneeltä näyttääkseen. Vähän pitkällaisen levon jälkeen meni seppä vihdoin pajaan. Oltuaan siellä puolen tuntia tuli hän taas tupaan ja vaati lautamiehen kamariin. Talon renki, joka oli pajassa sepän apulaisena, sai niin kauan jouten odotella.

„Antakaapas lautamies vielä ryyppy", sanoi seppä kun oli kamariin päästy.

„Onkohan se enää oikein kohtuutta?" kyseli lautamies.

„No . . antakaa nyt vain. Taotaan sitten sen hurjemmin."

Lautamies suostui. Istuttiin, ryypättiin, pantiin piippuun j. n. e. Näissä toimissa kului Paljeströmin aika hupaisesti, mutta lautamies näytti tuskastuneelta. Hän oli niin perin onneton että unohti ryyppyjen kaatamisenkin siihen määrään, että sepän jo täytyi muistuttaa:

„Kaatakaa nyt lautamies vielä . . viinamatoni ovat liikkeellä ja ne tahtovat lisää."

Lautamies pudisti päätänsä ja nousi seisomaan ikään kuin aikeessa lähteä pois huoneesta, ja sanoi:

„Ei hiidessä seppä! . . Ei nyt enään. Kuinkas nyt on kohtuuden laita?"

„Kohtuuden! Enhän minä nyt ole juovuksissa!"

Emäntä pisti päänsä kamarin oven raosta ja sanoi:

„Matti pyysi seppää jo tulemaan pajaan."

„Matti . . Eihän se ole minun komenteeraajani, en minä tänä päivänä enää mene pajaan, nyt huilataan, sanokaa Matille niin. Antakaapas nyt ryyppy . . saakuri . ."

„Ei nyt enää . . mun pulloni menee vallan tyhjäksi." Härkälä todella taisi niin ajatella, koska hän loi pulloonsa säälivän katseen.

„No perhana! eihän se nyt tuohon lopu?"

„Loppuu se. — No yhden ryypyn saat, mutta sitten täytyy tyytyä."

„Antaa nyt sitten edes sen, täytyy muualta lisää hankkia". Hän sai sen ja sitten pistettiin pullo kaapin oven taa. Kun Paljeström oli lähtenyt, kävi lautamies vielä pulloansa kamarin kaapissa katsomassa ja sanoi sieltä tultuaan emännälle:

„Hullua, kun kehtasi vielä raanata vaikka jo kyllä

sai . . Sellaisia ne ovat ne raittiusmiehet . . ei työstä tullut enää mitään kun viinaa haisti olevan, muutama . ."
Niin paneskeli Härkälä ja piti vielä emännälle oikein pitkän ja asianmukaisen esitelmän „kaikkien kelvottomain turhista puuhailemisista, jotka lopulla kuitenkin menivät „panskrottiin", niinkuin Paljeströminkin raittius j. n. e."

Mutta Paljeströmin viinamadot mahtoivatkin olla liikkeellä jok'ainoa sorkka, sillä kiivaasti tallusteli hän pitkin kylän raittia kestikevaaria kohden. Sillä matkalla hänen ruumiinsa sai tarpeeksi tekemistä matkan rasittavista vaivoista. Vaan henkensä varmaan väsymättä työskenteli, koska hän avasi suunsa ja mustaan yöhön lähetti varaston henkensä tuotteita, rekivirsien ja paholaisen nimien muodossa.

— — — — — — — — — — — — — —

Kestikevarin kamarissa istui muutamia paikkakunnan herras-miehiä hyväksensä käyttäen isännän vierasvaraisuutta. Keskustelu oli vilkkaanlainen ja jokaisen huomio niin siihen kääntynyt, että hyvin vähän huomiota voitiin lainata tapauksiin ympäristöllä. Kuitenkin tunki sinne heidän korviinsa Paljeströmin rämisevä laulu. Kuunneltiin hetkinen ja oltiin puuhassa lähteä katsomaan kuka tuo rääsy oli.

Kevarin piika, joka herroille oli toti-vettä toimittanut ja muuten passaillut, kuuli tuon herrojen uhkan ja mutisi sen johdosta: „Menkäähän kyllä, että pääsisi tästä makaamaan . . vaikka taitaa tuokin hoila vielä itsensä tähän remuamaan laittaa . . Uskaltaakohan isäntä nyt tuolle antaa, kun on herroja . . eipä taida . ."

Niin arveli ja mietiskeli piika tuvan takkakivellä istuen ja selkäänsä lämmitellen.

Kamarissa vieraidensa parvessa istui kevarin isäntä ja alkoi vähitellen tuntea laulajan äänen sitä mukaa kuin se läheni. Hän selvitti sen toisille lempeästi naurahdellen:

„Sekin on ollut jonkun viikon raittiusseurassa . . siinäkös sekin oli . . hih . ."

Mutta sitä mukaa kuin sepän laulu läheni, tuntui vavistuksia isännän sydämessä, sillä seppä todellakin lähestyi sopimattomalla ajalla. Vaan mitäs auttoi; ovella jo paukkui sepän nokinen nyrkki ja kevarin isännän täytyi lähteä avaamaan vieraiden laulaessa:

„Sepä on koko sika j. n. e."

„So hiljaa, hiljaa Paljeströmi! täällä on herroja ja . ."

„Ja mitäs minä huolin herroista, hei herroista! . ."

„No tukitko suus seppä!" Isäntä oli jo avannut oven ja seisoi sepän edessä portailla.

„Tuota isäntä . . passaako nyt niin kuin muulloin passaa?"

„Ei saakuri, etkö kuule, ei nyt sovi kun on herroja ja vallesmannikin!"

Isäntä puhui kuiskaamalla.

„Mitäs me huolimme herrain kelloista, meillä on urakka, isäntä! Antakaa tänne puoli tuoppia, r a h a l l a . . ei pyydetäkään velaksi, niin kuin herrat."

„Tuki nyt suusi hurja! Etkö ymmärrä ettei nyt sovi . . ei sovi . . ymmärräthän . . siitä on sakko."

„Sakko! No s—na, eipä sitä sakkoa ennen! . ."

„Tuki nyt . ." Isäntä näin sanoessaan katsoi hyväksi peittää kädellään Paljeströmin suun. Tämä horjahtui portaista alas, mutta ainoastaan siksi ajaksi auttoi suun tuke, kun seppä taas pääsi jalkeille.

„Mutta minä olenkin se poika, joka ilmoitan sun päällesi viinan myymisen, sinä . ."

Isäntä ilmaisi nyt mielialansa voimallisilla käsitempuilla, joiden tarkoituksena oli Paljeströmin vieminen ulos portista ja sullominen rapakkoon. Sitten palasi hän takaisin, lukitsi oven ja meni vieraiden joukkoon.

„Menikö se?" kysyttiin.

„Meni se." Sillä näytti koko asia olevan unohdettu. Pian alkoi kuitenkin ulkoa, juuri ikkunan alta kuulua:

„Tämä kevari on suuri viinaporvari ja krouvari!"

Tuon kuultuaan näytti isäntä jonkullaisia hämmäs-

tyksen oikein ja hän naurahti ikään kuin armoa rukoillen. Nimismies hymyili hyväntahtoisesti, selvään tahtoen näyttää, että hän oli paljasta armoa. Sivulliset, joihin asia vähemmin koski, näyttivät onnettomimmilta.

Seppä ei yhteen huutoon kuitenkaan hellittänytkään, vaan ruisrääkän sitkeydellä jatkoi mieluisaa ilmiantoaan lasin takana pimeässä yössä.

Yhä kylmempää oli isännän hiki ja yhä ystävällisemmin täytyi nimismiehen naurahdella poistaakseen isännän tuskaa.

„Älkää nyt isäntä turhia . . olemmehan tässä kaikki ystäviä, ei tässä nyt tuommoisista mitään piitata, he heh“, täytyi nimismiehen ruveta, lain kunnioitus mielessään, sanomaan:

„Niin, niinhän nyt toki“, säestivät toiset, mutta Paljeströmi jatkoi uskollisesti ilmiantoaan. Vasta sitten kun nimismies vihaisesti muristen oli mennyt ulos sepälle lainkuuliaisuutta opettamaan, ja jälleen takaisinkin palannut, palasi seuraankin vapauden henki.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Tavalliseen aikaan oli Paljeströmin perhe tänäkin iltana laskeutunut makuulle, isää odottamatta, sillä hän usein viipyi työssään myöhäiseen yöhön.

Perheesen kuului vaimo kolmen lapsen kanssa.

Rauhallisesti nukuttiin pienessä mökissä, ja miksei olisi nukuttu rauhallisesti, koska perheen isä oli hyvä. Miksei voi nukkua rauhassa perhe, jonka tuki ja turva on rauhaisa, kunnollinen isä.

Mestari Paljeström oli viime aikoina ollut semmoiseksi tunnettu, vaikka ei kauan, sillä suuresta juomarista, joka hän oli ollut, oli hän koettanut ruveta itseänsä semmoiseksi muodostamaan, rupeamalla ehdottomasti raittiiksi. Ennen tätä aikaa oli hän ollut juovuspäissään perheensä hirmu ja kauhistus.

Tämä oli pimeä syysyö. Sepän vaimo heräsi herkästä unestaan kuulemaan laulua, jota ei hän ollut pitkään aikaan kuullut. Se oli hänen miehensä tunnettu räminä, jota hän oli tottunut pitämään kauhean mylläkän edellä käyvänä enteenä. Hän alkoi valittaen huutaa ja herätti siten lapsetkin ylös.

Laulu kuului vielä jotenkin etäältä, mutta se läheni aina, joka oli merkki siihen että pakenijain ei ollut hyvä siekailla. Hiljainen valitus kuului mökissä kiireisen pukeumisen ohella. Pian lipittivät he jokainen, äiti nuorinta lasta kantaen, toisia mökkejä kohden, paeten uhkaavaa vihuria, jota perheen isä, nyt kauan tästä toimesta erillään oltuaan, toi. Paljaalla kaukaisella huminallaan saatti hän kotiväen jo kauhusta pakoon lähtemään.

Vihdoin Paljeström saapui huoneensa ovelle. Porstuan oven luuli hän olevan lukossa, vaikka se oli vaan kiinni vedetty; siihen hän saappaan korolla niin lujasti kojautti, että se komisten lensi takaseinään. Sitten tuli tuvan oven vuoro, joka ikään kuin ukkosen ampumana tempaistiin auki, niin että saranat roskuen irvisivät.

„Hoi helvetti! aivanko tämä on autio koko pesä kuin jätetty ryövärien luola!“ karjui seppä ja astui hammasta purren ja kädet kokollaan sänkyä kohden, mutta sai kouraansa paljaita vaatteita vaan.

Nyt teki hän pitkän luettelon helvetin asukkaista, jonka toimen ohessa hän etsi tulitikkuja ja löysikin niitä vihdoin. Hän sytytti sitten päreen ja asetti sen pihtiin. Takkakivellä sattui olemaan pata, johon hän vähän satutti kättänsä. Tämä oli niin sapelle käypä ja kiukuttava asia, että täytyi ottaa kirves ja ruhtoa sillä tuo musta ilkiö takalla vallan pieniksi. Tuo tyydytti koston himoa.

Sitten hän meni ulos ja rupesi isällisen rakkauden koko voimalla kutsumaan takaisin kotolaisia, jotka hän ymmärsi pois paenneen. Mitään vastausta ei kuitenkaan kuulunut. Epätoivoisena palasi hän noituen tupaan. Useammalla eri tempuilla vielä itseään huviteltuaan, rupesi hän, viinan jumalaa hartaasti rukoillen, riisuutumaan levolle.

Mutta vaatteet takertuivat jollain tapaa riisuessa, niin että niitä oli vähän vaikeallainen irroittaa.

„Kyllä minä teille näytän . ." seppä tuskastuneena arveli; otti puukon ja alkoi sillä repiä vaatteitansa. Tuo teko häntä niin verrattomasti huvitti, että vielä vähän ajan kuluttua silmäellessään vaatteitaan, purskahti nauruun, arvellen:

„Saittepa te . . tarpeenne."

Monista puuhistaan väsyneenä hän vihdoin kellistyi lattialle makaamaan, sillä vuodetta ei hän halunnut käyttää. Siinä maatessaan hän vielä muun muassa sorisi:

„Tuokin . . lääsmannikin . . vain mua lyömään rupesi, kun sanoin että kevari viinaa myy . . se saa itsekin sieltä . . . aina siellä juov . . . voi . . . ei niiden herrain kanssa auta . . mutta, mutta . ."

Ovet jäivät koko yöksi auki. Oli oikein erinomainen sattuma ettei varkaita ilmestynyt noita särkyneitä padan kappaleita huostaansa korjaamaan!

— — — — — — — — — — — — — —

Jo hyvin aikaisin aamulla istui Paljeström käsi poskella harmittelevan näköisenä rikkilyötyjä tavaroitaan katsellen.

Pelokkaasti tupaa kokden katsellen saapui pakoon lähtenyt perhe kotiin.

„Jesus siunatkoon!" pääsi äidin huulilta, nähtyään minkälainen järjestys huoneessa vallitsi. Hän astahti askeleen taaksepäin ja antoi sijaa lapsille, joiden myös teki mieli sisään kurkistaa.

Vähän syrjäisesti muljautti isä ovelle päin, mutta kääntyi sitten selin, näyttäen jonkullaista häpeän tunnetta tuntevan. Vihdoinkin uskalsivat pakolaiset sisään mennä, kukin tavallaan kummastustaan ilmoittaen. Katseltiin perheen isää oudoilla katseilla. Äänettömyyden perästä löysi perheen äiti vihdoin sanat, joilla mielestään katsoi soveliaaksi puheen alottaa.

„No mitähän pahaa nuo astiat ovat sinulle tehneet, ettäs olet ruvennut niitä pienistämään?"

Paljeström nosti sumuiset silmänsä ylös ja vikansa tuntevan näköisenä hän painuneella äänellä virkkoi:

„Voisitko olla minua härnäämättä, minä tunnustan vikani."

Vaimo näki että mies nyt oli hyvin kykemätön riitelemään. Siispä piti tilaisuutta hyväksensä käyttää.

„Kyllähän se on se sama, härnää sinua, eli on härnäämättä . . Voi taivahan herra tätä siivoa ja vahinkoa!"

„Mutta ole tämä kerta . . ." mies pyysi.

„Hmh, hmh, hmh", pani vaimo eikä ollut kuulevinaan miehen pyyntöä, „parahinta olisi tästä jo heti kerjuulle lähteä kun! . ."

„Ole vaiti!"

Vaimo säikähti ja (surunko vai kiukun kiihoittamana?) alkoi vuodattaa kyyneliä.

Lapset olivat tällä välin jo ehtineet viedä ulos joukon savi-astian palasia ja koettaen olla juopposilla, opettelivat niitä isän tavalla särkemään.

Miehen sydäntä särki ja vaimon oli kiukusta pakahtumaisillaan.

„Missä olette olleet?" kysyi seppä taas kun vaimo itkeissään ei joutanut puhua.

„Mitä sinä siitä? . ."

„Kuule rakas, hyvä ystäväni, jos vaan suinkin voit, niin ole nyt murisematta, minulla on hyviä aikomuksia, rukoile Jumalaa että voisin ne toimeen panna."

„Niin sinä silloinkin sanoit, kun raittiusseuraan rupesit; tuossa se nyt oli."

„No niin, minä olisin kentiesi voinut olla juomatta, mutta kun sinä aina murisit siitä markasta, jonka pitää joka vuosi seuralle maksaa, niin minä rupesin päätöksesäni horjumaan ja noin se nyt kävi. Voi! miksi et ilman vastustamatta antanut minun sitä maksaa ja koettaa."

„Niin . . et saattanut olla juomatta! Mitä minä

huolisin siitä markasta, mutta saattaahan sitä olla muutenkin juomatta jos tahtoo."

„Sinun olisi pitänyt tietää, etten minä voi olla juomatta muuten. Raittiusseurassa se kentiesi olisi voinut tapahtua."

„Siitäpä syystä, kun et saata olla juomatta, onkin turha maksaa vielä lisäksi tuota markkaakin."

„Mutta suotko että minä rupean uudestaan . . . enköhän koeta?

„Olenko minä kieltänyt! Kyllähän kun on tämmöisen vahingon tehnyt, sopisi jotain koettaa jos vaan olis vähänkin ihmisyyttä, mutta mitä sinä . ."

„Kun sinä voisit olla kerrankin härnäämättä." Miehen ääni oli valittavan vaikeroiva, ja hän nojautui taas kyynäspäänsä nojaan.

„Herra Jumala! . . eikö sulle sen kuvaselle saisi enää puhuakaan, muutama . ."

„Saa . . mutta ihmisittäin."

„Ihmisittäin? Oletko itse ollut ihmisittäin?"

„En, en, Jumala paratkoon, mutta toivoisin edeskäsin voivani olla jos saisin apua . . vaan . ."

„Apua", vaimo matkien ivallisesti naurahti, ja jatkoi sitten kuin sarvesta huutaen: „Tottahan nyt mies voi, jos vaan olis tahtoa . . mutta sinulla ei ole tahtoakaan. Sinä yritätkin vaan meidän hätäämme ja kurjuuttamme suuremmaksi . . Millä nyt keittää, kun pata on rikki . . Ka Herra Jumala, se on pienistänyt vaatteensakin! . . ja pyhävaatteet nyt ovat päällä, voi! . .

Vaikeroiden laski vaimo kätensä ristiin ja istui penkille.

Paljeström lähti ulos. Hän sattui juuri paraiksi näkemään, miten seitsemän vuotias poikansa ajoi kiivaasti takaa viiden vuotiasta sisartaan, joka kädessään vei särjetyn saviastian kappaletta.

Veli kirosi ja nimitteli sisartaan portoksi.

Isän silmissä maailma musteni tuon kuullessaan. Hän

tiesi, että lapsi oli tuon sanan monasti, hänen juovuspäissä ollessaan, hänen omasta suustaan kuullut.

„Poika, poika, mitä sinä huudat?" kysyi isä hämmästyksissään. Poikanen seisahtui ja näytti käsittävän että häntä oli pahanteosta tavattu.

Isä seisoi ja katseli poikaansa, mutta ei kyennyt häntä nuhtelemaan. Äitikin tuli ulos.

„Mihin nyt? Pitääkö nytkin viinan hakuun?"

„Pitää!" seppä hammasta purren kiljasi. Sitten hän kiireesti lähti kylään päin rientämään.

Itkevä sydän hukkuen haparoitsi pelastuksen perään, mutta saavutti kylmän jään-reunan, josta toivottoman paatumuksen hyinen virta vikkelästi esiin hyökkäsi ja sammutti toivon . .

Ja kotona saratteli vaimo ja lapset kiistelivät ulkona.

Härkälän lautamiestä nauratti, kun sai kuulla mitä seppä oli tehnyt.

„Semmoista se on". hän sanoi, „raittiusmiesten kohtuus, kun se vaan saadaan oikein karvassaan näkymään". Ja hän piti itsensä oikein toimellisena miehenä kun oli saanut semmoisen asian maailman valkeuteen.

Oliko Mikko lurjus?

Ihmiset sanoiset että hän oli oikein rehellinen, kunnon mies, tuo Rantalahden Mikko. Ei ollut mikään turhan puhelias, eikä „filisteeri“, ei koskaan ollut käräjissä käynyt, ei edes niin paljoa, että todistamassa naapurien välisissä rajariidoissa. Kaikki kyläläiset kehuivat Mikkoa, — ja se on jo paljon, kun kaikki kyläläiset kehuvat. Mutta siinä ei kyllä, he myöskin toimessa osoittivat luottavansa Mikkoon.

Tässä hiljattain, eräänä keväänä, juuri siinä vähää ennen tervanpolton aikaa, oli koolla joukko kylän miehiä. Puhuttiin tervan poltosta, tervan hinnoista y. m. Johduttiin puhumaan siitäkin, kuin viinaa saataisin, kun kaikille yhtäläinen tarve lähestyy tuon tervanpolton aikana.

„Yksi hakemaan kaikille“, sanoi Nietulan Aatami.

„Niin kai se on parhain“, sanoi Rantalahden Erkki, „ja sopivin menemään on toisen tuvan Mikko.“

„Mikko tosiankin“, sanoi joku toinen isäntä, „silloin tulee kunnolla suoritetuksi.“

Toiset miehet hymisivät tyytyväisesti. Ruvettiin kyselemään josko Mikko lähteä viitsi.

„Samahan tuo, jos niin tahdotte, mutta saisi tuota nyt joku muukin mennä.“

Mutta kun Mikko kerran lupasi, niin ei enää ajateltukaan muita kuulustella. —

Eräänä ehtoona Mikko valmisteli lähtöä: veti tervatut rattaat liiteristä ulos ja rupesi rasvaamaan. Totisena

mies siinä puuhasi, nosti pyörästä kellelleen, pisti tuen orren alle, väänsi ruuvin pois navan päästä, veti pyörän ulos ja alkoi takeltaa keltaista porsaan rasvaa napaan. Sitten pisti pyörän tilalleen, ruuvasi ruuvin kiini ja antoi kädellään aika huilauksen pyörälle, siten rasvaa navan ympärillä tasoittaaksensa.

Sukevasti meni pyörä, ainoastaan hiukan narisi paksussa rasvassa.

„Noh", morahti hän tyytyväisesti, otti tuen pois alta, nosti toisen pyörän ja uudisti sen kanssa samat temput.

Siihen tuli hiljaksensa kävellen toisen tuvan Erkki.

„Malttaapa panna paljon rasvaa", hän paremman puheen puutteessa sanoi, kun siinä laiskana toisen työtä katseli.

Mikko katsahti lakinpellin aita vakavasti Erkin silmiin . . mahtoiko tuo pilkataksensa sanoa? Ei se tainnut sentään mitään tarkoittaa, ilman aikojaan lie vaan sanonut . . .

„Panen rasvaa kun panen, en minä viitsi porsaita kaupitella", hän vihdoin äännähti ja heilautti pyörän pyörimään.

„Ei kitaja", sanoi Erkki.

Toisiakin miehiä rupesi jo saapumaan pihaan.

Mikko laski pyörän alas, pyyhkäsi hikeä otsaltaan ja tunsi siinä ehkä hiukan ylpeyttä itsessään, kun näki kyläläisten kokoutuvan hänelle asioitansa tuomaan. Hikeä pyyhkiessä kääntyi lakin pelli syrjälle, mutta Mikko oikasi sen . . ei ollut tottunut sillä komeilemaan että lakin pelliä sivulla pitäisi.

„En tiedä tuota", rupesi hän sanelemaan, „tuo Maijan Kaaperi tässä sanoi, ettei sitä nyt enää saakaan ostaa muille, sitä viinaa, kuin itselleen."

Toiset eivät tulleet oikein tolkulle, vaan katselivat kysyväisinä Mikkoa.

Ettäkö mitä?" kysyi toisen tuvan Erkki, silmiänsä sirristellen ja tirkisteli Mikon lakin keulan alle.

„Jottako ei saisi toisen toiselle ostaa?" tutkaili Ollilan Hentrikki.

„Niin, sitä kai se Kaaperi arveli". Mikko kynsäsi korvantaustaa, rytkäytti kärryin pyörästä, jotka huljahtivat edestakaisin ja hölkähtivät omituisesti. Hän näytti syvästi miettivän asiaa.

„Mutta eihän se ole mahdollista", arveli Hetkelän Tuomas ja rupesi hänkin kärryn pyöriä hölkyttelemään. „Mitä se kenellekään kuuluu, mitä kukin toiselle ostaa."

„Ei tuota ymmärrä", sanoi Erkki, „mutta minä tuumaan että tuo liene vaan Maijan Kaaperin juttuja."

„Niin minäkin luulen, mutta olisi se sentään parempi kuulustaa asiaa ensin. Jos siinä olisi vähänki perää, niin en minä ainakaan lähde kaupunkiin", vakuutti Mikko.

„No saakeli tuota!" innostui Nietulan Aatami sanomaan. „Mistä sitä kukaan tietää perään kysyä. Kun viinaa tulee, niin me ja'amme sen hyvässä hiljaisuudessa. Kuka sitä sakottamaan rupeaisi!"

„Ettäkö minä rupeaisin vastoin esivallan lakia tekemään?" kysyi Mikko painolla, ja jatkoi, kun ei toinen ruvennut vastaamaan:

„Saat kääntää ennen kirkon nurkan nurin."

Toiset hymyilivät, eivät ruvenneet vastustamaan Mikon ajatusta, sillä he uskoivat että hän puhui sitä mitä hän ajatteli.

Mutta Nietulan Aatami sanoi, että se on turhaa peljätä sellaista lakia, jota ei olemassakaan ole.

Toiset miehet tuumailivat, arvelivat sinne tänne ja rupesivat viimein yksimielisesti hokemaan:

„Hm. — No niin. — Kyllähän se niin on ettei sellaista lakia ole."

Ja kun asiaa oikein monipuolisesti harkittiin, niin Rantalahden Mikkokin tuli vakuutetuksi, että Maijan Kaaperi oli vaan juttuja lasketellut.

„Vai ei muka ihmiset saisi yhdessä ostaa viinaa . .

yhdessä tahi yksin, kuinka kullekin parhaiten soveltuu! — Kuka hullu ostaisi yksin viittäkolmatta kannua! ja . . ja . .“

Ukot rupesivat oikein makeasti nauramaan . . Ihan hullusti oli Maijan Kaaperi taas kerran saanut heitä narrata, arvelivat.

Rantalahden Mikko tuli kaupungista. Alkoi kokoutua kylänmiehiä kaupunki-tuliaisille.

„Kylläkö möivät viisikolmatta kannua yhdelle miehelle?“ alkoivat naapurit kysellä ja hymähtelivät vielä tuolle Kaaperin jutulle.

„No sen tietääkin!“ huudahti Nietulan Aatami. „Kun rahan syrjää näyttää, niin lujassa pitää olla jos ei lähde.“

Kaikki nauroivat, uteliaina odotellen mitä selvitystä asiaan Mikko itse antaisi.

„Sainhan tuota“, hän vihdoin sanoi, mutta ei ryhtynyt sen pitempiin selvityksiin. Kyllä näytti siltä, kun olisi miehellä ollut jotain enemmänkin sanottavaa. Mutta suunsa piti vaan kiini ja antoi toisten arvioida. Rupesi sitten viinaa jakamaan

Mutta toisia ihmetytti Mikon käytös, kun toimi rehellisesti ostetun tavaran jaossa niin hajamielisesti ja epäröivästi, kun olisi varustettua kalua mitannut. Rupesivat arvelemaan, ettei kaikki asiat ole niin kuin olla pitää. Puhe hiukan tukahtui ja katseltiin vaan viinanjako-touhua.

„Mahtanut ryypyn ottaa“, arvelivat toiset Mikosta.

Vaan kuinka lie sattunutkaan siten, että juuri kuin Nietulan Aatami piti itseänsä varten mittaa alla ja Mikko siihen tynnöristä vakavasti loritteli, astui nimismies jahtivoudin ja erään lautamiehen kanssa tupaan.

Tuo tapaus teki kylänmiehiin vähän ikävän vaikutuksen. Rantalahden Mikon käsissä rupesi tynnöri itsestään huiskumaan ja tutisemaan niin että viina alkoi solittaa sinne tänne, kahden puolen mittaa, joka taas Aatamin käsissä huljui.

„Äläs . . äläs! . . nyt menee maahan! . .“

Aatami koetti kaksin käsin pidellä mittaa, mutta yhä hullummaksi asia kävi: viina juoksi lattiaan kun noiduttu.

„Kaa! . . kaa! . .“ hoki hädissään Aatami ja koki tutisevin käsin pitää mittaa kohdallaan.

„Aivanhan te kaadatte maahan!“ Erkin täytyi mennä hätään ja nostaa tynnöri pystöön ettei kaikki maahan juoksisi.

„Mitäs tämä meno on?“ rupesi Nimismies kyselemään ja astui lempeästi hymyillen miesten keskelle. Rantalahden Mikko katsahti salaa herraan, samassa tunsi hän kuuman hien rupeevan tippumaan alas otsalta. Sitä alkoi hän mekon hijalla tuhria.

Ei kukaan puhunut mitään. Kylän miehet vilkkuilivat salaa nimismieheen ja taas Rantalahden Mikkoon, ryähtelivät, muuttelivat jalkojansa, pistelivät sammuvia piippuja taskuihinsa ja loivat tuon tuostakin vauhkoja katseita viinalekkuihinsa jotka tyhmän näköisinä töröttivät lattialla ruunun palvelian jaloissa. Eivät mokomat ymmärtäneet näkyvistä kadota . . Vielä olivat isäntänsäkin tällaiseen pulaan saattaneet . . .

Nimismies astui likemmäksi Mikon tynnöriä ja kopautti siihen sauvallaan.

„Kuka teistä on tätä viinaa ostamassa ollut?“ hän kysyi.

„Minä“, mörähti Rantalahden Mikko kohta.

Nimismies katseli Mikkoa . . oli mielestänsä kovin juro mies.

„Nämät lekkerit ovat teidän?“ Hän kääntyi toisiin kylän miehiin ja kopuutteli lekkereitä sauvallaan.

Ei kukaan vastannut, pois päin vaan kääntyilivät.

„Kaikille se on yhteistä“, sanoi taas Mikko.

Nimismies ei ruvennut ollenkaan kiukkuansa purkamaan, rauhallisesti vaan alkoi sanoa:

„Lienee parasta, että kaikki tuohon tynnöriin takaisin kaadellaan, sillä se on minulle sopivampi hoitaa, kun kaik-

kia noita lekkuja. Minä nimittäin otan tämän viinan takavarikkoon ja te", hän viittasi Mikkoa, „tulette oikeudessa vastaamaan, olemisesta yleisölle avullisena viinan myynnissä."

Mikon käsi vapisi, kun hän sen nosti otsallensa, ikään kuin tuskaa poistaaksensa.

„Oliko se sittenkin niin, kuin se Maijan Kaaperi sanoi", hän värisevällä äänellä virkkoi.

„Jaa, mitä?" kysyi nimismies.

„Tässä vaan tuo Maijan Kaaperi kertoi." Ja Mikko jutteli nimismiehelle, miten Maijan Kaaperi oli kertonut ettei viinaa saa ostaa joukolla yhteen, mutta etteivät he olleet uskoneet.

„Mahdoitte uskoa", sanoi nimismies.

Nietulan Aatamin luonto rupesi jo nousemaan.

„Mitä h—ttiä! kuka sen sellaisen asetuksen on tehnyt?"

Nimismies ei viitsinyt vastata, kysymys oli kovin tyhmä. Miehiänsä vaan käski viina-astian ulos viemään.

Toisetkin kyläläiset uskalsivat jo pihalla ruveta puhumaan.

„Tuota, milläs tavalla sen 25:tta kannua sitten saa ostaa jos ei sitä jakaa saa väliinsä?" kysyi Ollilan Hentrikki.

Nimismies rupesi hyväntahtoisesti selittämään viina-asetusta. Hän sanoi, että, jos teillä on perheessänne niin ja niin monta henkeä, niin te saatte ostaa 25:tta kannua, mutta jos ei ole, niin saatte tyytyä ostamaan niistä puodeista, joissa myydään kannuttain. „Mutta yhdessä ei saa ostaa, eikä toinen toiselle tuoda", hän sanoi.

„Mutta se maksaa enempi niissä kannun-puodeissa", muistutti Erkki.

„Enemmän maksaa, paljon enemmän!" huusi Aatami.

„Ei auta. Joka juo, ja viinaa tarvitsee, maksakoon hyvän hinnan", ilkkui nimismies.

„Mutta minä en ymmärrä", sanoi Ollilan Hentrikki,

„mitä vahinkoa siitä olisi, jos toinen saisi toiselle tuoda viinaa. Onpa se vähän ilkeätä jos tätä naapurin Mikkoakin nyt sakotetaan, kun ei ole mies ennen ikänä käräjissä ollut ja nytkin aivan meidän kehoituksesta lähti kaupunkiin yhteiselle asialle, ja jos se nyt noin hullusti menee."

„Eikö herra vallesmannin sopisi jättää sitä asiaa sentään silleen?" pyysi Erkki.

Nimismies pudisti päätänsä ja sanoi ankarasti:

,‘Ei käy laatuun. Jokaisen täytyy ehdottomasti lakia noudattaa."

„Mutta minä en usko, että siitä tulee sakkoa!" alkoi Nietulan Aatami väittää. „Katsokaas nyt", hän sanoi nimismiehelle, „jos me panemme täältä kylästämme miehen ostamaan meille jokaille yhdessä, esimerkiksi tarikoita, niin onko siitäkin sakkoa?"

„Sinä mies teet minusta leikkiä, vai kuinka?" kysyi nimismies, ankarana astuen Aatamin eteen.

„Enkä tee leikkiä . . vai leikkiä." Aatami pakeni herran edellä.

„No mitäs sitten." Nimismies kääntyi tuimana pois. Miehet jokainen odottivat vastausta, mutta sitä ei tullut. Pois vaan alkoi nimismies hankkiutua.

„Mutta mihinkä tämä viina nyt pannaan?" kysyi joku vielä.

„Myydään huutokaupalla", sanoi nimismies ja ajoi pois.

Miehet jäivät kiroilemaan ja osalta leikkiä laskemaan. Aprikoivat, josko heille annettaisiin siellä huutokaupassa, tahi ei. Lupasivat muutamat koettamaan mennä, toiset vannoivat, ei maksavansa ei viittäpenniä enää toisi kertaan siitä jonka jo kerran olivat ostaneet.

„Tuo on selvää ryöväystä!" huomautti Ollilan Hentrikki.

„Ihan niin, totta jumaliste!" vannoi Aatami.

Miehet olivat oikein raivoon joutumaisillaan kun asiaa tällä tavalla rupesivat käsittämään.

„Lakkaisivat valmistamasta koko rankkia", tuumaili Erkki, „kun sen kanssa noin rupeavat herrat juonittelemaan, niin ei sitä tiedä koska saa sakon."

„Ei, katos, herrat siitä tulot köömäävät, ne kun sitä polttavat. Sitä vartenhan sitä kotona polttamastakin kielettiin", puhui Aatami kiivaasti.

Kaikki olivat asiasta aivan samaa mieltä.

Mutta Mikko ei ollut mennyt ulos toisten joukkoon, yksin vaan möhdysteli tuvassa, käveli edestakaisin lattialla, istui toisinaan ja kynsi päätänsä niin vimmatusti, että tuo näytti Jobin tuskalta. Äänteli väliin:

„Hmh, hmh, hmh . ." ja sitten jotain epäselvää hampaiden välistä.

Vihdoin toisetki miehet tulivat meluten tupaan ja hämmästyivät kun näkivät Mikon tuskan.

„Lempoako tuossa nyt noin . . Ei me sen köyhempiä olla", rupesi Nietulan Aatami lohduttamaan.

Jäykän katseen loi Mikko Aatamiin, laski siitä taas alas ja paneusi pään käsien nojaan lepäämään.

Toiset kiroilivat vieläkin välinsä herrain juonia ja katsahtelivat syrjästä Mikkoa . . teki mieli sanoa jotain lohduttavaa hänelle, mutta epäilytti, josko tuohon mikään pystyy.

Vihdoin Mikko kiivaasti nousi ylös ja yöhkäsi noustessaan kuin ärsytetty sika. Toiset katsoivat odottavaisesti häneen . . . joko mahtoi tulla viisaaksi ja puhalsi huolet pois sydämestään? . .

Mikko katsoi tuimasti toisiin.

„Teiltä meni vaan rahaa muutama vaivainen markka, joka jo muutenkin olisi ollut hukkaan mennyttä, mutta minulta meni kunnia!" hän huusi ja paukautti pöytään jykevällä nyrkillään. Se jyrähti kuin moukarin isku ja silmistä valahti samalla kaksi suurta vesihelmeä.

Käypätavaraa

Käypää tavaraa.

Olipa siinä koolla miehiä tuossa Kirkonkylässä oikein aikatavalla, kaiken ikäisiä ja kokoisia. Mieliala oli kiihkeä, odottava, mutta samalla rattoisa ja hilpeä. Laskettiin leikkiä hurjalla tavalla. Odotettiin jotain ja puhuttiin siitä usein, mutta ei väsytty ensinkään; ei kukaan ajatellutkaan pois lähteä kesken aikojaan, sillä odotuksen tiettiin maksavan vaivan.

Odotettiin nimismiestä huutokaupalla myymään takavarikkoon otettua viinaa.

Päivä oli lauantai.

Nimismies ilmestyi määrälleen, asettui apulaisineen toimelliseen asemaan ja alkoi toimituksen.

Ja innostus miesjoukossa kasvoi yhä sitämukaan kuin varasto väheni . . . huusivat kuin riivatut, jopa melkein kaksinkertaiseen hintaan. —

„Vieläkö sun lekkus on tyhjänä, Aatami?" kysyi Maijan Kaaperi joka jo melkein alussa oli saanut kannun panoksen astiaansa.

„Vielä, mutta tuo kannu on minun, maksoi mitä maksoi, vaikka sitten . ." Aatami ei joutanut lopettaa, sillä hän ryhtyi päättävästi huutamaan. Mies huusi kuin vihan tiestä, lisäsi aina ennen kuin toinen hyvin ehti lupaustaan lopettaakaan. Toiset alkoivat töllistellä pitkään ja riemastuivat kiusaa tekemään Aatamille . . lisäsivät aina vaan.

„Hassuksihan on Nietulan Aatami nyt tullut! . . Ennen tuiki tarkka mies, eikä mikään juomari ja nyt tuolla tavalla hulluttelee."

„Voi helkkari!" naurettiin.

„Näkyy aikovan huutaa tuon kannun vaikka mitä maksaisi!"

Takalan Heikkikin jo innostui peliin, kun toiset pojat häntä alinomaa kiusasivat:

„Eipä uskalla huutaa Takalan Heikki . . raittiusmies!"

„Jo uskallat huutaa sinäkin Heikki . . Lisää pahuuksissa, Aatamin kiusalla!"

Olkoon menneeksi, Heikki ajatteli . . lakkaavat he kiusaamasta . .

„Viisi penniä vielä!"

Heikki kavahti omaa ääntänsä . . tuntui rikokselta leikin vuoksikaan koko asiaan sekautua. Naapurit katsoivat oudostellen naurussa suin . . jokohan lankee Takalan Heikkikin . . Mieli mahtaa ikävöidä viinuskia . . Sellaisia ne ovat ne raittius-miehet! . .

„Ensimäinen, toinen ja . . No Aatami?"

Mitä, eikö Aatami enää lisääkään? . . Heikin nousi veri päähän ja hän katsahti hätäisesti sinne päin, missä Aatami oli. Näki jonkun kumppaneistaan juuri kuiskivan jotain Aatamin korvaan. Aatami katsahti Heikkiin, nytkäytti hiukan päätänsä ja lähti astumaan väkijoukon taakse.

„Ja kolmas kerta!" Pieni vasara kopahti vaan hiljaa, mutta Heikki säväthi, kun olisi se ollut tykin laukaus.

„Kuka sai?"

„Heikki Takala." Muut sen sanoivat, ei Heikki itse.

„No mikä sen Heikin . . . mene ottamaan viinasi pois!" Toverit nauraa räkättivät ilkeästi.

„Tuo nyt kävi niin kuin miehen kädestä!"

Toimitusmies jo kiirehti, käski tulla korjaamaan omansa pois.

„Enkä menekään, mitä sillä teen", sanoi Heikki.

„Maahanko annat kaataa?"

„Pankoon mihin mieli tekee."

„Älä hulluttele! Tuossa tyhjä astia, ota siihen, jos et itse juo, niin on tässä muita. Maksaa pitää sinun kuitenkin."

Sillä aikaa jo myötiin toista kannua ja Aatami oli taas huutamassa. Hän saikin sen nyt vähemmällä kilpailulla . . ei enää uskallettu ylimääräisiin . . Tekee pian kepposen, tuo veitikka! . .

„No, no, mitta tyhjäksi! Kuka siellä on, joka ei omaansa ota?"

Heikki sieppasi hänelle tarjotun lekun, ikäänkuin vihantiestä ja meni ottamaan saaliinsa. Sitten mitattiin Aatamille.

„Puolikolmatta hintaansa se nyt minulle maksaa, tuo viina kannu, tottapa nyt saa ryypätä", jutteli Aatami, kun lekkuineen poistui pois pöydän luota.

„Niin, oliko sinullakin osaa siihen Rantalahden Mikon viinaan?" kysyttiin.

„Olipa hyvinkin."

Aatami koetti maistaa lekkeristään. Nimismies näki sen ja rupesi huutamaan riivatusti.

„Ei täällä saa ryypätä!"

„Vai ei saa", ihmetteli Aatami, meni edemmäksi ja rupesi toisten kuullen mutisemaan: „Vai ei vieläkään saa pitää omanansa, vaikka kahdesti on ostanut. Missähän sitä oikein saa ryypätä?" kysyi hän, niin että Nimismieskin sen kuuli.

„Kotonasi!" huusi tämä.

Aatami meni ilkkuen erään nurkan taakse. Riemuitsi mielessään muka keksinnästään juonesta, saada ryypätä muuallakin kuin kotona. Kun, nimittäin, pakenee nimismiehen pöydän äärestä pois nurkan taakse piiloon, niin laki on täytetty . . Tuostapa vasta upeasti sopii toisille ylpeillä! . .

Mitä? . . siinäkö se olikin se keksintö! . . Aatami oikein säikähti, kun takapuolille päästyään näki joka nurkassa sellaista kuhinaa. Puoliääneen miehet puhelivat, kuiskailivat ja naureskelivat, tupakoivat ja viittailivat lekkujen sekä pullojen pohjilla taivasta kohden. Mutta ei Aatami kauan antanut itseänsä hämmästyttää, vaan ryhtyi veikeänä seuraa pitämään.

Innokkaasti lyötiin siinä korttia kahdessa parvessa.

„Hiiden hupainen lauantai-ilta tästä tuleekin", ihanteli muuan.

„Ja kun saadaan nyt ryypätä oikein vallesmannilta ostettua viinaa!"

„Tuskinpa viitsisi herramme meitä nyt juopumuksesta vaivata, vaikka pikkasen niin kun horomessuunkin menisimme."

„Joko vielä, hän meidän rauhassa ryypätä antaa", sanoi Aatami. „Käski jo äsken mun kotiini mennä ryyppäämään, kun pihassa aioin hiukan maistahtaa."

„Jaa, mutta se onkin sinun kanssasi eri juttua kuin meidän muiden kanssa", nauroi Maijan Kaaperi. „Sinä olit jo siinä koplassa, kun tätä viinaa tuotiin ja herramme silmissä tulit jo silloin lain hylyksi."

Naurettiin.

„Laittoi se vaan, Rantalahden Mikko, meille hupaisen illan. Olisi täällä nyt, niin heti antaisin ryypyn, hyvästä tahdosta", sanottiin.

„Mikko suree kun vaivainen, ensikerran sai sakkoa."

„Surkoon hevonen! Olisi nyt tullut tänne, huutanut kannun itselleen ja hukuttanut surunsa sinne."

„Niin, saakuri, ostanut omaa viinaansa! Mutta se on vähän sukkela asetus, se!"

„Minäpä huusin omaa viinaani!" kehui Aatami. „Mutta ei se käy niin minun närilleni kuin se, että tuota Mikkoa sakotettiin, pitäjään rehellisintä."

„Ja mitähän se nyt on sen parempi, että sen viinan täällä vallesmanni myy?"

„Etkö ymmärrä? Että useampi mies saa ja että saadaan täällä nyt pitää tällainen hupainen lauantai."

„Niin, ja että tulee rahoja herroille!"

„Ja kun me nyt täällä oikein juomme, niin vallesmanni saa meitä monta yhdellä kertaa juopumus sak—"

Mutta viimeisen puhujan sana jäi kurkkuun, kun nimismies tuli pauhaten takapuolille ja hajoitti kauppatuttavansa kuin akanat tuuleen.

Lepopäivänä.

Oli sunnuntai-aamu. Juhlallisena, Majesteetillisena nousi Jumalan aurinko, elähyttämään, lämmittämään syntistä maailmata. Korkean vaaran suojassa, mäen rinteessä seisoo tuo pitäjään kirkko ikäänkuin piilossa näiltä kultaisen ruhtinattaren ensimäisiltä aamusyleilyksiltä.

Vaan jo vihdoin se ulettui tuon matalan kellotapulin huipussa olevaan kultaiseen ristiin, johon se puhalsi osan hengestään saattaen ristin lumoavasti kimaltelemaan ja siten tehden sen ikään kuin vaikutuksensa keskipisteeksi tuossa laaksossa.

Se oli niin lumoavan ihana aamu, tuo kirkonkylä niin rauhaisa, niin tyyni, ettei itse aurinkokaan ensi silmäyksellä nähnyt muuta kuin tyyneyttä, rauhaa ja lepoa. Mikä suloinen, viehättävä näytelmä! Aurinkokin siitä riemastui, loi muutaman iloisen kuperkeikan. Taideteos näyttää matkan päähän kauniimmalta. Aurinko ei tuota muistanut, vaan alkoi ihastuneena kohota korkeammalle, tulla likemmäksi, tarkastaa kaikkia pieniä yksityis-seikkoja tuossa viehättävässä kirkonkylässä.

Aurinko hajoitti säteensä lukemattomina silminä, määräyksellä tungeta jokaiseen koloon ja rakoon, tuudittaa ja palavasti suudella kaikkia, — ihmisiä, eläimiä, kasveja . . . elollisia ja elottomia maan päällä, yksin maan tomuakin.

Mikä ääretön rakkaus ja hyvän suopaisuus!

Ja säteet hajausivat uskollisina toimittamaan tehtäviänsä.

Suuri joukko lensi kylään, missä elollista olentoa eivät löytäneet muuta kuin joukon pikku lintusia, mitkä kotipuissa rakkaasti tervehtivät tuttuja ystäviään, sekä karjajoukkoja, jotka tarhoissa uneksivat ja odottivat karjapiikain saapumista nännien tyhjentämiseen. Useat säteet ryntäsivät lempeällä väkinäisyydellä ihmis-asuntojen ikkunoista sisään, löytääksensä noita luomisen ruunuja — ihmisiä, herättääkseen heitä lepopäivän tehtäviin, kiittämään luojaansa joka heille niin paljon lahjoistansa jakoi. Harvain sänkyihin löysivät säteet tiensä, mutta niihin ne sitten vuodattivatkin palavan kuumia suudelmia, ikäänkuin korvatakseen sitä, että niin harvat tulivat näkyviin. Muutamat tuosta kovasti palavissaan heräsivät, ähkyivät, nousivat katsomaan kelloa ja menivät jälleen jonnekin makuulle . . . pakoon Auringon lämpimiä hyväilyksiä. Säteet etsivät tyystiin tyhjäksi jääneet vuoteet ja lisäsivät paahtamis-voimaansa, ikään kuin pakoittaakseen tuolta tyhjäksi jääneiden peittojen alta eläviä ihmisiä näkyville tulemaan. Aikansa tuota tehtyään ja nähtyään toivonsa ja ponnistuksensa turhaan raukeevan, siirtyivät vähitellen muualle ja löysivät kun löysivätkin pakolaisia jostain piilopaikoista ja sen lisäksi uusiakin tuttavia. Onnistumisesta kiihtyi säteitten innostus . . . ne lisäsivät yhä voimaansa ja saivat vähitellen naisväkeä nousemaan ylös. Riemullisesti tervehtivät säteet heitä, kun ovista ulos pistäysivät ja vapaasti silmäiltäviksi tulivat, punaisissa ja valkeissa kesä-puvuissa . . . ohjasivat askeleensa ensimäisinä vesikaivolle huuhtoaksensa kasvojaan raittiilla vedellä.

„Mikä kaunis Jumalan ilma!“ pääsi monesta suusta kohta kun raitis vesi oli virutellut silmistä pois unen painavan voiman.

Ne näyttivät niin onnellisilta, niin tyytyväisiltä, nuo tytöt . . . ne virittelivät kanteloitaan, helkyttelivät niiden kieliä ja lumoavasti kajahtelivat raikkaassa aamu-ilmassa heidän luontaisten kanteleittensa viehättävät säveleet. Ei huolet heitä painaneet, ei rumain töiden musta peikko

jotka siinä virtana vuosivat hikipisarain muodossa. Hän otti taas pullonsa, ryyppäsi siitä, ähkäsi ja heitti pois. Laski sitten päänsä käden nojaan ja tuijotti suoraan eteensä.

Säteet tunkivat likemmäksi, tahtoivat lämmittää sydäntä, missä kolkko kylmyys näytti vallitsevan. Vaan he eivät tällä kertaa hyvässä tarkoituksessaan onnistuneet . . . Pintaa vaan kuumasi ja rasitti, voimatta sydäntä sulattaa.

Raskas huokaus pääsi nuorukaisen rinnasta ja hän jatkoi puhuen:

„Herra Jesus, mitä minä olen tehnyt . . . lupaukseni rikkonut . . . Pitääkö mun nyt uudestaan ruveta juomaan? . . . Mitä sanovat nyt rikoksettomat toverini, kun näin kurjasti lankesin? . . . Kovin tuntuu himoni olevan rajaton nyt“ . . . Hän otti pullonsa ja ryyppäsi taas. Heitti sen sitten raivokkaasti sivulle ja ärjäsi sanomattomalla vimmalla:

„Vaikka ei suinkaan juomisen kiusausta voi maailmasta hävittää itse pää-enkelikään, kun nimismiehetkin huutokaupalla viinaa myyvät!“

Pilvenlonkare souteli taivaan lakea ja sattui Auringon eteen, kuten nenäliina, pyhkimään säteitten kyyneliä ja estämään niitä näkemästä nuorukaisen kasvavaa vimmaa. Kun pilvi ohitse ehti, oli nuori mies kadonnut näkyvistä.

Säteet etsivät kauan turhaan, riensivät sitten kylään. Loivat peläten katseen jokaiseen näkyville tulevaan henkilöön, sillä he pelkäsivät näkevänsä noita kurjia, epätoivoisia katseita.

Jo oli kylässä liikettä ja elämää. Säteet ihastuivat, ne oikein naureskelivat, kun näkivät ihmisiä tyytyväisinä ihailemassa suloista aamua. Se oli vielä niin aikaista aamulla, että ainoastaan elämän haluiset ihmiset olivat ylös nousseet. Ne joille elämä oli raskasta, jotka unen helmoissa tahtoivat virua, unohtaa kaikki, kun oli sunnuntaiaamu, laiskain makuu päivä, eivät olleet vielä näkyvissä.

Erittäinkin naisia säteet ihaillen tirkistelivät ja mie-

luisasti katselivat, sillä he olivat virkumpia, eloisampia, soivat säteitten esteettömisti hyväellä itseään . . . eivät paenneet varjoisiin paikkoihin vetelästi loikomaan, kuten miehet.

„Hih, kuinka herttaista!“ muutamat riemastuneina huudahtivat.

„Ka, ka tuolla!“ huudahti joku. Ja suuri joukko ryntäsi katsomaan erääsen ahtaasen, huoneitten välissä olevaan solaan, jonka edessä oli ollut vanha, leveä ovi seinänä perunamaata vasten. Tuon oven yli oli säde nähnyt miehen pään, josta heti muille ilmoitti. Mies kaatoi oven pois edestään, tuli peruna pellolle ja antoi siten säteille vapauden silmäellä itseään.

Siinä köntisteli Nietulan Aatami ilki elävänä.

„Vooi!“ huusivat säteet. Miehellä oli otsassa haava, josta verta oli kovasti vuotanut ja punannut koko naaman. Lakkikin oli mieheltä kateessa.

Hyväsydämiset säteet tahtoivat tungeta nuoleksimaan terveeksi tuota haavaa, mutta se kipristeli ja pakotti Aatamin kostealla ruoholla painelemaan hellää kohtaa ja estämään säteitten lääkäri tointa. Hän oihkasi tuskallisesti kun ruohoilla otsaa kosketti.

„Voi riivattua hulluutta!“ hän ähkäsi pidätetyllä äänellä. „Mikä saikaan minun matkaan tänne eilen? . . . Olisin pysynyt kotona, niin olisi eheä otsa, rahat ja lakki tallessa“.

Aatami lähti kävelemään likellä olevaa metsää kohden ja katseli vauhkasti ympärilleen, josko häntä kukaan näkisi.

Metsän reunalla oli mökki, jonka likitse Aatamin oli mentävä. Sitä tahtoi hän välttää ja kaartaa hiukan kauempaa.

Säteet tahtoivat yhä pakkautua otsaa lääkäröimään. Tahtoivat jotain hyvää tehdä tuolle miehelle joka niin kurjalta näytti.

„Ooh helvetti, kun polttaa!“ ruikutti Aatami, kumar-

tui taas ottamaan maasta kasteisia vereksiä ruohoja. niillä haavaa kostuttaaksensa. Tällä kertaa se teki niin hyvää, että hän oikein seisahtui, tuntien suloista viihdytystä.

Aatami ei nähnyt, mutta säteet sen kyllä näkivät, kun pikkuinen tyttönen juosta lylleröitsi mökiltä päin Aatamia kohden.

„Katso! . . Katso! . . Katso! voi kaikkiko nyt itkevät?“ kuiskailivat säteet toisilleen.

„Ui, pikku tyttäremme, kultasemme, miksi itket? Mikä sunkin sydäntäsi painaa?“ Mutta tyttönen ei kuullut säteitten kuiskutuksia, meni vaan epäillen otsaansa painelevan Aatamin luo. Tyttö seisahtui, katseli pelokkaasti Aatamia.

„Onko isä teitäkin lyönyt?“ hän vihdoin uskalsi kysyä.

Aatami pelästyi kovasti, kun lapsen äänen kuuli. Ei hän sitä ennen tiennyt tämän läsnä olostakaan.

„Hääh?“ hän kysyi vaistomaisesti, — vaikka oikeastaan kyllä kuuli mitä kysyttiin.

„Mun isänikö teitäkin on lyönyt? . . Vooi, voi herra, kun on kasvonne verissä!“

Aatami katsoa tuijotti lasta, joka surkutellen, silmät sirrissä hänen veristä naamaansa tirkisteli.

„Kuka se on sinun isäsi?“

„Se on se Antti.“

„Mikä Antti?“

„Se Leenan Antti.“

Aatami alkoi nyt muistaa niin kuin hämärää untansa, että se olikin juuri Leenan Antti, jonka kanssa hän oli tekemisessä ollut.

„No ketä se isäsi on sitten muita lyönyt?“

„Äitiä se löi yöllä kun kotia tuli.“ Lapsi rupesi itkua hynkkäämään. „Se oli saanut viinaa eilen avisoonissa . . . ja minuakin aikoi lyödä, mutta kun ei äiti antanut.“

„Tyttö hoi? . . Mitä sinä siellä . . . tule heti pois!“ huusi nyt äiti mökin ovelta ja tyttö lähti juoksemaan sinne. Aatami lähti kiirehtimään metsään itsekseen mutisten:

„Se . . . se oli ihan varmaan joka minuakin löi . . . Mutta . . . mutta muistelen antaneeni itsekin sille.“

„Oi, oi, kuinka surkeata!“ huokasivat säteet, kun monien turhain ponnistusten perästä heittäysivät seuraamasta Aatamia, joka katosi puiden varjoon metsässä. —

Joukko säteitä oli koko aamun tirkistellyt Leenan Antin mökkiin, nähneet siellä riitaa, toraa ja miten Antti kuritti vaimoansa. Surkeata oli tuo ollut nähdä ja pikku tyttösen itku oikein sydäntä särkevää kuulla. Mutta nyt rötkötti Antti seljällään vuoteella ja röhisi kuin sika, niin, ettei vaimo ja tyttö ilenneet tuvassa olla, vaan pakenivat ulos.

„Katsokaa äiti, kuinka korea tämä Auringon kukka, katsokaa!“ huusi tyttö, riemullisesti hyörien pienen, kivien välissä olevan kukkapenkerensä luona.

„Kaunis on“, sanoi äiti, mutta loi ainoastaan syrjäisen silmäyksen kukkaan. Murheellisen näköisenä pesi vaan puukuppeja saavissa tuvan seinustalla.

„Ja katsokaa tätäkin, tätä punaista ruusua, äiti! Saanko äiti ottaa siitä yhden rintaani kun kirkkoon mennään? . . saanko äiti?“

Säteet riemuitsivat.

„Ota kultaseni, ota vaan!“ he kuiskailivat ja leikkivät lemmittynsä kasvoilla pusertaen hänen otsastaan helppoa hikeä.

„Emme pääse, lapsi-parkani, kirkkoon tänäpäivänä . . . Jos isäsi heräisi sillä aikaa niin . .“

„Menkää vaan! . . menkää vaan! . . me tulemme liittoon . . . liittoon . . . nukutamme äijää tuolla sängyssä ettei ennen iltaa herää . . . ei herää!“ . . säteet koettivat huutaa ja kuiskaella. Kokosivat itsensä yhä lukuisammissa joukoissa paahtamaan Anttia, väsyttämään ja rasittamaan ettei heräisi ennen iltaa.

Mutta ei äiti eikä tyttö ymmärtäneet säteitten kuiskailua, tytönki mieli vaan itkuiseksi kääntyi ja pikkuiset

aivonsa saivan koko kirkonajan työskenellä elämän varjopuolia harkiten.

Paljon on kirkossa väkeä. Sinne tahtovat säteetkin tirkistellä: siellähän tapaa iloisia, tyytyväisiä ihmisiä, siellähän lepoa ja rauhaa . . On niin hauska sinne tirkistellä!

Hartaasti saarnaa pappi, neuvoo ainoata, oikeata autuuden tietä. Säteet nuoleksivat ihmisten kasvoja ja saavat matkaan raskasta kuorsausta. Miesten ja naisten päät huojuvat alaspäin, silmät ja suu ovat ummessa ja nenän kautta käy raskas hengitys, ikään kuin se valppaana vartiana tällä hetkellä tahtoisi toimittaa kuulo-aistin virkaa, joka rauhassa uneksii ja virkavapautta nauttii. Säännöllisesti huojuu useain ylä-ruumis pappia kohden ikään kuin yhtä mittaisesti kumarrellen ja vakuuttaen: „Niin se on, niin se on, herra Pastori!“

Toiset taas valvovat uskollisesti, eivät uhallakaan laske unta silmiinsä . . antavat niiden vaan vaellella ympäri kirkkoa ihmisestä ihmiseen, alttaritauluun, kynttiläruunuihin ja joskus pappiin. Katoovaiset aistit tosin tahtovat vietteliäin neuvosta juonitella, mutta niitä vastaan on uskollisina apukeinoina inkivääriä, lakeristaa ja sokeria, sotimassa viekoituksia vastaan.

Säteet syleilivät kaikkia, nukkuvia ja valvovia, mutta eivät saa selkoa kenenkään sydämen tunteista. He koettavat herättää nukkuvia ja nukuttaa valvovia . . Näköala on vaihteleva, mutta samalla niin yksitoikkonen . . he tahtovat nähdä jotain toimintaa. Tosin silloin tällöin joku parvi nuorisoa saapastaa kovalla kolinalla pois kirkosta ja saavat toisia päitänsä kääntelemään ja heitä tirkistelemään ja siellä säteetkin uteliaina heti kintereillä seuraavat, mutta saavat niin lyhyeltä katsella heitä, sillä ne pakenevat näkyvistä kirkon seinämille. Mutta jo vihdoin yksi joukko löytää tiensä saarnatuoliin ja tapaavat siellä papin . .

„Kas siinä on elämää ja tointa!“ Säteet jäävät katsomaan ja kuulemaan.

Ja pappi silmäilee ympäri kirkkoa, näkee noita valvovia sanankuulioita, jos nukkuviakin. „Kas noissa on rakkautta sanaan, ne ahmivat sieluunsa autuuden sanaa!" hän ajattelee, päättää siitä mitä silmäin edessä on. Hän tahtoo tehdä tehtävänsä uskollisesti, ravita noita valveilla olevia sieluja. Jo heittää tekstinkin sikseen, koska ei siinä hänen mielestään niin syvä viisaus piile, kuin muutamissa valituissa kohdissa, jotka sattumalta mieleen johtuivat.

„Älkäät olko niin kuin fariseukset", hän sanoo ja johtuu siitä kehoittamaan seurata publikaanin esimerkkiä.

Valveilla olevat katsahtelevat nuokkuviin kanssaihmisiinsä, huokailevat kurskaasti ja ajatusten läpi juoksee: „Nuokin raukat, kotiin mentyänsä luulevat palvelleensa Jumalaa . ."

„Peratkaat ensin pois malka omasta silmästänne ja katsokaa sitten, jos on raiska teidän veljenne silmässä," sanoo pappi taas. Mutta suurimman osan valveilla olevain huomio on äskeisen huomautuksen johdosta kiintyneenä aprikoimaan makaavain kanssa-ihmistensä sielun tilaa.

Suuri joukko nuoria miehiä, jotka yhdessä penkissä olivat maanneet vastaavan penkin selkänojaa vasten, rupesivat heräilemään, hieroivat silmiänsä ja kopuuttivat sitten, ankarasti saappaillaan paukuttaen, ulos ja onnistuivat saamaan hetkeksi kaiken huomion papista vedetyksi itseensä.

Säteet ulkona tungeskelivat voimakkaasti, tahtoivat äpi katsoa tuon valkoiseksi kalkitun kivimuurin. Ja nuoret miehet, jotka kirkosta tulivat, seisahtuivat siihen porrasviereen.

„Ketä ovat nuo?" säteet siellä yläilmoissa kuiskaelivat. „Näyttävät reippailta nuorukaisilta ja kuitenkin niin väsyneiltä ja uneliailta".

„Mihin mentäisiin?" kysyy muuan nuorukainen toisilta.

„Tuonne ruis-vainioon."

Sinnepäin lähdettiinkin.

„Seurataan, seurataan!" ja säteet seurasivat uteliaina lakin läpi päänlakea polttaen.

„Oli se aika rymäkkää se ryyppääminen viime yönä," rupesi joku sanomaan.

„Niin! Ja Takalan Heikin raittius meni oikein mustaan männikköön."

Nuorukaiset nauroivat niin riemullisesti kun olisi jokainen muistellut kultaansa.

„Kuuluu ruispellossa maanneen yönsä, se Heikki ja heti kun on kotiinsa tullut, on lähtenyt ajolle pitäjäälle," sanoi taas joku, kun naurun-katkatus oli vähän laannut.

Säteet olivat kuulleet.

„Vai se, vai se se olikin, Takalan Heikki! Jaa . . jaa . . jaa . ." he keskenänsä kummastelivat nyökyttelivät surullisesti siroja kultaisia päitänsä.

„Vai on lähtenyt vielä ajolle," ihmettelivät toiset pojat.

„Saiskohan vielä jostain viinaa?" kyseli joku. Toinen tiesi että muuan salakapakoitsia oli eilen hyötynyt osalleen kaksi kannua, ja arveli, ettei tuo ollut vielä kaikkea myönyt.

„Mennään ja pelataan yksi kannu." Hän, joka ehdotuksen teki, näytti taskustaan korttipakkaa. Toiset suostuivat ilomielin. Lähdettiin juoksujalassa ruisvainioon . . ei enää väsymys painanut.

Muutamia pieniä ukonpilviä kohosi taivaanrannalle liitelemään.

„Tulee sade," sanoi joku nuorukaisista.

„Niin, niin," huokailivat säteet, „ei se olekaan vaan sadetta, paljasta sadetta, . . ne ovat meidän kyyneliämme, jotka kohta alkavat vuotaa, jos te ette mene kotiin ja heitä rumaa aikomustanne."

Säteet hätäilivät, pyyhkivät silmiään noilla pienillä pilvysillä.

Mutta pojat olivat jo alottaneet pelinsä, ehtiäkseen loppuun ennen sadetta.

„Voi kun on pahaa, voi kun on pahaa! . ei tätä huvita katsella!" Säteet peittivät silmänsä isommalla pilviverholla ja itkivät siellä takana.

Ainoastaan kirkolle, tuonne vaaran kupeelle, saattoivat vielä muutamat katsella. Kaukaa kuului sinnekin jo ukkosen jylinää . . nukkuvat heräsivät toinen toisensa jälkeen.

„Peratkaat, peratkaat pois itsestänne se vanha hapatuksen taikina!" kehoittaa pappi innokkaasti saarnansa lopussa.

Ne, jotka inkiväärillä olivat keinotekoista valppautta hankkineet, katsahtelivat surullisesti noiden kurjain päälle, jotka hämillään syntisistä silmistään unta pois hieroivat.

„Noissa on vielä kokonaan koskemattomana se vanha hapatuksen taikina, oo herra!" Ja he, nuo valvojat, katsovat uskollisesti pappiin, tahtovat kohottaa ruumistaan pitemmäksi, että pastori paremmin heitä huomaisi, havaitsisi että he valvovat . . . ovat valvoneet koko saarnan ajan, lähes kaksi tuntia.

Jo ehtii pappi rukouksiin, kehoittaa kuulijoitansa hartaasti kiittämään Jumalaa siitä, että Hän on antannt Armonsa Auringon tänäkin päivänä loistaa ja suonut heidän yhdessä tämän siunatun hartaus-hetken viettää. Siinä innostui hän vielä kuvaamaan onnea, joka oli suonut, kaikki tässä läsnä olevaiset, syntyä ja kasvaa kristillisessä yhteiskunnassa missä kristillinen esivalta kaikkia suojelee ulkonaista maallista väkivaltaa vastaan ja missä Jumalan Armo sana on jokaisen kotona painetuissa kirjoissa löyttävänä ja saatavana. Sitten hän vielä vertasi tätä tilaa pakana-raukkain kurjaan kohtaloon.

Sitten seurasi pitkät kuulutusten lukemiset. Jo liikkui ilmassa muutamia äkkinäisiä, vinheitä tuulen puuskauksia, jotka päristivät kovasti kirkon ikkunoita, joita säteitten lukematon lauma äsken niin lämpimästi suuteli. Säteet ovat nyt vetäytyneet piiloon, ainoastaan silloin tällöin lurkauttavat vaippansa takaa, mutta vetävät sen taasen eteensä. Hienohelmaisia salamoita leimahtelee ja niitä seuraa aina kumea jyräkkä pilvissä. Ihmiset eivät ehdi odottaa kuulutusten loppua, vaan kiirehtivät kirkosta, ehtiäksensä kotiin, ennen sateen tuloa.

Mutta mikä se on, joka saa heitä pidättymään? Tuohon maantielle kirkkoaidan viereen heitä kokoontuu ja kamala kuiske käy snusta suuhun.

„Mitä on tapahtunut?" kysyy pastori, kun paiskaa kättä Nimismiehelle, tuossa kärryillä, missä tämä istuu, vieressään Takalan Heikki — käsiraudoissa.

„Murhan teki, tämä, tuolla . ." virkkoi Nimismies kumealla äänellä ja viittasi päällään taaksepäin, johonkin kylään.

Naiset ympärillä siunailivat ja itkivät . . kyseltiin ja vastattiin.

„Juovuksissa olivat?" kysyi pappi vielä, kun oli jo saanut muutamia muita selvityksiä.

Heikki istui, pää alaspäin painettuna, ja kun joskus kasvojansa kohotti, näkyi, että ne olivat kuin ruumiin kasvot, jäykät, elottomat.

„Raittius-seurassa olit sinäkin?" kysyi pastori surullisella äänellä.

„Olin"

„Voi raukka, sellaisia löyhiä ne ovat ihmiselliset lupaukset ja liitot".

Heikki oli jo tuossa kuullut paljon nuhteita, mutta tuo näytti erittäin koskevan. Hän kohotti kasvonsa ja loi nimismieheen kuuman silmäyksen.

„Te möitte minulle viinaa", hän katkerasti virkkoi. „Jos en siellä huutokaupassa olisi joutunut kiusaukseen, en ikänä enää olisi kaupungista viinaa tuonut . . Mutta minua kiusattiin . . olin heikko kestämään . ."

Nimismies vaaleni hiukan ja näytti aikovan vastata ankarasti,mutta se keskeytyi, kun Heikin äiti tuli väkijoukon läpi, valittaen ja huutaen.

„Herra Jesus, mun omaa lastani!" Harmaahapsisen äidin hädet lensivät ensin taidottomasti käsirautoihin ikään kuin koettelemaan, josko vanhat silmät totta puhuvat. Ja kun käsin tunsi todellisuuden, luikui hän siitä voimattomana polvilleen maahan . . ristitetyt kädet kohosivat itses-

tään taivasta kohden ja rinnasta tunki surkea . . surkea, kivisenkin sydämen pohjukkaa täristävä valitushuuto. Kädet valahtivat voimattomina keisin reunalle ja jäivät ikäänkuin Nimismiestä viittaamaan, samalla kuin äiti epätoivon kamalan katseen häneen loi ja vaipuvalla äänellä valitti:

„Miksi, miksi, Jesuksen tähden, myitte viinaa Heikilleni?"

Nimismies vavahti.

„Tein velvollisuuteni lain palveliana", hän änkytti.

„Lain . . lain . ." kertasi äiti pariin kertaan, varmaan itsekin käsittämättä miksi hän niin teki. Polvillaan hän hieroi maassa . . hapuili käsillään, ikään kuin hukkuva, mihin vaan sai, mutta laski aina irti . . hapuili toiseen kohti . . Vähäinenkin pidätys lisäsi hirveätä tuskaa. Hänen valituksensa oli yhtämittaista tuskallista hälinää.

„Äiti!" Kaikkein kauhistuneet katseet kääntyivät äidistä poikaan, joka katkerasti itkien kurotti raudoitettuja käsiänsä äitiä kohden, kuten lapsi ainakin, joka hädässään äidin syliin turvaa.

„Äiti!"

Ei voinut Heikki syleillä . . ruunun rauta kourat puristivat käsiä . . Mutta jo tajusi äiti . . hän syleili suuteli . . hän nuoleksi lapsensa poskia.

Ääneensä itki kirkkoväki, ei kukaan kysellyt mitään, sydämet vaan puhuivat ja saarnasivat.

Taas pilkistivät Auringon säteet pilvien lomasta silmän räpäyksen. Mutta ne eivät voineet tuota näkyä katsella, vaan vetäytyivät surkeasti valittaen kotiinsa. Nyt kuului valitus ihmisillekin. Ensin leimahti salama, ikään kuin hätäytynyt Auringon säde joka toisten joukosta oli eksynyt yksikseen maan päälle liitelemään. Sitte hyrähti pilvien takana itku entistä kamalammin. Jo nyt pettivät nuo vaipat ja verhotkin, jotka tähän saakka olivat näyttäneet pidättävän kyynel'tulvaa: ne vuosivan maahan paksuina, raskaina pisaroina.

AIKAMME KUVIA

II

KIRJOITTI

ALKIO

Porvoossa
Werner Söderström

Porvoossa 1890,
Werner Söderströmin kirjapainossa.

Sisältö:

Rikkaampi kuin Vauhkosen emäntä.

Ylpeäksi luonnostaan sanoivat ihmiset tuota Vauhkosen pulskeata emäntää ja taisipa olla syytäkin. Mutta ei häntä tuosta järin paljon moitittu, pulskea ja sievä kun oli nätöltään, vaikka jo vähän yli keski-ijän. Siitä syystä ehkä ajattelivat hyvät ihmiset pienen ylpeilemisen kuuluvan hänelle etuoikeudella. Kun on hyvännäköinen, niin annetaan niin paljon anteeksi; (pahannäköiset taas eivät saatakaan tehdä koskaan mieliksi, ei heillä ole siihen taipumusta, kiusaavat ja härnäävät vaan palvelemisellaankin).

Herra tiesi, mistä syystä, mutta totta se vaan on, että Vauhkosen emännän ei ollut tarvinnut kinkerillä lukea moneen herran vuoteen. Helpoksi olikin ruvennut tuo vanha pappi, useille isännille ja emännille vaan sievästi päällään noikkasi, kun lukemaan tarjousivat. Tiesihän pappi sen: lukevat nuo muutenkin! Mökkiläisten on toista, kun suuret lapsi-kakarajoukot ovat vastuksina, niin taitavat lukemisen jättää huolettomuuteen, joll'ei koettele heitä! Niin oli kinkeri muodostunut siksi, että mökkiläiset luetettiin järjestään, mutta talokkaita valikoiden; niissäkin oli, näetten, toisellaisia ja toisellaisia . . . .

Ja emännät, jotka lukemasta vapautettiin, tekivät juustoja oikein rasvamaidosta . . . Ollaanhan ihmisiksi kahden puolen!

Mutta sitten tuli papille apulainen, Mikkonen oli hänen nimensä. Pitäjäläiset sanoivat, että kovinhan se on

nuori, aivan poika vielä. Hän ehtikin juuri kinkerin ajaksi. Ihmiset rupesivat kyselemään toisiltansa, että onkohan uusi pappi kova lukemisen perään. Ei häntä yleensä kovaksi sanottu, luettamattakin kuului jättävän paljon, niin kuin ennenkin, erittäinkin kellä vaan on hyvänlaiset lukumerkit.

Mutta oikein rauhaan ei Wauhkosen emäntä päässyt näillä vakuutuksilla. „Hyvät lukumerkit, kun on,“ sanottiin, „niin heitä päästää lukemattakin.“ Kukapa sen tietää, mitä ne papit ovat sotkeneet sinne kirkonkirjoihin . . ei ole tainnut merkkien panoon juustot auttaa . .

„Kuules Antti,“ sanoi Vauhkosen emäntä miehelleen eräänä päivänä, „oletko huomannut, kun pastori iltasilla kävelee tuossa maantiellä?“

„Olen minä.“

„Meidän kartanoa se usein katselee, oletko havainnut?“

„Taitaahan tuo katsella.“

„Mutta ei hän tunne meitä, sinua ja minua.“

„Joskopa ei tuntisikaan.“ Antti oli vähin väsyksissä eikä juuri välittänyt sellaisista asioista . . Aikaa vaan haaskautuu, kun pitää herrain kanssa kamarissa istuskella . .

Mutta emännällä oli omat ajatuksensa asiasta, hän selvittikin ne Antille melkein vihoissaan . . Ymmärrätkö mies, kun kinkeri tulee, niin mitenkä se pastori tietää, mistä me ollaan! Kyllähän Antti sen sitter jo ymmärsi, sillä lukeminen ei suinkaan ollut hänen vahvoja puoliansa. „Noo, saispahan tuon nyt käskeä sisään,“ hän sanoi, näyttäen välinpitämättömältä vaikka jo alkoi pitää hänkin tuota erittäin tärkeänä seikkana.

* * *

Sitten eräänä päivänä käveli nuori apulais-pappi, Mikkonen, maantiellä juuri siinä Vauhkosen kartanon edustaalla. Mieltä painoi raskaasti velkataakka, joka kouluaikana oli kasvanut melkoisen painavaksi ja josta juuri

äsken oli saanut ikävän muistutuksen; oli nimittäin eräältä velkojalta saanut kirjeen, jossa tämä aivan yksinkertaisesti arveli, että sopisi kait sitä nyt jo maksaa, kun oli virkaan päässyt.

Tuo harmitti ja suututti Mikkosta. Eikö tuo hyvä ihminen ymmärrä, ettei apulaisen palkka kauas riitä!

Hänen mielestänsä oli maailman järjestelmä jotenkin kiusallinen: kaikellaisilla koirilla, joilla ei ole mitään henkisiä varoja, niillä on rahoja; joilla taas on henkisiä aarteita, heillä usein on toinen tasku tyhjä eikä toisessa mitään.

Tuo tila rupesi taas tuntumaan niin tukalalta, ajatukset uhkasivat ryöstää koko elämän onnen . . Huh! rahamiehet ovat muuten vielä olevinansa kuin parempia ihmisiä, muutamat raakalaiset. . .

„Tuossakin elää varmaan yksi rahaporho.“

Hän katseli Vauhkosen rakennuksia. Olikin niissä katselemista!

Siihen Mikkosen ääreen maantielle piskahti ukko, Vauhkosen Antti itse, kumarrellen ja lakkia nostellen.

„Hyvää päivää.“

„Jumal' antakoon,“ murahti Mikkonen ja katseli syrjittäin vihaisesti Vauhkosta.

„Mihinkäs Maisteri nyt on menossa? Vaikka ei minun, tuota, mitään tule, mutta kysynhän, kun sattuu.“

Mikkonen ilmoitti, ettei hän juuri minnekään ole varsinaisesti menossa. Niin saatiin kiinni puheen päästä ja Vauhkonen rupesi vihdoin tupaan haastelemaan:

„Eikö Maisterilla nyt olisi aikaa tupaan käydä piiputtelemaan? Meidän on oltu kirkkoherrankin kanssa aina hyviä tuttuja tuota . . Tehkää nyt niin hyvin.“

Ja Mikkonen tekikin niin hyvin, lähti, kun lähtikin tupaan . . Saapihan tuonne nyt mennä . .

Vauhkonen ihastui, kun Maisteri vähin kehoittamisin lähti, tuli yhä puheliaammaksi ja taloudellisia asioitaan papille rupesi selvittelemään.

„Tuon tallin tekasin viime talvena, kun vanha rupesi jo niin huonoksi käymään. Meillä on neljä hevosta ja tämän kesäinen varsa viidentenä. Onko pastori nähnyt meidän hevosia?“

Ei pastori sanonut nähneensä.

„Kyllä ne juuri tuntee meidän hevoset, tuota,“ Vauhkonen naurahti itserakkaaasti ja hyvillään, „ne ovat vähin niin kuin ruuan ääressä olleita. Eikö pastori käy katsomaan varsaa, se on tallissa ja emä on kanssa.“

„Mennäänpä vaan,“ lupasi pastori vastenmielisesti.

Vauhkonen aukasi tallin oven, astui sinne perälle, missä varsa karsinassa emänsä lähellä oleili. Hän rupesi siinä varsaa hyväilemään. Tamma alkoi karehtia, kurotti kaulansa pitkälle, siirotti korviaan ja rupesi ääntelemään.

„Katsokaas kun se karehtii tuo tamma.“

„Korea varsa,“ kehui pappi.

„On se, ja sitten niin iso. Tästä samasta tammasta meillä on jo kaksi täysikasvuista hevosta. Se on hyvä tamma ja tekee hyviä varsoja, olipa ori melkein vaikka minkälainen hyvänsä.“

„Hm, vai on niin hyvä.“

„On se, vaikka kyllähän sitä nyt on aina koetettu katsoa, että oritkin on hyvänlainen, mutta sittenkin. Tämä varsa on tuota ruunun oritta, joka on Leppälän patruunalla; se on vähin juoksurin sukua.“ Kertoessaan jätti Vauhkonen varsan siihen, meni tamman parteen ja rupesi sitä taputtelemaan.

„Katsokaas kun tällä on vankka kaula vielä, vaikka on jo toisella kymmenellä ja vaikka on tamma; se on niin kuin oriilla.“

Jopa täytyi papin ruveta kehumaan tammaa. Vauhkonen kävi hyville mielin:

„Kylläpä pastori tuntuu ymmärtävän hevosten päälle.“

„Ainahan sitä nyt vähin.“

„Niin, niin, mutta niitä on herras miehiä, jotka eivät ymmärrä hevosista niin mitään. Mutta meidän maanmiesten

täytyy ymmärtää, meille on hevonen kuin toinen käsi. — Älkää nyt pastori lähtekö, mennään tupaan.“

Emäntä oli kamaria puhdistellut ja tuli naureskellen tervehtimään pastoria, kun kuuli tupaan tultavan.

Kun kamarissa oli saatu paperossit kuntoon, rupesi juttu taas käymään.

„Mitäs pastori pitää meidän pitäjäästä?“

Pastori ei osannut siihen sanoa juuri sitä ei tätä, vähän aikaa kun vasta oli pitäjäässä ollut. Noin ylimalkaan hän sentään sanoi pitävänsä pitäjäläisistä.

„Tämä on varakasta pitäjästä,“ tuumi taas isäntä.

„Varakastapa taitaa olla, kylläpä se siltä näyttääkin.“

„Varakasta se on, mutta kyllä niitä on köyhiäkin. Sekalainen on seurakunta. -- Häh, mitä sanot emäntä?“

„Minä kysyn vaan, että tapasiko se Putilainen sinua?“

„Niin, tapasi hän kyllä.“

„Mitä sinä sanoit hänelle?“

„Sanoin, että koettakoon nyt jollain keinoin hankkia edes inträssin.“

„Mitä sinä sillä lailla menet lupaamaan!“ huusi emäntä kiivaasti ja tuli kamarin ovelle. „Kehuvat ihmiset, että hän on menevää kalua, menee sinne koko retules.“

„Noo, älähän nyt,“ rupesi isäntä suhittelemaan ja katsahteli, mitä pastori tästä mahtanee ajatella. Emäntä kääntyi mutisten tupaan ja katsahti hänkin pastoriin, jotta ymmärtänekö edes, ettei se, josta puhutaan, ole tässä ainoa saatava meillä?

Isäntä rupesi pastorille selvittämään juttua.

„Se on vaan,“ hän sanoi, „yksi köyhä talollinen metsäkylässä, jolta meillä on vähän saatavaa.“

Puhuessaan meni hän piirongin luo ja otti sieltä laatikosta muiden paperein joukosta yhden, jonka kanssa tuli pastorin tykö tyytyväisesti hymyillen.

„Kas tässä on hänen velkakirjansa, se pitäisi tekemän vähän ylitse viisisataa markkaa. Mutta kun ei ole moneen vuoteen maksanut korkojakaan. Minä olen aja-

tellut, että eikö sitä pitäisi panna hakemukseen?" Hän lausui tämän ikään kuin papilta kysyäkseen neuvoja, ja jätti paperin hänen käteensä. Mikkonen kysyi ihmeissään isännältä:

„Niin, mitä tahdotte minun tekemään tämän paperin kanssa.

„Minä vaan ajattelin, että jos pastori olisi viitsinyt katsoa paljonko se on korkoa kasvanut?"

Papin täytyi ruveta laskemaan. Koko sen ajan keinutteli isäntä itseään tyytyväisenä keinutuolissa. Kun pappi oli saanut lasketuksi, ilmoitti hän tuloksen.

„Jaa", sanoi isäntä, „kyllä minäkin olen ajatellut, että niille paikoille se on." Hän otti paperin, vei sen kaappiin ja toi sieltä koko tukon muita samallaisia.

„Mitähän tuon korko mahtaisi tehdä?" hän aivan jokapäiväisiä ajatellen kysyi ja asetti yhden paperin papin eteen.

Mikkosen posket punottuivat ja hän nousi tuskastuneena ylös.

„Antakaa anteeksi", hän siivosti sanoi, „mutta minä en nyt jouda, minulla on vähän kiire."

„No, no, älkää nyt, antaa vaan olla, tuota . . Mutta odottakaahan nyt emäntä tuo kahvia", isäntä hätäillen puheli, otti paperinsa pöydältä ja rupesi itse niitä soututuolissa katselemaan.

„Minä vaan ajattelin", hän jatkoi, „jos pastori tahtoisi eli joutaisi niitä laskea. — Emäntä! eikö se kahvi jo ole valmista?"

Emäntä ilmoitti kohta tuovansa.

„Mistä pitäjäästä pastori onkaan kotoisin?" kysyi isäntä taas.

Tämä mainitsi sen.

„Vai niin. Minä olen kuullut, että olette talonpoikaisista vanhemmista, vai oletteko?"

„Olen. Isäni on räätäli."

Se vasta ihmetytti isäntää.

„Vai räätäli! No onkos hän ollut niin varakas, että on jaksanut poikansa kouluttaa papiksi asti?"

Mikkonen ei tiennyt oikein, mitä tuohon pitäisi vastata. Sanoihan kuitenkin: „Eihän isälläni mitään varoja ole ollut, köyhä mies hän on."

„Vai niin. No sitten on varmaan joku auttanut erittäin." Vauhkonen katseli osanottavaisena Mikkosta. Mies parka, kun olet köyhä!

Emäntä toi juuri kahvia ja antoi siten pastorille tilaisuuden jättää vastaamatta.

„Pastori tekee nyt niin hyvin . . ."

Isäntä odotti yhä vastausta, mutta pastori vaan joi kahvia.

„Mihinkä asti nyt on ehditty pitämään kinkeriä?" alkoi emäntä kysellä jotain puhetta matkaan saadakseen. Pastori ilmoitti sen ja tuli muuten vilkkaammaksikin emännän läsnä ollessa . . . osoitti hänelle oikein säädyllistä kohteliaisuutta.

„Pelkääkö emäntä kinkeriä?" hän nauraen kysyi. Emäntä vähän hämmästyi . . . Onkohan mahtanut katsoa lukumerkkeihini?

„Naisväki täällä näyttää yleensä kovin pelkäävän kinkerilukua", nauroi pastori ja jatkoi sitten: „En minä lueta paljoa."

Emäntäkin jo sai itsensä jotain sanomaan:

„Pelätähän sitä saakin kun . . ." Emäntä nauroi heleästi ja katsoi luottavaisesti pappiin, „kun ei näin ijällisenä tule enään niin ahkeraan ulkolukua luettua."

Pappi nauroi hyväntahtoisesti.

„Älkäähän nyt emäntä kovin peljätkö, en minä tahdo olla vaativainen."

Juttu emännän kanssa rupesi käymään keveäksi ja pastoriakin jo oikein huvitti. Mutta sitten emäntä yht'äkkiä kesken kaiken sanoi isännälle:

„Kuule isäntä, anna nyt pastori laskee paljonko sen Tuomaan velka on korkoa kasvanut."

Pappi pelästyi ja rupesi itseänsä nuhtelemaan: miksi rupesinkaan raukka näin kauan oleilemaan! Mutta uskoikos tuota, että akkakin rupeaa kirotulla koron laskemisella hätyyttämään . . .

Hän nousi ylös ja rupesi mongertamaan kiireestä ja kauan viipymisestä. „Ai, ai, kello on jo kohta seitsemän!“ Sen ohessa isäntä melkein surullisella äänellä kertoi emännälle, että hän kyllä oli jo asiasta puhunut pastorille, mutta kun tällä oli niin kova kiire. Pastori meni jo ovessa, kun emäntä vasta tuli tolkulle asiasta.

„No istukaahan nyt herra pastori!“ hän rupesi huutamaan. „Ei nyt pidä talolle sitä häpeätä tehdäkään, että yhdeltä kahvikupilta lähteä. Tehkää nyt niin hyvin ja istukaa, minä tuon toisen.“ Emäntä lähti liikkeelle ja sai väkipakolla pastorin istumaan vielä ja toista kahvikuppia odottamaan.

Isäntää oli äsken jo melkein unettanut, kun ei pastorin ja emännän keskustelut yhtään huvittaneet. Mutta tuossa tohakassa hänkin virkosi ikihyväksi.

„Pian nyt tulee taas käräjätkin“, hän alkoi pastorille kertoa.

„Vai niin.“

„Ei suinkaan pastorilla ole käräjä-asioita, vai kuinka?“ Eipä ollut.

„Minä olen sinne haastattanut tuolta Kuraaselasta yhden miehen. Minun on häneltä saatavaa toista sataa markkaa, eikä maksa ollenkaan.“

Emäntä tuli juuri sisään ja kuuli viime sanat.

„Niin, siltäkö Kuraaselan mieheltä?“ hän kysyi. „Se on kanssa yksi muutama . . . Pastori ei usko minkälaisia lurjuksia ne ihmiset ovat osalta. Kun ne saavat velaksi, niin maksusta ei välitetä, ei niin mitään.“ Hän katsoi kärsivän tavalla pappiin, odottaen sieltä hiukan osanottoa ja myötätuntoisuutta tässä pimeydessä.

Pappi hymyili.

„Maksaisivat kai ne muuten, mutta jos eivät jaksa. Kun eivät saa rahoja, niin milläpä maksavat, hyvä emäntä.“

„Mutta kyllä niillä on pahaa tahtoakin“, vakuutti emäntä.

„Pastori ei tunne niitä“, hymyili isäntä.

Pastori myönsi sen kyllä mahdollisesti olevan totta.

„Onko pastori tästä naapurista, joka täällä mäellä on, mitään kuullut?“ alkoi isäntä salaperäisenä udella.

„Jaa kenestä?“

„Tästä vaan, tästä Mäki-Vauhkosesta“, auttoi emäntä joka jo ymmärsi, mitä isäntä tarkoitti.

„En ole kuullut“, sanoi pastori puolittain äreästi.

„Niillä on suuret asiat“, jatkoi isäntä yhä salaperäisenä, ikään kuin epäillen, josko hän pastorille ollenkaan ilmoittaakaan koko asioita.

„Velkaako tarkoitatte?“ Pappi veti suutaan omituiseen hymyyn, osasi näetten jo arvata mitä laatua se asia oli, joka Vauhkosen mielestä oli „suuri asia“.

„Velkaa on“, hän sanoi ja pudisti päätänsä arvelevaisesti, „on niin, että saa nähdä kuinka se mies seisoo, jos tulee loukkaus vuosia.“

„Ja poikaansa on vielä ruvennut kouluuttamaan yliopistoon“, liittyi emäntä kertomaan raskauttavana asianhaarana. „Rahat pitää sinne nyt jo aivan velaksi ottaa. Tuo meidän mies sille on antanut. (Kääntyen isännän puoleen.) Kuinka paljon sinä laskitkaan jo antaneesi?“

„Toista tuhatta markkaa.“

Pastori älähti jotain ja Vanhkosen puolisot saattoivat otaksua sen ihmettelyksi Mäki-Vauhkosen asiain kurjasta tilasta . . . ymmärtäähän pastori, kuinka hullusti siinä asiat ovat!

„Kyllä ne sanovat että sillä pojalla on hyvä pää“, jatkoi emäntä, „mutta kun ei ole itsellä varoja kouluttaa, niin ei sitä pitäisi lentää ylemmäksi kuin siivet . . .“

„Mitähän siitä nyt on vaikka kouluttaakin velaksi. Jokaisellahan sitä saa olla oma tahtonsa . . älä siinä sel-

laisia", rupesi isäntä hätyyttämään, sillä hän alkoi pastorin liikkeistä epäillä, ettei tätä asia miellyttänyt.

„Oma tahtonsa", matki emäntä, „entä jos kuolee, niin kuka sitten sulle maksaa? Minä olen jo sanonut tässä isännälle, ettei saa enää antaa; pysyköön suutari lestissänsä. Eikö niin pastori? Mitäpä niiden tarvitsee kaikkein papiksi pyrkiä, sellaisten?"

„Niinpä niin, aivan niin." Pastori naureskeli ja tarjosi kättä. „Hyvästi nyt vaan ja kiitos!"

„Hyvästi, hyvästi. Kiitos käynnistä. Pastori tekee nyt niin hyvin ja muistaa toistekin käydä . . . on ollut nytkin niin hupaista että . ." Emäntä ei osannut oikein määritellä, kuinka hupaista olikaan ollut.

Isäntä oli nolona. Hän ajatteli, että pastori ei ollut oikein tyytyväinen . . . Mikä sen tietää, mistä ne herrat kulloinkin suuttuvat!

Pastori näki kyllä, että isäntää joku vaivasi. Osittain hän osasi arvata syyn tuohon. Asia rupesi häntä huvittamaan tiellä pois mennessään . . Tulen kun tulenkin teitä vielä joskus huvittelemaan, kelpo Vauhkoselaiset!

* * *

Juhlapäivä se muuten onkin lukukinkeripäivä. Vaikka sitä vähin pelätäänkin, niin sitten kuin kohu ohi menee ja pääsee papista nuhtelematta, niin on kuin oisi lahjan saanut.

Ja ne onnelliset sitten, joita ei lueteta! Kylläpä sen näkee heidän silmistään, mitä ajattelevat silloin kun pappi noikkaa päällään ystävällisesti ja käskee istumaan alas. Yksin kinkeripäivää varten heidän kannattaisi vuoden elää.

Mutta — armahda niitä, joita pappi nuhtelee! No, eipä sekään oikeastaan nyt niin sydämelle käypä asia ole, sillä tavallisesti vaan köyhiä ja mitättömiä ihmisiä nuhdellaan ja he ovat siihen jo kyllä muutenkin tottuneet. Elämä on tavallisesti johdonmukainen: heille se näyttää aina nurjan puolensa, toisille taas paremman puolensa.

Mutta toisinaan se tekee kummallisen kuperkeikan: näyttää paremman puolensa köyhille ja huonomman puolensa rikkaille. Kenties' se silloin leikittelee.

Tämä uusi' pappi olikin kätyrinä onnelle, kun se kuperkeikkoja heitti. Hän, tuo pappi näetten, tuon tuostakin sanoi äideille, joilla nähtävästi oli ainoa pumpulinen kirkkohameensa yllä ja neljä viisi lasta ympärillä, vaan jotka, lukivat mikä paremmin, mikä huonommin, lukivat kuitenkin.

„Äidin ei tarvitse lukea."

Mutta sitten hän toisinaan, huomaamatta emäntäin kaksinkertaisia leukoja ja „hyvyydellä" hankittua kohteliaisuutta sekä kunnioitusta velkovaa ulkoasua, sanoi:

„Kas tuosta sopisi alottaa." Viittasi silloin sormellaan tarkoitettuun kohtaan Uudessa Testamentissa.

Ihan näin hän teki Vauhkosen emännällekin. Tämä pelästyi, niin että oikein horjahti. Tarkoittikohan se pastori edes . . .

„Niin mitä?" kysyi emäntä huomauttaaksensa pastoria että hän se oli. Sitä saattaa kyllä vahinko tulla papille tuossa kiireessä, niin ettei aina äkkää ketä lukemaan käskee . . .

Pastori katsahti emännän silmiin, sitä kirkonkirjaan ja sormi harhaili pitkin sorkka-riviä.

„Emäntä on hyvä ja lukee tuosta." Hän osoitti Uuteen Testamenttiin.

Vauhkosen emäntä koetti ruveta lukupuuhiin. Muutkin ihmiset sitä oudoksuivat . . . mahtaako edes nähdä emäntä, kun noin punottaa.

Emäntä koetti hymyilläkin, kun otti kirjan käteensä.

Jo totisesti tuli melkein selville yksi värsy, kun pastori autteli ystävällisesti. Mutta sitten rupesi emäntä silmiänsä räpyttelemään ja valittamaan, että näkönsäkin viimeaikoina on niin huonontunut, ettei tahdo nähdä kirjaa ollenkaan.

„Antaapa olla, koetetaan vähin ulkoakin", sanoi pappi.

Emännän suu liikkui ja meni surkeaan hymyyn. Nähtävästi hän aikoi jotain sanoa, mutta pappi ehätti ennen.

„Mistä Katikismus on otettu?“ Kun pappi teki kysymyksen, katseli hän tuonne toisten ihmisten päälle, sinne, missä lukkari ja väkkäri luettivat.

„Enpä taas muistakaan oikein, kuinka tuo luku alkoi“, suputteli emäntä itsekseen, mutta niin kovasti, että se kuitenkin kuului.

„No tiedätte nyt muuten kuitenkin mistä Katikismus on otettu?“

Emäntä jännitti ajatuksiaan ja teroitti katseensa muistelevan näköiseksi.

„Eikö emäntä tiedä mistä Katikismus on otettu?“

„En . . en minä nyt sitä muista, vaikka kyllä minä sen tiedän, mutta . . . ei . . vaan tule mielehen.“ Tämä näytti olevan vaikea tunnustaa.

„Emäntä lukee ensimäisen käskyn.“

„Mitä se on, vastaus, meidän pitää pelkäämän ja rakastaman Jumalaa . . .“

Tuon pitemmälle ei hän päässyt.

„Mistä asiasta puhutaan Alttarin sakramentissa?“ kysyi pappi taas.

Ei kuulunut vastausta. Emäntä seisoi hiljaa, henkeään vetämättä . . mutta ei mikään sattumuskaan kuiskannut korvaan selvitystä noihin ongelmoisiin kysymyksiin. Ihmiset ympärillä rupesivat kuiskuttelemaan ja kovin julkeasti tirkistelemään Vauhkosen kiusattua emäntää. Muutamain jo rupesi käymään sääliksi akkaparkaa.

Pappi punastui yht'äkkiä.

„Tuleppas tänne, sinä pikkupoikanen siitä.“

Kovin pieni kaunis poika isänsä saappaissa astua laahusti pöydän ääreen.

Ihmiset lakkasivat sähisemästä, hengittämästäkin. Tarkattiin vaan, että mitä se pappi nyt oikeastaan aikonee.

„Mikä sinun nimesi olikaan, poikanen?“

„Aukusti.“

„Vai niin. No kenenkä poika?“

Poika teki selvän siitä. Emäntä hiplasi noin puolen askelta sivulle, teki mieli kysyä, joko hän vapaaksi pääsee, mutta ei uskaltanut.

„Mistä Katikismus on otettu, Aukusti?“

„Pyhästä Raamatusta.“

„Niin, no se on oikein. Kuuliko emäntä nyt?“

„Kyllä minä . . .“

Ihmiset ympärillä katselivat toisiaan ja purivat huuliaan.

„Lueppa, Aukusti ensimäinen käsky.“

Poika lateli sen hyvin puhtaasti.

„Niin, no niin se on. Mutta sanoppas nyt vielä, mistä asiasta puhutaan Alttarin sakramentissa?“

„Herran Ehtoollisesta.“

„Aivan oikein poikaseni. Tässä on nyt sinulle lahjaksi uusi Katikismus, ota se ja lue hyvin. Ole muutenkin ahkera lukemaan, niin sinä olet rikkaampi kuin moni täällä. Hänen vakava katseensa vaelsi yli väkijoukon ja pysähtyi juuri viime sanassa Vauhkosen emäntään. Hän kumarsi emännälle merkiksi, että nyt saisi poistua.

Rinni-pahanen.

Matka-rinnit ovat aina koko kylän omaisuutta: kun yhdellä on, niin sitä lainaavat kaikki.

Ellu Karttusella oli semmoinen; siinä tallin seinustalla se melkein aina ajelehti sateessa ja räystäs-vuodossa kunnes rupesi luhisemaan ja huonoksi käymään. Erään kerran lainasi hän sen noille Pakaraisen lesken pojille kaupunkimatkaa varten. Mutta lesken pojat olivat huolettomia, eivät vieneetkään kalua kohta kotiin vaan jättivät ajelehtimaan pihalle tarhan puoleen.

Siinä sen talven mittaan ohi kulkeissaan näki Laukun Hermanni, ja kun hän kevätpuoleen tarvitsi lähettää pojat holliin, eikä itsellä ollut sopivaa, nättiä häkkiä reelle pantavaksi, jolla olisi saatu heiniä ja muuta rojua hollitarpeeksi viedä, niin hän muisti tuon pienen häkin Pakaraisen tarhakartanolla. Kun Laukun Hermanni meni Pakaraiseen ja ajoi asiansa, niin pojat sanoivat että rinni oikeastaan onkin Karttusen Ellun ja käskivät viedä sinne kun tarvitsemasta lakkaa.

Mutta kun Laukun pojat tulivat hollista väsyksissä, eivät he viitsineet kohta lähteä Karttuseen rinniä viemään, vaan sysäsivät sen jauhopuodin välyseen ja unohtivat sinne koko kesäksi.

Sitten seuraavana syys-talvena poltti Leenan Tuppu havu-tuhkaa ja pyysi Laukusta hevosta, saadaksensa tavaransa viedä lasitehtaalle. Antoi Hermanni hevosen,

perin hyvänapuinen mies kun oli, ja reen päälle löysi Tuppu itse jauhopuodin välysestä tuon Karttusen Ellun rinnin.

Hermanni suuttui, kun näki, etteivät pojat olleetkaan rinniä kotiin vieneet ja rupesi pojille haukkumaan. Mutta nämätkö eivät olisi osanneet itseänsä puollustaa! Se tapahtui kerrassaan asianmukaisella tavalla: mitähän olisikaan Karttusen Ellu kesällä tehnyt rinnillänsä . . vieköön Tuppu nyt kotiin, kun tarvitsemasta lakkaa.

Mutta Tupun mielestä oli rinni jo kovin huono, kaiteet jo osittain lahot ja puolapuita poikki . . Jääköön siihen Tupun navetan seinustalle siksi, jos sattuu uusi matka tulla tehtyä lasitehtaalle, niin onhan valmiina. Eipä taida se Karttunenkaan sitä tarvita koska ei jo ennen ole pois noutanut . . . ja vanha rämäkin kun on jo, on tainnut uuden sijaan laittaa . . . Ja jos ei niinkään, niin saa hän minulta aina omansa; keväämpänä vien pois kun en enää tarvitse.

Mutta — — auttakoon! Tuppu kuoli Kynttilin aikana! Mistä akka sitten olisi tiennyt mistä mies-vainaja lie hyötynyt tuon rinni-rämän. Olipahan vaan sopivaa, että itsellä oli sellainen, kun miehen jättämiä tuhan vähiä meni lasitehtaalle viemään, että saisi hautausrahoja.

Tupulta jäi jälkeen velkaa ja lapsia. Velkoojat vaativat huutokaupalla myömään sekä mökin, että irtaimen.

Pääsiäis-maanantaina oli huutokauppa. Matka-rinnikin siinä myytiin ja sen sai tuo Lumppukauppias Metkunen ja maksoi siitä kaksikymmentä penniä Muutakin rojua sai Metkunen huutokaupassa, muun muassa Tuppuvainajan puolitalaisen tahon.

„Hyvin osaa kaupotella tuo Metkunen“, sanottiin siinä, „ostaa ensin rinnin ja sitten sen tavaraa täyteen.“

Siihen tuli myöskin Pakaraisen lesken vanhempi poika.

„Kas“, hän sanoi, „onpa siinä ihan kuin Karttusen matka-rinni.“

„Lienee Tuppu sen itsellensä jollain kurin Karttuselta kaupotellut, vähäkö haalasi se vainaja!“ Niin miehet arvelivat.

Metkunen haki hevosen kotoansa, pani ensin rinnin reelle, sitten muut tavarat ja vei kotiinsa.

Eräänä päivänä hän kauppamatkoillansa sattui menemään Karttuseen.

„Mutta perhana soita, Metkunen! sulla on minun matka-rinnini. Mistä sen olet saanut?“ rupesi Ellu sanomaan kun Metkusen kuormaa lähestyi.

„Häh, sinun? Pyhi huulias, velikulta, vai sinun. Leenan Tuppu-vainaan avisoonista ostin ja maksoin 20 penniä.“

„Mutta minun se on ja minä otan omani pois En ole sitä Tupulle milloinkaan myönyt.“

„Vai pois“, Metkunen nauroi, „olispa se hupainen juttu!“

„Otan minä pois omani, kun otankin, näinpä sen sitten missä hyvänsä. Pari vuotta on rinni jo ollut kateessa, enkä ole tiennyt, missä se on ollut. Ota pois reeltäsi ja jätä siihen.“

„Ohoh, mies. Minä olen kalun rehellisesti ostanut, totta jumal'iste! En anna vaikka . . Mutta ota sinä hinta Tuppu-vainaan leskeltä.“

„Mitä minä hänestä. Jos sinulla on hänen kanssansa asioita, niin suorita itse. Minä otan rinnin!“

Ja Ellu totisesti rupesi sitä riistämään pois reen päältä.

„Kyllä, kuule veikkonen, rinni pysyy sinulta siinä ihan varmaan!“ Metkunen otti kaakkinsa suitsiin, käänsi sen pihasta pois menemään, antoi ruoskaa selkään, istui kuormalle ja meni viheltäen tiehensä.

Karttunen jäi pitkillä nenin ja kovin suuttuneena katselemaan kun Metkunen tiehensä meni . . tunsi itsellensä tehtävän julkista vääryyttä. Onpa se helkkarin roisto

tuo Metkunen, kun pitää toisen omaisuutta vaikka kyllä kuulee kuinka asia on!

Koko illan oli Karttunen pahalla tuulella, kiroili ja sadatteli, että kuka sen viimeiseksi oli lainannut tuon rinnin. Ei hän sitä muistanut itse, eikä muutkaan. Hän kävi jo Tupun Leenankin luona, mutta akka ei tiennyt muuta kuin, että kauan oli rinni jo heilläkin ollut, nyt olivat saamamiehet sen myyneet ja pitäneet rahat itse. Ei hän ollut siitä hyötynyt eikä ruvennut liioin takaisin maksamaan.

Illalla kun Karttusen renki tuli kotiin, jutteli isäntä hänellekin asian.

„Olisitte ottanut vaan pois", tuumaili renki.

„Hm, no, ei se ole juuri niinkään, mutta annan haaston muutamalle lurjukselle, niin kyllä näkee mitä maksaa . ."

Ja totisesti, Karttunen ei saanut rauhaa, ennen kuin iltapäivällä joutui matkalle Mielosen lautamiehelle haastoa viemään. Mennessään aprikoitsi itsekseen, miten oikeastaan tuon haastattaisi, joko suorastaan varkaudesta, vaiko varastetun kalun salaamisesta. Mutta kun ei tuosta päässyt mihinkään varmaan päätökseen niin ajatteli lopuksi, että neuvokoon Mielonen, tuopa tuon ymmärtää, kun on vanha lautamies.

Vaan Mielonen kun kuuli Ellun touhun, pani sen kerrassaan mitättömäksi, leikiksi. Vai kaikista tässä nyt käräjiin! . . eipä ole hullumpaa kuultu. „Velikulta, tulitko ajatelleeksi, että se on vaan 20 pennin asia ja kustannukset nousevat monin kymmenin kerroin?"

„Ajattelinpa kyllä, mutta Metkunen kun tekee koiruutta, niin joutaapa saada maksaa." Karttunen hymyili makeasti.

„Älä hiidessä, älä nyt pöllöttele! Jumal'iste, en minä ainakaan ota haastaakseni."

Ellu ei enää nauranut, vaan lähti vihoissaan pois. Kovin oli, mielestänsä, tuo Mielonen paisunut ylpeäksi porhoksi, kun ei enää viitsinyt tavallisista jutuista haastaakaan! . . Taikka liekö tuttu Metkusen kanssa ja yksissä juonin . . .

Mutta sitten, kun tuossa harmillisena kotiinpäin asteli, muisti, että Nietulan Aatami oli viime käräjissä tehty lautamieheksi. Sepä oli hauskaa, että tuon muisti! Aatami oli kunnon mies, ei vielä liiaksi sivistynyt, ei rikki-viisas eikä porhoksi paisunut . . .

Miten lie uskaltanutkaan niin röykkeästi kieltäytyä haastamasta tuo Mielonen? . . Oikein vaatisi asia jo, että antaa hänellekin haasto . . .

Seuraavana päivänä asetti Karttunen hevosen ja lähti Nietulan uuden lautamiehen pariin.

Miehet olivatkin vanhoja tuttuja, Aatami tuli pihalle vastaan ottamaan, vei itse kamariin ja tarjosi tupakkaa. Karttusen mieli kävi hyväksi, kun ei virka vielä ollut pahalle paisuttanut tuota vanhaa tuttua. Oikeastaan olisikin ollut vahinko, jos ei nyt olisi ollut joitakin haastoja jätettävänä, kun ensikerran tapasi Aatamia lautamiehenä. Paljon oli miehillä muutakin jutustettavaa, niin että vähällä oli unohtua pääasia. Mutta somempi ja mahdikkaampi sen olikin ottaa sitten esiin, niin kuin sivuseikkana vaan.

„Kuule, tuota, sinun pitää mennä haastamaan tuo Metkunen käräjiin varastetun kalun salaamisesta."

„Ohoh, noo kyllä se tapahtuu. Minkälainen juttu se muuten on?"

Karttunen rupesi juttelemaan, kertoi asian alusta loppuun. „Eihän se niin suuri asia ole, mutta ruveta nyt antamaan omaisuutensa mennä noin, niin pian sitä jää puille paljaille."

„Jos se niin on, niin antaa saada rokkiinsa."

„Mutta paljonko menee sitä haastorahaa?

„Markka kymmenen penniä. Pitääkö todistajia haastaa?"

Kyllä, kaksittain piti niitäkin haastaa ja Aatami sanoi niitä haastettavan kuudesta kymmenestä pennistä kappaleen.

Saapa maksettavia tuo Metkunen. Miks'ei jättänyt rinniä ja sopinut suosiolla, olisi päässyt vähemmillä menoilla. Mutta ruveta lurjuilemaan Karttusen kanssa . . . ohoh mies!

* * *

Kylläpä hämmästyi Metkunen kun haaston sai. Rupesi noitumaan kuin lätti ja puuhasi antaa vasta haaston väärästä kanteesta ja kunnian loukkauksesta.

„Jos tahdot", sanoi Nietulan lautamies hyväntahtoisesti, „niin kyllä minä saatan samalla matkalla haastaa Karttusen."

No sitähän juuri tahtoikin Metkunen. Maksoi rahat ja luetteli todistajat.

Mutta ennen kuin Aatami pois lähti Metkusen luota, rupesi hän tätä kehoittamaan sovintoon riitatoverin kanssa. Vaan Metkunen loukkautui. Vai sopimaan nyt . . „Näytänpä Karttuselle, mikä on laki! Niin, ihan totta, minä näytän Karttuselle, mikä on laki ja oikeus."

Tuli sitten päivä, jolloin tämä tärkeä asia oli oikeuden ratkaistavana. Ne rupesivat siinä, kun kyllä oli joutilasta aikaa, kehoittamaan asianomaisia sopimaan.

„Juttunne on naurettava, kovin turhanpäiväinen."

Vai turhanpäiväinen! Karttunen ei hänellä sanonut olevan ainakaan mitään syytä pelkoon. Totisesti, hän ei tahtonut riitaa, vaan oikeutta. Metkunen irvisteli, sanoi, että jos Karttunen pelkää, niin sovittakoon ja maksakoon kulungit, muuten saa oikeus tuomita.

Eikä asia siitä sen valmiimmaksi tullut ennen kuin iltapäivällä oikeus sen tutkittavakseen otti. Toverit astuivat sisään, edellä Karttunen, perässä Metkunen . . . Kylläpä nyt saat rykääsi Karttunen!

— Metkus-roisto, kun olisit sovittanut mulle, niin et tarvitsisi siinä nyt niin vapista!

Pian oli juttu käsiteltynä. Selvähän se olikin kuin

päivä. Todistajiakaan ei vannotettu, muuten vaan uskottiin suoraa puhetta. —

Odotettiin eteisessä, kun oikeus suljettuin ovien takana tuomiota teki.

Saa nähdä mitä oikeus nyt tuolle Metkuselle tuomitsee? . .

Odotappas nyt Karttunen, näet pian kenellä on oikeus! . .

Kutsuttiin tuomiota kuulemaan. Sisään menivät todistajatkin mies mieheltä asianomaisten kanssa. Muitakin kuulioita ovenrakoon tungeskeli. —

„Oikeus on ottanut asian tutkittavaksi . ."

— Jahah, näeppäs nyt riitatoveri; miten sun käy!

„— — Elias Karttunen saakoon rinninsä takaisin, kuten laillisen omaisuutensa . ."

„— — Katsoen siihen, että nähtävästi turha riidan halu on kiihoittanut asianomaisia asiansa oikeuteen vetämään, sakotetaan kumpanenkin — — asetuksen — — § nojalla vetämään sakkoa oikeuden vaivaamisesta 5 talaria. Kulungit kuitataan asianomaisten kesken."

„Ja jos toiste vielä tällaisia asioita oikeuteen vedätte", jatkoi tuomari vielä, „niin saatte sakkoa kaksin kerroin."

Lautamiehet nauravat, tuomari puree huultansa. Metkunen ja Karttunen laapustavat ulos allapäin ja painavat eteisessä lakit pörröisiin päihinsä. Näyttävät salaa, silloin tällöin sirauttavan toisiinsa.

— Etpä voittanut sinä, jos en minäkään! . .

Mattiparka.

I.

Hän oli tullut maailmaan vähän vasten ihmisten tahtoa: ei ollut näetten isää iloitsemassa pojan tulosta, eikä äitikään lempeästi hymyillyt; ihmiset sanoivat, että hammasta kiristellen vaan itkeskeli ja otaksuivat, että hän ajatuksissaan toivoi Matin sinne, missä pippuri kasvaa. Mutta Matti ei silloin välittänyt isästä eikä liioin lähtenyt pippurin kasvumaille. Siinä vaan äitinsä patinoilla ajelehti päivästä toiseen, antoi palttua toivotulle kuolemalle ja kasvoi kuten muutkin ihmislapset.

Hyvinkin yksikseen ja omin neuvoin hän sai toimeen tulla, heti kun vähänkin rupesi kynnelle kykenemään. Ja kukapa hänestä olisi välittänytkään, Mattiparasta? Kun hän rupesi kerjuulle kykenemään, niin lähti äiti „reisuun". Sanoivat kylässä, että hän oli mennyt miestä hakemaan. Pitäkööt kyläläiset huolta pojasta!

Ja kylläpä ne pitivätkin hänestä huolta: antoivat ruokaa ja härnäilivät, opettivat suuta pieksämään ja hulluja jaarittelemaan. Niin opetetaan elätti-vareksiakin ja sanokaapas, koska niiden vatsa on tyhjä ollut?

Lukemaankin hän oppi, vieläpä kirjoittamaankin. Sitä vasta ihmetteli kylän vanhin, kun asiasta puhuttiin Matin ripille päästyä. Oli ollut vähällä unhottaa koko pojan, sanoi kylän vanhin. „Mutta kuka hänet on opettanut lu-

kemaan?" Kukaan ei sitä niin tarkalle tiennyt, mutta pitivät sen pääasiallisesti pojan terävän pään syynä. Sellaiset oppivat, vaikka ei opetettaisikaan! . . Sitte yksi ja toinen tiesi, että tuolla eräässä töllissä hän oli talvis-aikoina asuskellut, kenties siellä oli oppinut. Silläpä niitä oli ollut paljon lapsia itselläkin, eikä Matin lukemaan opettaminen ollut tullut mitään maksamaan, kun muitten ohella oppi.

„Kelpo poika, kun on lukemaan oppinut!" Ei ihmiset siihen muuta tienneet sanoa.

Sen johdosta kun Matti joutui puheen alaiseksi, muistettiin taas äitiäkin. Yksi oli kuullut sitä, toinen tätä missä oli muka milloinkin nähty kaukana retustelemassa kenenkä seurassa kulloinkin.

„Oli silläkin sydän", sanoivat ihmiset, „kun niin jätti lapsensa."

Ei kukaan muistanut isää.

„Kaikista se Jumala huolen pitää", sanottiin Mattia tarkoittaen ja tunnettiin lämpimiä tunteita. „Mattiparka, kyllä hän nyt jo aina eteensä katsoo!"

II.

Samppa Luutanen päivitteli nuoren akkansa kanssa. Kovin olikin ikävä asia: arpa oli viime keväänä langettanut hänelle velvollisuuden ensi syksynä astua vakinaiseen pataljonaan kolmeksi vuodeksi. Nyt oli Marraskuun 1 päivään enään jälellä vaan kolme kuukautta; siksipä asia pelottikin enemmän.

Nuori vaimo tuossa voivotteli, arveli että aivan nurin se menee koko onni ja talon hoito, jos isäntä menee pois, hänelle kun tässä vielä tulee pienikin hoidettavaksi.

„Hassusti se käy", tuumi Samppa, kynsi korvantaustaa jo monennen kerran ja huokasi.

„Lähden Amerikkaan", sanoi hän vähän ajan kulut-

tua ja katsahti kohta vaimoansa, että onko toivoa luvasta, vai ruvenneeko itkeä tillittämään. Emäntä hiukan săvähti, mutta omituinen piirre hänen kasvoissaan ilmaisi, että ehdotus ei ollut järin vastenmielinen. „Hm", hän pani, „mutta mitenkä sinnekään pääset? Et saa matkapassia."

Oh! . . sekös sillä eukolla vaan onkin pelkona . .

„Noo, jos talon luulet saavasi hoidetuksi, niin ehkäpä matkapassitkin saadaan."

„Kyllähän se tukalaa olisi täällä kaikesta yksinpuolin huolta pitää, mutta . . ."

Siihen jäi sana. Pitäähän sitä rakastaakin, ettei nyt noin vaan „pitkällä puulla" sovi miestänsä valtameren tuollepuolelle työntää.

„Jos vaan annat luvan mulle lähteä, niin tässä ei kauan siekailla", sanoi Samppa.

Vaimon oli vaikea sanoa. Paha niin, paha näin. Vihdoin hän selvitti:

„No, jos mennä tahdot, niin täytyyhän sitä täällä toimeen tulla ja . . . ja nuorenahan sitä ihmisen täytyy yrittää."

„Hm", hymähti Samppa, „ei suinkaan sitä meillä nyt niin yrittämisen vuoksi olisi tarvis Amerikkaan, mutta parempihan on ansaita rahoja tuon kolmisen vuotta kuin olla ilmaiseksi orjana."

Akka oli aivan samaa mieltä, että niin olisi asia paljon parempi.

Tehtiin liitto: Samppa lähtee Amerikkaan kuin vaan saa passit; asiasta ei puhuta kenellekään luotua sanaa.

Mutta miten saada passit? Siinäpä olikin sotkuinen kysymys, joka tuotti paljon päänvaivaa. Olihan sitä liikkunut juttuja, miten yksi ja toinen oli koiranjuonilla paperit taskuunsa saanut ja sitten noin vaan pujahtanut, kuten muutkin matkustajat; mutta kuinka sitä silläkään tavalla . . .

„Hitto tuokoon! mutta kyllä se sentään on toista tienata rahoja Amerikassa, kuin tuolla kolme vuotta virua

. . . On se aivan toista Amerikassa! Olispa vaan tuossa joku joka hankkisi nimiinsä mulle paperit, niin heti maksaisin sievät rahat!“

Siihen tielle ikkunan alle saapui joukko nuoriamiehiä, pyhäpäivä kun oli. Niillä nuorilla on aina vehkeitä, vetävät puoleensa huomion, vaikkapa se kuinka tärkeissä asioissa muuten kiini olisi: Samppa rupesi sinne ensin tirkistelemään ja sitten emäntä.

Yksi näkyi joukossa oikein olevan poikaa, nuori hän oli ja pienenlainenkin, mutta lihavahko möhkäle, halvan arvoisissa vaatteissa ja „suu päänlaella“. (Kansalla on näetten omituinen tapansa sanoa suun olevan silloin päänlaella kun sitä ylenmäärin soitetaan.)

„Kuule“, kuiskasi emäntä, „mitähän tuo Maailman-Matti tekisi, eiköhän se? . .“

„Jaa, tosiaankin!“ Mieskin mielistyi asiaan. Aina ne akat keksivät kaikki pikemmin kuin miehet! Molemmat katsoivat vielä ikkunasta. Siellä se vehkeili Maailman-Matti, niin että oikein täytyi ruveta naureskelemaan. „Se on hupainen veitikka tuo Matti, ihan varmaan tekee senkin jutkun!“

„Laita kahvia“, sanoi Samppa mielihyvissään, „minä käyn kutsumassa häntä tänne.“ Hän pani tupakkaa pitkään piippuun ja läksi ulos. Jutteli siellä vähän aikaa poikain kanssa ja kuiskasi vihdoin Mattia tupaan.

„Matti saa rengin pestin“, rupesivat toiset sanomaan ja niin luuli Matti itsekin, kun Samppa perässään vei kamariin asti.

„Pane piippuun, Matti.“ Samppa toi tupakka-laatikon pöydälle. Vähän oudolle tuntui Matista, kun oikein isännät noin miehiksi kohtelivat. Rengiksi ihan varmaan pyytää, rupesi Matti ajattelemaan.

Samppa alkoi puhella yhtä ja toista. Oli oikein sydän kurkussa kun tahtoi ennättää liian kesken pää-asiaan,

vaikka järki kehoitti lörpöttelemään ensinnä jotain muuta ja sitten vasta odottamatta hyökkäämään ydinkohtaan.

Matti tunsi itsensä täällä oudoksi, ei ilve-tuulikaan enään puhallellut. Vakaisena hän vaan tupakoitsi ja koetti näyttää arvokkaalta kuin ukot ainakin.

„Vanhako se Matti jo on?“ kyseli emäntä kamariin tullessaan ja katsoi niin tuttavasti Mattiin.

„Kahdeksannellatoista.“

„Vai jo se niin on ijällinen, Mattikin“, sanoi isäntä ihmetellen.

„Joo'o“, emäntä huokasi, „kaikista se hyvä Jumala huolen pitää. No ei suinkaan siitä äidistäsi ole mitään kuulunut?“

„Ei ole.“

„No tuota, etkö sinä jo ole Amerikkaan tuumannut lähteä, Matti?“

Sampan ääni värähti, kun hän tämän sanoi. Silmät vilkahtivat Matista emäntään ja emännästä taas Mattiin. Emännän silmiin ne sähköisesti vaikuttivat: panivat nekin salaa ja omituisesti sirrittäen Mattia tirkistämään.

„Kukapa minunlaistani Amerikkaan kustantaa“, sanoi Matti huolettomasti. Hän ei huomannut ollenkaan omituisuutta kysymyksessä.

Ne rupesivat molemmat, Samppa ja emäntä, sanomaan joutavaksi Matin tuumia, ettei muka kukaan häntä sinne kustantaisi. „Hooja, huonompiakin sinne autetaan ja tylsäpäisempiä!“

Matti tunsi rintansa paisuvan innosta, kun tämä isäntäväki häntä niinkin miehenä piti.

„Kyllä mä sen sanon“, tuumi Matti rohkeasti jo itsekin, „että kyllä minä sieltä tollarit toisin niin pian kuin joku muukin.“

„Noo toki“, vakuutti emäntäkin.

„Miks'ei“, sanoi Samppa ja puhui sitten siitä, että huonommatkin ne . . .

„Menisin minä ainakin Amerikkaan“, ilmoitti Samppa

vihdoin, „mutta kun on tuo sotaväkeen meno, niin ei pääse.“

„Miksi ei pääse?“ kyseli Matti nähtävästi tietäen isännän esteen syyn. Mutta tuntui siltä kuin hänellä hampaiden takana jo olisi ollut Sampalle valmiit päästökirjat, niin mahtavalta hän näytti.

„Ei saa passia“, toisti Samppa viekkaasti Mattiin katsoen.

„Sa-ha-haa!“ vakuutti Matti nauraa höröttäen ikään kuin Sampan uteliaisuutta kiihoittaaksensa ja nousi innoissaan kävelemään.

„No millä tavoin?“ kuiskasi Samppa. Hän kallisti päätänsä ja venytti pitkäksi kaulaansa . . Sanoppas sinä, kelpo Matti, millä keinoin! . . Vaikka kyllä mä tuon itsekin tiedän, mutta . . .

„No johan niitä passeja saa“, sanoi Matti, kun teillä on rahaa kyllä, niin menkää kaupunkiin. Kyllä siellä on herroja, jotka tekevät vaikka mitä.“

Samppa näkyi pettyneen luulossaan Matin neuvosta. Senpä tähden hän päätä pudistaen hylkäsi koko ehdotuksen hankalana. „Mutta jollain muulla tavalla olisi helpompi“, hän tuumi ja katsoi nyt vuorostaan salaperäisesti Mattiin, ikään kuin näyttääksensä, ettei hän ollut päättänyt josko sanookaan Matille ajatustaan.

Matti kävi uteliaaksi ja rupesi kyselemään. Samppa iski vaan silmää, otti kaapista viinapullon, kaasi ensinnä itselleen ryypyn ja tarjosi sitten Matillekin. Tämä esteli, mutta otti kuitenkin kernaasti. „Ryypätään kun rookataan“, hän sanoi. Näytti muuten alkavan vähin tutustua talossa ja rupesi jo kokkiansa laskettelemaan. Mutta jo vihdoin taas muisti asian.

„Millä kurin te sitten tuumisitte päästä lähtemään?“ alkoi hän uudestaan kysellä. Samppa otti siinä juuri ryyppyä, ettei akka ehtisi hätään. Kaasi vielä Matillekin ja sanoi nähtävästi karvasta haikua kurkustaan kakien:

„No etkös ole kuullut, millä tavalla meni Matilainen? Ota ryyppy!“

„Niin persana, hän meni tuon Hermannin, tuon Kaapon Hermannin passilla ja lähetti sitten Hermannille passin takaisin ja vapaapiletin siitä hyvästä.“

Samppaakin nauratti ja hän katsoi sukkelasti Mattiin.

„Otas vielä ryyppy, Matti“, hän kehoitti. Toinen otti estelemättä; ajatteli hänkin, että jos emäntä tulee pian, niin vie pullon pois.

„Luulisitko Matti, että tässä likitienoilla olisi joku, joka uskaltaisi ryhtyä samaan kauppaan?“ Tätä kysymystä lausuessaan oli Sampan äänessä kummallinen sävel.

„Enpä tiedä“, sanoi Matti arvelevaisesti.

Emäntä toi juuri kahvikalut pöytään ja kaatoi kuppeihin. Samppa odotti äänetönnä että Matti jotain sanoisi. Matti taas kainosteli emäntää, arvellen ettei tällaisista asioista saisi puhua kuin miesten kesken. Mistähän osasikaan poika tuota jo kainostella!

„Niinpä nyt ollaan hiljaa, että . .“ emäntä sanoi.

„No, etkö jo muista ketään?“ kysyi Samppa vihdoin.

Matti äkkäsi, ettei emäntää tarvitse kartella. Mutta ymmälle hän silti joutui, ei juuri ollut sanaa suuhun tulevaa.

„Enpä oikein tiedä“, hän päätä kyhnien sanoi.

Emäntä ei ruvennut utelemaan, antoi miesten tuumia ja kahvia juodessaan tuon tuostakin silmäili salavihkaa Mattia . . Mitähän tässä sanoisi, että saisi tuon puhumaan?

Sampasta oli odotus tuskallista. Jättäen kahvin puoli juomiin nousi hän ja astui Matin eteen.

„Etkö sinä, Matti, tahdo lähteä Amerikkaan?“ Hän lausui tuon käheästi kuiskaten ja laskien kämmenensä Matin olalle, jäi hän siihen, outo hymy huulilla vastausta odottamaan.

„Lähden kyllä!“ Matti pöyhähti seisomaan Sampan rinnalle. Tämän silmistä leimahti iloinen välähdys: Ei,

jumaliste, mene enään ainakaan muille kertomaan, eikä minua tässä pulaan saattamaan! . .

„Mikä puhe teillä nyt on?“ Emäntä hiljaa kysäsi ikään kuin ei olisi osannut aavistaakaan asiaa. Samppa oli niin innoissaan, ettei osannut keksiä mitään kiertopuheita, jos olisi tahtonutkin. Suoraan vaan, sormiansa naksauttaen sanoi:

„Me menemme Matin kanssa Amerikkaan! Matti hankkii passit ja minä rahat, eikös se ole tasaista kauppaa?“

Mattikin oli noussut lattialle astelemaan, mutta hiukan nololta hän näytti ja asiata aprikoivalta. Samppa kaasi ryypyt. Ruvettiin sitte puhumaan asian yksityisseikoista. Matti saatiin rohkaistuksi, vieläpä hän innostuikin asiaan niin että olisi heti puuhaan ryhtynyt, jos ei olisi ollut yö vastassa. Asiassa päätettiin, että Matti tulee huomisehtoolla uudestaan, tekemään itselleen päästökirjan täällä kamarissa ja sitten jonakin ehtoona käy sen avulla nimismiehen passit saamassa; Samppa varustaa itsensä valmiiksi lähtemään jonakin yönä; kellekään ei puhuta sanaakaan. Amerikasta oli Sampan puhe lähettää kohta sinne päästyään Matille passi ja matkapiletti. Ja niin erottiin.

III.

Eräänä päivänä, noin pari viikkoa edellisen jälkeen levisi kylässä akkain kesken juttu, että Luutasen Samppa on lähtenyt Amerikkaan, karannut kruunulta ja akaltaankin, kun ei ollut sillekään mitään ilmoittanut. Mentiin katsomaan Luutaseen, onko siinä perää, kun puhutaan. Perääpä oli, koska emäntä itkua tuhersi ja sanoi, ettei hän ymmärrä vaikka päänsä puhki ajattelisi, mihinkä Samppa on mennyt.

„No eikö hän sullekaan sanonut?“ kyseltiin.

„No ei, hyvät ihmiset! Mitäs minä sitten sanoisin, etten tiedä . . . vai luuletteko te . . .“

„Ei ulotu.“ Sillä naurettiin. Olipa sopivaa, että oli päässyt pois sukeltamaan kynsistä!

Matti piti yleisen huomion itseensä käännettynä, hän pieksi kieltänsä ja suu oli taas „päänlaella“. Valitti, että on jo oikein ikävä linnaan, kun siellä on niin hiton lystiä seuraa. Ja kun hän kertoi seuralaisistansa, niin tuntuivat ne todella niin lystin hupaisilta, että rupesi melkein muidenkin mieli tekemään käydä ainakin katsomassa siellä.

„Kumma, ettei tuo edes sure kunniaansa“, ihmetteli muudan.

„Kunniaansa!“ nauroi ja matki toinen, „kuka häntä olisi neuvonut kunniaansa missään arvossa pitämään?“

Niinpä totisesti! Kyllähän sen nyt jo jokainen huomasi kun siitä huomautettiin, ettei Mattia kukaan ollut opettanut kunniastansa pitämään. Mitäpä hän sitten osasi tietää sen menettämisestäkään.

„Mutta kyllä vaan hänestä tulee aika veijari, kun hän nyt on vielä kuusi kuukautta opissa“, arveli joku, kun äskeisestä oli selville tultu.

„Tulee vaan!“

Ja sillä mielellä rupesivat ihmiset lähtemään kotiinsa. Muutamia akkoja meni Luutasen kautta, kun emäntä ennakolta käräjistä lähteissään oli käskenyt tulla. Siellä rupesi hän akoille siinä kahvia keittäessään panettelemaan tuota surkeata lurjusta, kun oli vähältä sotkea hänetkin juttuun.

„Sanosta muuta, hyvä ihminen!“

Akat katsahtelivat odottavasti kahvipannuun, joka porisi tuolla mustassa takassa ja näkivät, miten keveällä sydämellä emäntä tuossa lattialla liikuskeli . . .

Mutta vankinvartian luona istui Matti yksikseen ja ajatteli siinä tuomiotaan. Sen johdosta johtui hän itsestään alkulähteille asti, tuonne Luutasen kamariin, missä Sampan kanssa ryypättiin ja emännän ja Sampan kanssa juoni solmittiin. Tuntui vähän karvaalta, ettei ollutkaan

käynyt niin kuin silloin luultiin. Rupesi sitten ajatteluttamaan, että kuinkahan se kuitenkin niin kävi, että tuohon tuli suostuttua. Hän muisti olleensa kahden vaiheilla. Jospa olisi tullut evättyä! Mutta siinä samassa muistui mieleen akan liukas ja lipevä kieli sekä supattava, kuumeen tapainen kuiskutus! . . Oli kai sitä silloin ryypättykin; perhana! . . kaikki oli ollut niin houkuttelevaa! . .

Matti ei sitä ymmärtänyt miksi se oli ollut niin houkuttelevaa. Mutta sen hän tunsi ja ymmärsi, että jos Samppa vaan olisi yksin siinä ollut, ei hän olisi suostunut lopultakaan. Vaan se ämmä . . .

Hän muisti olleensa jollain tavoin hurmautuneena. Olikin se emäntä puhunut kovin tuten ja ystävällisesti, niin ettei Matti muistanut mointa koskaan saaneensa emäntäin puolelta kokea. Tuo huomio nyt, tällä hetkellä nosti kiukut päähän.

„Tuhat tulimmainen, sitä ämmää!“

Äänellinen kiukun purkaus seotti tuskalliset ajatukset ja johti ne huomaamatta vankilaelämän hauskuttaviin puoliin.

„No soromnoo, yhdentekevää!“ Sinne jäivät ajatukset ja keräsivät vankilan ilot ja hauskutukset yhteen kokoon . .

„No soromnoo, yhden tekevä, ei siellä ikävä tule!“ Ja Mattia nauratti jo oikein iloisesti.

„Isäntä hoi! Joko pian lähdetään linnaan? Täällä tulee pian ikävä.“

Maineen uhreja.

Köyhäin ihmisten lapset ne ovat kuin varattoman maanviljeliän pellon kasvu: kun kypsyvät siksi, että johonkin kelpaavat täytyy kasvattajan niistä luopua, jättää ne maailman markkinoille, vaikkapa sydäntä kirveltäisikin.

Niin se oli laita tuon vanhan ojurin Jaakko Kuorasenkin lasten. Kun, näetten, pääsivät ijässä kymmenen tienoille, rupesivat aina syömään enempi, kuin isä-ukko jaksoi työllään ansaita.

Nuorin lapsista oli Mari ja isä oli aina itsekseen ajatellut, että tuolle täytyy leivän riittää kotona hiukan pitemmälle, kuin niille toisille, ja sopiikin riittää, kun ei enään ole toisia syömässä. Ja näin tavoin kului aika niin, että tyttö oli jo kahdentoista, kun hän vielä oli isän ja äidin luona, teki kaikellaista pikkuaskaretta, mitä mökissä oli ja mitä tehdä saattoi, sekä juoksi toisinaan vapaana kuin talollistenkin lapset. Mutta siihen aikaan juuri rupesivat kyläläiset moittimaan Jaakko Kuorasta siitä, että isoa tyttö-lorkkia tuossa pitää laiskottelemassa ja sillä niukkoja ansioitansa syöttää . . Tyttö saattaisi jo paimenena leipänsä ansaita. Jaakko pani pahaksensa kyläläisten juorut, ja eukkoparan sydämelle ne vielä kovemmin kävivät.

„Mitä heidän siihen tulee, itse mä hänen elätän“, sanoi Jaakko ja äiti sanoi samaa. Mutta tyttö itse tuumi toisin, tahtoi kaikin mokomin päästä palvelemaan . . ei muka viitsi enään olla kyläläisten silmätikkuna.

Siitä se alkoi, eikä se monia päiviä puheena ollutkaan, ennen kuin vanhemmat jo antoivat luvan. Menköön, jos sopivan paikan saa, missä kristillisen mielensä säilyttää voi.

Pappilaanpa juuri satuttiin tarvitsemaan paimentyttöä ja Kuorasen Jaakon Mari sai siellä paikan. Tuosta ilostuivat vanhemmatkin: „Oikein Herra sen salli, että Mari pääsi sellaiseen paikkaan“, siunasi äiti ja isäkin äännähti hyväksyvästi että samahan se oikeastaan onkin, jos lapsi on kotona tahi sellaisessa palvelus-paikassa. Niin tuli Mari pappilaan ja viihtyi siellä niin hyvin, että otti pestin pestin perään, viipyi siellä vuoden toisensa jälkeen, jotta pappila tuli hänelle oikein kuin kodiksi. Kun ikä ja kokemus kasvoi, kohosi hän kyökki- ja sisä-piiaksi. Oliko sitten enään puhettakaan palaamisesta talonpoikaisoloihin, raskaihin ja roskaisiin töihin!

Ja kun Mari toisinaan kävi kotona vanhoja katsomassa, niin oikein isänkin sydämen heitymään sai kertomalla pappilan väen hyvyydestä . . . Herran kiitos, että lapsi pääsi palvelemaan sellaiseen paikkaan! . .

Tuossa kahdeksantoista ikäisenä hän rupesi kotona useammin puhumaan Aukusti-maisterista, miten se oli ystävällinen ja hauska, puhui Marillekin aivan kuin kaltaisillensa. Väliin oli oikein hullunkurisen hauskaa, ja kun Mari niistä kotona kertoi nauratti isää ja äitiä, että vanha mökki kajahteli raikkaista kikatuksista.

„Totisesti, lapsemme pidetään arvossa pappilassa.“

* * *

Nuo suloiset metsiköt, jotka alkavat maatalojen kotinurkista, kuinka monta salaista juttua niillä olisikaan kerrottavana, jos joskus saisivat puhelahjan ja alkaisivat lörpötellä maailmalle kaikkia niitä asioita, joita nuoret huulet, rakkauden tuulten puhallellessa ovat siellä kuiskaelleet. Mutta puut ovat nuorten uskottuja, eivät hiisku maailmalle niin sanaakaan. Oman perheen kesken vaan jaarittevat omalla kummallisella kielellään. Mikä sointu tuossa kielessä! . . kylläpähän sen ihmiset tuntevat. Siksipä ne niin usein käyvätkin sitä kuulemassa. Joko ilo sydäntä lennättää, tai suru sitä maahan painaa, niin tuo metsänkielen sointu vaikuttaa tarkoituksen mukaisesti: se rauhoittaa ja saa uneksimaan.

Sitä taivasta sitten, joka kaunisten tyttöin silmäin eteen avautuu, kun mättäälle istahtavat lupausten tekijöitä muistelemaan! Ja kun köyhä tyttö, joka vasta äsken lähti vanhempain leivättömästä mökistä, saa mielikuvaelmiinsa sulkea pappilan maisterin, niin . . . eipä luultavasti ole olemassa inhimillistä tilaa, johon kuvaelmansa vaihettaisivat . . .

Tuotakin onnellista pappilan Mariaa! Ensinnäkin siitä syystä, että hän oli todella kauniimpi kuin useat pitäjään herrasväen tyttäret, toiseksi siitä, että Aukusti-maisteri oli sen vannoen vakuuttanut ja kolmanneksi siksi, että ensi jouluna saisi Kuorasen matalaan mökkiin viedä verrattoman ilonsanoman: Tyttärenne on kihloissa Aukusti-pastorin kanssa. Ne syntyivät, nuo kuvaelmat silloin kuin kevät vielä teki valmistuksiansa, muun muassa puhkoi vasta hiirenkorvia Pappilan lähellä olevan puiston koivujen alastomista oksista. Ihmeellistä, miten sopivasti ne sattuivatkin: Marin toivelmat saivat ruveta kasvamaan rinnan koivunlehtien kanssa! Mutta ne pääsevät vaan niin pieniksi kokonaisuudessaankin nuo koivunlehdet, ja jo syksyllä lakastuvat. Vaan Marin onni ja toivelmat? . . Syksystä on jouluun enään vaan aikaa muutama mitätön viikko. Oh, se voi tapahtua, että jo lehtien varistessa voi tuon uutisen Kuorasen mökkiin viedä. Joudu vaan aika pian, joudu, sinä ihana toivottu syksy! . . ei rakkauden-syksy, vaan sen oikea lumoava julkinen aamunkoitto! . .

* * *

Muutamia kellastuneita lehtiä makasi jo Pappilan puiston poluilla, ilmoittaen sille, joka allapäin ja pahoilla mielin kulki, että syksy todella alkaa jo olla kädessä. Niitäkö lie tuossa Marikin tarkastellut, kun erästä puiston etäisimpää kujaa myöten pimeän hämärtäessä ehtoolla astuskeli. Mutta mitä merkitsee tuo levoton liike, tuo alinomainen tirkisteleminen polkua pitkin kotiin päin, ja tuo silmäin kamala loisto ja leukaperäin kummallinen kulmikkaisuus? Ennen, näetten, oli poskien ympyrä niin viehättävä, että se kätki kerrassaan kaikki kasvojen särmäiset kulmat.

Vihdoin hän näki jonkun tulevan polkua pitkin. Se näky vaikutti, että hänen ruumistaan joku sisällinen tunne hiukan puistatti.

„Tulithan kuitenkin!“ huudahti tyttö itkun sekaisella äänellä ja astui tulijaa kohden.

Tulija oli mies, ja raukeeva hymy huulilla hän astui kädet ojennettuina Mariaa kohden ja aikoi nähtävästi syleillä. Tyttö vältti.

„Ei“, sanoi hän.

„Noo?“

„Ei“, uudisti Mari jyrkästi.

„Mutta miksi ei?“ Mies aikoi nauraen tehdä tuon tempun väkivaltaisesti.

„Ei nyt“, uudisti tyttö jyrkästi ja väistyi yhä. Mies jäi oudostellen paikoilleen.

„Minulla on sinulle jotain sanottavaa“, alotti Mari, mutta henki tukki kurkun, että täytyi vähäsen odottaa ennen kuin voi jatkaa:

„Sinä et ole enään muutamiin aikoihin tahtonut tavata minua? . .“ Se oli todellisen tuskan tulkki, se ääni jolla tuo kysymys ilmoille pyrki.

„No sinä tiedät itse olevan syyn siinä“, vastasi mies koettaen tavoitella mitä luonnollisinta äänen painoa, „siinä että . . että minua on pidetty silmällä. Mikä sinua vaivaa

kun noin vapiset?“ Mutta hänenkin äänensä jo vavahteli. Kylläpä tuo Mari katsoikin läpitunkevasti ja kantelevasti . .

„Sano minulle totuus, Aukusti! Narrasitko sinä minua vaan, kun lupasit minut ottaa? . .“

Ylioppilas ei joutunut juuri entistä enemmän hämille, näyttipä, että hän oli jotain tuollaista osannut aavistaakin.

„Älä nyt tuommoisia muistele“, hän virkkoi, „rakastuneitten välillä puhutaan aina yhtä ja toista, jolla ei todellisuudessa ole oikeastaan mitään merkitystä. Ymmärräthän, etten minä ylioppilaana ollessani voi käydä naimisiin.“

„Oi Jeesus, miksi valehtelit Aukusti?“ Hän heittäysi vieressään olevalle kivelle ja oikein takoi otsaansa siihen valittaen, ei otsan, vaan sydämen kivusta.

Ylioppilas astui lähemmäksi lohduttamaan. Aikoi ottaa kädestä ja ruveta kauniisti puhelemaan.

„Älähän nyt rakas Mari . . .“

„Rakas!“ Tyttö löi tarjotun käden pois.

„Ajattelehan toki, minä olen papin poika ja . . . ja . . .“ Aukusti sekautui sanoista. Kukapa saattaisikaan puhua järjestykseen, kun sillä lailla katsotaan! Mutta kun tyttö peitti käsillä silmänsä ja rupesi valittamaan, saattoi hän taas jatkaa.

„Niin, minä rakastin sinua ja innoissani sanoin tuon sanan, jonka nyt noin olet sydämmellesi laskenut. Mutta semmoista tapahtuu varsin usein nuorten, ja semminkin ylioppilaitten elämässä. Unohda pois ja valitse itsellesi sulhanen kaltaisistasi, joilta voit vaatia pysyvän uskollisuuden,“

Ylioppilas mielestänsä sai asian tällä niin luonnolliselle tolalle, että Marin tuska jo näytti melkein lapselliselta ja ainakin kokonaan itsekkäältä.

„Voi mitä sinä puhut!“

Aukusti naurahti, näytti mielestänsä jo tuhmalta tuo ruikutus.

„Lakkaa nyt jo tuossa“, hän sanoi melkein niin kuin lapselle, jota kielletään leikkimästä. Hän aikoi lähteä pois. Mari sai yht'äkkiä oikein luonnottoman reippauden. Hän riensi ja otti Aukustin takin hiasta kiini.

„Sinäkö kehoitat minua valitsemaan toista ja vaatimaan tältä pysyvää rakkautta?“ kysyi Mari. Ääni oli kummallisen terävä.

„Niin“, sanoi Aukusti yksinkertaisesti luullen, että puhe otetaan hyvinkin huomioon. „Sellaista se on maailman meno, ei aina tulla naimisiin menneeksi sen kanssa, johon ensimäisenä rakastutaan. Anna vaan olla, niin kyllä se ohi menee.“

Marin katse oli kovettunut.

„Aiotko sinä papiksi?“ kysyi hän.

„Mitä se sinuun koskee? (Aukusti katseli ihmetellen, että mitä se nyt utelee.) Aion“, sanoi hän vihdoin.

„Kehoitatko papiksi tultuasikin vielä minun kaltaisiani vaatimaan uskollisuutta mieheltä?“

Nyt rupesi Aukusti kummastelemaan.

„Mitä sinä nyt? . .“

„Minä kysyn vaan, vaaditko sinä, että se nainen, jonka kerran itseesi laillisena vaimona vihität, on puhdas?“

„Tietysti!“ sanoi Aukusti röyhkeästi.

„Oletko sinä itse puhdas, viaton?“

Ylioppilaan suu meni ivanauruun.

„Se on asia, jota ei sinun tarvitse huolehtia“, hän sanoi ylpeästi.

„Vai niin!“ huusi Maria räikeästi. Raivoisasti, mutta melkein kuulumattomiin sortuvalla äänellä hän tuskan perästä jatkoi:

„Minä olen raskaana ja . . ja sinun on syy!“

Nyt tapahtui Aukustin kasvoissa muutos, joka suloisesti hiveli Marin koston himoa.

„Raskaana?“

Maria pyrki naurattamaan . . . ei iloista vaan vimmattua, kostosta nauttivaa.

„Mari! sinä kauheasti peloitat minua. Sano, ettei se ole totta.“ Hänen äänensä oli nöyrä, rukoileva.

Asema oli vaihtunut: Mari oli kylmä ja kova, mies vapiseva ja tuskainen.

„Ja jos ei sanani olisi totta, olisimmeko sitten siveellisesti puhtaita?“

„Siveellisesti puhtaita! Se ei kuulu tähän. Mutta sano, puhutko tosiaankin totta?“

„Totta, niin totta kuin . . .“

„Jumal'auta! älä sano niin.“

„Kasvoistanikin sinä näet, että se on totta.“

Aukusti katsahti tarkemmin niihin ja vaikka oli jo hämärä, erotti hän kuitenkin. Hän kirosi ja ähkäsi sitten: „Minun maineeni! . .“

„Ja minun.“

Aukusti asteli tuskitellen sinne tänne. Vihdoin hän äkkiä pysähtyi ja sanoi erinomaisen innokkaasti:

„Sinun täytyy saattaa sikiö olemattomaksi!“

Mari vetäytyi edemmäksi, kauhistuen ääntä ja katsetta.

„Sinun täytyy ottaa rohtoja!“ kihisi mies ja läheni Maria.

„Älä tule“, kielsi Mari jyrkästi ja jatkoi sitten: „Lapsi jo kasvaa.“

„Mutta sinun täytyy saattaa se olemattomaksi, vaikka millä keinoin! Minun tähteni . . . Ajatteles, kun tulee tiedoksi, että minä . . .“

„Että sinä olet isä.“ Mari naurahti ilkeästi.

„Niin“, sähisi Aukusti.

„Olisiko asia silloin sinulle pahempi? Minulle se on yhdentekevä.“

Tämä kävi niin nuorukaisen luonnolle, että hän kiroten huusi: „Minä tapan sinut!“

„Tee se, niin ei minun tarvitse tappaa sikiötäni, johon kehoitat minua.“

Nuorukainen alkoi taas astuskella polulla. Mari ei

näkynyt suostuvan. Uusia keinoja oli tarvis. Taas juolahti mieleen joku keino. Hän oikein juoksi Marin luo.

„Kuule, Amerikkaan täytyy sinun mennä!"

„Sinuako häpeästä pelastaakseni?"

„Vaikkapa niin, mutta myöskin itseäsi. Kun tapaus siellä menee ohitse, niin voit tulla takaisin. Ajattele tarkoin: tämä on oman tulevaisuutesi ehto."

„Sikiöni surmaaminenko?"

„No, ei niin tarvitse sanoa, sinä voit antaa sikiön vaan mennä."

„Eikö se olisi ihmismurha! Sano nyt sinä, pappi."

Nuorimies taas vimmastui.

„Älä nyt ole olevinasi kovin viisas. Puhtaimmassakin ihmiselämässä voi olla tapauksia, jolloin inhimillisen siveyden lain täytyy murtua." Aukusti pyörähti kantapäällään.

„Kuule!" huusi Mari. „Eikö Jumala rankaise lapsenmurhasta kun siihen on pakoittamassa nuoren papin maineen säilyttäminen?"

Iva koski tarkoitettuun kohtaan ja ylioppilaan täytyi vetää muutamia henkäyksiä ennen kuin keksi sopivan vastauksen.

„Tarpeetonta on sinun minua ivaella, sillä se ei minuun pysty. Sano, lupaatko lähteä Amerikkaan, ja sinulla on huomenna matkarahat?"

„Minä en lähde."

„Sinun täytyy! . . minun tähteni, itsesi tähden . . Tuon kolmannen täytyy kadota muiden tietämättä. Tule sitten takaisin, jos tahdot."

Mari kääntyi inhoten pois.

„Herra Jumala", hän äänähti, „ja tuokin aikoo papiksi!"

Hammasta purren alkoi Aukusti astuskella polulla . . Sanoisikohan tuolle, että otan hänet vaimokseni, kun hän on ensin käynyt Amerikassa? . . Mutta hän ei usko! . .

„Kirottu olkoon se päivä, jona tuo taloomme tuli!" hän ohimennen ääneensä vaikeroitsi.

toisillensa, iskivät silmää ja sanoivat: „Suu poikki!" Heissä heräsi aavistuksia.

Päivällä sai rouva kuiskatuksi Marin kanssansa kahdenkesken vintti-kamariin. Tyttöä vapisutti, mutta meni hän kuitenkin. Rouva itki siellä jo hänen mennessään. Mikäpäs siinä auttoi, Marin täytyi itkeä myös.

„Minä tiedän kaikki", sanoi rouva jotenkin ankarasti, kun oli saanut itkunsa hiukan loppumaan. Mari ei puhunut mitään, koetti vaan saada itseänsä hillityksi hänkin.

„Hän sanoi sinulle ehdottaneensa jotain", sanoi rouva. „Oletko aikonut suostua?"

Tytön itku seisahtui, henkeä salpasi . . . Tarkoittikohan rouva Amerikkaan menoa, vai lapsenmurhaa? . .

Maria rupesi hirvittämään, niin että teki mieli juosta ulos. Mutta sitten rupesi rouva puhumaan. Nuhteli ensin ja jopa sanoi Maria rakkaaksi lapseksensakin, siinä kun itkein voivotteli kahdenpuolista hirveätä häpeätä.

Kyllä Marilla oli esteitä Amerikkaan menolle ja erittäinkin, kun tuli puhe isästä ja äidistä, niin se pani itkemään siksi toivottomasti, että rouvankin täytyi nyhkyttää. „Eivät koskaan laskisi Amerikkaan, vaikka miten olisi asiat", sanoi Mari.

Mutta rouva selitti asian monipuolisemmin ja teroitti erittäin niitä silmin nähtäviä etuja, joita Marilla olisi lähdöstä ja totta puhuen Marin vanhemmillekin.

Ja Mari myöntyikin vihdoin.

„Myöskin on sitä parempi, mitä pikemmin ehdit matkaan."

„Niin taitaa olla."

Rouva katseli hellästi tyttöä.

„Mari raukka", hän huokasi.

Tyttö alkoi itkeä.

„Älä itke, se tuntuu minusta kahta raskaammalta vielä", valitti rouva. Ja Mari koetti lakata, ettei vaan enään lisäisi hyvän rouvan tuskaa.

Kohtapa saatettiinkin palata käytännöllisiin asioihin, kun vaan itkut hiukan herkisivät.

„Mutta sinun lähtösi ei saisi herättää mitään erityistä huomiota, etteivät pahat kielet sovittaisi sitä yhteen poikamme lähdön kanssa. Eiköhän olisi parasta määrätä sinun lähtösi kolmen viikon päähän?“

Mari suostui.

Mitäpäs siinä sitten muuta enään oli tekemistä vinttikamarissa ja molemmat saattoivat lähteä askareillensa.

* * *

Kun Mari ilmoitti vanhemmillensa lähtötuumastansa hämmästyivät nämät kovin. Mitä teet Amerikassa? . . Elät kai sinä täälläkin.“ „Kun tyttöjä menee muitakin niin paljon“, selitti Mari. Äiti varsinkin oli vastaan, menipä vielä pappilaan ja pyysi rouvankin maalaamaan tyttöparalle Amerikka niin mustaksi kuin osaisi. Rouva kehui koittaneensa, mutta hassuksi näkyi tyttö tulleen; on paras antaa mennä sittenpähän näkee . . .

Pitäjäällä ei pitkille ehditty Marin lähdöstä puhuakaan ennen kuin hän jo oli mennyt.

„Vai on hänkin mennyt“, sanottiin sitten.

„Miksikähän Marikin meni, hyvä paikka kun oli?“ Akat rupesivat laskemaan arveluitansa yhteen. He ovatkin kummallisen teräväsilmäistä väkeä, jos jotain erinomaista huomaavat, iskevät silmää ja sanovat toisillensa, mutta eivät koko maailmalle. Nyt olivatkin arvelut tavallista paremmin tuttujen kesken säilytettäviä, koska täytyi Aukusti-maisterinkin nimi sekoittaa, heidän mielestään hiukan roskaiseen juttuun. Kyllä siitä hiukan humistiin vähän aikaa, mutta parin viikon kuluttua oli koko seikka melkein unohdettu.

* * *

Kuinka moni suomalainen noissa Amerikan kaivoskaupungeissa iltasin uneksien katseleekaan tuikkivia tähtiä ja muistelee kotimaatansa! Ja tytöt, nuo meidän kielosemme, miksi menevätkin sinne lakastumaan? . . häpeätänsäkö peittääksensä? Kun siellä lakastuu, kuolee kohta, kun täällä taittuu, voi jälleen herätä eloon. Noita öitä Amerikan kaivosseuduilla, sitä elämää ja sitä ilmaa! . . Sanovat kyllä ne, jotka ovat kokeneet, että kun siihen tottuu, ei pidä tuota kaikkea enään niin pahana. Aivan niin. Se on epäilemättä hyvin terveellinen ja käytännöllinen tottumus . . .

Mutta eivät siihen kaikki totu, eikä tottunut Pappilan Marikaan. Pakosta vaan oli ruvennut keittäjäksi eräälle miesjoukolle. Oli hän siellä jo ollut noin seitsemän kuukautta, kun hän eräänä pimeänä iltana pyrki kaupungista vieressä olevaan metsään päin. Jotain koria kantoi hän käsissään, kulku oli vaikeata ja raskasta.

„Jeesus . . . kestänköhän edes sinne kortteeriin“, huokasi hän ponnistellessaan. Mutta jo täytyi ruveta lepäämään Ilma oli kylmä ja lunta paksulta. Kun hän pysähtyi, ei enään jaksanutkaan nousta. Siinä syntyi hirveä kamppailu . . .

Vähän aikaa jälkeen päin saapui paikalle muudan suomalainen mies. Hän näki ihmisen makaavan siinä tunnotonna, kenties' kuolleena. Mies lähestyi.

„Herra Jeesus! . . emäntämme ja . .“ hän huudahti.

Mies oli niin hirmustuneena siitä mitä tuossa näki, että oli vähällä maahan vaipua. Mutta kohta käsitti hän, että pikainen toiminta olisi tarpeen. Hän huomasi, että Marin suoni löi, siispä mahdollisesti voisi vielä pelastua, mutta se toinen . . Myöhemmin heräsi Mari omassa kortteerissa, tointui vielä hiukkasen elämälle.

„Missä on lapseni?“ kysyi hän kun tuli hiukan järjille. Miehet, jotka häntä hoitelivat, pudistelivat surullisesti päitänsä.

„Lapseni?!“

„Kuollut“, kuiskasi joku korvaan.

Sitten sekausi Mari taas, eikä enään selvinnytkään. Miesten ponnistukset kävivät turhiksi, Mari ei elänyt vuorokauttakaan.

* * *

Samaan aikaan vihittiin papiksi Aukusti ja määrättiin apulaiseksi erääsen maaseurakuntaan. Ensin kuitenkin hän täydensi onnensa, meni morsiamensa luo, joka tällä kertaa oli hänen arvoisestansa säädystä, ja solmi avioliiton kultaiset siteet. Morsian oli niin onnellinen kuin sai omata tuon herttaisen Aukustin ihan yksin . . ja Aukusti oli onnellinen ja kertoi yhtämittaa, ettei hän ennen ollutkaan rakastanut ketään . . ei todella ketään . . .

Ja Marin vanha äiti, hän itki kotona ja odotti kirjeitä. Kävi toisinaan murheellisen sydämensä purkamassa Pappilan rouvallekin. Rouva ensiaikoina lohdutteli, mutta katsoi sitten sydämensä vaatimuksesta tarpeelliseksi ilmoittaa muijalle suuren epäilyksensä siitä, että Mari, nuorena ja kauniina tyttönä, tuskin olisi voinut kestää pahassa maailmassa esiytyviä viekotuksia. Yksinkertainen mummo sai kuitenkin sen vähitellen päähänsä, että viettelys oli mahdollisesti jo tapahtunut täällä kotona, pappilassa. Kun hän tämän ajatuksensa kerran, katkerasti itkien ilmoitti pappilan rouvalle, kadotti tämä mielensä tasapainon. Muori sai ankaran painavat nuhteet . . . Olisikin epäillyt renkejä syypääksi, mutta nuortaherraa . . .

Ja rouva oikein mustui kiukusta. Muorin täytyi pyytää anteeksi. Ei se oikein tahtonut onnistua. Mutta kun rouva monen monituiseen kertaan uudisti ihmettelynsä siitä hävyttömyydestä, jota oli saanut akan puolelta kokea siitä hyvästä, mitä Marille oli pappilassa tehty, niin jo muori nöyrtyi oikein rukoilemaan ja rouva lupasi anteeksi antaa.

Vaan jälkeenpäin itki muori vielä monta monituista kertaa ja kätki kaikki poveensa, eikä koskaan enään mennyt asiasta puhumaan pappilan rouvalle. Sillä hänessä yhä vaistomaisesti vallitsi kummallinen vakuutus, vakuutus, jonka ilmaiseminen oli saattanut rouvan mielen pois tasapainosta.

Nuo Rutakkalan hyvät isännät.

Kukapa ei olisi kuullut puhuttavan Rutakkalan kylästä, jossa ennen muinoin tultiin niin hyvin toimeen, mutta jossa nykyaikana useat isännät kynsivät korvansa taustaa ja älähtävät kipeästi, kun joku mökkiläinen uskaltaa puhua maanviljelijäin hyvistä toimeentulon ehdoista.

Mutta nuo useat Rutakkalan miehet ovat sentään hyvin kelpomiehiä: riitelevät vastaan kuntakokouksissa, vahvistavat puumerkillä nimikirjoituksensa ja vastustavat jyrkästi tyttökoulua; niinikään vihaavat he uusia aatteita ja pelkäävät lukukinkeriä; kunnioittavat erinomaisesti esi-isäinsä peri-aatteita, mutta näkevät mielellänsä, että niiden persoonalliset muistuttajat pihatuvista (missä ne ilmaiseksi talon pieniä viljavaroja nakertavat) kootaan isäinsä tykö; nauravat naapurin sanomalehti-tilauksille ja ennustavat ihmeellisellä vakuutuksella tämän edessä olevata konkurssia.

Ja joka oikein puolueettomasti ottaa asiaa harkitaksensa ja tutustuaksensa isäntäin mielipiteisiin, niin täytyykin myöntää, että heillä on sangen vakaville perusteille rakennetut periaatteet. Eivät he turhaan ikävöitse menneitä aikoja, sillä silloin se eläminen sentään maksoi vaivan. Renkejä saatiin palkatuksi 15—20 riksillä ja vuosivärkeillä eli parseleilla, joihin kuului valkoiset hurstihousut ja pusrokki, sekä isännän vanha saapaspari. Piikain palkka oli 8—12 riksiä, palanen käsityömaata ja Kynttelistä

Vappuun tehdä itsellensä (s. o. omia käsitöitänsä). Päivämiehille ei suorastaan tarvinnut maksaa paljon muuta kuin ruoka-aterian ja jos kessuja antoi piippuun, sai isäntä jo mainetta.

Kuitenkin niin ihmeen hyvin silloin kaikki tulivat toimeen! Rengit ne melkein järjestään joivat palkkansa viinassa, jota keitti oman talon vaari ja muori möi. Rahat eivät siinä tapauksessa menneet ollenkaan pois talosta. Kaikki pysyi „isänmaassa“, sanan ahtaimmassa merkityksessä.

Toisin on nyt laita — — paratkoon! Palvelijain palkat nielevät talon pienet tulot. Antavatko he palkastaan penniäkään omaan taloon? Mitä vielä, ei niin kunetta. Kaikki menee kauppiaille paperosseihin ja ulkomaan kräämään niin tyyni, että oikein hävettää sanoa. Sitten seuraavat omat pojat ja tyttäret perässä ja kulettavat samaa tietä loput tuloja.

Kuinka äärettömät ovatkaan menot tähän aikaan, verrattuina vaarivainajan aikaisin! Sitä paitsi kuuluvat pellot entis-aikaan kasvaneen niin ihmeen hyvin ja siitäpä sitä koitui kasallekin. Mutta nyt jo nekin, mitkä vaarivainaja kuokitti, ovat palaneet loppuun, kuluneet ja kovettuneet, että ovat kitsaat kuin kuiva passeerivuota.

Pitäiskö sitä sitten isäntäparan pitää häpeänänsä, jos asiat alakäteenkin menisivät tällaisten olosuhteiden vallitessa? Eihän toki, hän on viaton kuin lapsi. Hän koettaa henki happamissa rääpiä vaarivainajan maita ja hämmästyttää tuhlaavaa perhettään sekä muuta yhteiskuntaa joskus sellaisella urostyöllä, että raivauttaa suonkylkeen puolen-, välistäpä kokonaisen tynnyrinalankin uutta peltoa, ja sen tehtyä pitää naapureille ja kylänsä miehille puheita siitä, miten raskasta ja kannattamatonta suon pelloksi raivaaminen nykyaikana on. Mutta hän ei tahdo ristissä käsin istua, vaan raataa kuin karhu. Sitten seuraa kotiväelle säästäväisyyden esitelmiä, josta itse Rikhardi-vaari olisi voinut ylpeillä.

Näin ollen, se on suorastaan vihapuhetta, jos joku rappiotilan syyn panee isännän selkään, eikä se ole paremmin osattu, jos emäntä-kultia sellaisella syytöksellä rasitetaan. Sillä useammiten ovat nämät kaksi persoonaa yksi liha ja yksi veri, joka ominaisuus esiytyy paraiten siinä, että emäntä huopaa aina isäntää, kuin tämä puhuu palvelioille ja päivämiehille maanviljelijän ahtaasta tilasta.

Mutta nyt juuri viime aikoina on Rutakkalaan eksynyt muutamia aikakauden hengen pilaamia miehiä, jotka vähässä ajassa saattavat johdattaa koko kylän perikadon partaalle. He saattavat poistaa monet esi-isäin kunnianarvoiset tavat ja sitten jättää isännät omin neuvoinsa tulevaisuutta kohti haparoimaan. Auttakoon ja taluttakoon sitten ken voi, kun ei enään noita muinaisuuden kunnianarvoisia osviittoja ole opastamassa ja tietä viittomassa! Tulee oikeastaan surku noita Rutakkalan entisyyden kannattajia.

Mutta nuo tulokkaat, heitä kohtaan ei juuri helleimmät tunteet herää, sillä he oikeastaan näyttävät tarkoituksella pyrkivän konkurssiin. Ovat näetten tuhlanneet suuria rahasummia uusiin maanviljelys-koneisiin ja uskaltaneet kääntää vaari-vainajain tallaamia pyhiä nurmikkoja nurin narin, riiviöt. Ja sitten oikein rintapeltoja, jotka historian takaisesta muinaisuudesta ovat pitäneet talon leipä- ja puurovärkkien kasvamisesta uskollisesti huolta, kylväneet itikan rehulla!

Vakavammat ihmiset siunasivat itsensä Herralle ja pesivät kätensä siitä rikoksesta, että jumalanviljan kasvupaikat saastutettiin.

Mutta sitten oli nuorempia isäntiä, jotka eivät asiaa juuri synnillisyyden kannalta katsoneet, vaan takanapäin naureskelivat partaansa sen haaksirikon suloista esimakua maistellen, joka noille yrittelijöille oli tulossa. Aurat heitä oikeastaan heti ensij näkemästä miellyttivät, mutta hinta oli niin kallis, että pani pään tutisemaan. Sopii siis

hiukan odottaa, kunnes tuossa rupeavat vasarat paukkumaan, niin saa huokealla.

Vaan odottaminen alkoi käydä muutamille pitkäksi. Riivatun kauan ne kestivätkin, nuo yrittelijät. Kyllähän sen jokainen tunsi ja tiesi, että niin niiden lopulta kuitenkin täytyy käydä, mutta olivat osalta niin uteliaita, että kaupunkimatkoilla jo katselivat auroja ja kuulustelivat hintaa. Siitä seurasi, että johonkuhun meni jo ylpeyden henki: ostivat auran, veivät upeillen päällimmäisenä kuormansa päällä kotiinsa, kävivät koettelemassa eivätkä katuneet kauppaansa.

Mutta talvi on aina talvi, osaa kyllä tarkkaan kuluttaa kesän ansiot. Mitäpä aurakaan noin äkin jaksaa sitä kohtaa parantaa, vaikkapa uskoisi sen ihmeitä tekevän. Työväen palkat pysyvät korkeina, räätäliä ja suutaria täytyy hirveän paljon pitää, kauppias ottaa tavaroista ilkeän voiton, pitää laittaa aittaan uusi katto ja ostaa siihen naulat; pahimmaksi katkesi kelikin keväällä juuri silloin, kun oli aikomus saada kotiin sahapuita kaupunki-lankkuja varten. Polttopuitakin olivat akat polttaneet niin ihmeesti. Sitten oli sen lisäksi vielä kunnanvero, vaivaisjyväin maksu ja ruununvero . . Totisesti alkoi tämä mietityttää . . .

„Akka, älä pane voita perunavadin syrjään! . . köyhtyy sitä tässä muutenkin.“

Ja nuo palvelijat, torpparit ja itselliset, kuinka helkkarin pulskat päivät juuri samaan aikaan! Palvelijain kun ei tarvitse muuta kuin syödä ja palkkaa odottaa, torpparit elävät ruhtinaallisesti, jopa siihen määrään, että muutamat koristavat hevoskoninsa seljän nasta-mäkivöillä. Itselliset, nuo miekkoset, jotka kaiket talvet vaan joutilaina jollittelevat, josko toisinaan puukuorman metsästä käyvät varastamassa.

Mitä ihmettä ne mahtavat syödä?

Se oli kysymys, jota talolliset harkitsivat, saamatta sitä kuitenkaan sen selvempää, kuin että jotakin he mahtavat syödä, ja kun kerran tuohon päätökseen tultiin, niin

mikään ei estänyt ajattelemasta, että on se mökkiläisen elämä sentään siunatun hyvä tähänaikaan. Kävivät niiden kakarat kyllä toisinaan kerjäämässäkin, mutta muutamain isäntäin ja emäntäin mielestä oli se jonkulainen yritys vanhanpäivän varan kokoomiseksi. Muutamat! . . Silloin kuin talokkaat kärsivät huonon ajan tähden, rupeaisivat itselleen rikkauksia kokoilemaan!

Mutta tuo rikas käsityöläisten luokka. Kuinka suuria rikkauksia mahtoivatkaan koota, kun niin suuria palkkoja ottivat? Moni talollinen olisi melkein vaihtanut taloa ja virkaa, jahka vaan tuon siunatun opin olisi voinut saada mukana. Toiset jo siihen määrään suuttuivat tuohon rikastumiseen, että ostivat ompelukoneita itselleen, ja emännät, jotka rehellisesti puhuen aina ovat näppärämpiä kuin isännät, koettivat tehdä isännille takkeja, y. m. Mutta seuraus oli niin päinvastainen toiveille, että koneet lopulta jäivät yksinomasn tyttärien haltuun paitain ja nenäliinain tikkausta varten. Isäntäin täytyi taas harmissaan pyytää rääteleitä, kun he katsoivat suorastaan häpeäksi nykyajan miehinä esiytyä akkain ompelemissa takeissa. Sepä taas tuntui kukkarossa ja saattoi kynsäsemään korvan taustaa.

„Mikä ihme tässä lopulta tullee?“

Tämän alakuloisuuden ohessa katosi halu aurankin käyttämiseen. Mitäpä siitä apua lähtee, kun ei ole edes lantaa mitä panna noille uutispelloille!

Sitten istuttiin talvikaudet uuninpankolla, katseltiin kuinka rengit söivät monta silakkaa ja tyhjensivät päälle emännän harikkohulikan, piiat kävellä tepsuttivat pieksukengissä, kun ei enään karvaiset kelvanneet; tiet pysyivät kinoksista puhtaina toisinaan useampia viikkoja ja lumiauran ajajat saivat suorastaan ilmaiseksi rahaa.

„Olisi pitänyt edes sitä tienistiä ottaa!“

Mutta sekin oli mennyttä siksi talveksi.

Siinä uuninpankolla hautui monena päivänä ja monissa aivoissa ajatuksia, että minkähänlainen laitos se meijeri olisi? Siitä oli juteltu niin monellaista, kehuttu

ja laitettu. Kyllähän se olisi uskaliasta ruveta sellaiseenkin yritykseen, mutta jotain sitä tässä sentään täytyisi tehdä. Asiasta puhuivat isännät keskenänsä ja emännät keskenänsä, sekä väliin kaikki yhdessä.

Sieltä päin, missä meijereitä oli jo olemassa, toivat kulkuakat paljon kummia juttuja. Kuuluivat niissä myrkkyä panevan maitoon ja olipa tehonnutkin, koskapa vasikat olivat kuolleet sitä juotuaan, ihmisten vatsat olivat tulleet kipeiksi ja paljon renkejä ja piikoja mennyt sentähden pois taloloista ja jättäneet isännät ja emännät yksikseen ahneutensa hedelmiä nauttimaan.

Ne olivat arveluttavia juttuja ne ja monasti jo emännät tuumivat isännille:

„Eiköhän me kirnuta vanhalla lailla, taitaapa se Jumala huolen pitää tästälähin, niin kuin tähänkin asti."

Isännistä toiset hymähtelivät myöntäväisesti ja toiset tenäsivät vastaan.

Mutta kuitenkin se joka päivä rupesi olemaan jutun ja ajatuksen aiheena. Asia kehittyi itsestänsä niin pitkälle, että eräänä talvi-iltana yhteisen päätöksen mukaan kokonnuttiin Pajuniemen Hermannin taloon keskustelemaan meijerin rakentamisesta. Ei asia tässä kokouksessa vielä kuitenkaan järin pitkälle päässyt, vaikka jauruttiin kello 5—9. Päätettiin kokoutua uudestaan, vaikka toiset kyllä arvelivat, että kyllä se perhanasoita on parempi, jotta annetaan akkain kirnuta vanhalla tavalla.

Vaan toisessa kokouksessa jo kirjoitettiin pöytäkirja ja muutamia osakkeita otettiin.

Kun toiset, nimittäin ne, jotka jo olivat pillinsä pussiin pistäneet ja päättäneet antaa akkain kirnuta vanhalla tavalla, kuulivat, että ne toiset todellakin ovat ruvenneet meijeri-puuhiin, niin jo alkoivat uudestaan tuumiskella asiaa ja lähtivät kylälle likemmin kuulustelemaan. Palattuaan sieltä kotiin, sanoivat emännille:

„Mutta kuules akka, mitähän jos mekin ottaisimme osan siihen meijeriin?"

Emännät seisauttivat ahkeraan hyrräävän rukin pyörän, oikaisivat vartaloitansa, panivat kädet sirosti lanteille ja katsoivat luottavaisesti kukin ukkonsa puoleen.

„No en minä tiedä, hyvä ystävä", he tavallisesti sanoivat, „ei tuossa nyt taitaisi tuhatta tapata, jos ei sataa voittaakaan. Tee kuinka tahdot, sinäpä tuon paraiten ymmärrät."

Ja sitten ukot mielihyvissään akkainsa luottamuksesta, hamuilivat päivällis-ateriaksi, mitä siinä hopussa sattuivat kaapista löytämään, kun ei joudettu keittoa odottamaan, panivat toisen takin päällensä, lisäsivät tupakoita massiinaa, vaihtoivat vaillinaisen tulitikkulaatikon kokonaiseen, sytyttivät piiput matkaksi palamaan ja kävelivät levollisesti osakkeita ottamaan.

Kun sieltä kotiin astelivat varustettuna uudella annoksella meijerin tuottavaisuus-kuvitelmia, kyselivät kotiin päästyä emänniltä, kuinka paljon keskimäärin lehmät päivässä antavat maitoa. Ei sitä ollut niin vähän. Tuleepa, kun tuleekin tuosta sievä tulolähde!

„Kuuleppas emäntä, pistä nyt siinä pikkasen kahvia."

Emännät muistivat kihlaus-aikaa . . .

On se sentään tuo meidän äijä hyvä mies! . . Rukiit narisivat pehmeästi kahvimyllyn silmässä . . .

„Rukiitako sinä jauhat, Maija?"

„Rukiitapa hyvinkin, mies kulta, sanoithan itse, ettei kahvia saa panna pannuun kuin pyhä-aamuina."

„Pane nyt sentään oikeita kahvia, eipä se tahdo oikein maistua hyvälle tuo ruiskahvi, suuruksen maku on siinä niin pistävä."

„Niin ja päänkipua ei se lievitä yhtään . . . onkin tuossa ollut niin pääni kipeä, että joutaakin saada oikeata kahvia. Mutta kuules hyvä mies, sun pitää pyytää räätäliä, että hän panee uuden päällisen tuohon turkkiisi, on oikein paha nähdä sinun sillä enään metsään menevän."

* * *

Siinä se seisoo Rutakkalan meijeri kaikkein nähtävänä ja toivoa herättävänä. Oikein tahtoi ikävä tulla, kun ei pikemmin valmistunut. Mutta sitten kun se valmistui, ylpeilivät miehet siitä ja katsoivat perään, että akat kaikki maidon sinne lähettivät.

Jopa sait matkapassin, köyhyyden tauti! . .

Paljon kokoontuikin Rutakkalasta maitoa siihen aikaan . . . Mahtoivat kilpailla emännät, kenellä enin olisi vietäväksi meijeriin. Mutta pian kyllästyivät kilpailuun ja asettuivat tavalliseen menoon. Muutamat emännät rupesivat katsomaan tarkoin asian perään, että kannattaako sitä oikeastaan noin rajusti meijeriin viedä. Rupesivat laskemaan, ja ihmeellistä, — meijeriin vienti tuotti suoranaista tappiota!

„Niin se on, totta totisesti“, sanoivat isännille. Muutamat isännät aavistivat akkain jutussa salajuonen piilevän eivätkä uskoneet ensinkään, toiset rupesivat aprikoimaan. Asiat menivät siinä suhteessa niin pitkälle että meijerin välistä täytyi ruveta kirnuamaan vettä, jos kirnuta tahtoi. Muutaman kuukauden päästä puhuttiin isollaisesta tappiosta, jota koko liike oli tuottanut. Mentiin kysymään isännöitsiältä.

„Niin tappiota on tullut, miksi ette tuoneet maitoa?“ sanoi tämä.

Sitten kynsästiin päätä.

„Hm, vai niin . . . No se meidän akka sanoo, että parempaan puoleen tulee, kun kotona tekee voita, eikäpä tuota lienekään maitoa tähän aikaan.“

„Täytyy laittaa maitoa, niin kyllä meijeri kannattaa“, kehui isännöitsijä, „tuovatpa sinne muutamat maitoa, kannattaapa niiden.“

Niin, ne nuo muutamat, ne olivat vaan niitä, joita odotettiin konkurssiin.

Isännät menivät kotiinsa, kertoivat emännille, että ne ja ne kuuluvat hyötyvän meijeristä kovin.

„Niin, no tottahan, niillä on karjaa ja heiniä!“

Niin, niin se oli, totta tosiaankin, isännätkin huomasivat, istuivat penkille ja rupesivat aprikoimaan, mistä päästä tässä alkaisi, että saataisiin meidänkin taloon karjaa ja heiniä.

„Älä käryytä niitä kahvia, akka, aina, kelpaavat nuo rukiitkin näin arkina.“

. . Ho'hoi, tuossa on poika mieheksi tulossa, ryhtyköön hän aikoinaan uusiin mullistuksiin, jos tahtoo . . .

Päät tutisivat, näytti olevan vuosien ja kovin vaivalloisen työn takana suuremmat heinävarat ja lehmälaumat.

Mielet kävivät apeiksi ja pistipä vähän vihaksikin, että nuo muutamat olivat aikoinaan jo ehtineet haalia karjaa ja rehua . . Puhuppa vielä meijerin tappiosta isännöitsijä! Puhui hän taas jonkun ajan päästä ja arveli, että jos ei enempää tule vastakaan maitoa, tulee tappiota yhä.

„Ei tule enempää, ainakaan meiltä.“

„Eikä meiltä, itse kun kirnutaan niin kannattaa paremmin.“

„Jaa, niin se on!“

Niin, näettekös, isot heinäpatruunat, kyllä sitä meilläkin maitoa on, mutta viljellään kotona tarkemmin, eikä tyhmyyksissään tuoda meijeriin tuhlattavaksi . . .

„Pannaan istumaan koko värkki ja myydään pois, jos on ostajaa.“

„Älkää miehet tyhmyyksiä . . Hankkikaa vaan heiniä ja karjaa niin kyllä meijeri kannattaa!“

„Hoh, velikullat, ettäkö te saisitte rikastua? . . Viisaitapa olisitte, mutta ei anneta narrata. On sitä tässä muillakin elämän kokemusta . .“

„Pannaan vaan miehet nyt meijeri istumaan!“

„Pannaan kun pannaankin ja myydään pois, jos on ostajaa!“ — —

Hä, hä, hä, lehmi-patruunat! Siinä se nyt seisoo meijeri lukittuna. Mihin nyt panette maitonne? . . hä, hä . . Ostakaa meijeri itsellenne jos jaksatte, eli jos me myymme teille! — —

— Ho'hoi, kasva poikaseni, veny pian isoksi, että isä ja äiti pääsevät pihatupaan syytingille ja sinä saat vartuttaa itseäsi näihin tämän ajan viljelys-tapoihin, jos mielit . . „Oletko nähnyt Kalle, minkälainen heinä siinä Pajuniemen Hermannin Rintaniityssä on?"

„Hyvä on, isä, oikein miestä rintaan, apilata ja timoteeta."

„Hm, parin vuoden päästä annan talon sulle, saat sitten koettaa sinäkin. Minä tuota en enään jaksa semmoisiin . . täytyy tällä tavalla mennä minun aikani."

Pyhä vala.

Kas, miten uhkeana ja vankkana se seisoi tuossa mäenrinteessä tuo uusi kansakoulurakennus! Olisipa se ollut joku käsittävä olento ja osannut aavistaa, kuinka ristiriitaisin tuntein hänen synnyttäjänsä katselivat miten kerros kerroksen päälle kohosi, kunnes siitä vihdoin muodostui vankallainen rakennus rajapyykki entisyyden ja tulevaisuuden käännekohdalle, olisipa se tämän käsittänyt, niin olisi varmaankin hiukan epäillyt oikeuttansa asettua määrätylle paikalleen.

Kyllä tosin tuntui, kun sitä noin syrjästä katseli, että tunsi se itsekin asemansa ja tehtävänsä. Sen suuret ikkuna-silmät näyttivät ikään kuin voitollisesti ilkkuvan vastustuspuolueen voimattomia vihanpurkauksia. Se tunsi lepäävänsä vahvalla perustuksella ja tarkoin saumatulla kivijalalla ja vakavasti arvelevan: „Työläs on sinun potkia tutkainta vastaan!"

Se oli keväinen aika, kun tuo koulurakennus vastapuhjenneiden koivunlehtien, kukkasien ja virkeästi vihertävän nurmikon kanssa yht'aikaa kasvoi ja valmistui ensimäistä kevät-ahavaa imemään valkeaksi pälkityille kyljilleen.

*

Oli paisteinen kirkas päivä. Lastut ja jätteet koulukartanolla oli lakaistu ja haravoitu kasoihin ja rappusten edusta tuoreilla kuusen havuilla koristettu.

Sisältä, koulusalista oli kaikki työkalut ja roskat pois korjattu, seinille oli ripustettu tuoksuvia köynnöksiä ja uusi kateeteri ympäröity kuusilla. Muutamia henkilöitä puuhaili siellä paikkoja järjestellen. Katolla tangon nenässä liehui lippu — tuulen väräytellessä se viittoi ja kuulutti ympärillä oleviin kyliin, että täällä oli jotain tekeillä.

Ihmisiä liikkui ja hyöri pellollaan kyntämässä, äestämässä sekä ohria ja perunoita kylvämässä. Joskus kun perunain heittelijät oikaisivat selkänsä, kun kyntäjä ajoi auran maahan ja antoi hevosen huoattaa, silloin menivät silmät kuin itsestään tuonne mäen törmälle, missä ennen vaan hiukan koivuviidakkoa kivien välissä kasvoi. Saattoipa se katsojissa monellaisia ajatuksia herättää!

Muinais-aikana, silloinkin kun Liekolahden ukko oli kouluiässä, koulutti Sakari-vainaja vaan Liekolahden piha-tuvassa. Oli sekin aika!

Sitä muisteli ukko tuossa kun odotteli että perunansiemenen nakkelijat vaon täyteen ehtisivät ja hän saisi ruunan kanssa taas viiltää uuden ja suoran.

Siellä Sakari-vainajan koulussa oli ollut elämää. Toisinaan oli opettaja ollut kovallainen, oikein ahkera paju-patukan käyttäjä. Mutta oppimaan oli saanut, muutamat hyvästikin, niin että arvo-asemiinkin olivat niillä tiedoillaan elämänsä varrella päässeet.

„Hävittävät ne itsensä tähän aikaan,“ rupesi ukko sanomaan, kun vaolle lähti. Siitäpä toisten korvat pystyhyn nousivat. Millähän hävittävätkään itsensä?

,,Soo ruskea! Ei talonpojan lapset tarvitse tuollaisia kouluja, ei totisesti. Eipä niitä ole ennenkään tarvittu, niin mitä paremmin nyt . . No mitä sinä siinä!“

„Totta puhuu vaari,“ sanoi eräs mäen eukko. „Mitähän nyt rikasten olisi lukua, mutta kun köyhätkin sinne panevat niin . . . Parempi olisi, jos tekisivät vellituvan siitä.“

Nuori isäntä, joka myöskin muiden mukana perunoita vakoon heitteli, hymyili.

„Ei oppi ojaan kaada,“ hän sanoi, vaikk'ei erityisellä innolla. Mitäpä hyödyttäisi ukon kanssa väitellä!

Vaan mökin akka oli vielä kiivaampi kun ukko, rupesi oikein kiukun tiestä huutamaan.

„Noo, mutta ei sitä sellaista oppia köyhät tarvitse kuin kansakoulussa annetaan! Mitä köyhäin kakarat . .“

„Olettekohan ollut edes kertaakaan tutkinnossa kuulemassa, miten hauskalta tuntuu, kun lapsilla on niin paljon tietoa?“ kysyi nuori isäntä.

„En ole, ja koskapa köyhällä on aikaa sellaisiin.“

;,Onko isäkään ollut?“

„Enkä olekaan,“ ukko välinpitämättömästi murahti. Olispa siinäkin, kun sellaisissa olisi tässä kuleskeltu, näkyi hän ajattelevan. Pojassa heräsi iloinen ajatus:

„Ettekö lähde nyt, kun saadaan tämä pelto kylvöön? Koululla on tutkinto tänäpäivänä ja sitten tulevat pitämään jotain juhlaa tuohon uuteen koulurakennukseen. Lähtekääpäs mukaan isä!“

Nuorimies katseli isäänsä innostuneena Vanhus silmäili koulutalolle päin ja tuohon lippuun, joka siellä varressa hiljakseen tuulen mukaan lekutti.

„Mitäpähän tuolla tekisin,“ hän virkahti ja lähti uudelle vaolle pojan kiihkeästi häntä silmillään seuratessa.

„Vaikka ette mitään tekisikään, mutta muuten vaan!“ Tämä huudahdus oli kehoittavaa innostusta täynnä.

Vanhuksen katse meni taas sattumalta lippuun.

„Ehdittäneekö tästä edes,“ hän jo epäröiden sanoi ja katseli kuinka leveältä vielä oli kylvämätöntä peltoa.

Ahah, ukko jo ajattelee lähteä, jos ei vaan ole mitään esteitä. Onpa noilla sini-valkeilla lipuilla kummallinen vetovoima: lekuttavat niin että saavat kuusikymmentalviaan sydämmenkin innosta läpättämään.

„Hoo, miks'ei ehdittäisi! Ja jos ei muuten, niin

minä kutsun Erkin kotohaasta vakoamaan, kyllä nuo toiset ehtivät nakella.“

„Mitäpä tuolla sentään teen, vanha jo olen . . . ei minuun enään koulutiedot pysty“, saneli ukko, kenties pojan innostuksella hymyillen.

„Koulutiedotko pysty!“ matki ja nauroi toinen. „Vaikkapa ne nyt eivät pystykään, niin kuulemaan ja näkemään, muuten vaan.“

Jo, jo rupesi myöntymään.

„Noo, saattaisihan tuonne nyt . . .“ hän sanoi, suu hymyssä ja äänellä, jonka piti tulkita vastahakoisuutta. Mutta itse asiassa oli hän voitettu. Isäntä toimitti rengin perunoita vakoamaan ja lähti ukon kanssa pois.

*

Tuossa 2 aikoina päivällä oli hyvin tyyni; liputkin uuden koulurakennuksen katolla lojuivat pitkin vartta, ikään kuin uneen vaipuneena. Mutta sitten ilmestyi kylätielle ihmisjono, etumaisena kansakoulunopettaja ja poikaoppilaat, sitten tytöt ja vihdoin lasten vanhempia ja muuta yleisöä vakava, juhlallinen joukko. Rupesi jo heille koulukartano mäen nystyrän takaa näkymään, lippu ensimmäisenä. Tuulen puuskaus kulki ohitse, se liehautti lippua kerran, kaksi, ja autteli sitä riemulliseen mielen osoitukseen.

Juhlakulkue saapui koululle. Intoillen astuivat pojat rappusille ja ikään kuin sisäänsä ahmivat koulutalon tuoresta kuusipuiden tuoksua.

Saapuvat vähitellen kaikki sisään. Lapset asetetaan piiriin kateeterin ympärille, muu väki sujottautuu edemmäksi seisoskelemaan. Opettaja ottaa äänen raudastaan, antaa lapsille merkin ja ulkomuistista veisataan virsi. Virren loputtua astuu kateeterille pappi, pitää puheen opista ja sivistyksestä, lämpimän ja innokkaan.

Yleisö kuuntelee hiljaa, hiiskumatta. Papin lopetettua

keräysivät pojat uudestaan opettajan ympärille, asettuivat vakavina ja juhlallisina piiriin ja tähdäten tarkoin opettajansa kasvoihin odottivat he merkin antoa.

Hiljaa hymisivät opettajan mukana ensinnä alkuäänen. Pojat näyttivät tuossa niin juhlallisilta, että oikein pakkasi naurattamaan mielihyvän tunnosta, kun nuo juuttaat ja alituiset kiusankappaleet kaikkialla saattavat olla noin vakavia . . .

„Kuullos pyhä vala kallis Suomen maa!“

— — — — — — — — — — — — — —

Se kajahti reippaasti, voimakkaasti. Juhlallisuus tarttui kaikkiin läsnäoleviin, jännitettynä, vakavana kuunteli kukin ja tarkkasi poika-naskaleja, jotka vannoivat:

„Kuullos pyhä vala kallis Suomen maa!
Sinuun koskea ei vieras valta saa.
Sinua suojelemme, vaaroiss’ varjelemme,
Ollos huoleton, poikas valveill’ on!“

Kummallista. Ensinnä pyrki ihmisiltä nauru, kun ajattelivat, että nuo pojat noin osaavat teeskennellä vakavuutta. Mutta laulun kestäessä menivät monet kädet itsestään ristiin ja sen loputtuakin jäi moni silmä, jossa kyynel kimalsi, tuijottamaan punottaviin poikiin. Ei kukaan sitä enään ajatellut teeskentelyksi . . . ne lauloivat niin koko sydämensä innolla, että muutamain 9—10 vuotisten nulikkain olivat kädet nyrkissä ja olkapäät kohoilivat innosta . . Nuo pojat olivat laulaessaan niin naurettavan mahtavia, että kuulijoille tuppasi sydän suuhun, teki siellä kurkussa niin kummallisen käänteen, että alkuperäinen nauru muuttui lämpimiksi kyynelhelmiksi ja teki oikein mieli mennä suutelemaan heitä järjestään, ihan jokaista erikseen . . .

Joku taas astui pitämään puhetta. Ei se saanut oikein huomiota puoleensa, kaikkein silmät vaan seurasivat poikia ja ajatukset askartelivat niissä. Ne olivat vieneet

kaikkein sydämet, mikä sitten olisi enään kehoittanut mitään puheita kuulemaan, kun sydän oli jo pois annettu!

Puhe loppui vihdoin.

„Antakaa poikain nyt vielä laulaa!“ kuului ääni ihmisjoukosta ja sitä seurasi yleinen hyväksymisen mutina.

Ja pojat lauloivat ensinnä pari muuta laulua, mutta sitten taas:

„Kuullos pyhä vala kallis Suomen maa!“

— — — — — — — — — — — — — —

Vanhemmat, naapurit, isoisät ja isoäidit, pappilan herrasväki ja opettaja y. m. kuuntelivat valaa. Sen kaiku tunkesi hyminänä sydämen syvimpiin sokkuloihin ja teki olon juuri kun turvallisemmaksi, vakavammaksi. Ääni tuntui jäävän sinne säilyyn, ikävinä hetkinä, jos isänmaan kohtalo joskus sattuisi itkettämään, taas esiin otettavaksi. Se oli siellä niin tarkkana jäljennöksenä, että vanhatkin kuulivat sisässään laulavan:

„Kuullos pyhä vala kallis Suomen maa!“

— — — — — — — — — — — — — —

Samalla kuvastui mieleen joukko pikku poikasia, jotka uljaasti, innokkaasti, kädet nyrkissä ja posket punottavina huusivat, niin että jokaisen äänen piti erikseen kuuluman.

*

Kun laulun loputtua oli rukous pidetty, lähti Liekolahden ukko muiden muassa pois. Akat ja ukot rupesivat kilvan ylistämään laulua.

„Kaunistapa oli“, sanoi Liekkolahden ukkokin muiden väliin, mutta katsahti samassa ikään kuin hätäisesti ympärilleen, että mahtoiko poika tuota kuulla. Ei hän sitä olisi tahtonut näet. Mutta poika kuuli sen ja ymmärsi samassa, että vaikutus isässä kestäisi koko lopun elämäikää. Vanhoihin jää kaikki, mikä kerran jää, niin sitkeästi, ettei eroakaan.

Sillä „isänmaallisella laululla“ on kumma vaikutus: kun se lausutaan oikeassa paikassa ja oikein sattuvasti, voi se vanhoja nuorentaa ja vaivaisistakin sankareita saada.

Suomalaisten kansankirjailiain teoksia:

Alkio:

Eewa. Hinta 2 m. 25 p.

„Meillä on lukijoillemme esiteltäwänä tässä taas kirjallinen teos, jonka tekijä „ei ole opissa käynyt mailla mahtimiesten." Kansan sywistä riweistä on Alkiokin ja sen oppia saanut minkä omin woiminsa on kyennyt elämänsä warrella keräilemään. — — — — Eewa on sellainen teos, että se ei kaipaa puollustusta tekijäänsä nähden. Se hywin kestää ne waatimukset, joita yleensä asetetaan taitawien ja jo kehittyneempien kirjailiain teoksille. — — —

Se on etewä anti, minkä Alkio on jo meidän kaunokirjallisuudellemme tuottanut ja lisää saanemme odottaa."

Aikamme kuwia. I. II. Nowellikokoelma. Hinta à 1 m. 25 p.

„Nuo pienet kertomukset owat kaikki siewiä mutta „Kohtuus" ja „Lepopäiwänä" nimelliset esimerkiksi owat oikeita helmiä kirjallisuudessamme, niin erittäin taitawasti ja hellätuntoisesti laaditut."

(Kaiku.)

„Alkio on myös runoilija ja wieläpä hänen runollinen wiehätyswoimansa on niin suuri, että luulee jotain Topeliuksen suloisia kanerwain kuiskauksia kuulewansa, kun alkaa lukea kappaletta „Lepopäiwänä."

(Waasan lehti.)

„Alkio on onnistunut tuon elämän kuwaamisessa niin, että muutamat paikat kertomuksissa owat ikäänkuin „irtileikattuja osia" elämästä."

(Hämeen sanomat.)

Kauppis-Heikki:

Tarinoita. Hinta 1 m. 60 p.

„Lukija on mieltywä tämän kirjan sattuwiin lyhywiin kuwauksiin, jotka eiwät pitkiä lawertele, waan muutamilla sanoilla saawat tarkoitetun waikutuksen esille. Hän on kummastelewa hienoja kielitieteellisiä huomioita ja tuota suurta taipumusta leikillisyyteen, joka on suomalaisille niin omituista. Ja hän on toiwowa että Sawon kansa, jonka lapsia Kauppis-Heikki on, on saawa hänestä yhtä taitawan olojensa ja henkilöidensä kuwaajan kuin Pohjanmaalla on Päiwärinta."

(Kaiku.)

Mäkijärweläiset. Kuwaus Sawon kansan elämästä. Hinta 1 m. 75 p.

„Niin raikas on kansanelämän kuwaus, että kehoittamattakin „Mäkijärweläiset" warmaan raiwaa tien monen lukijan käteen."

(Lounas.)

„Wasta ilmestynyt nowelli „Mäkijärweläiset" on raikas, luonnollinen ja hywin miellyttäwä kuwaus kansan elämästä." (Sawo.)

Wiija. Kuwaus Sawon kansan elämästä. Hinta 2 m. 50 p.

„Tämä on yksi parhaimpia kirjoja, mitä on täksi jouluksi (1889) suomenkielisen alkuperäisen kaunokirjallisuuden alalla ilmestynyt. — — — — Eheänä ja oiwallisena kuwauksena Sawon kansan elämästä kehoitamme jokaista oikean kirjallisuuden ystäwää hankkimaan Kauppis-Heikin Wiijan ja sen ajatuksella lukemaan." (Sawo.)

Heikki Meriläinen:

Korpelan Tapani. Kuwaus kansan elämästä. Hinta 2 m. 80 p.

„Kuwaus on niin todenmukainen, ettei woi muuta uskoa, kuin että tekijä kertoo omia kokemiaan.

Meriläinen on mestari kuwaamaan eläwästi. Käänteet oiwallisia, pienimmätkin wiwahdukset tulewat erittäin sattuwasti kuwatuiksi. Alituisesti tapaa aiwan omatakeisia kuwia. Kieli on rikkaan rikasta ja lauserakennus niin puhtaasti suomalaista ja samalla niin sujuwaa, että oikein ilokseen lukee sitä. Suoraan sanoen on kirja kieleltään ja stiililtään kaikin puolin malliksi kelpaawa.

Ensi teoksessaan on Meriläinen jo täydellisesti onnistunut, toiwon että hän wastakin on rikastuttawa kirjallisuuttamme." (Walwoja.)

Nestor Niemelä:

Mäkelän weljekset. Kuwaus Hämeestä. Ensimmäisen palkinnon saanut Hämeenlinnan raittiusseuralta. Hinta 25 p.

Takamaan torpparit. Hinta 65 p.

AIKAMME KUVIA

III

KIRJOITTI

ALKIO

PORVOOSSA.
WERNER SÖDERSTRÖM.

Porvoossa,
Werner Söderströmin kirjapainossa, 1891

Harjoittelia.

Harjoittelia Tuppelin järjesteli kohta tulevaan junaan meneviä papereita. Olikin aika helkkarin kiire. Ja sellaisesta kun ei vielä ole mitään hyötyäkään, harmia vaan: saattaa hassutuksia tekemään ja sotkemaan. Tuppelinillekin toisinaan käteen sattui lyijykynän sijaan lakkatanko, lakkatangon sijaan lyijykynä, milloin sysäsi kynänsä mustepullon sijasta papyrossin tuhka-askiin j. n. e. p. Kaikki merkillisiä, odottamattomia pikku kolttosia, jotka itse asiassa ovat naurettavan turhanpäiväisiä, mutta tosikiireessä hidastuttavat hirmuisesti työtä. Vähemmästäkin nuori veri kiehuu!

Joku koputteli avoimella piletti luukulla.

„Antakaapas minulle piletti!“ sanoi sieltä joku, hänkin kiireissään, ikään kuin viimeinen sekuntti olisi käsissä ollut. Tuppelinin hampaat yhdistyivät ja kieli lähisteli suunlakea päästäen sihisevän äänen. Pilettiluukulle loi hän myrkyllisen katseen. Sieltä kurkisteli hikinen, tyhmä naama, vielä sen takaa toinen, joka kovin näytti olevan olevinaan.

„Antakaapas piletti, juna jo tulee.“ Ja mies koputteli pilettilautaseen rahallaan, ikään kuin vakuuttaaksensa että sillä on taivaallinen voima.

Tuppelinin otsalla helmeili hikipisaroita. Ulkoa kuului jo asemakellon ääni ja veturin vihellys. Juuri silloin

vetäsi hän kokoon kirjepakettia, mutta nuora katkesi ja kirjeet pyörivät lattiaan.

„Saa . . . perr . . .“

Eräs, hiljakkoin Amerikasta palannut miekkonen tulla-haahitti ikkunan ohitse gummisaappaissa lohnustaen. Jo hänkin ehti pilettiluukulle samassa kuin kirjemytty uudestaan oli nuoraan tulossa. Toinen kuului vastatulleelle kertovan, ettei sieltä saa pilettiä pyytämälläkään. Tuo vielä lisäsi Tuppelinin kiukkua: osasi aavistaa mitä oli tulossa.

„Tiketti tänne näin!“ Amerikasta tullut ärhenteli kun porho ainakin ja antoi muitten odotushuoneessa olevain tietää että hän se tuntee „asetukset ja taksat kun on kulkenut enämmän kuin . .“

„Älä nyt hätääsi kuole!“ täytyi Tuppelinin huutaa. Salista alkoi kuulua naurunhihitystä ja Amerikasta palannut sohisi hiljempaa. Mutta posti olikin nyt valmis ja Tuppelin juoksi piletti luukulle.

„Mihin?“

Molemmat ostajat ilmoittivat.

„Pitää olla jemtti raha.“

„Ei ole, mutta eikös teillä ole pieniä?“ kysyi Amerikkalainen.

„Ei, eikä täällä olekaan mikään pankki, eikä rahanvaihto konttori.“

„Sepä nyt . . Tapaa Amerikassa olla joka paikassa rahaa sen verran että irti saadaan. Minä olen kulkenut niin monessa . .“

„Tänne se raha!“

„Tuoss' on.“

„Onko sinulla justi raha?“ kysyi Tuppelini toiselta.

„On. Eikö se maksa 2 markkaa ja 30 penniä?“ Hän pani rahansa lautaselle.

„Se maksaa 2 markkaa 40 penniä.“

„Soo . .“ Mies alensi päänsä pilettiluukun tasalle ja yritti siitä kurkistelemaan Tuppelinin silmiin, että puhuuko tuo edes totta, vai juonissaanko lörpöttelee.

„Tuo tänne 10 penniä!

„Mutta . . mutta . .“ Mies katseli epäröiden toisten ihmisten puoleen salissa ikään kuin heiltä neuvoa saadaksensa. „Kaksi markkaa ja 30 penniähän ne ovat maksaneet. Ovatko ne kallistuneet?“

Yksi mutisi joukossa yhtä, toinen toista. Mikä siitä selvää sai.

„Joutuin, joutuin!“ kiirehti Tuppelin, „ei minulla ole aikaa tässä ruveta selvittelemään, miksi kukin asia on niin, eikä näin.“

„No, no tuota, vai ovat ne kallistuneet.“ Mies kaiveli taskustaan kymmen pennisen.

„Mitähän varten ne ovat kallistuneet?“ Hän taas kumarsi päänsä pilettiluukulle, mutta se paiskattiin kiinni niin että mies peläten nenäänsä ottavan veti sen vikkelästi takaisin. Samassa vieri juna asemalle.

Tuppelinilla ei ollut enää kiirettä, sillä tarpeelliset tehtävät oli hän ehtinyt paraiksi toimittaa. Nyt hän heitti virkatakin selkäänsä pistämättä käsiä ensinkään hihoihin, asetti vaakunalakin sovitellen päähänsä ja katsahti sitten pitkin ruumistaan. Pöksyt istuivat hyvästi ja lahkeet lepäsivät niin sievästi tuossa Ruotsista tuotuin vaatekenkäin päällä; hyvän muotoiset ne olivat itse kengätkin. Kaikki tuo huomio oli silmänräpäyksen työ, sillä siinä käytetyt ajatukset olivat vanhastaan muodostetut, monasti käytetyt ja aina varalla. Rintaa röyhistäen astui hän konttorista ulos ja tuuppasi mennessään portailta pari poikanulikkaa maahan. Kumarsi isosesti konduktörille joka tervehtien astui junasta. Ryhtyi sitten silmäilemään pitkin vaunuriviä, josko ketään tuttuja sattuisi matkassa olemaan. Sisään meni posteljoni ja muita junan palvelus väkeä paketteja ja paperivihkoja käsissä. Niiden perään Tuppelinikin antausi, kun ei junassa näkynyt muuta kuin noita huomiota herättämättömiä tavallisia, vieraita kasvoja.

Konduktöri oli tullut lähemmäksi, nähtävästi aikeessa jutulle ruveta, mutta siihen jäi, merkkipilliänsä nauhasta heiluttelemaan.

Akkoja ja lapsia oli taas ulkoa tuppaunut saliin, kylmähkö kuin oli. Mutta Tuppelin kävi vihaiseksi . . tuossa kun kaikkein tien tukkivat ja pahaa löyhkää huoneesen tuovat!

„Pois salista! Ulos! Ei teillä ole täällä mitään tekoa.“ Hän tuuppi ja sysi poikasia ovelle päin ja antoi vaimoväelle vihaisia silmäyksiä, ohjeita ja neuvoja.

Kaikellaisten paperivaihtojen ja muiden pikkutoimitusten suoritettua lähti juna vihdoin eteenpäin. Tuppelini katsoi vielä vähän aikaa sen perään kunnes alkoi vilustaa ja lähti sitten sisään. Odotus-salissa varroskeli pari, kolme miestä, jotka kohteliaasti kumarrellen tervehtelivät. Tuppelin tunsi miehet, olivat vaan siitä likitienoilta, kauppias Kuittinen ja toiset talokkaita. Ne olivat tuttavia vakinaisen asemapäällikön kanssa, kävivät aina konttorissa asiansa toimittamassa y. m. Tuo tuttavuus pisti Tuppelinin vihaksi . . kai ne taasen konttoriin tuppauvat, muutamat moukat! Mutta hän osasi masentaa liikanaisia tuttavuuden yrityksiä, katseli vaan kysyväisesti ivahymyllä toisten tuttavuutta teetteleviin silmiin, ikään kuin haluten kysyä, että mistä miehet ovat kotoisin.

Rinta pystössä, pönäkkänä astui Tuppelin salin läpi konttoriin, veti oven perässään kiinni ja väänsi salvan lukon eteen. Tuopa tuotti suurta nautintoa, iloa, että on olemassa apukeinoja joilla voi itseään nenäkkäistä vieraista varjella.

„Kaikkia täällä konttoriin lasketaankin!“ Häntä ihmetytti vakinaisen asemapäällikön luonne, kun saattaa tuttavan kannalle asettua moukkain kanssa. Tuo oikein suorastansa inhotti.

Hän heitti takin pois ja ryhtyi availemaan tullutta postia. Joku vääntelí avaimesta, kai aikeissa tulla sisään.

Kun ensi narahdoksen kuuli, sävähti Tuppelin, mutta kohta muisti hän että salpa on edessä.

„Täällä on nyt toiset tavat“, mutisi hän itsekseen nautinnolla. Salista kuului hiljaista puhetta ja kuiskeita. Harjoittelia arvasi mistä ne puhuvat, koettipa tarkemmin kuullellakin.

„Tässä on nyt toinen järjestys“, hän jälleen tyytyväisenä virkkoi. Rupesi sitten hitaasti ja levollisesti tutkimaan tulleitten kirjeitten osoitteita.

Tehtailia Varmasen, provastin ja nimismiehen kirjeet hän viskoi eri läjiin. Oli siinä kauppias Kuittisellekin joku kirje ja vekseliilmoitus. Viime mainitun hän otti tarkemman tarkastelun alaiseksi, saadakseen lasia vasten läpi lukemalla selvän, suuriko summa tuossa oli kysymyksessä. Viskasi sitten kirjeen eri paikkaan. Amerikan kirjeitä oli koko joukko. Ne hän ilman muuta sysäsi sivulle yhteen kasaan. Kynsäsi pettyneenä korvansa taustaa, itse kun ei ollut yhtään kirjettä saanut.

Oli kulunut junan lähdöstä jo noin neljännes tuntia. Taas väännettiin salin puolelta varovaisesti avainta. Tuo säväytti hiukan, mutta kohta muistui mieleen että lukkopa olikin salvassa ja rauhallisesti alkoi hän tutkia Nya Presseniä.

Nyt koputettiin ovella.

„Mikä siellä on?“ hän ärjäsi ärtyisesti.

„Enkö minä saisi sanomalehtiäni? Minun nimeni on Kuittinen“, kuului salista ääni.

„Ei posti ole vielä järjestetty.“

Tuppelin jatkoi rauhallisesti Nya Pressenin lukemista, taittoi sen sitte kokoon ja kirjoitti siihen tehtailia Varmasen nimen. Nousi, sytytti paperossin, otti Suomettaren, kävi sohvalle pitkälleen ja alkoi nautinnolla lukea erästä Sigurdin kuvaelmaa.

* * *

Sillä aikaa salissa noin kymmenkunta henkilöä odotteli postin jakamista. Ensin vartoilivat seisomajalassa ja kun pitkäksi alkoi käydä kävivät istumaan ja odottelemaan. Siinä oli neljä viisi Amerikan-leskeä, pari kolme postilaukulla varustettua poikasta, Kantolan ja Upukan isännät, kauppias Kuittinen, sekä vielä joitakin muita, mitä lie olleet, ja asemamies.

Kuittinen kävi vähän hämille kun koeteltuaan saada ovea lukosta, huomasi sen salvatuksi.

Jassoo, nyt onkin sellainen herra joka ei laske liikaa kansaa sisään", hän nyreissään sanoi ja kääntyi asemamieheen, ikään kuin tälle olisi erittäin tahtonut huomionsa päähän teroittaa.

„Juu", myönsi tämä. Hänkin näytti tietävän jotain koska niin salaperäisesti katseli.

Kuittinen kävi istumaan rahille.

„Kovin se näyttääkin ylpeältä ja turhanpäiväiseltä asemapäälliköksi tämä poika", virkkoi Kantolainen.

„Niin kuin perhanakin!" innostui Kuittinen sanomaan.

„Täällä onkin totuttu niin hyvään. Ei suinkaan sitä lienekään niin kohteliasta asemapäällikköä missään kuin meillä on vakinainen", arveli Kantolainen.

„Se on totta, se," todisti Kuittinen.

„Mistä lie kotoisin tämä poika?" uteli Kantolainen.

„Poika," matki Upukka nauraen.

„Niin, poika, poika, mikäpä se muukaan. Vai herraksiko tahtoisit sanoa?"

„Sanoppa vasten naamaa siksi!"

„Sanon kyllä, jos siksi tulee, vai luuletko että pelkään?"

„Mitäpä tuosta nyt pelätäkään, mutta . ."

Syntyi naurun-tirskunaa. Hauskastippa kuluikin aika vaikka vähän viipyäkin piti.

„Hän kuuluu olevan kotoisin tuolta, tuolta . . ka enpä nyt muistakaan, vaikka niin tuttu pitäjään nimi piti olla. Mutta talon poika hän ainakin on," tiesi joku.

Kaikki kummastelemaan: „Vai talon poika ja tuollainen herra on tullut."

„Ei tuo virka nyt niin korkeata rintaa kestäisi."

„Kovin on unohtanut sekin lapsi isänsä," muuan eukko ristissä käsin huoki. Toinen eukko kävi likemmäksi miehiä kuiskuttelemaan, kertoi, että eräänä päivänä oli suurella ryminällä ajanut akat pois odotus-huoneesta, haukkunut y. m.

Asia pidettiin erittäin raskauttavana. Onpa koko hirviö, kun ihmiset käyvät asioitansa ajamassa ja sillä lailla . .

„Sanokaas muuta. Sitäpä minä kysynkin että onko sillä valtaa?"

„Vai valtaa!" nauroivat toiset. „Jos totta puhuen vallasta puhutaan, niin jokaisella muilla on tässä valtaa, mutta ei hänellä. Meillä valtaa on, meitä varten tämä on laitettu. Mutta mikä hän on? renkipoika, meidän renki."

Tyytyväisyys valtasi kaikki. Lujemmin painettiin puuta. Onpa sentään helkkarin lystiä, olla yhtenä omistajana tällaisessa talossa!

Yhteisestä riemusta havahti Kuittinen ensimmäisenä.

„Ei, mutta," hän ähkäsi, „tätä odottamista ei enää kestä härjänkään kärsivällisyys." Ja hän meni taas koputtelemaan ovelle.

„Mikä se on?"

„Enkö jo saisi sanomalehtiäni?"

„Odottakaa, ei posti ole vielä järjestetty."

Kuittinen peräytyi suututellen ovelta.

„Sitäpä nyt järjestetään," hän paneskeli.

„Niitä pitäisi opettaa noita nuoria poikasia. Kun mekin nyt täällä näin häntä palvelemme, niin hän voi luulla itsensä miksi hyvään," tuumi Kantolainen. Toiset innostuivat siihen. Pitäisipä totisesti opettaa! Kullakin

oli mukava sana jonka pitivät erittäin sopivana ja tepsivänä lausua sellaisessa tilaisuudessa. Siitä tuli hauska valikoima haukkuma ja „nenäämä“ sanoja. Ja oikein jo sydämiä innosti itsekunkin, ajatellessa, että itse sattuisi tilaisuuteen lausua niin ja niin . .

He keskustelivat salin etäisimmässä päässä. — Tuppelin konttorissa lepäili ja luki Suometarta. Kuuli toisinaan puheen huminaa salista, mutta ei eroittanut mitä se oli. Paransi tyynyä ja mutisi:

„Järjestystä tässä täytyy pitää.“ —

Mutta Kuittinen taas selvisi jupakasta kiirehtimään.

„Ei saakeli, mutta makuulle tuo lienee pannutkin,“ hän äännähti ja toisten nauraessa marssi taas uhitellen koputtelemaan. Nyt löi jo nyrkillä oveen, se tärähti kovasti niin että toisetkin siitä jo sävähtivät. Mutta Kuittinen jatkoi paukutustaan ja toiset odottivat älmistyen, mitä tuosta seuraisi. Asemamies lähti ulos, ettei harjoittelia vimmoissaan luulisi häntä tuohon syylliseksi ja häneen vihaansa ajaisi.

Kuittisen koputellessa alkoi sisästä ensinnä kuulua räiskettä ja pläiskettä, ikään kuin joku kiukkupäissään olisi siellä mellastanut. Vihdoin vetästiin luukku ovessa vingahtaen auki.

„Onko siellä Warmasen postin ottaja?“

Kuittinen sai väistyä. Mikä herra luulitkaan olevasi kuin ensimmäisenä tukit!

Yksi poikasista meni ottamaan Warmasen postin, toinen pappilan.

„Kuka siellä vielä postia tahtoo?“

„Minä.“ Kuittinen astui lähemmäksi.

„Kuka minä?“ Tuppelin kysyi, kun ei viitsinyt selkäänsä koukistaa katsoaksensa. Joutaapa kanssa sanoa nimensä, ettei luulisi tässä niin kovin tuttu olevansa.

„Kuittinen,“ vastasi tämä.

„Jahah, tuossa on pankista vekselin ilmoitus.“

„Vai niin. Maksetaan itse, ilman vieraan apua. Eikö muuta ole?“

Tuppelin vähän joutui hämille tuosta, kun ei Kuittinen sitä tehnyt. Katui jo melkein, että oli tuota sanonutkaan. Olipa omituista: koko ajan kun oli kuvitellut tämän asian riemua tuottavan ja tuon saksan hämille joutuvan. Nyt vaan itseä tuntui hävettävän.

„Muuta ei ole,“ sanoi hän.

„Eikö Suometarkaan?

„Jassoo, tuleeko teille Suometar?“

„Tuleepa hyvinkin.“

Tuppelin nouti pöydältä lehden.

„Muutako ei ole?“

„Ei.“

Astui esiin uusia henkilöitä. Tuppelin sill'aikaa jo kävi pöydän luo istumaan.

„Onko Maria Tupakaiselle tullut Amerikasta kirjettä?“ kysyttiin.

„Ei ole.“ Ei hän tarkastellutkaan, asioiksensa vaan selaili edessään muutamia kirjeitä.

„Onkohan Leena Sivumäelle?“ Ei ollut Leenallekaan kirjettä. Mutta löytyi siitä sentään jollekulle, kuin sattui vaivatta käteen tulemaan.

„Onko Sameli Tienpäälle ja Maijaliisa Pöhlölle?“

Tuppelin purskahti nauramaan.

„On täällä monellekin pöhlölle, mutta ei Maijaliisalle.“

„Kelle sitten?“

Siinä joutuikin Tuppelin pulaan, täytyi valehdella että ei ne olleetkaan kuin joillekin muille, vaikka väärin nimen luki.

Mutta akoille jäi vakuutus että Maijaliisalle oli kirje, ehkäpä rahakirje, mutta ei tuo ilkiö vaan antanut.

Vihdoin ne menivät pois viimeisetkin ja Tuppelin jäi rauhaan. Hän laski helpoituksen huokauksen, avasi

konttorin oven ja alkoi astuskella odotus-huoneen lattialla.

* * *

Itsestänsä siinä juoksi mieleen äskeiset kokemukset. Mieli oli vielä hiukan kuohuksissa siitä ettei yleisö nähtävästi pitänyt häntä sellaisessa arvossa kuin olisi mielestänsä vaatinut. Jo ennen monasti oli tuon huomion tehnyt, kuin vakinaisen asemapäällikön kanssa sattui yht'aikaa olemaan toimistossa. Häntä, Tuppelinia kun ihmiset puhuttelivat, oli niillä useammiten ikään kuin käskeväisyyttä ryhdissä, kohtelivat kuin jotain käskyläistä; vakinaisen asemapäällikön kanssa kuin olivat tekemisissä, käyttäytyivät ihan toisin: kunnioittavasti, mutta samalla tuttavallisesti. Erittäinkin *tällä* asemalla, missä hän nyt oli jonkun aikaa ollut virkaa-tekevänä, oli hän tuon huomion tehnyt.

Tuttavallisesti ja kunnioittavasti...

Miten oli tuollaista asemaa mahdollinen saavuttaa? Hän yht'äkkiä alkoi karehtia isäntäänsä. Olihan hänkin jo koettanut yhtä ja toista keinoa päästä yleisön kanssa samallaisiin suhteisiin, mutta vielä ei se ollut onnistunut. Ainoastaan aniharvoin näki jonkun käytöksessä kaivattua väriä. Mutta sekin oli niin satunnaista. Pää asiallisesti oli hän koettanut saavuttaa tarkoitustaan sillä, että kohteli yleisöä ankaran isällisesti, nuhteli, ärjyi kun niin sattui, eikä milloinkaan alentunut yksinkertaisten ihmisten leikkiä ymmärtämään. Itse kyllä teki leikkiä kun siksi tuli, mutta kai siinäkin oli omituinen värinsä: akat ja ukot pitivät sitä ivana, pilkkana.

Toisinaan johtui Tuppelin tekemään tiliä itsensä kanssa, luomaan katsauksen taaksepäin. Elontie oli hiljaista, mutta varmaa kohoamista — ainakin omasta mielestä. Väliin nousu näytti oikein kukon harppaukselta, kun muisti, miten vielä kuusi vuotta takaperin kävi lehmiä paimentamassa, tappeli toisten paimenten kanssa, joista moni hänet viskoi mihin tahtoi, savesi nyrkit ja kasvot; toiset sille nauroivat ja hän oli puolittain alaskaateella toisten joukossa. Mutta sitten, mikä lie pälkähtänyt vanhemmille päähän kun hänet kouluun laittoivat — hyvä pää kun sanottiin olevan.

Ja nyt kun vertaili itseään rinnan noiden paimen kumppalien kanssa, jotka ennen, vaan muutamia vuosia takaperin häntä melkein itseänsä ala-arvoisempana pitivät, tuntuipa melkein siltä, kun olisi kotkana, siivin lennellyt näiden ylipuolella. Toisinaan meni mieleen, miten ensivuosina, kun koululomilla kotikylässä asusti, ukot ja akat hänelle aina pitivät puheena, että jos joskus sattuisi, sinusta Tuomas, joku virkamies tulemaan, niin älä ole kopea ihmisille, niin kuin nuo suuret herrat ovat; paremmin edistymäänkin pääset, jos olet nöyrä ja n. e. p. Tuosta hän muisti innostuneensa aina, ja kummallisen paljon hän siihen aikaan pitikin noista oman kyläisistä. Ne olivat silloin niin . . niin . . niin . . ei sitä oikein osaa sanoa, mutta ainakin ne olivat ystävällisempiä. Nyt kun siellä kävi, katselivat ne karsain silmin, melkein ivahymyllä muutamat.

Kyllähän sekin vaikutti: siihen aikaan oli koko koulu-nuorison korkein ihanne tuo sama juttu, että heistä pitäisi tulla kansallismielisiä, oikein malli-virkamiehiä. Melkeinpä taudillinen innostus vallitsi koko laumassa. Jahka vaan päästäisiin tästä, niin näytetään noille vanhoille virkamies-jukureille esimerkkiä. Koulupojillahan oli itsillä niin karvaita kokemuksia siitä, ettei heitä pitäneet edes herran alkuinakaan muut, kuin palveliat ja semmoiset.

Tuppelin erosi koulusta ja meni harjoitteliaksi rautatielle. Siihen oli monenlaiset syyt. Ensiksikin että aineellinen puoli pitkällä lukutiellä pelotti, jopa jo ahdistikin, että lukeminen kävi ikäväksi, rasittavaksi. Ja sitten, suurin ja pätevin: olihan se jotain, päästä jo

virkamieheksi, kuin toiset toverit vielä kirjain ääressä hikoilivat.

Kun hän tältä kannalta asiata aprikoitsi ja esitteli niille jotka hänen kohtalostaan jotakin välittivät, niin ne hyväksyivät sen. Osoittihan päätös järkevää käytännöllisyyttä. Kylän miehet ja muut sanoivat:

„Onni todellakin, että kansa saa virkamiehiä omista lapsistaan."

Totta kyllä, että niitä oli kotikylässäkin sellaisia, jotka Tuppelinin Tuppua jo koulupoikana pitivät ylpeänä ja korskana, mutta toiset arvelivat että kyllähän ne koulupojat aina sen verran herrottelevat. Arvelivat siitä muuten lapsellisuudeksi, joka poistuu, kun miestyy.

Niin tuli hän rautatielle, muodostellen mielessään kaikellaisia, mutta pää-asiassa erinomaisen hauskoja edellytyksiä. Vaan pian esiintyi harmittavia kokemuksia, kaikellaisia. Sattui, näetten silläpäin silloin tällöin kulkemaan noita entisiä tuttuja, oman kylän miehiä, työjusuja, lahtareita ja muita sen kaltaisia. Ne tulivat kuin hyvätkin tuttavat oikein kädestä tervehtimään ja jo vaunusillalta usein huusivat:

„No päivää! kuinka se Tuomas nyt jaksaa?" Nauroivat ja hymyilivät niin tuten ja ystävällisesti, kuin olisivat hyvänkin „trastu-kampraatin" tavanneet. Toiset edes sanoivat Tuppeliniksi. Mutta Tuomas . . . Kaikkein hiton moukkain tuttavana sitä pitää ihmisen olla!

Ensimmältä tuollaisissa tapauksissa Tuppelinin silmä arasti vakoeli ympärille, että josko jo joku parempi ihminen olisi huomannut ja jo nauraa-räköttäisi, häntä pilkaten. Jos sitten ei julkista naurua huomannut, koetti hätäisesti jossain välissä sanoa tuolle „tuttavalle" pari sanaa. Sillä omituinen orjallisuus, vanha tottumus tuntui vaistomaisesti velvoittavan pyhkimään päältään sitä luuloa että hän mikään ylpeä olisi.

Mutta vähitellen poistui tuo arkuus ja ylpeyden maine

ei enää peloittanut niin kuin ennen. Rupesipa tuntumaan melkein luonnolliselta, että talonpojat ylpeäksi nimittäisivät. Huomaamatta, ihan itsestään mielipide tuossa suhseessa muuttui. Mahtoi siihen vaikuttaa sekin, ettei enää ollut tilaisuudessa seurustelemaan talonpoikaisten kanssa samassa merkityksessä kuin ennen. Siellä kotikylässähän ei ollutkaan herroja! No oli tosiaankin, oli siellä tuo vanha juoppo Rallunfors, muuan virkaheitto. Mutta mitä semmoisesta jota ei kukaan pitänyt muuta kuin varoittavana esimerkkinä. Kummako sitten että periaatteet likimmän ympäristön makuisina pysyivät. Johdon mukaisesti tekivät ne nyt samoin, muodostuivat likimmän seurapiirin mukaisiksi. Tähän piiriin ei enää talonpoikia kuulunut, ainoastaan sen verran mitä virkatoimissa sattui.

Ja ne, nuo talonpojat esiintyivät siellä kovin tietämättöminä, taitamattomina, aina kyselevinä, neuvon tarpeessa olevina. Tuppelin oppi vähässä ajassa, niin että osasi noille jokapäiväisille kyseliöille antaa tietoja ja neuvoja, tarvitsematta kysellä päämieheltänsä.

Kovin paljon oli noita tietämättömiä kyseliöitä. Ne näyttivät muuten niin yhdellaisilta ja yhden näköisiltä. Jopa oikein rupesi tuntumaan siltä, kuin samat miehet ja samat akat olisivat joka päivä, jopa monikertaan päivässä käyneet asemalla toimittamassa ihan samoja asioita jotka jo monikertaan oli toimitettu. Väliin kuin itsellä sattui olemaan jotain hauskaa tekeillä, suututti oikein, kuin aina vaan tuli keskeyttäjiä. Ja jos ne näköjään olisivat olleet edes oikeita ihmisiä, mutta kun yhdessä näki yhtä, toisessa toista kummaa, eikä uskaltanut heille tuosta edes pistellä, niin se oikein pani ähkymään. Ensimmältä tuli toimeen sillä ja sai luontonsa tyydytetyksi, että hengessään vaan mustia nimiä luki ja mykkänä toimitti tehtävänsä. Vaan sittemmin, kerta kerran perään alkoivat pakottavat sisälliset liikutukset puhjeta, ensin murinana (koiran murinana) sittemin puoli ääneen ja vihdoin ärjyen. Kun ensikertoja ärjyntä pääsi, antoi se aina, tapauksen ohitse mentyä

ajatuksen aihetta. Vaivasi semmoinen outo, ensikertalaisuuden tunne: täytyi asettaa tekonsa omaan eteensä arvosteltavaksi. Itse jäi asiasta kuitenkin kohta jähmeään, välinpitämättömään tilaan. Mutta ulkoa päin sai tunnustuksen. Nuo, joille hän ärjyi, niissä oli niin kovin paljon vikoja, joita herrasväki huomasi, oli tyhmyyden vikoja ja luonnon vikoja. Kun Tuppelini suuttui ja ärjyi, nauroivat muut. Hän otti ne kiitos- nauruiksi ja yltyi itsekin nauramaan. Olipa hupaisa urheilla, kun oli niin kiitollisia katselioita! Toisinaan tuttavat sanoivat häntä kiukkuiseksi. Mutta jostakin syystä hän ymmärsi tuonkin olevan kunniaksi. Vanha asemapäällikkö, hänkin sanoi olleensa nuorena kiivas, mutta vanhempana oppineensa jo kärsimään. Tuo näytti siis itsestään kuuluvan asian luontoon. Mutta ei hänenkään, tuon vanhan asemapäällikön kärsivällisyys vielä neljällä jalalla seisonut. Se ontui väliin oikein vaivaisen tavalla. Ja silloin oli Tuppelinilla hauskaa. Näetten, kävi tuolta vanhalta karhulta niin maukkaasti, ettei olisikaan saattanut olla nauramatta.

Väliin johtui mieleen noita mielikuvituksia kouluajoilta, kun tuumittiin koulusta päästyä antaa virkamiehille oikein malli. Oikein nauratti nuo lapselliset tuumat nyt isoa miestä. Mutta sen ohessa heräsi itseä kohtaan joukullainen hiljainen kunnioituksen tunne sen rikkaan kokemuksen johdosta, minkä oli saavuttanut. Melkein sääliksi kävi tovereita jotka vielä koulun penkeillä hautoivat noita lapsellisia tuumia. Joskus heitä tapasi ohitse kulkevassa junassa. Ne lensivät sieltä kuin harakat, tervehtimään. Ei heidän tervehtimistään hävetä tarvinnut, olivathan he siroja poikia melkein kaikki. Mutta kun heidän käsiänsä pudisti, kun puhutteli heitä, tuntui se melkein siltä, kuin kokeneena isänä, tahi ainakin vanhempana veljenä olisi heille jäähyväisiä sanoessa tehnyt mieli neuvoa, että muista lukea läksysi, äläkä vaan päätäsi rikki juokse. Kun sitten näiden entisten toverien nähden konduktörille erityisen huolettomasti päällään noikkasi merkiksi, että juna saisi lähteä, ja kun tuossa hädässä monta kättä kouraan pistettiin, jäähyväisiä sanottiin ja hyvää vointia toivotettiin, niin tuntuipa se melkein sille, kuin maailman kulun ohjaaminen, ainakin jossain määrin olisi ollut hänen käsiinsä uskottuna.

* * *

Hän sulki konttorin oven, otti avaimen pois, ettei kukaan luvattomasti sisään tulisi, sillä postiaika oli mennyt ohitse. Asematoimiston kyllä piti olla avoinna, mutta saattoivathan otaksua hänen olevan jossain, poissa kontorista, jos joku sattuisi tulemaankin. Sitten heitti hän takin päältään, sytytti paperossin, istui pöydän ääreen ja rupesi huviksensa katselemaan kirjeitä. Ensimäisenä sattui käteen Kuittiselle menevä kirjekortti. Tekipä mieli lukea mitä tuolle hölmöläiselle kirjoitetaan.

„Hölmöläiselle!"

Häntä oikein nauratti kun sattui niin mukava nimitys.

Mutta tuon tyytyväisyyden ilmauksen perästä otsa heti synkistyi kuin näki mitä kortissa oli. Sen oli kirjoittanut joku arvokas henkilö, jota Tuppelininkin täytyi pitää arvossa, se sisälsi tärkeän asian, joka ehdottomasti olisi vaatinut, että kortti olisi tänä päivänä tullut vastaanottajan haltuun.

„Hitto sentään!" hän harmitellen käsi korvan juuressa äänteli. Ei suinkaan muuten, mutta jos tuo lähettäjä peijakas alkaa kysyä perään, missä kortti on viipynyt ja sen johdosta tulee ripittämään. Tuo asia kiusasi koko lailla. Jo heräsi sellainenkin ajatus, että mitä olisi, jos lähettäisi piian viemään . . Mutta sitten hän arvaa, että minä täällä luen kirjekortteja! Ei tuokaan kelvannut. Lopulta selvisi kuitenkin asia ja päästi pulasta.

„Eihän minun olekaan velvollisuus siinä silmänräpäyksessä huomata kelle kaikille kirjeitä on tullut, kun

pitää postia jakaa niin hopussa, että tuskin ehtii pussin auki saada."

Rauhoittuneena viskasi hän kortin pöydälle ja ryhtyi sitten jatkamaan tointansa.

Sillä aikaa tuli joku odotus huoneesen. Kuului siellä hiljaa ja epävarmasti astelevan oven edessä ja uskalsi vihdoin koputtaa. Mutta Tuppelin ei tuosta häiriytynyt, eikä koputus antanut hänelle aihetta ryhtyä mihinkään toimenpiteisin. Wielä toisenkin kerran kuului samallainen koputus, mutta Tuppelin ei avannut. Jahka koputtaa kovemmin niin avataan. Waan siihen se jäi ja koputtelia meni ulos. Tuppelin kurkisti ikkunasta perään, näki että se oli joku akka, syrjäkyläinen, mikä lie ensikertalainen.

„Menköön!"

Vähän ajan kuluttua tuli piika konttoriin.

„Täällä on eräs vaimo, joka pyytäisi saada rahakirjettänsä."

„Mikä se vaimo on?"

Piika mainitsi nimen. Tuppelin katsoi kelloaan.

„Ei nyt ole posti-aika, eikä minulla muutenkaan ole aikaa. Tulkoon jälkeen puolisen."

„Hänellä on pitkä matka. Eikö sitä voisi nyt antaa."

„Ei, ei minulla nyt ole aikaa."

Piika lähti pois.

Tuppelinille tuli kovin paha olla kun piikakin nähtävästi niin piti tuon vaimon puolta ja nyreissään pois meni. Hän juoksi kyökkiin, käski vaimon mennä odotushuoneesen, saisi kirjeensä. Vaimo rupesi kehumaan ja kiittelemään. Mieli meni siitä hyväksi. Ja kun vaimo kirjeen saatuaan mielihyvissään sitten vielä oikein jumalan nimen kautta kiitteli, tyhmästi ja yksinkertaisesti kyllä, niin ei tuo sittenkään ilkeältä ja sietämättömältä korvaan kuulunut.

Kun ei nyt ollut oikeastaan mitään järin kiireistä tehtävää, pani hän sohvalle pitkälleen ja nukkui pian.

Noin puoli tuntisen kun oli siinä nukkunut, koputettiin ovelle. Se oli ensinnä hiljaista, säädyllistä koputusta. Tuppelin havahtui ja kuuli sen. Katsoi kelloaan ja huomasi että asematoimiston avoinna olemisen aika oli paraillaan, mutta ei mennyt avaamaan. Olikin niin helkkarin lysti ja levollinen maata, ettei juuri pienten asiain olisi pitänyt saada velvoittaa siitä ylös nousemaan.

Vähäisen väliajan perästä koputus uudistettiin, nyt hiukan kovemmin ja varmemmin. Päänalus kävi jo epämukavaksi . . liekin siinä peijakkaassa harakan höyheniä! Häiritsiä kuului astelevan edes-takaisin odotushuoneessa.

„Odottele vaan poika, minä makaan." Ja hän ummisti silmiä ja odotti unta. Mutta ei se makuukaan enää oikein maittanut. Jos vaan pois olisi tuo mennyt tuolta odotus-huoneesta, niin heti olisi ylös noussut ja . .

Mutta nyt! Voi turkanen, kun löi koko nyrkillä kuin navetan oveen. Kädet ojona ja hammasta purren riensi Tuppelin ovelle ja avasi luukun.

Hän asetti naamansa luukulle oikein kasvoista kasvoihin nähdäksensä sitä miestä, jota kohtaan niin verinen viha oli sydämmessä syttynyt. Totisesti, siinähän seisoi Kuittinen ei kukaan muu kuin Kuittinen ja Tuppelinin täytyi sitä sietää ja nähdä vielä, että tuo kohteliaasti hymyillen tervehteli.

Mutta vastata ei voinut Tuppelin.

„Hyvää päivää!" sanoi Kuittinen toisen kerran korkeammalla äänellä ja kumarsi syvään. Vaan Tuppelin keksi keinon: asetti suunsa ivahymyyn ja katseli äänetönnä Kuittista, ajatteli, että jos ei tämä masenna miestä, niin ei sitten mikään.

„Mikä siinä on syynä, ettei herra Tuppelini juuri koskaan vastaa minun tervehdykseeni?" Kuittinen tätä sanoessaan laski tuon maakauppias-naamansa ihan Tuppelinin kasvojen likitienoille ja jatkoi:

„Pidän tuota niin kummallisena seikkana että tah-

doin kysyä olenko minä jollain tavalla loukannut teitä, taikka mistä tuo johtuu?“

Tuppelinin kasvoihin hyökkäsi veri ja koneellisesti ponnahti selkä ihan pilli suoraksi.

„En vastaa tervehdykseenne?“ hän äänsi juuri kuin välipalaksi. Siinähän tarvitsikin aikaa miettiä. Tuollainen kysymys! Se oli kuitenkin ulkopuolella kaiken tähän asti kärsityn tyhmyyden. Mutta sillä aikaa, kun näitä mietti, ehätti Kuittinen jatkamaan.

„Minusta näyttää niin omituiselta, että vaikken minä ole teille tuntematon, te ette kuitenkaan tervehdi.“

„No . . no . . no eikö minulla ole vapaus tehdä siinä suhteessa mieleni mukaan, vai pitäiskö minun kumarrella teitä . . häh?“ Tuppelin luuli tuosta kumartelemis-kysymyksestään löytäneensä surmaavanvaltin ja tirkisteli luukusta palavin silmin vihollistaan.

„Kumarrella!“ huusi Kuittinen nauraen. „En peto soikoon, en minä kärsisikään kumartelemista ja teillä on tietysti vapaus menetellä mielenne mukaan. Mutta minusta näyttää niin hullunkurisen pöyhkeältä ja naurettavalta kuin nuori mies, joka ei vielä ole edes mikään virkamies, luulee olevansa . .“

„Joll'ette paikalla tuki suutanne niin minä näytän teille . .“

„Näytän,“ matki Kuittinen nauraen kuin lapselle, „Älkää puhuko niin lapsellisia isolle miehelle.“

Tällä tavalla alkoi väittely. Tuppelin riehui palavissa päin, huitoen käsillä ja polkien jalkaa.

„Minä pyytäisin saada ulos ne tavarat, mitkä minulle ovat tulleet“, ilmoitti Kuittinen vihdoin kun riiteleminen rupesi väsyttämään.

„Semmoiselle miehelle ei anneta täältä mitään!“

Nyt paisui Kuittisen luonto yli äyräittensä, pani suun puhumaan sydämen kyllyydestä ja nyrkin säestämään ilmassa. Asemamies tuli sisään, pyysi päästä konttoriin, sai kuitenkin hetkisen odottaa kun Tuppelin asetteli riehuvia tunteitaan. Tämän väliintulo kuitenkin keskeytti riidan siksi, että Kuittinenkin lähti ovelta pois päin. Mutta kun asemamiehelle vihdoin ovi aukaistiin, puikahti Kuittinenkin sisään.

„Teillä ei ole lupa tulla konttoriin!“ kiljui Tuppelin, mutta ilman mitään seurausta.

„Minä *tahdon* saada ulos tavarani!

Kuittinen lausui sen matalalla äänellä, mutta siinä oli niin kummallinen sävel, että Tuppelin sävähtäen katsoi häneen. Samassa meni Asemamies ulos. Kuittinen seisoi konttorissa ja katseli palavin silmin Tuppelinia. Sanaakaan sanomatta otti viimemainittu rahti kirjat esiin ja niitä selaillessaan pääsi taas sanomaan:

„Te olette niin rajattomasti tyhmän ylpeä mies, etten minä vielä milloinkaan ole samallaista tavannut.“

„Se on varsin hauskaa kuulla,“ vastasi Kuittinen, „ettei yhteiskunta ole ylenpaltisesti rasitettu minun kaltaisteni ihmisten kautta, mutta teidän kaltaisianne, herra paratkoon, niitä on hyvin paljon; ja sitä minä pidän paljon valitettavampana seikkana.“

Tuppelin selaili asioiksensa papereita pöydällä.

„Te käytte täällä niin kuin suurikin herra joka päivä!“ huusi Tuppelin katkerasti.

„No mutta . . mikähän minua estäisi käymästä täällä! Oletteko te niin heikko ja kykenemätön, ettei minun asiaini toimittaminen teiltä oikein suju?“

„Teitä pitäisi *kumarrella* ja pokkuroida, sitä te vaatisitte mutta e-he heei täällä ainakaan!“

Tuppelin äänsi nautinnolla tämän.

Kuittinen lähestyi puuskuen:

„Ketä varten on tämä toimisto laitettu? Sitäkö varten että tuollaiset kelvottomat saisivat täällä vaan maata nokka taivasta kohden, johon meikäläiset saisivat armon tuoda kumarrellen kypsiä paisteja avattuun suuhun? Sitäkö varten, ha haa?“

„No ei . .“

„Wai ei. No se on tietysti armo ettei niin vaadita. — Mitä se rahti tekee?“

Tuppelin ei puhunut mitään, nousi äkkiä ja meni toiseen huoneesen. Kuittisella oli sopivaa aikaa jatkaa.

„Mistä ihmeestä te olette saanut tuollaisen tavan kohdella ihmisiä? Kun ei mies ole vielä sen suurempi kuin harjoittelia, niin ei se nyt ole vielä sellainen mahtiasema, paikka josta niin sopisi siipensä nostaa. Se on, hyvä nuori herra, rumaa luulla olevansa jotain kun ei kuitenkaan vielä ole paljon mitään, ja . .“

„Minä en kuuntele, en välitä sinun saarnoistas, en . . en mitään!“ Tuppelin löi välioven kiinni, mutta avasi jälleen: „Jollet nyt mene ulos, niin minä hankin tänne miehiä ja näytän mitä se on . .“

„Joutavaa, joutavaa,“ keskeytti Kuittinen, „en minä silloin enää puhu sanaakan, en minä niin jupi hullu ole. Mutta siitä minä olen varma, ettet *sinä* voi olla välittämättä minun puheistani.“ Kuittinen seisoi jo toisen huoneen kynnyksellä. Toinen liikkui ja vääntelі itseään raivoissaan meluten.

„Mutta koska minä saan ne tavarat?“

Tuppelin tuli konttoriin ja ilmoitti rahti summan. Kuittinen maksoi.

„Kuitatkaa. Nimi tuohon.“ Tuppelin viskasi paperit toisen eteen ja selkänsä taakse osoitti paikkaa mihin nimi olisi kirjoitettava. Toinen otti hymyillen kynän.

„Ei niitä ole tarvinnut ennen kuitata.“

„Vaan nyt tarvitsee.“

„Aivan niin, kylläpä saatan kuitata. Emme me tosin ole tällaiseen hiton välikäteen asemapäällikkömme kanssa koskaan joutuneetkaan.“ Hän kirjoitti.

„Ette tietysti.“

Tuppelin huomasi pöydällä tuon kovanonnen postikortin. Hän koetti sysätä, ikään kuin sattumalta kirjekasan sen päälle.

Kuittinen puheli kirjoitettuaan.

„Ottakaa esimerkkiä meidän vakinaisesta asemapäälliköstä, niin, hitto tuokoon, ette tule kauppaanne katumaan, sillä . .“

„Tukkikaa nyt jo tuo kirottu suunne!“ ärjyi Tuppelin. Toinen oli taas saavuttanut tasapainoa ja saattoi puhua maltillisemmin:

„Tuossa kai oli minulle kirjekortti, jollen väärin huomannut vai kuinka?“ Hän katsoi vakoellen kirje läjään ja vuoroin Tuppeliniin. Tämä joutui nähtävästi hämille, mutta koetti hätäymistään peittää:

„Mikä kirjekortti?“ Ääni hiukan vavahti, vaikka se koetti olla jyrkkä.

„Tuossa . .“ Kuittinen aikoi osoittaa paikkaa tahi ottaa korttia kirjeiden alta.

„Älkää siinä te . .“ Tuppelin tempasi kirjeläjän eteensä, penkoi sitä vihoissaan ja löysi vihdoin kortin.

„Onhan siinä,“ hän nolona äänsi ja viskasi kortin Kuittisen eteen. Tämä vilkasi heti sen sisällön.

„Mutta miksi, miksi totisesti te tahdoitte tätä peitellä vielä, kun ette olisi tahtonut antaa?“ Kuittisen veri nähtävästi taas lämpisi.

„Peitellä!“ Tuppelin koetti saada äänensä luonnolliseksi, „vai peitellä! Mitä mitä te kaivelette?“

„No sitä vartenhan minulla on kaksi silmää,“ ärjyi Kuittinen, „että nähdä mitä ympärilläni tapahtuu. Te olette häjynkurinen nuorimies!“

Merkillinen velttous laskeusi Tuppelinin koko hermostoon, sillä nyt tuntui tuolla miehellä olevan syytä sanoa mitä hän sanoi.

„Mutta . .“ Tuppelin ei tiennyt itsekään mitä hän aikoi sanoa, eikä ajut keksineet mitään pätevää. Pelonalainen hervakkuus yhä vaan lisääntyi.

„Mitä aijotte sanoa?“ Kuittisen mielestä oli Tuppelin jo niin pulassa, että katsoi sopivimmaksi kiusata häntä vastaamaan. Mutta kun ei vastausta kohta tullut, innostui hän sanomaan: „Tiedättekö että minä olisin

kärsinyt suuren vahingon, jollen olisi tätä korttia saanut tänäpäivänä. Ja vielä peitellä! Tuo on jo liian suurta hävyttömyyttä."

„Mi-mikä velvollisuus minulla on . ."

„Velvollisuus, velvollisuus, se teidän kaltaisilla on aina suussa!" pauhasi Kuittinen.

„Velvollisuus teillä on palvella kansaa rehellisesti, muutama . ."

„Eikö tuota nyt jo sopisi lopettaa?" sanoi Tuppelin melkein kuin pyytäen, mutta koettaen saada suunsa välinpitämättömään ivahymyyn. Nähtävä masennus Kuittista kuitenkin lepytti.

„Sopii kyllä sen nyt jo lopettaa," hän sanoi, „mutta pankaa mieleenne mitä olen sanonut, sillä hyvin moni täällä ajattelee teistä samoin kuin minäkin. Ei tuollainen kelpaa. Jos täällä tulette pitemmälle olemaan, niin kyllä me siksi miehiä olemme että yhden pojan opetamme ihmisten tavoille. Olkaa kiltti, älkääkä luulko niin joutavia että me isot miehet rupeaisimme kumartelemaan ja pokkuroimaan jonkun nuorukaisen oikkuja." Hän nauroi ivallisesti. Tuppelin sähisi jotain mutta mitään selvää sanaa ei siitä tullut.

„Niin, kuka antaa minulle tavarani? kysyi Kuittinen ja rupesi lopultakin hankkimaan lähtöä.

„Siellä on asemamies."

„No hyvästi sitten. Minä pyydän anteeksi jos olen liikoja puhunut, mutta minä luulen ettei siinä aivan paljon liikoja ole."

Hän lähti.

Tuppelin jäi sekavin tuntein tuijottamaan hänen jälkeensä. Torkosi sitten pudistelemaan itseänsä kuin raivossa ja istahti nojatuoliin. Sydän löi epätasaisesti, toisinaan hyvin kiivaasti, kun mieleen johtui joku ponteva lause jonka oli unohtanut sanomatta. Toisinaan taas se tuntui lakkaavan sykkimästä kun mieleen muistui joku sana, jonka tuo mies tuntui todellisesta syystä sanoneen.

Omituisella ikävällä hän oikein kaipasi itsestään vihan tunteita Kuittista vastaan. Väliin tuntui joku sellainen ilmaus ja sitten sydän taas kiivaasti pamppaili, — mutta kohta joku toinen seikka kumosi innostuksen ja syyllisyyden tunto kasvoi.

Tuo kummallinen masentava tunne johdatti ajattelemaan, että mistä se johtui? Mutta vaikealta kuitenki näytti saada selvää.

„Minunko kaltaisiani virkamiehiä monta?"

Alkoi jo rauhoittua. Tietysti se on sitten luonnollista! Virkamiehen asema yhteiskunnassa jo oikeuttaa . .

Samassa piskahti mieleen nuo koulunaikaiset kuvitelmat ja noiden oman kylän ukkojen neuvot ja toiveet. Ne näyttivät taas melkein luonnollisilta ja syyllisyyden paino palasi päälle kuin synti. Pääsi huulilta pakoittava huokaus:

„Kun voisikin . . kun voisikin luonteensa saada ystävälliseksi kaikille, niin epäilemättä sitten kaikki luistaisi suotuisammin."

Yht'äkkiä heräsi sanomaton halu että tulisi joku, jonka kanssa saisi toimittaa asioita *juuri nyt* kun ei ollut toimiston avoina olemisen aikakaan. Olisi siten niin hauska näyttää, että luulot hänen yreydestään ovat perättömiä. Hän riensi innoissaan pistämään avaimen lukkoon, katsoi vielä varmuudeksi kelloon että oli toimiston kiini olon aika. Mies joutui niin pitkälle että kävi ovesta kurkistelemassa eikö jo ketään näkyisi. Olisi pitemmällekin mennyt, mutta siellä Kuittisen kuormia paraillaan pantiin ja häntä hävetti mennä sinne.

Tämän innostuksen puuskan ohessa alkoi olo tuntua työttömälle . . niin halusta olisi nyt tahtonut jotain tehdä. Mieleen pälkähti eräät tilit jotka oli tehtävät. Ne nyt otettiin käsille ja ryhdyttiin työhön. Nyt kului aika. Muutamia papereita oli jonnekin hävinnyt. Niitä etsiessä pakkasi oikein suutuksi käymään. Laskuissakin tahtoi sekautua.

„Hitoilleko ovatkin joutuneet nuo paperit?“

Käsi tahtoi sekin vapista; kaikki tuntui ylösalaisin olevan.

„Tuo hätiköimisen vika . . sekin minua vaivaa.“

Uudestaan täytyi ryhtyä erästä kuittia etsimään. Ei ollut enää pitkältä sen junan tuloon johon nuo paperit piti jättää. Pääsi ponteva kirous samalla kun erästä laatikkoa kiini työnsi. Kirous tähtäsi Kuittista, joka oli niin kauan viivyttänyt . . ja muutenkin! Kun kärsimättömyys kerran oli saanut valtoihinsa, niin jopa saattoi taas vihata Kuittista.

„Mihin hitoille se paperi . .“

Mutta ajatukset askartelivat äskeisessä riidassa ja pyöristyttivät taas kovin, kovin . .

Tuli sisään muuan vanhahko ukko nöyrästi tervehtien ja kumarrellen.

„Mitä teillä?“

Sydän oli tuon paperi pahasen tähden ja muutenkin niin „pystössä“, että vaati todellista ponnistusta jos sai tuon lausutuksi edes vähän ihmisittäin. Mikä tuon äijä-rahjuksen tuohon nyt toikaan juuri kuin . .

Ukko selvitti asiansa: oli tullut noutamaan sen ja sen kylän postia ja tuomaan meneviä kirjeitä; pyytäisi myöskin herra „inspehtuurin“ kirjoittamaan adressia kirjeisiin . . Kyllähän ne kotonakin, pojat ja akat kirjoittavat kirjeitä, mutta eivät pysty „adressia“ panemaan j. n. e.

„Ei, ei se nyt käy laatuun,“ keskeytti Tuppelin kärsimättömästi ja viittasi, ettei ukko ottaisi kirjeitä esille. „Ei nyt ole postiaika, mutta tulkaa puolentoista tunnin kuluttua.“

„Mutta eikös nyt pian tule masiina?“

„Tunnin kuluttua.“

„Eikös inspehtuuri nyt joutaisi?“

„Ei, ei mitenkään. Kuulittehan sen jo. En minä jouda niihin osoitteita kirjoittaa. Menkää muualle laittamaan ne valmiiksi, niin saatte sitten jättää ne postiin. No . .“ Hän avasi oven ukon eteen ja teki hyvin selviä viittauksia. Ukko lähti ja puheli mennessään:

„On täällä ennen kirjoitettu, mutta se onkin ollut toinen herra, missähän se nyt on?“

„Ei ole kotona.“

Kun ukko pääsi ulos, otti Tuppelin avaimen lukosta. „Mikä sen nyt toikaan tähän taas juuri tuollaisen“, hän pahoitteli itsekseen.

Oven hän sulki. Mutta tuntui siltä kuin kotka-siipeen olisi pahoin vioittavasti sattunut paimen poikain tarkkaan tähdätty heittokivi.

„Suuri palkka."

Kovin oli ikävä asia rovastilla, laskea käsistään tuota uskollista isäntä-renkiä Tuomasta; hänhän oli saattanut pappilan maat niin verrattomaan kuntoon. Ne tuottivat nyt melkein kaksin verroin siitä, mitä kuusi vuotta takaperin, jolloin Tuomas taloon tuli ja johdon käsiinsä sai. Ja nyt oli Tuomas aamulla pyytänyt eroansa palveluksesta, Amerikkaan muka aikoisi mennä.

Pappi tunsi sen, tuossa soututuolissaan tupakoidessaan ja miettiessään, että Tuomas oli talouden hoitamisessa mies paikallaan ja että se kaksisataa markkaa, minkä tälle oli palkkaa maksanut vuosittain, oli tuottanut hyvin runsaan koron. Mutta sepä nyt mietityttikin: oliko Tuomaan *taito* jäänyt taloon, vai mahtoiko viedä sen muassaan? Oliskin tuosta päässyt selville niin . . jos kerran taito taloon jää, niin mitäpä tuolle palkkojakaan korottelemaan, mutta jos muassaan vie, niin . . olisi ehkä syytä lisätä vaikka satasen selkään.

Kylläpä siinä oli pulaa. Ja rovastinkin rahoista, jos satamarkkasen tuhlaa, panee sellaiseen paikkaan johon edullisesti saattaisi olla panemattakin, niin, — sanalla sanoen: satamarkkaa on poissa kukkarosta.

Tupakan savu tuoksahteli rovastin huulilta, väliin harvempaan väliin tiheämpään, ja toisinaan kuului tyytymätön ähkinä.

Ilma, rovastin tytär tuli huoneesen tuoden kahvia.

Tämä huomasi rypyt papan otsalta ja rupesi syytä tiedustelemaan.

„Tuota Tuomaan puuhaa vaan mietin,“ kuului rovastin vastaus.

Tytär tunsi jo myöskin Tuomaan puuhat ja innostuksen tuli leimahti hänen silmistään, kuin hän kiihkoisesti huudahti papalle:

„Niin eikö totta pappa, tuo alhainen sivistymätön väestö ei tunne isänmaan rakkautta, ei rahtuakaan?“

„Enpähän tiedä,“ ärähti pappi ja rupesi kahvia juomaan.

Neiti jo oli taasen aikeessa avata suunsa jotain hyvää ja kaunista sanoaksensa, mutta eteisestä kuuluva jalan kapse pidätti häntä. Tuomas astui sisään.

Rovasti kutsui istumaan; ja isänmaallisesti innostuneena mitteli tytär silmillään miestä kiireestä ihan kantapäähän asti.

„Ainakinko se Tuomas on aikomuksessaan pysynyt?“ kysyi rovasti saatuaan kahvinsa juoduksi.

„Niin minä olen sitä ajatellut, että meneminen sitä taitaa olla parasta“.

Rovasti oli vähän aikaa ääneti, sitten vakavasti katsellen Tuomasta hän kysyi:

„Ovatko ne syyt nyt sitten, jotka sinua muka matkaan pakoittavat, niin jyrkät, ettei niitä voi poistaa?“ Pappi hymyili ja näytti olevan siinä luulossa ettei toinen kykenisi hänelle tyydyttävää vastausta antamaan.

„Kyllä ne ovat sellaiset syyt, ettei siinä auta melkein mikään . . . Minä en voi, näettekös, täällä enää perhettäni elättää, sillä . .“

„Turhia,“ ehätti rovasti keskeyttämään, „olethan tähän asti voinut. Mutta tuo lause on vaan kaikkein Amerikkaan lähteväin keppihevosena, jolla he ratsastavat. Syy on vaan se, että kaikki tahtovat nyt puuveitsellä hopeaa leikata, rikastua.“ Rovasti oli puhuessaan noussut

ylös ja käveli nyt kiivaasti edestakaisin kamarin lattialla. Tuomas aikoi jotain sanoa, mutta neiti ehätti ennen:

„Tuomas,“ sanoi hän erinomaisella painolla, „tiedättekö te mikä on isänmaa ja isänmaan rakkaus?“

„Tiedänhän tuota minä, mutta . .“ yritti Tuomas alakuloisesti vastaamaan. Vaan neiti keskeytti:

„Niin, mutta mitä? Ettekö tunne isänmaan rakkautta? Oi, luulenpa ett'ette sitä tee! Sanokaa rakastatteko vähänkään noita tuomia, jotka tuolla pihalla noin ihanasti kukoistavat ja kukkivat? Tunnetteko vähänkään vetovoimaa siihen paikkaan, missä tupanne mäenrinteessä seisoo, missä niin ihana kasvimailma kesällä olentoanne ja perhettänne syliinsä sulkee? Kuinka voitte jättää vaimonne ja lapsenne, onko pienintäkään rakkauden sidettä enään tallella? Ja . . ja . .“ Neiti sekautui. Kielen päällä pyöri niin paljon jaloa ja pontevaa, että . . että siinä täytyikin niin käydä.

Tuomas pyhkäisi kämmenen selällä silmäänsä. Sitten hän hiljaa sanoi:

„Neiti Ilma kyllä tietää, että minä rakastan perhettäni ja isänmaatani ja ett'en ole mikään huikentelija. Mutta neiti on hyvä ja sano minulle, mitä minä voin hyötyä kukkasien kauneudesta kun ei minulla ole perheelleni riittävästi leipää?“

„Tehän saatte papalta suuren palkan!“ huudahti Ilma neiti vähääkään ymmälle joutumatta.

„Niin, mutta se ei riitä ajan pitkään, sillä minun maani ei kasva aina.“

Nyt joutui neiti ymmälle.

„Maa ei kasva aina,“ matki hän. „Mitä tarkoitatte, eihän teillä olekaan maata?“

„Senpä vuoksi onkin sen kasvullisuus hyvin epävarma.“

„Minä en ymmärrä teitä.“

„Minun maani on minun työn teossani . .“

„Niin, niin.“

„Niin, minun perheeni elää minun kätteni työstä. Mutta minäkin tulen vanhaksi ja työhön kykenemättömäksi. Sitäkin aikaa varten tarvitsisi jotain olla.“

„Mutta onhan palkkanne kaksisataa markkaa, pitäisihän siitä riittää säästöönkin? Tulevathan muutamat toimeen sadallakin markalla?“

Tuomas pudisti päätänsä.

„Ei riitä,“ sanoi hän, „neiti muistakoon että minulla on nykyään kuusi lasta.“

„Mutta monella miehellä ei ole niinkään suuri palkka kuin teillä.“

„Eikä myöskään monella niin iso lukuinen ja heikko perhe kuin minulla.“ Tuomas alkoi kääntyä äreäksi. Mutta neiti oli kukistamatoin:

„Niin, niin vaan saahan Mariakin jotain ansaita.“

„Nuorin lapsistamme on kahden kuukauden vanha ja sitä vanhempi puolentoista vuoden, raajarikkoinen raukka, joka ei ylös kykene, kuten neiti tietää. Ei siinä ole toivoa äidin ansioon.“

„Mutta saattaisivathat isommat lapset hoitaa niitä pienempiä.“

„Eivät ne siihen päinsä kykene ja siksi toiseksi, ne jotka ijän puolesta kykenisivätkin, ovat poikia eikä niistä ole lasten hoitoon, niin kuin jos olisivat tyttöjä.“

„Muistan tuossa, että onhan tapana sanoa: „missä kiehuu ruokaa kuudelle, siinä kiehuu samassa seitsemälle,“ eikähän nuo pienemmät vielä paljon ruokaa kuluta. Kaksi vuotta takaperin elitte vielä hyvin tuolla palkallanne.“

Tuomas nousi tuskistuneena seisomaan ja näytti olevan aikeessa lähteä. Hän sanoi surullisesti hymyillen.

„Neiti osaa jutella kyllä kauniisti, mutta ette ole näitä asioita kokenut.“

Rovasti oli syrjäisenä koko ajan seurannut tarkkaan keskustelua. Nyt hän seisahti Tuomaan eteen ja kysyi:

„Onko siis päätöksesi peruuttamaton?“ Äänessä oli jotain osanottoa.

„Kyllähän minä niin olen ajatellut, että minä koetan onneani.“

„Tuomas saa nyt mennä toimiinsa. Tule ehtoolla uudestaan tänne.“

Tuomas meni. Samassa juoksi sisään talon seitsemän vuotias poika.

„Pappa, antakaa minulle kymmenen penniä!“ pyysi poika kauniisti, isäänsä kiinni tarttuen.

„Aina sinäkin“, äännähti rovasti tyytymättömänä. Otti kuitenkin kukkaronsa esiin.

„Mitä teet sillä?“ kysyi hän. Poika selitti tarkoituksen. Leipuriin sanoi menevänsä. Poika sai mitä pyysi. Tuo olikin melkein jokapäiväinen vero.

Ilma oli juuri aikeessa lähteä kahvi-tarjoimen kanssa huoneesta, vaan rovasti pidätti.

„Koetapa laskea kuinka paljon Tuomaan palkasta tulee kunkin hänen perheensä jäsenen osalle vuoden kunakin päivänä.“

„Jaa, mutta sitäpä pitää koettaa!“ Neiti pani tarjoimen pois, etsi paperiliuskan ja alkoi innokkaasti laskea. Laskunsa loppuun saatua ei hän puhunut mitään, vaan äänetöntä hämmästystä osoittaen tuijotti paperiin.

„Mitä tuli?“ pappi kysyi hymysuin katsellen tytärtään. Tämä viipyi vähän ennen kuin vastasi:

„Kahdeksan penniä.“

„Kahdeksan penniä!“

„Niin eikä varsin täyteen sitäkään.“

Rovasti nyökytteli ajattelevaisesti päätänsä ja neiti sanoi innokkaasti:

„Herra Jumala, pappa, me emme saa estää jos Tuomas tahtoo lähteä.“

Vaikeassa asemassa.

I.

Anderssonin silmät kohosivat vitkalleen kirjasta jota oli lukenut, ja asettuivat tähtäämään katonlakeen. Oikeastaan ei hän mitään erityisesti tarkannut koska silmäterät näyttivät olevan hajallaan, vaan hän etsi sieltä tähystimilleen sellaista alaa, joka ei mitenkään huomiota puoleensa vetäisi eikä häiritsisi ajatuksia pois siitä aineesta jonka kohdalla tahtoi niitä pysyttää. Noin puolen minuutin kuluttua häiriö kuitenkin tapahtui: hän hykähti hiljaa, pudisti hiukan päätänsä ja rupesi uudestaan lukemaan. Nyt olivat ajatukset jo niin paljon hajautuneet, että hän kesken lukemisensa katsoi kelloaan, mutta unohti kohta kuinka paljon se oli. Otti sen uudestaan käsiinsä ja sai nyt selville että se osoitti neljänneksen yli 1. Hän pani kirjan kiini, nousi seisomaan, suoristi venytellen ruumistaan ja painoi molemmin käsin rintaansa, joka oli tullut araksi tuossa kun lukeissa sitä pöytää vasten huolettomasti nojaili. Pari kertaa hän pitkillä, laahustavilla askeleilla käveli yli lattian, kädet selän takana, meni sitten vesipullon luo ja joi lasillisen. Siitä taas rintaa ja ruumista suorimaan voimistelu-asentoon ja painelemaan käsillä araksi käyneitä luita.

„Ah, ah!“ Rinta oli todella arka. Pöytää vasten nojallaan on yleensä hyvin vaarallinen lukea, siitä voi

kehittyä keuhkotauti. Andersson katsahti pöydän reunaan, juuri tuohon kohtaan jossa oli istunut ja rintaluunsa kipeiksi saanut.

„Mitähän jos sen reunan toppaisi?“ Ja heti alkoi syntyä mielikuvituksia mille tuo näyttäisi. Ei se varmaankaan somaksi muodostunut, koska nähtävästi kohta koko ajatuksen hylkäsi ja astui ikkunasta ulos katselemaan.

Hän oli apulaisena eräällä maaseudun rovastilla ja asui ullakkokamarissa, minkä ikkunasta oli näköala puutarhaan ja sen ylitse kylään päin. Ensi vuotta Andersson asui täällä. Viime Jouluksi kun oli vasta papiksi valmistunut ja sitten tammikuulla muuttanut tänne.

Nyt oli kesäkuu. Puutarha muodostui ja kehittyi jokapäivä täydellisemmän näköiseksi ja viehätytti yhä enemmän Anderssonia. Noin viikko sitten oli hän siitä jo tehnyt luonnoksen paperille, se oli onnistunutkin jotakuinkin. Häntä itseänsä se oikein miellytti. Kun pani käden torvelle ja siitä läpitse tirkisteli, tuli kuva hyvin luonnolliseksi, niin että melkein sai vieraskin selville mitä siinä oli tarkoitettu. Nuo puutarhaa reunustavat suuret ja vanhat pihlajat olivat suurella huomaavaisuudella kuvatut, jota vastoin penkereet ja marjapensaat y. m. olivat vähemmän innostaneet.

Puutarhan ylitse oli laajahko näköala kylään ja kirkonmäelle. Pienellä tähystimellä, jonka Andersson oli tässä rippikoulun edellä ostanut, oli verrattain hauska katsella koululaisten vehkeitä tuolla kartanoilla ja kirkkomäen pateilla. Jos leikkivät siellä, taikka pitivät pahaa elämää, joka muuten olikin edellisen kanssa aivan sama asia, niin kyllä tiesi tuon pappi. Oli se hänelle koko kelpo apulainen tuo tähystin.

Nytkin Andersson seisahtui tavalliselle paikalleen ikkunan luona. Ensinnä vetivät huomion puoleensa puutarhan puut, jotka joka päivä vielä kesäpukuansa kehittivät, sekä istukaskasvit, jotka oikein silmissä kasvoivat ja lehdillään peittivät harmaan, kuivan mullan näkymättömiin.

Tuo havainto, joka päivä uudistyneena herätti mielessä aina kesäisiä ihanteita. Hajamielisenä ja tarkoituksettomasti siirsi hän tuosta katseensa kylään ja kirkkomäelle. Jo siellä herätti joku huomiota; silmäkulmat rypistyivät, mutta ei sittenkään saanut tyydyttävää selvää. Täytyi ottaa pöydältä kaukoputki. Nyt näki: ne olivat rippikoululaisia joita siellä juosta vilisti useampia peräkkäin ja katosivat erääsen kartanoon. Apulainen avasi ikkunan ja asettui kiihoittuneen näköisenä kuultelemaan josko mitään rähinää sieltä kuuluisi. Mutta hän rauhoittui kohta, veti ikkunan kiini ja pani tähystimen pöydälle.

Täytyi taas katsoa kelloa, se oli nyt 20 min. vailla 2. Kahden aikaan piti rippikoulua alottaa. Sinne täytyi ruveta valmistelemaan: sopiihan jos aikaa on vielä pistäytyä puutarhaan muutamaksi minuutiksi. Peilin edessä suittiin tukka. Leuassa oli muutamia harvoja haivenia, niitäkin suurella huolellisuudella muutama kerta vetästiin pörheäksi, hajalleen ja sitten tutkittiin peilissä josko tuo jo parralle näyttää. Luultavasti se jo kohtuullisia vaatimuksia tyydytti, koska suu kävi tyytyväiseen hymyyn ja käsi hellästi sivasi pikku alkuasukkaita leuan päässä.

„Hjaa . . a.“ Notkea käännös, hattu päähän, sauva käteen, sitten rapuille ja vikkelästi ulos.

Se oli elämän halusta hehkuva nuorukainen, joka pappilan pääovesta poukahti pihalle, valkea juurihattu päässä ja siro sauva kädessä. Huulet vinkuivat hiljaa erästä ylioppilasten juomalaulun säveltä ja sen vaikutus näytti tunkevan jalkoihin asti.

Mutta kaikki nämät ulkopuoliset elämänilon merkit katosivat heti kun apulainen äkkäsi pihan toiselta puolen hänen luoksensa pyrkivän vaimon, joka kyykähtelemisillä ja muilla erityisillä nöyryyden merkeillä koetti vetää papin huomiota puoleensa.

„Herr Maisteri . .“

Andersson kuuli sen ja seisahtui. Pilven tapanen laskeusi otsalle, vetäen siihen muutamia surullisia ryppyjä

ja huulet jäivät iloisesta vihellyksestä tyytymättömyyttä osoittavaan kurttuun. Vaimon esiintyminen teki vastenmielisen vaikutuksen.

„Olisiko Maisterilla aikaa hetken puhua minun kanssani?“ Se oli hyvin nöyrää, oikeinpa rukoilevaa puhetta. Apulaisen otsanahka hiukan liikahti kun hän kysyi, mitä vaimolla olisi asiaa.

„Sielun asioissa olisin tahtonut vähän neuvoa saada . .“

Anderssonin rinnassa liikahti jotakin ja silmä vilisti pakoon, kun akka tutkien koetti siitä vastausta lukea Hänellä oli jo kello kädessä, tirkisteli siihen pari eri kertaa, ikään kuin löytääksensä sopivaa vastausta.

„Halusta kyllä,“ hän vihdoin sanoi, „sen tekisin mutta minä olen menossa rippikoulua pitämään, eikä minulla nyt ole aikaa.“

Anderssonia nähtävästi helpotti kun tämän sai sanotuksi, sillä tyytymättömyyden merkit kasvoilta poistuivat ja hän muuttui osanottavan näköiseksi: syy esteesen oli selvä ja pätevä.

„Koskahan olis Maisterilla aikaa, olisiko ehtoolla, kuin rippikoulusta päästään? Olisin niin halusta puhunut, kun olen pitkästä matkasta tullut.“

„Mutta ettekö voisi mennä rovastin puheille?“ keskeytti Andersson.

„Niin . . kyllähän minä ajattelin teidän kanssanne saada puhua, mutta menenhän minä rovastinkin puheille . . Mutta eikö Maisteri ehkä illalla?“

„No ehkä . .“ hän katsoi kelloansa taas ja rupesi lähtöä tekemään. „Mutta antakaa nyt anteeksi, minun täytyy mennä kouluun.“

„Niin niin, eihän siinä mitään anteeksi annettavaa. Mutta Herran armosta ja lunastuksen kalliista lahjasta olisi niin hupainen puhua sellaisten kanssa, joilla on kokemusta autuuden tiellä.“

„Niin, niin, aivan niin, mutta menkää nyt rovastin

luokse juttelemaan, kyllä hän on halukas. Minun täytyy lähteä. Herran haltuun.“ Apulainen pisti kättä akalle. Tämä otti siitä kuin lahjasta ja näytti osittain olevan tyydytetty tästä kohteliaisuuden osoituksesta.

Akka meni kyökkiin. Andersson katsoi taaksensa vähästä matkasta ja kun näki, ettei eukko enää ollut näkemässä, pistäytyi puutarhaan vielä muutamaksi minuutiksi. Siellä oli viettelevän hauska astella, tuolla puutarhan toisessa reunassa olevassa lehtokujassa jonka kahden puolen syreenit ja nuoret pihjalat paraillaan kukkivat. Mieli oli hiukan omituinen tuon äskeisen kohtauksen jälkeen, mutta ympäristö vaikutti nyt siihen tasoittavasti ikään kuin lumoten ja kätkien ikävät ajatukset esirippujen taakse.

Kävellessään sattui hän silmäämään erääsen loitommalla olevaan lehtimajaan ja seisahtui, naama hiukan kärsimättömyyttä osoittavana. Hän näki siellä kaksi nuorta miestä innokkaasti korttia lyömässä. Toinen niistä, ylioppilas, valkea lakki sysättynä takaraivolle, nojaili huolettomasti kyynäspäillään puutarhapöytää vasten, toinen oli papin poika joka nykyään kuului rippinuorison joukkoon. Hän oli vilkas, elehtivä ja osoitti muuten käsillä olevaan huvitaiteesen olevan täysin perehtynyt. Ylioppilas nähtävästi osoitti vähemmän intoa peliin ja näyttikin siis ikään kuin koneelta, jota nuorempi käytti. Pelaajat eivät huomanneet Anderssonia, jonka vuoksi papinpojan käytöksessä ilmeni enemmän vapautta, kuin kenties siinä tapauksessa, että olisi rippi-isänsä tiennyt päältä katselevan.

Apulainen ei voinut olla menemättä lehtimajalle. Syrjästä kiersi hän sinne, etteivät olisi liian aikaisin huomanneet.

„Huugo“, äännähti hän hiljaa, moittivalla äänellä.

Huugon huulet lakkasivat viheltämästä, katse lensi sävähtäen apulaiseen ja poskien väri vaihtui. Kohta hän kuitenkin jälleen palautti katseensa kortteihin joita aiheettomasti kädessään selaili, hieno, epäileväinen hymy huu-

lilla. Ylioppilaan suu meni vähäsen nauruun, mutta häntä oikeastaan unetti.

„Tuo ei ole sopiva huvitus rippikoululaiselle,“ virkkoi apulainen ja tähtäsi katseillaan Huugoa.

„Tämähän on ainoastaan viatonta huvitusta, eikä mitään uhkapeliä“, puolusti Huugo innokkaasti ja vakuutettuna asiansa oikeudesta. Apulainen kyllä voi uskoa, ettei tämä uhkapeliä ollut, mutta hän tiesi Huugon olevan sellaiseenkin jo pienemmässä muodossa harjaantuneen ja arveli voivansa hyvällä syyllä otaksua tämänkin pelin lähtevän samasta intohimon lähteestä.

„Minä jo sanoin,“ virkkoi apulainen äreästi, „että se ei ole mikään sopiva huvitus hänelle, joka valmistautuu ensikertaa Herranehtoollisella käymään . . Ja minä *toivon* että minua uskotaan.“ Ja se toivo saikin Huugon silmät taas arasti vilkahtamaan apulaiseen ja siitä, ikään kuin apua etsien toveriinsa.

„No lienekö se nyt sentään niin vaarallista,“ sanoi tämä.

Andersson suuttui.

„Minä luulen, ettei sinulla Rantanen, ole mitään tekemistä tämän asian kanssa ja toivon, että minulla on oikeus periaatteeni mukaan ohjata niitä, jotka minun tulee Herranehtoolliselle laskea.“

„No . . no, älähän nyt hiidessä . .“.

„Jaa, jaa, mutta se on asia, jossa minä en suvaitse leikin tekoa.“ Apulainen lähti kiivaasti pois.

Rantanen jäi kummastuneena katsomaan miten toinen vihoissaan mennä viuhkasi.

„Perhana, miten hartaana ja ankarana hän esiintyy!“ hän sitten virkahti, nousi kiivaasti ja näytti yhä olevan hämmästyksissään Anderssonin käytöksestä, ikään kun ei olisi kyennyt sitä selittämään.

„Mitä me hänestä“, sanoi Huugo, „pelataan peli loppuun.“

Mutta toinen ihmetteli vielä.

„Enpä totisesti olisi uskonut häntä noin muuttuneeksi. Hän nähtävästi selvään otaksui, että minä viekottelen sinua, sillä hänen katseensa näytti sellaiselta.“ Ja Rantasen kasvoilla kuvastui harmi. Huugo lykkäsi alaleukansa vakuuttavasti pitkälle:

„Eikö hän sitten tiedä, että minä ilman houkuttelemattakin pelaan ja . . — vieköön, hän pelaa itsekin!“

Rantasta rupesi naurattamaan toisen innostus. Hän yritti sanomaan jotain, mutta Huugo keskeytti:

„Ja mitä ihmettä hänen tarvitsee minun tavoistani huolta pitää? — Koska pappa vielä elää niin saa apulainen luullakseni olla rauhassa minun kasvatuksestani ja sieluni tilasta.“ Huugo nauroi makeasti.

„Mutta hän tulee kuitenkin olemaan rippi-isäsi ja siinä tapauksessa en sentään enään niinkään kummana pidä että hän hiukan sekautuu sinun asioihisi“, arveli toinen vakavammin, enemmän todessa kuin leikissä.

Tämä vaikutti ikävästi Huugoon, sillä hän ei vastannut muuta kuin arvelevaisesti: „Hmm . .“

Apulainen kulki riukeasti lehtimajan ohitse, eikä katsonutkaan sinne, mutta Huugo kuitenkin piti varmana että hän näki heidän peliä jatkavan. Ensin hän tuosta tunsi iloa, ikään kuin arvonsa olisi tuon tapauksen johdosta asteen kohonnut, kuin oli saanut hyvän toverin läsnä ollessa osoittaa ettei hän „apulaista“ pelännyt, ja ettei hän ollut mikään tuollainen tavallinen „rippilapsi“, jota papilla on oikeus vaikka sormensa ympärille kiertää. Pitäisihän *tuon* se itsekin ymmärtämän.

„Lopetetaan peli“, sanoi Rantanen äkkiä ja viskasi loput kortteja kädestään.

„Miksi?“

„No eipä juuri miksikään, mutta tosiankaan en minä voi sietää sitä ajatusta että hän luulee minun sinua viekottelevan.“

„Oletpa aika lapsi!“ Huugon oli nähtävästi paha olla. Hän keräsi vastustelematta kortit, kehoittamatta

toista enään jatkamaan ja astui lehtimajan ulkopuolelle katsomaan Anderssonin jälkeen. Tämä näkyi juuri menevän pihaveräjästä ja sitä kiini pannessaan katsovan lehtimajalle päin. Huugo säpsähti. Tuo katse varmaankin tarkoitti häntä? Omituinen, lamaava tunne valtasi mielen ja hänellä ei enää ollut juuri mitään hauskaa sanottavana, kun toverinsa kanssa astui ulos puutarhasta.

Andersson oli suuttunut. Hän meni kiivaasti harppien kylän läpi kirkolle ja unohti toisinaan kätensä heilumaan kahden puolen ja sauvansa keskeltä toiseen käteen. Hänellä oli muuten vakavissa oloissa tapana aina pitää kädet selän takana ja heiluttaa siellä sauvaa niinkuin häntää. Kirkkomäeltä näki hyvän matkaa tielle. Se oli suureksi eduksi rippikoululaisille, sillä he saattoivat pitää vahtia ja lakata aikaisin vehkeilemästä kun pappi tuli. Nytkin kävi samoin. Anderssonin saapuessa paikalle oli kaikki ihmeen rauhaisaa ja hiljaista. Koululaiset seisoskelivat tahi istuskelivat puitten ja hautapatsaitten juurilla, mitkä lukien, mitkä hiljaa keskenänsä haastellen.

Ja Andersson kuitenkin tiesi jotenkin tarkkaan, miten he siellä mellastivat kun hän oli kotona!

Toisinansa hän noille poikanulikoille asiasta puhui, kertoi tietävänsä kaikki pienimmätkin rikokset ja pahan elämän pitämiset, mutta ettei hän tahtoisi heitä kovimman mukaan rangaista, jos vasta koettaisivat olla nöyrät ja harjoittaisivat ihmisellisiä tapoja. Ankarasti hän uhkasi, sanoi, että jos jonkun hullutelemiset ja juonet pääsevät erääsen määrättyyn mittaan, joka muuten oli hänen oma salaisuutensa, — niin hän ilman armotta jättää laskematta ripille. Tuo mitta ei ollut pitkä, sitä hän vakuutti. Kaikki kyllä aavistivat sitä samaa, mutta useimmat unohtivat itsensä ja omasta mielestänsäkin lipuivat aina likemmäksi ja likemmäksi tuota määrää. Vasta kun askel oli otettu, huomattiin. „Herra J-la, jos se tulee maisterin tietoon!“ Ja he oikein sydämen hartaudella rukoilivat Jumalaa, ettei „asiat“ tulisi maisterin tietoon.

Anderssonia kuitenkin aina erityisesti viihdytti se, kun näki että koululaisilla oli siksi pelkoa hänestä, etteivät suoraan silmäin alla ruvenneet koiruutta tekemään. Mutta nyt oli asia muuttunut, yksi oli julkisesti osoittanut olevansa ulkopuolella hänen kurinpito-valtaansa!

Hän oli aikonut nyt kutsua kohta koululaiset sisään, mutta tuo ajatus taas, uudistuneena tuossa kirkon rappusilla, alkoi myllertää niin että hän katsoi paremmaksi mennä vähäksi aikaa yksinään sisään saadakseen tunteita itsessään hiukan asettumaan.

Kirkonovi räjähti raskaasti kiini hänen jälkeensä ja synnytti omituista kaikua. Ei Andersson tuota huomannut, eikä muutakaan ympärillään, sillä koko huomionsa oli kiintynyt yhteen ainoaan seikkaan ja se harmitti, se kiukutti kovin . . . . Jos olisikin Huugo jonkun toisen miehen poika, ei tulisi kysymykseenkään laskea häntä ripille, sellaista kovakorvaista, itsepintaista ja nähtävästi huolettominta rippilasta!

„Ei tulisi kysymykseenkään!“ Andersson oikein seisahti, puristi käden nyrkkiin ja sojotti sen suoraan, uhkaavasti eteensä.

Tuo mekaanillinen mielen osoitus vaikutti hiukan rauhoittavasti. Hän alkoi astuksella laahustavin askelin pitkin käytävää ajatuksissaan ja kädet selän takana. Ajatukset olivat hiukan sotkeuneet tuon mielenosoituksen johdosta. Ne piti nyt saada selville. Ensinnä siinä seulan pohjaan jälleen selkeni tuo, josko jonkun toisen, Huugon sijassa olevan estäisi pääsemästä ripille. Pitempi ajatus tuotti vastakkaisen selvityksen ja äskeinen mielen osoitus rupesi näyttämään rikokselta.

„Herra J-la! Sinun edessäs ei ole persoonan muotoon katsomista.“ Se oli nyt selvä asia. Rietas vihan henki oli häntä noin sokaissut! Mutta nyt seurasi hiljainen nöyrä rukous Jumalan puoleen, saada anteeksi äskeiset rikolliset ajatuksensa. Kun rukous huulilta haihtui, tuntui rauhakin samassa saapuvan. Vaan kohtaus jätti

mieleen ajatuksen rippikoulun pitämisen merkityksestä yleensä ja nyt juuri erittäin tämän päivän, jolloin hän koulun lopetti ja laski lapset koteihinsa lopullisesti Herran Pyhälle Ehtoolliselle *valmistettuina.* Ensinnä asian pintapuolisempi vaikutus lämmitti itsekkäämpiä tunteita, sillä olihan tuon nuorukais-joukon kohtalo ja arvo tänä päivänä omituisen rajoittamattomasti hänen kädessään. Tuo oli ihmiselle hupaisa ajatusala ja katkeruuden tunteet jotka jo äskeisen kautta olivat jättäneet lohdutukselle sijaa, poistuivat yhä edemmäksi tämän viehättävän tunteen tieltä. Hän ymmärsi tarkkaan, miten orjantapaisella nöyryydellä nuo lapset toivoivat ettei ripille pääsy tulisi mitenkään estetyksi. Kuvia lasten sydämmistä, pelkoisista, tuijottavista silmistä — sillä hetkellä kun hän heille kullekin erikseen päästön sanoja lausuelee, — oli niin selvinä hänen mielessään että niitä olisi voinut paperille piirustaa. Hänen veti oikein kuumaksi, kun ajatteli, että jollekulle täytyisi sanoa: sinua ei voida vielä ripille laskea. Suloista viihdytystä tunsi hän sielussaan, kun tämän vastapainoksi voi ajatella päätöstään: laskea kaikki *eroituksetta.*

Kuvat vaihtuivat sen johdosta. Niissä oli nyt pelkkiä iloisia, elämänhalusta hehkuvia lapsia. Tämä kuva oli hänen tekemänsä . . sitä suurempi ilo ja nautinto, koska tiesi että hän voi, jos vaan tahtoo, täydentää tuon ensimmäisen kamalan kuvan, tahi myöskin toteuttaa tämän jälkimmäisen perusaatteen.

Ja kukapa ei tahtoisi mieluummin nähdä elämän halun innostamia iloisia lapsia kuin orjamaisen huolen murtamia! Hän oli täydellisesti vakuutettu, että jokainen oikea ihminen olisi asiasta hänen kanssansa samaa mieltä.

Mutta minkä ihmeen vuoksi tuo ensimmäinen kuva näytti niin kamalalta? Mitä varten ne lapset oikeestaan pitävät sitä niin pahana, jos eivät ensi yrityksellä ripille pääse? Onko heillä niin sanomaton ikävä Herranpöytään vai yhteiskunnallisen arvon persouskо tuon vaikuttaa?

Yhteiskunnallisen arvon! Herra . . . jos nuo lapset vaan sitä ajattelisivat! . .

Ja pappi tunsi itsessään, miten tämän ajatuksen synnyttämä tuskallinen kylmyys pusersi sisässä ikäänkuin lämpöä kokoon. Jälkimmäinen kuva, tuo, missä niitä elämän halusta hehkuvia lapsi-kasvoja oli, kadotti äskeisen sisällyksensä ja vaikutuksensa: sen pohjapiirroksessa ihan selvään voi eroittaa Valheenisän työtä.

„Hyvä Jumala, mitä minä taidan tässä tehdä? Oliskohan ensimmäinen taulu parempi?“

Hän veti jo toista syrjään . . . Orjallinen, alakuloinen, rangaistujen katse sieltä kohtasi!

„Raadollista ja särjettyä sydäntä . . .“

Ei, mutta näitä painaa ainoastaan maailman kunnian himo! Sydän on kova, paatunut. Sen pitää tulla särjetyksi. Kas niin, tämä on hyvä; minä panen heidät melkein kaikki pois. Sitten on mahdollisuus särkeä heidän sydämmensä. Herra minua siinä auttakoon!

Mutta sydän tahtoi kukistua, sillä niin ikävä oli tuon taulun vaikutus. Se kuitenkin näytti aatteen mukaisimmalta ja mahdollisimmalta. Siis *melkein* kaikki on nyt otettava kiini, eikä laskettava ripille!

Mutta kutka yksikseen lueteltuina?

Se oli pitkä kysymys. Andersson ei ollut persoonallisesti tutustunut juuri yhteenkään, paitsi Huugoon, oli vaan kuin koulumestari ainakin, pääasiallisesti pitänyt silmällä kirjaimellista tietoa . . . hän olikin ollut ankara sen perään.

„Puukstavi kuolettaa, mutta henki tekee eläväksi.“ Tuokin nyt sattui johtumaan hänen mieleensä.

Mutta henkihän liikkuu kirjaimen ohella, sitä ainakin ovat lain laatiat edellyttäneet, koska ripille pääsemisen välttämättömänä ehtona on osata lukea tärkeimmät uskonopin pääkappaleet; hengen mukaan on murheellinen särjetty sydän tarpeellinen. Voiko jälkimmäistä olla ilman edellistä, taikka edellistä ilman jälkimmäistä?

„Jaa, kukapa sen voi selvittää!“ Ja apulainen lohduttautui sillä, sekä lisäsi siihen vielä sen, että käytännössä ainakin on otaksuttu, ei voivan olla murheellista ja särjettyä sydäntä ilman lukemisen kautta saavutettua tietoa, mutta kirjaimellista taitoa voi huokeammin seurata tuo opin *hengen* mukaan välttämätön ehto.

Järjen mukaan se näyttikin otaksuttavalta tuo. Se tuntui hiukan vapauttavan häntä yksityisenä ihmisenä edesvastuusta siihen määrään, että puhkesi ääneen sanomaan:

„Ja otaksumisin se kaikessa tapauksessa täytyy perustua, sillä ihminen näkee mitä silmäin edessä on, mutta Herra katsoo sydämmeen.“

Mutta kyllä tuntui otaksumisien teko yleensä hyvin vaikealta kun piti tutkia yhtaikaa toista sataa sydäntä. Moni tästä laumasta, hänen tutkimuksiensa mukaan, tuntui olevan hyvin alkuperäisellä kannalla. Monta oli, joiden alkukasvatus oli kokonaan laimiinlyöty: niillä oli kovin alhainen lu'un taito ja perin hämärät käsitteet Kristinopin yksinkertaisimmista totuuksista.

„Mitenkä olen onnistunut näitä valaista? Mitenkä viidessä viikossa rakentaa sen, mikä viidentoista vuoden aikana on, parhaimmassa tapauksessa jätetty koskematta, mutta pahimmassa tapauksessa tehty kaikki rakennusaineetkin kelvottomiksi?“

Nämät kysymykset tulivat vakavina, vastausta vaativina. Parin, kolmen tunnin kuluttua olisi vastaus jo myöhäinen! Kun ei, suoraan sanoen, ole ensinkään lukutaitoa, voiko olla semmoisilla mitään uskoa, tahi edes käsitystä siitä mitä pitäisi uskoman?

„Miten esimerkiksi on laita Matti Annanpojan?“

Tämä nuori mies, joka Anderssonin mieleen johtui ensimmäisenä, oli äpärä ja jo kaksi kertaa tätä ennen yrittänyt ripille, mutta aina reputettu. Ensikerran rippikouluun tullessaan, osasi hän hiukan tavausta, mutta oikolukua ei ensinkään. Toisella kertaa osasi hän jotakuinkin lukea ulkoa Herran rukouksen puoliväliin asti, mutta ei sen pitemmälle sisästäkään. Nyt kolmannella kerralla oli hän unohtanut niin, että osasi vaan muutamia sanoja mainitun rukouksen alusta lukea sisästä ja tavata Uutta Testamenttia hiukan huonommasti kuin ensi kerralla.

Nykyään oli poika palveluksessa kapteeni Leinillä. Eräänä päivänä oli kapteeni tullut rovastin luokse puhumaan tuon pojan asiasta ja lausunut suoraan vakavana mielipiteenänsä ettei Matti tule siitä sen valkosemmaksi vaikka elämäikänsä rippikoulua kävisi. Rovasti oli yhtynyt samaan mielipiteesen. Andersson oli ensinnä jyrkästi vastustanut. Mutta rovasti selvitti kasvatusopillisen periaatteensa mukaan, että tuollaiset vaan paatuvat, mitä enemmän heidän suhteensa osoitetaan vaativaisuutta. Kapteeni ilmoitti että yleisen järjestyksen vuoksi on parasta laskea pojan ripille, koska sillä on morsian siinä tilassa, että täytyy vihkimisen saada toimitetuksi pikapuoliin, jollei tahdota lisäksi yksi äpärä kunnan niskoille. Tämän sanoi kapteeni hymyillen, ikään kuin jo edeltäkäsin riemuiten viimeisen valttinsa pätevyydestä.

„Onko niin?!“ Tämä kysymys tuli yht'aikaa kumpaseltakin papilta.

„Niin se on,“ ja kapteeni kertoi asian tarkemmin.

„Jaa, kyllä se on välttämätöntä, että hän lasketaan ripille, taikka muuten ei sitä voida koskaan tehdä, sillä tuo seikka varmaankin tulee paaduttamaan häntä yhä enemmän,“ päätti rovasti.

Ja apulainen suostui. Matti Annanpoika piti päästettämän ripille ilman kirjaimellista tietoa ja hyvin mitättömillä takeilla henkisestä tarpeesta. Mutta oli pantava sulku paatumukselle ja annettava tilaisuus lailliseen vihkimiseen ja vapautettava kunta elättämästä lehtolasta.

Apulainen kuitenkin otti Matti Annanpojan erityisesti tutkittavaksensa ja kyseli muun muassa:

„Mikä oikeastaan on estänyt ettet sinä ole voinut paremmin oppia lukemaan?“

„Ei minua ole opetettu?“

„Eikö ole opetettu.“

„Ei ole. Ja nyt jo, kun on näin isoksi tullut, ei ole aikaa lukemiseen, pitää työssä olla aina.“

„Hm.“

Andersson oli muuten tullut huomaamaan, että poika yleensä oli nöyrä, eikä ensinkään röyhkeä-luontoinen. — — —

Nytkin, kirkon käytävätä astellessaan, tuli hän tuota ajatelleeksi. Hän tiesi itse paraiten, että Matti Annanpoika ei omannut selvää käsitystä Herranehtoollisen merkityksestä ja tämä kuitenkin oli määrätty ehto. Tuo ajatus tuotti tuskaa. Ei hän enää saattanut ainoastaan hyvän tavan kannalta arvostella kapteinin ja rovastin kanssa tekemäänsä päätöstä Matin suhteen, sillä hänen mielestänsä tulisi Matti ihan varmaan syömään ja juomaan itsellensä tuomion ja kadotuksen ja hän itse, Andersson, on syypää jos laskee hänet siihen, vaikka tietää kuinka asia on.

„Matti Annanpoika . . . mitä Herran nimessä pitää minun sinun kanssasi tekemän?“

Tuskallisesti värisevällä äänellä apulainen tämän äänsi . . . Onkohan pappi tällaisessa tapauksessa edesvastauksessa? . .

Hän oli seisahtunut kuoriin ja sattumalta kävivät hänen silmänsä suureen alttari-tauluun, mikä kuvasi maailman Vapahtajaa sillä hetkellä kun Hän lausui: „Tulkaat minun tyköni te kaikki, jotka työtä teette ja olette raskautetut, minä tahdon teitä virvoittaa!“

Kristus-kuva oli tässä Majesteetillinen, sen ryhti ja ulottava avoin syli niin vakuuttava, että se jo melkein voi tehdä herättävän vaikutuksen

Andersson ensinnä katsoi kuvaa tavan vuoksi . . . silmät jäivät vaan siihen, ehkäpä värivivahduksia tarkkaamaan. Mutta sitten kääntyi huomio itse kuvan luontoon. „Tulkaat minun tyköni.“ Hän jo ajatteli taiteilijaa, joka noin mestarillisesti oli osannut tulkita tuon tapauksen . . „kaikki jotka työtä teette. . .“

„Ah!“ Hänen kätensä lensivät innokkaasti selän takaa eteen ja paukahtivat yhteen. Tämähän selvitti hänellekin tuskallisen kysymyksen!

Onhan Matti Annanpoika nöyrä! . . Jumala tietää, hän voi olla mahdollisempi ehtoollisvieras kuin kukaan noista toisista. Kristus ei kutsu tässä oppineita, vaan *kaikkia.* Ei hän siis hylkää sitäkään, joka kelvottoman kasvatuksen kautta on jäänyt luvuntaitoa vaille.

„Ryövärinkin hän otti armoihinsa. . .“

Anderssonin tuska alkoi poistua. Hän saavutti iloa siitä, että sai laskea Matti Annanpojan ripille, luottaen Herran armoon, eikä tarvinnut käyttää tämän teon perusteena niitä syitä, jotka kapteinin ja rovastin kanssa yhdessä päätettiin päteviksi, mutta jotka hänelle tuottivat tuskaa ja epäilyttävää sydämmen kipua. Niitä käyttämällähän olisi Herran Pyhä tullut viskatuksi sikain eteen, vaan siitä syystä että olisi kunta vapautettu elättämästä yhtä lehtolasta! Mutta nyt. Hän tunsi Matti Annanpojan paljon nöyremmäksi monta muuta . . . kenties hyvä-lukijoissa on kelvottomampia? On, varmaa on! . . Vaan niiden kanssa ei Anderssonilla taas ollut mitään tekemistä, ei voinut estää heitä, sillä heidän puolestansa vastasi kirkkolaki. Mutta vaikka hän tunsikin tuossa suhteessa vapauttansa, näytti hänestä vähän kummalta ettei hänellä ollut oikeutta käyttää side-avainta hyvälukijain suhteen, jos heidän julkiset rikoksensa eivät olleet sitä laatua, että niistä myöskin lain mukaan voisi rangaista. Vaikka nuo kuinka olisivat tuollaisia jokapäiväisiä pikkusyntejä harjoittaneet eivätkä osoittaneet vähimmässäkään määrässä katumusta, ei hän olisi katsonut lain mukaan voivansa heitä ripiltä kieltää. Hän myönsi itsekseen, että *hän* ei tulisi tuota valtaansa käyttämäänkään, mutta hyvän kuri

pidon vuoksi olisi hän suonut vallan itsellänsä olevan. Olisihan sillä voinut peloittaa!

„Jospa saisikin pitää rippikoulua edes yhden vuoden!“

Siihen hän innostui; sittenhän voisi pappikin koettaa mitä hän voi vaikuttaa! Kun hän tuon ajatuksen sai, rupesi taas tuntumaan kovin kurjalta, että viiden viikon kouluuttamisen jälkeen piti antaa todistuksen tuolle kirjavalle, kovin kurittomalle laumalle, että he omasivat käsitteet . . .

Nyt kuului heleä kilinä toisesta päästä kirkkoa. Yksi ikkunan ruutu tuli sälisten lattiaan ja pieni kivi putosi kopahtaen erään istuimen nojalautaan ja vieri siitä lattiaan. Andersson säikähti hirveästi ja kavahti seisomaan istuimelta, mihin hän oli itsensä mietiskelemään unohtanut.

„Ikkuna rikki!“

Tuon hän kohta ymmärsi poikain syyksi, sillä kiven äänen hän kuuli ja näki sen vierivän käytävälle. Hän juoksi kirkosta ulos.

Lapset olivat kirkkotarhassa kokoontuneet yhteen kohti. Hätäinen sopottava kuiske ja siunaaminen salpautui kohta, ikäänkuin olisi viimeinen henkäys ulos lehahtanut, kun pappi ilmestyi kirkonovelle ja tuiman silmäyksen loi odottavaan joukkoon.

„Kuka heitti kiven kirkkoon?“

Se oli merkkilaukaus. Kovin pelotti ja musersi tuo ankara ääni ja uhkaava silmä, se tuntui lapsista kuin sodanjumalan verenhimoiselta katseelta ja he melkein kyyristyivät maahan paetaksensa sen näkyviltä. Jonkun olisi ollut kysymykseen vastattava, mutta siitä ei tullut mitään; kunkin silmät vaan odottavina kääntyivät erästä poikaa kohti, joka katseli alas ja jalallaan silitti pehmeätä hiekkaa maassa.

Pappi näki tuon ja arvasi jo kuka oli syyllinen.

„Minä kysyn kuka särki kirkon ikkunan?“ Tämä oli äskeistä voimakkaampi kysymys.

„Tukkilan Iikka.“

Tuon virkkoi pieni, raihnaiselta näyttävä tyttö, papin silmiin uskollisen orjan tavoin katsoen. Koko joukko hiukan kohahti kun kääntyivät ääntä kohden, siitä Tukkilan Iikkaan, Iikasta pappiin ja taas Iikkaan. Viimemainittu ei juuri liikahtanut, katseli vaan sen saappaan kärkeä, jolla hiekkaa tasoitteli. Poskille ilmestyvä puna kumminkin ilmaisi, että hän tunsi tuota, ikäänkuin sähköistä painoa, joka laskeutui hänen päällensä kun toveritkin taas häneen katsoivat jotain odottaen. Jo vilkahtivat silmätkin pois maasta ja löysivät vilistäessään papin silmät kiinteästi häntä tutkimassa. Mutta jalallaan silitti hän yhä hiekkaa, se näkyikin olevan varsin tärkeä tehtävä, koska silmätkin taas samaa työtä katsomaan takertuivat.

„Tule minun kanssani kirkkoon“, käski pappi.

Iikka ei liikahtanut, ainoastaan vikkelästi lurkautti vieressään oleviin poikiin, siitä taas maahan ja — suu oli hymyssä, posket punaisina.

Hän itse, samoin kuin toisetkin, taisivat epäröidä, että Iikan mitta olisi nyt täysi.

Kun Andersson sai Iikkaa käsketyksi mukaansa, lähti hän itse edellä. Kääntyi muutaman askeleen päässä katsomaan, että tuleeko se poika.

„Mitä, etkö sinä aijo totella minua?“

Tämä kysymys helähti hyvin kiukkuiselta, se tuntui kovalta, kiinteältä ikään kuin koronkiskurin ääni. Jo se veti Iikan kuin itsestään ulos rivistä, mutta siinä samassa tarttui papin käsi kaulustaan ja sysäsi poikaa kappaleen matkaa edelle. Iikka alkoi laapustella vakavasti ja pisti kädet housuntaskuihin. Ei näyttänyt olevan kiirettä kirkkoon. Rappusille ehdittyä liikkuminen muuttui vieläkin vakavammaksi. Anderssonin luonto nousi ja sormien päät koskivat pivoon . . olisiko turkata tuohon nenälleen sen nahjuksen! kielellä pyöri jo kova, ankara sana, mutta se puserrettiin takaisin ja sen sijaan kuului jotakuinkin äreästi:

„Joutuin, nahjus!“ ja samalla hiukan varoen töytäys selkään.

Pappi itse avasi Iikalle kirkon oven ja sulki sen jälleen. Taas synnytti ovi räikeätä pauketta ja sitä seurasi kumea kaiku. Se kuului hyvin tuolle joukolle, joka ulkona jännitti korvakalvojaan ja kiihkeydellä odotti kaiun loppua, kuullaksensa siellä syntyvää keskustelua, jonka otaksuivat papin puolelta tulevan niin kova-ääniseksi että kuuluisi heille asti. Odotus oli kuitenkin turha. Uteliaisuus pakoitti toisia hiipimään likelle seinää, mutta seuraus ei ollut sen parempi, kuului ainoastaan muutamia katkonaisia ääniä.

Joukossa rupesi syntymään taas vilkkautta ja sähinää. Alettiin laskea arveluita siitä, mitä tuolla sisällä tapahtuu.

„Saattepa nähdä, niin Iikka pannaan pois.“

„Ei tuollaisesta“, toinen arveli, „sehän olisi vahinko“. Sitten alkoi väittely. Se jatkui pidätetyillä äänillä vähän aikaa, mutta paisui kohta kovemmaksi, kunnes taasen hiljeni Pappilan Huugon toiselta puolen kirkkotarhaa astuessa heidän luoksensa.

„Mikä täällä tapahtui?“ hän kysyi

Kohta oli useampia valmiina kertomaan.

„Jassoo.“ Hugo jatkoi matkaansa edemmäksi hiukan hymyillen.

„Kovalle nyt panee Iikan“, virkkoi taas joku.

„Mutta hän on niin hyvä lukemaan, ettei häntä silti pois pantane“, jatkoi toinen. Vaan samassa kuului kirkon ovi avautuvan, ensin kuului pitkä, ilkeä saranain kitinä, sitten räiskäys ja kirkon synnyttämä kumea kaiku.

. . Hss . . Maisteri tulee käskemään sisään . . He alkoivat astella rappusia kohden, sillä muutenkin oli jo saatu olla ulkona lähes puoli tuntia yli ajan. Mutta kirkon eteisestä rappusille ilmestyikin Tukkilan Iikka, kirjat kainalossa. Poika katsahti sivumennen joukkoon, tuossa kun asteli alas. Ei hän ollut enää punainen, mutta suu-

pieleen koetti hän väkivallalla vääntää hymyä, kun melkein selkänsä taakse virkkoi toisille: „Hyvästi nyt!“

Joku koetti pidätetyllä äänellä huutaa ja kysyä Iikalta, kuinka siellä kävi, mutta Iikka ei seisahtunut, eikä ruvennut vastaamaan. Suoraan vaan asteli vakavana pois ja vielä kirkon veräjästä katsahti toverijoukkoon . . näki että ne kaikki katsoivat häneen. —

„Herra isä! hän on pantu pois.“

Mutta ne jotka tuota kuiskivat hämmästyivät oman äänensä korkeutta ja pelkäsivät, että se ehkä oli rikollista sanoa noin ja mahtoi kuulua apulaiselle joka oli hiljaa tullut kirkon ovesta ja avoimin päin nyt seisoi rappusilla katsellen joukkoa siksi, kun näki että kaikki hänen huomasivat. Toisessa tilaisuudessa olisi hänen suunsa tuosta havannosta ehkä hiukan hymyilemään langennut, mutta nyt ei se sitä tehnyt.

„Tulkaa sisään“, Ääni oli syvä, se ilmaisi, että hän oli juuri tehnyt teon, joka antoi paljon miettimisen aihetta. Hän palasi kirkkoon takaisin. Lapset seurasivat, ei kilvassa rappusille rynnäten, vaan hiljaa, vakavina, peräkkäin: askeleet olivat raskaat ja silmistä loisti kauhu ja epäilys.

. . Herra J-la! kuinka monta nyt mahdetaan pannakkaan pois?

Ei nyt pojat kirkon ovea paukuttaneet, kukin piti velvollisuutenansa estää sitä kiinni räjähtämästä, ettei pauke ja rähinä lisäisi papin vihaa. Kun jo kaikki toiset olivat sisään menneet tuli vasta toiselta puolen kirkkotarhaa Huugo. Miten hauskan, reippaan ja iloisen näköinen hän oli! . . Huulet vinkuivat hiljaa ja sorea sauva liehui viuhuen ilmassa. Kolmannelle rappuselle hän maasta kiepsahti; hyppy oli reipas ja vapaa, koko käytös tulkitsi tunnetta vapaasta elämisoikeudesta.

Huh . . Hän itsekin sävähti kun niin välinpitämättömästi antoi kirkonoven räjähtää. Mutta ei hän apulaiseen katsonut — jos olisi sen tehnyt, olisi epäilemättä huoman-

nut, että tällä oli palanen poskilihaa hampaiden välissä. Tuo olisi tuottanut Huugolle hauskuutta siihen määrin. että varmaan olisi unohtanut kävellä varpaillaan, joten hän nyt tunnollisesti teki, pyrkiessään erityiseen penkkiinsä, jossa ei ketään muita istunut. Vasta siihen ehdittyään katsahti hän Anderssoniin ja äkkäsi tämän poskipäiden hehkuvan . . Jaha, kannattaapa tänä päivänä tosiaankin istua kirkossa kuulemassa mitä hän sanoo *noille!* .

Huugo käänsi päätänsä, . . mitähän ne nyt tekevät nuo? . Ennen tavallisesti kuului tavaton lukemisen lopotus, nyt katsovat töllöttävät he Anderssoniin kuin kuvakaappiin!

Tuo havainto teki Huugoon ikävän vaikutuksen . . Mitä hittoa he tuolla tavalla? . Silmä kääntyi taas apulaiseen. Pelkäävätköhän ne *tuota* miestä noin? .

Ja sitten häntä suututti tuo Anderssonin synkeys ja äänettömyys. Miksi ei hän edes puhunut? . Ja Huugon tosiaankin tuli paha olla.

Tuolla vaan Andersson kirjaan tähtäsi synkeänä kuin yö ja antoi muiden peloissaan kärsiä. Vihdoin näkyi kuitenkin tuohon väsyvän, koska kärsimättömästi pani kirjan pois ja rupesi astuskelemaan käytävällä. Tuo tapaus teki helpottavan vaikutuksen kaikkiin kirkossa oleviin. Silmät, ja niiden mukana osittain ajatukset, pääsivät kahleistaan ja liitelivät, kuten vapautettu viheriävarpunen, tietämättä oikein mihin. Siihen olikin hyvä tilaisuus, koska pappi nyt seisoi liikkumattomana alttaritaulua katsellen.

Kului siten noin 5 minuuttia ja linnut saivat palata häkkeihinsä: apulainen palasi kiirein askelin alttarin luota ja asettui paikallensa pienen pöydän taakse.

„Miksi Kristuksen piti olla Jumala ja ihminen?"

Tämä oli ensimmäinen kysymys, ääni oli lempeä, sointuva, se tuntui ikäänkuin helähtelevän ajatuksen johdosta, johon tuo kysymys johti.

„Vastaa sinä Pattinen", hän jatkoi.

Syntyi hiukan kohinaa kun kaikkein piti välttämättä

katsoa Pattista. „Hss"! Tämäkin tuli papilta hyväntahtoisesti.

Pattinen luki kappaleen kuin vettä valaen.

„Harvempaan, harvempaan", muistutti Andersson hymyillen, kun Pattinen sellaista vauhtia riensi. Sitä katsomaan kääntyi Huugokin. Hän näki muutakin uutta ei vaan Pattisen suhteen: ei missään enää noita tuomitun katseita . . kaikkialla vaan pidätettyä sisällistä riemua osoittavia kasvoja. Hyvin se osasikin tuo Pattinen, ei erehtynyt kertaakaan, päästi kun avatusta ovesta. Se poika saa olla varma pääsystään, niin ajattelivat kaikki ja hymyilivät sydämmissään, kun näkivät papin hyvälle tuulelle joutuneen. . . Ansio on Pattisen, kiitoksia Pattinen! . sinä olet kunnon poika, lasket niin että pappi hurmautuu . . Sinä vaikutat pappiin, autat taidollasi muitakin ripille pääsemään, sinä kelpo Pattinen! .

Pappi oli äskeisen jälkeen ensinnä rauhoittunut jaloa Kristus-kuvaa katsellessaan, sillä hän sai ymmärryksensä ettei Tukkilan Iikka ollut raskautettu eikä siis kaivannut virvoitusta. Tekonsa hänen suhteensa näytti siis ihan oikealta! Jo muutenkin äsken vallinneen syvän huolen perästä tuli ilo rajattomana, ylitse vuotavana, se uhkui suusta ja silmistä ja vaikutti sähköisesti lapsiin. Heille kävi samoin, ihastuivat rajattomasti, kun näkivät papinkin niin tehneen. Anderssonille ei ollut vastenmielistä nähdä lapsia iloisina ja tyytyväisinä, se vaan vakuutti häntä itseä siinä. Tuo tunne tuuditti rauhaisaan ihanteiden maailmaan, se hurmasi ottamaan asioita ihan siltä kannalta kun ne silmissä näyttivät. Ja siitä seurasi koululaisille lopultakin sangen suosiollinen lopututkinto.

II.

Saman päivän ehtoona seisoi vanha talonpoika rovastin eteisessä, outona sohlien rovastin kamarin oven lukkoa, kunnes vihdoin aukesi ja hän kurkisti sisään. Ei ketään näkynyt siellä. Astui sisään, rykäsi ja alkoi kuunnella josko joku alkaisi liikkua lähihuoneissa. Mutta kun ei mitään kuulunut ryähti hän uudestaan ja rupesi odottamaan. Vihdoin täytyi palata eteiseen koputtelemaan, jos sieltä paremmin kuuluisi. Eteisestä hän pojallensa virkkoi, tuolle koulusta eroitetulle Tukkilan Iikalle, joka kuistissa odotti, ettei koko pappilassa näy olevan ketään. Mutta jo vihdoinkin oli liikehtiminen huomattu sisällä, sillä eräs tyttö tuli jostain ovesta kurkistamaan. Tukkila palasi eteiseen ja kumarsi.

„Ketä te etsitte?"

„Rovastia olisi pitänyt saada tavata." Tukkila astui likemmäksi ajatellen, että rovasti olisi samassa huoneessa jossa neitikin.

„No olkaa sitten niin hyvä ja odottakaa vähän aikaa, pappa tulee kohta konttoriin."

„Noo." Tukkila rupesi seiselemaan ja katselemaan eteistä kaikin puolin. Siinä oli päällystakkeja nauloissa, miesten ja naisten hattuja ja sitten sauvoja ja sateenvarjoja tuossa.

Tukkila meni tuntelemaan tuota mukavaa renkkua, jossa keppejä ja sateenvarjoja seisoi pistettynä.

„Sepä on mukava, eikä olekaan ollut miehellä tylsä puukko, joka sen on veistänyt." Hän koetti onko raskas.

„Kas perhana, no mutta mikähän siinä niin paljon painaa!" Kohta sai hän kuitenkin ymmarrykseensä, että se on joko takkia, tahi vaskea.

„Mahtaa vaan olla tuokin kallis kalu!" Käski sitten Iikankin tulla katsomaan ja sanoi ihmettelevänsä, että tuollaista konetta vaan eteisessä pidetään. Oli siinä muutakin merkillistä, esimerkiksi nuo naisten hatut.

„Saakuri kun ovat koreita ja ruusatuita", tuumi ukko hymyillen ja koetti omaan päähänsä, josta Iikka tirskahti nauramaan.

Noin puoli tuntia oli kulunut siitä kun tyttö oli päänsä ovenraosta pistänyt, niin rovastin konttorista kuului askeleita ja ovi lykättiin raolleen merkiksi, että sai tulla sisään.

Isä meni, poika jäi porstuaan. „Mitäs sille Tukkilalle nyt kuuluu?" alkoi rovasti kysellä kun oli tervehdystempuista suoriuduttu. Tukkila kävi vakavaksi.

„Noo, sen pojan tähden tulin tänne katsomaan." Hän näkyi ikään kuin miettivän muutaman silmänräpäyksen ennen kuin jatkoi:

„Oliko se ikkunan särkeminen nyt niin ankara rikos, että sen tähden piti oikein ripiltä kieltää?" Tukkilan ääni värähteli, sillä hän ajatteli että jos sattuu tyhmästi sanomaan, niin rovasti suuttuu, eikä sitten auta mikään keino. „Eikö herra rovasti nyt sitä armahtaisi kun . ."

Siihen loppui Tukkilan puhe.

„Hjaa," sanoi rovasti painavasti ja jatkoi sitten päätä hiukan ravistaen: „Se on kokonaan maisterin asia, näettekös, sillä hän, joka on pitänyt rippikoulun, hän myöskin päättää ketä lasketaan ripille; eihän sitä toinen voisikaan tehdä. Ja kaikessa tapauksessa, tuskinpa tuota poikanne asiaa voi auttaa."

„No mutta eikös nyt rovasti sentään voisi, jos . . sillähän on hyvät lukumerkit sillä poikapahalla?"

„Jaa, mutta nähkääs, hyvä Tukkila, myöskin käytös täytyy tulla kysymykseen tällaisessa paikassa," sanoi rovasti hymyillen.

„Liekö tuo meidän poika sentään ollut muita pahempi . . . Onnettomuudeksi sattui vaan vahinko hänen kohdallensa."

Rovastin katse hiukan synkistyi. Eikö nyt pappi osaisi ihan naulanpäähän, kun koulujunnuja arvostelee! . .

Vähän ajan kuluttua hän virkkoi:

„Voitte mennä maisterin luo puhumaan asiasta.“ Hän osoitti liikkeillänsä, että Tukkila saisi mennä. Mutta ei Tukkila ollut niin kiireessä, näytti vaan jotain sanottavaa mietiskelevän. Vihdoin hän hitaasti kohosi seisomaan ja arveli äänellä, joka ilmaisi hänen suoraan sanoen epäilevän rovastin hyväntahtoisuutta:

„Kyllähän teillä valta olisi, kun vaan . .“ (Eipä uskaltanut jatkaa.)

„Jaa, mitä arvelette sanoa?“ Se oli kiivas kysymys, joka koetteli jos tuolla talonpojalla on rohkeutta puhua suunsa puhtaaksi rovastille.

Tukkila sävähti ja rupesi kiertelemään.

„Arvelin vaan,“ hän sanoi, „että kun tuo poika nyt kerran on hyvä lukemaan niin sopisihan sen laskea ripille. Huonompi lukuisiakin on laskettu.“

„Minähän olen sanonut, että se on apulaiseni asia, eikä minun, ettekö te nyt kuule!“ Rovasti huusi ja löi kädellä polveensa.

„No älkäähän nyt suuttuko“, pyysi Tukkila. „Minä vaan ajattelin, että eikö rovasti tahtoisi luettaa sitä poikaa? Hän on täällä.“

„Ei! mitäs minä hänestä . .“ Rovasti teki kädellään kiivaasti hylkäävän liikkeen: (Mieshurja, mitä minua koskee poikajunkkarisi lukutaito!)

Tukkila nousi taas lähteäkseen:

„Minä menen läänin-rovastin tykö . . tuota . . (Nyt tuntui olevan sydän suussa.) Sittenpä on kumma, jos ei nyt enää lukemallakaan ripille pääse.“ Hän hapuili lakin käteensä ja tarttui avaimeen,

„No siellä ei *sinulla* ole mitään tehtävää!“ virkkoi rovasti kiivaasti ja ylenkatseellisesti. Sitten hän jatkoi vielä ikään kuin pakoituksesta:

„Kasvattaisit lapsesi sen mukaan, ettei meikäläisillä olisi syytä ryhtyä kurinpitoon. Vai luuletko sen olevan meille, papeille, hauskaa?“

Mutta Tukkilan kivinen luonto ei mukautunut surkuttelemaan.

„Kasvattanut olen häntä mielestäni kunnialla Jumalan ja ihmisten edessä“, hän sanoi ja ääni rupesi sortumaan omien tunteiden liikutuksesta. „Jos hänestä konna tulee, ei se ole minun syyni, sillä en minä ole ymmärtänyt paremmin kasvattaa. Mutta lienevät ne nuo parempainkin ihmisten lapset sellaisiin rikoksiin syypäitä, kun kivien heittelemiseen, eikä siitä ole vielä ennen häpeärangaistukseen tuomittu“. Ääntä ei enää lopulta värittäneet hellemmät liikutukset, vaan siinä tuntui jo tylyä kovuutta. Hän avasi jo oven, mennäkseen ulos jäähyväisittä mutta kun rovasti rupesi puhumaan, niin jäi vielä odottamaan.

„Sinä puhut hävyttömästi asiasta, jota et vähääkään ymmärrä!“ Rovastin ääni ilmaisi kiukkua ja tuntui siltä, kuin olisi hän ollut valmis vielä selvemmin lausumaan ajatuksensa, mutta ei tullut suuhun sopivia sanoja. Hän nousi kiivaasti ja astui toiseen huoneeseen.

„Niin, missä se maisteri asuu?“ huusi Tukkila rovastin perään. Tämä ei kohta vastannut, oli nähtävästi kahden vaiheilla, josko hänen olisi pakko vastata, tahi ei. Huusihan kuitenkin toisesta huoneesta:

„Siellä se on huoneessaan!“

„Niin, enpä minä tiedä missä hänen huoneensa . .“

„Vintissä.“ Samassa tuli rovasti takaisin konttooriin, ennen kuin Tukkila ehti mennä.

„Te todellakin taidatte arvella, että me papit harjoitamme vaan mielivaltaamme tuossa ripille laskemisessa . . . Ette edes häpeä sellaisia ajatuksia vielä julkisuudessa esiin tuoda!“

Tukkila oli jo taas vähän laimentunut, niin että taipui anteeksi pyytämään.

„Minä pyydän anteeksi“, hän sanoi, „jos minä tyhmyydessäni olen väärin puhunut. Mutta kun se poika on

käynyt kansakoulunkin läpi, niin ajattelin että olisi tuo nyt saanut yhdellä yrittämällä ripille päästä".

Rovastin suu meni hymyyn . . . (kaikkeapa ajatteletkin, rakas ystävä!)

„Kansakouluko sitten on omiansa kasvattamaan lapsia kelvollisiksi Herran pöytään", hän virkkoi. „Ei sitä tee mikään kansakoulu, sillä siellä pikemmin kristillisyyden itu kuolee".

„Taitaapa niinkin olla . . . No niin ne sanovat että niissä korkeasti oppineissa on paljon sellaisia, jotka eivät usko Jumalaa olevankaan, mutta ei se meidän poika sellainen . . ."

„Älä nyt tyhmyyksiä! Minä sanoin, että ei kansakoulu tee ihmistä kelvolliseksi Herran pöytään. Sen tekee yksin *nöyryytys*, kasvatus Jumalan mielen jälkeen. Tunteeko Tukkila sen tehneensä?"

Kysymys lausuttiin painolla ja se lankesi tarkoituksen mukaisesti Tukkilan sydämelle.

„Eihän sitä, Jumala paratkoon, meikäläiset osaa Jumalan tahdon mukaan itsekään elää, mitä sitten lapsia kasvattaa . . , Rovasti tuota osannee . . ."

„Mitä? Mitä sinä sillä tarkoitat?"

„Niin, en minä mitään, sanon vaan että rovasti tuota osannee paraiten Jumalan mielen jälkeen kasvattaa, kun on Jumalan mies. En minä sillä mitään muuta."

Mutta rovasti arveli tuossa piilevän jotain kiusallisia piikkejä ja piti tarpeellisena ottaa siitä selon.

„Olenko minä sanonut, että minä *osaan* ja *voin* sen jälkeen kasvattaa? Ei sitä ihminen voi omasta voimastaan, mutta minä olen *koettanut* Herran avulla. Vai onko sinulla jotain muistuttamista lapsiani vastaan?"

Vastaamatta suoraan rovastin viime kysymykseen, piti Tukkila vaan lujasti kiinni kysymyksen päätymestä ja sanoi:

»*Koettanut* tuota olen minäkin, mutta turhaksi näkyy käyneen, kun poikani oli pahin joukosta, koska kuuluu nyt ripille lasketun tuo Leinin renkikin"

„Se on tapahtunut kasvatusopillisista syistä, joita et sinä kykene käsittämään".

„Enkä kykenekään, mutta se on vaan kumma, että kun niitä sellaisia on, jotka eivät muuten pääse ripille, niin kyllä pääsevät, kun menevät hänelle palvelukseen".

„No hän tietysti ohjaa ja kasvattaa heitä". (. . Mitähän ihmettä tuo mies kaivelee?)

Tukkilan suu meni nauruun. Hänen mielestänsä oli rovastin lausunto niin suuressa ristiriidassa sen kanssa, mitä pitäjäläiset ymmärsivät tuosta kapteinin kasvatustavasta, että oikein väkipakolla pyrki ilmoille ilveillen:

„Sellaistako se on se kasvatus Jumalan mielen jälkeen?" Tukkila nauraa hytkähti. Mutta hän hämmästyi itsekin kohta rohkeuttaan ja koetti parannella lausettaan hyväksitekevillä liikkeillä. Vaan kiukkuisella ihmettelevällä äänellä virkkoi rovasti:

„Millä oikeudella sinä olet tullut tällaista käräjää pitämään minun huoneeseni? . . verratonta hävyttömyyttä. Parasta kun menee heti ulos".

„No ei siitä nyt tarvitsisi suuttua, ei se ole niin vähäinen asia, jonka vuoksi minä tullut olen. Ja kun rovasti sanoi, että kapteeni kasvattaa renkejänsä, niin oliko se nyt niin väärin, että minä kysyin, josko oikeaan päin kasvattaminen on sellaista?" Tukkila puhui kovalla äänellä, ikään kuin olis ollut siihen oikeus.

„Minä olen osoittanut sinulle ovea ja osoitan vieläkin, tuossa se on!" Nyt ymmärsi Tukkila sen, sillä rovasti osoitti ovea kiihkeillä ruumiin liikkeillä.

Ovessa mennessään puheli Tukkila itsekseen:

„Sepä nyt on merkillistä, oikein hel . . ." Hän pani jo oven peräänsä kiini — „vetin moista, kun ei saisi enää asiastansakaan puhua."

Iikka odotti portailla. Kun isä vihdoin tuli, katsahti hän syrjittäin poikaan ja vasta ohi mentyään virkkoi nurjasti:

„Aijotko jäädä siihen seisomaan, vai?"

„Mitä se rovasti sanoi?“ kysyi poika ja astui askeleen seurataksensa isää.

„Ei se asia siitä sen kummemmaksi tullut, suuttui vaan kun mikäkin.“ Isä seisahtui kuistin edessä. Poika liikkui vastahakoisesti ulos.

„No miksi ette mennyt maisterin puheille vielä?“

„Mitäpä se siitä paranisi, yhteiset juonet niillä kuitenkin on. Eikä sitä nyt viitsi jokaisen luonna käydä armoa kerjäämässä. Mennään läänin rovastin puheille, niin sittepä on kumma jos ei tapahdu.“ Ukko lähti astelemaan portille päin. „Tottapa sinä olet sen ansainnut“, sanoi mennessään.

„Minä en ole sitä ansainnut paremmin kuin muutkaan!“ kiljasi poika itkuun pillahtaen ja kiirehti isänsä perään. „Siellä muut heittelivät kiviä yhtäpaljon kuin minäkin, mutta kun se vahinko sattui minulle tulemaan.. Paljon suurempaakin ilkeyttä muut ovat tehneet, mutta kun ei ne ole tullut papin tietoon“, ruikutti poika.

„No älä poraja“, ärähti isä, „ei herrain kanssa itku auta. Juudaskin sai olla Ehtoollisella vaikka myi Vapahtajan, mutta meidän pappiemme mielestä näkyy olevan se suurempi rikos, kun vahingossa särkee kirkon-ikkunan.“ Ukko hymähti, ristiriitaisuus näytti kovin suurelta.

III.

Myöhemmin illalla kertoi rovasti apulaiselleen kaikki, mikä koski kohtaustansa Tukkilan kanssa, ilmoittipa vielä nauraen, miten tämä oli uhannut mennä läänin rovastin luokse asiasta valittamaan. Sitte hän lausui julki oikeutetun ihmettelynsä siitä, miten itsekkäisyys talonpojissa yhä kasvaa ja arveli, että tulevaisuudessa on heidän kanssansa kerrassaan mahdoton toimeen tulla. Kaikki nämät jutut taas kuohuttivat apulaisen kiukkua. Hän oli jo ajatellut sitä, että olisko jollain tavalla armahtanut tuota Tukkilan poikaa. Mutta nyt kun uhattiin *väkivallalla* häntä tuohon pakoittaa, niin ei koskaan! . . Vai nostaa vielä skandaali pappia vastaan sellaisen junkkarin tähden, joka kirkon-ikkunoita särkee! . kerrassaan hävyttömyyteen menevää itsekkäisyyttä!

Tuota sanoi hän jo rovastillekin, ja tämä tuumaili:

„Hm . . jaa, sellaista sitä saa kokea pappisvirassa“. Perään hän vielä hymyili, merkiksi, että hänellä oli suuri kokemus tuon laatuisten asiain suhteen.

„Se on kerrassaan hävytöntä!“ jatkoi apulainen vielä ja meni sitten kiihtyneenä pois rovastin huoneesta.

Tultuaan omaan huoneesensa, sulki hän ovensa, aikoen oikein rauhassa ruveta asiata miettimään. Mutta ei hän siellä viihtynyt, rupesi tuntumaan olo ahtaalta. Ei saanut mieli tyydytystä edes pitkäsilmällä katselemisesta, kun ei ollut kylliksi malttia asettua rauhaan niin kauaksi että olisi jotain oikein tarkkaan nähnyt.

Oli suorastaan ikävä ja sitä poistaaksensa meni hän puutarhaan. Kyllä tosin näkemiset siellä ensinnä hiukan vetivät huomiota puoleensa ja poistivat siten jonkun verran ikävää, mutta sitten se taas palasi, kun kaikki näkeminen äkkiä vanheni ja muuttui kyllästyttäväksi . . Koko olennossa vallitsi kummallinen hajanaisuus, ei mihinkään hauskaan asiaan saanut vaapperoita ajatuksiansa siksi kiinnitetyksi, että se olisi huvia tuottanut.

Ja mikä oikeastaan vaivaa?

Hän oli kovin tyytymättömänä itseensä ja tutki tuota seikkaa. Mutta ottaapa siitä selvän! Mahtoiko tuo isännän kertomus tätä vaikuttaa? Kun hän tuota ajatteli, tuntui vastaus olevan myöntävä. Mutta ei hän saattanut mitenkään ymmärtää sitä todeksi, sillä eihän hänen vakuutuksensa mukaan tuon talonpojan esiintymistä kannat-

tanut mikään inhimillinen oikeuden tunne. Hän muisti miten oli melkein koko lopun päivää miettinyt tuota samaa asiaa ja lopulta tullut siihen varmaan vakuutukseen, että oli Tukkilan pojan suhteen tehnyt aivan oikein. Ja olihan hän sitten tullut niin tyytyväisenä kirkosta.

Tässä hän muisti, miten herttaisen nöyrästi jukuripäisimmätkin olivat häntä hyvästijättäessä käyneet kiittämässä ja miten iloisina lähtivät nekin, jotka parannuksen päälle laskettiin. Tuo yksin vaan . . Nyt hän ymmärsi, että olisi voinut olla rauhallisempi jos tuonkin kanssa olisi voinut menetellä samoin kuin toisten. Mutta kun ei hän edes heltynyt itkemään, kuin poispano tuomionsa kuuli, kerran vaan kylmästi, melkein hävyttömän pintapuolisesti pyysi anteeksi ja suorastaan itsepintaisesti väitti, että kyllä muutkin olivat kiviä heitelleet ja vallattomuutta harjoittaneet. Ei konna edes hyvästi sanonut lähteissään. Ja sellaisen tähden nyt läänin-rovastin luokse! Mitä hän siihen osaisi tehdä. Ennen kaikkea tarvitseisi tuo paatunut raukka ankaraa kristillistä kasvatusta ja koulua. Varmaankin on eduksi hänelle, että saa vielä toisen verran aikaa rippikoulussa kristillistä opetusta. .

Ja nyt hän käsitti tehneensä tuota poikaa kohtaan oikeastaan hyvin kiitettävän teon, jahka vaan poika ja hänen vanhempansa osaisivat sitä arvostella. Sitä pitäisi heille käydä selvittämässä, kummapa olisi jos eivät kiittäisi! Suorastaan saattaisi heitä johdattaa ajattelemaan, että heidän pojastaan on rippi-isä pitänyt suurempaa huolta kuin muista . . .

Tämä ajatus innosti ja hän teki varmaan päätöksen käydä Tukkilassa. Vaan tästä ihanasta ajatuksesta rupesi pelottamaan se, että kävisi mahdottomaksi tungeta heidän itsekkäisyytensä läpi.

Sepä nyt merkillistä! Tyyneys jota juuri oli saavuttanut, alkoi hienona höyrynä haihtua ja lähteissään värisytti ruumista vienosti. Askeleet käytävällä kadottivat tasaisen tahtinsa ja siiroilivat sinne tänne, kuin kuluneen

koneen pyörä. Ajujen työnä oli yksinomaan järjestää tunteita.

Itsekkäisyys . . Miten kiusallinen, voittamaton vastus! Tekeekö se tämänkin yrityksen mahdottomaksi? Jospa ei itsekkäisyyttä maailmassa olisikaan, miten keveäksi ja hauskaksi kävisi työskennellä Jumalan valtakunnan eduksi . . ja paimentaa sieluja! Nii-in, jospa ei sitä olisi, olisi papin tehtävä helppo, kiitollinen . .

Tuo ihanteellinen toivelma taas vaikutti sydämmessä innostavasti, mutta se surkastui kohta, kun joku todellisuuden varjo sattui eteen. Samassa kuin otsa tämän johdosta rypistyi, huomasi hän ylioppilas Rantasen, joka oli tulemassa häntä kohden ja tullessaan tarkasteli kasvipenkkejä.

Rantanen oli Anderssonin ylioppilastoveri, mutta erittäin tunteellinen ei väli, semminkään viimeaikoina ollut. Sen otaksui Rantanen pääasiallisesti johtuvan siitä, että Andersson papiksi tultuaan koetti muuttaa käytöksensä enemmän vakavaksi ja aina puollusti kiihkeästi kaikkia vallassa olevia järjestelmiä. Rantanen toisinaan tuosta teki pilkkaa, muistuttaen Anderssonin entisyyttä vähän aikaa takaperin. „Kun vanhetaan, niin vakaannutaan“, puollusti Andersson itseänsä ja otti loukkautuaksensa leikistä, joka vaan koski hänen puollustamiaan periaatteita. Paljon tosin seurusteli Rantanen pappilassa, mutta suhteensa Hugoon ja tyttöihin oli likempi kuin Anderssoniin.

Nyt huomasi Andersson kuitenkin tulevansa kerrassaan iloiseksi tavatessaan Rantasen, sillä tuntui niin tarpeelliselta saada vaihettaa ajatuksia jonkun kanssa. Rantanenhan oli kuitenkin ystävänsä.

Hän suuntasi heti askeleensa tulijaa kohti ja tervehti ystävällisesti. Rantanenkin heitti kohta kasvitarhan katselemisen ja lähti astumaan Anderssonin kera.

„Sinä olet lopettanut rippikoulusi tänään?“ virkkoi Rantanen.

„Niin olen.“

„Montako laskit parannuksen päälle?“

„Kaksi.“ Andersson katsahti epävarmasti Rantaseen, sillä hän alkoi aavistaa, että tämä taas kaivelee jotain. Rantanen ei ollutkaan täydellisen vakava, mutta siitä ei sentään saattanut päättää, josko hän juuri kysymyksessä olevalla asialla hymyili.

„Yhden panin kokonaan pois.“ Tuo ei herättänyt toisessa juuri mitään huomiota.

„Kuka se oli?“ kysyi hän välinpitämättömästi.

„Tukkilan Iisakki.“

„Noh?“ Nyt katsoi Rantanen kysyväisesti kumppaliinsa.

„Miksi Tukkilan Iikan?“

Anderssonissa hiukan niin kuin läiskähti toista laitaa vasten, kun Rantanen tuon asian niin kummaksi otti vasta sitten, kun kuuli että se Tukkilan Iikkaa koski.

„Mitä ihmettä siinä sitten on?“ hän kysyi.

„Minä tunnen tuon pojan, kelpo poika, ainakin kaltaisiinsa nähden luku-mies.“

Herrat kulkivat tuomen alatse, jonka oksat käytävän kohdalla hilppoivat päähän. Andersson seisahtui, taittoi valkeassa kukassa olevan oksan käteensä, antaen toisen sillä aikaa uteliaasti vastausta odottaa.

„Eikö muita syitä sitten voisi olla, joidenka johdosta olisi oikeus estää ripille pääsemästä?“ Andersson nyt puolestaan katsoi toveriinsa, ikäänkuin ivaillaksensa tämän yksipuolisuutta.

„Tietysti,“ äänsi toinen kohta, „mutta minä nyt tulin vaan ajatelleeksi tuota koska se useammiten tapaa olla ripille pääsemisen esteenä. Hän varmaankin on tehnyt rikoksen?“

„Hän särki kirkon-ikkunan.“

„Ehdollaanko?“

„Siltä se minusta ainakin näytti.“

Mutta nyt luuli Andersson, että Rantanen ei käsitä häntä oikein, taikka rupeaa hän ainakin väittämään vastaan. Siitä syystä katsoi hän tarpeelliseksi alottaa alusta

koko jutun ja selvittää syynsä perin pohjin. Hän kertoi tuon vilkkaasti, innostuen yhä enemmän kuta edemmäksi ehti, aina siihen saakka kun vanha Tukkila oli käynyt läänin-rovastilla uhkaamassa.

Kertomuksen kestäessä olivat he istuutuneet lehtimajaan ja sytyttäneet paperossit. Kun Anderssonin kertomus oli loppunut, rupesi hän odottamaan arvostelua. Ei hän itsekään sitä miksikään huomannut, että hän arvostelua odotti niin *suurella* halulla.

Rantanen katsoi miettien pilviin.

„Mitä arvelet siitä, tunnustatko tekoni oikeutetuksi?“

Andersson lausui tuon vapaalla äänellä, jonka piti tulkitseman, ettei hän ollut asiasta ollenkaan kahden vaiheella, mutta antaa kuitenkin luvan toisellekin arvostella tekoansa.

Rantanen katsoi Anderssonin silmiin ja nauroi.

„Sinä et milloinkaan ole tunnustanut minun auktoriteetiani kirkollisissa asioissa. Mitä merkitystä sillä sitten on, että minä tässä rupeaisin sinun tekojasi arvostelemaan.“

„Noo, jos ei muuta, niin voimmehan taas kerran väitellä.“ Hän oli jo jokseenkin tasoittunut, sillä sanan vaihto toisen kanssa, vaikkapa se tapahtuikin juuri tuosta ikävästä asiasta, teki olemisen suotuisammaksi.

„Koska niin tahdot, niin saatan sanoa sinulle, että teit väärin siinä kun et laskenut tuota poikaa ripille,“ sanoi Rantanen nauraen.

Andersson oli odottanut tuollaista vastausta. Mutta ollen täysin vakuutettu siitä, ettei Rantanen voisi tuoda päteviä todistuksia väitteilleen, kysyi hän keveästi hymyillen:

„Miksi niin?“

„Ensiksikin siitä syystä, että tuon ikkunan särkeminen ei ollenkaan todista, että poika olisi muita paatuneempi, kun ei kukaan voi todistaa, että hän olisi sen tehnyt ehdollaan.“

„Niinpä kyllä, mutta hän on useassa muussa tilaisuudessa osoittanut tavatonta vallattomuutta.“

„Ei se ainakaan todista mitään, sillä monasti on vallattomilla pojilla paljon tunteellisempi sydän kuin noilla toisilla, jotka käyvät kuin tervassa.“

Andersson naurahti innokkaasti:

„Luulempa“, hän sanoi, „että minulla tämän pojan suhteen on suurempi kokemus kuin sinulla.“ Sitten hän kertoi uudestaan tuosta miten ylpeästi ja nöyrtymättä poika kirkosta lähti. „Minä väitän, että siinä pojassa on tavallista suuremmassa määrässä paatumuksen vaikutusta,“ hän lopetti.

„Myönnän kyllä, että hänen käytöksensä tuossa tapauksessa osoitti paatumusta, mutta sinähän häntä suorastaan loukkasit, kun väitit hänen ehdollaan särkeneen kirkonikkunan. Jota rehellisempi luonto pojalla on, sitä syvemmin voi hän syytöksestäsi loukkautua.“ Rantanen puhui vakuuttaen.

„Sinä otaksut tuollaisen pojan omatakeisuuden liian korkeaksi,“ sanoi Andersson hieman päätä ravistaen, mutta selvään osoittaen epäröimistä siitä millä itseänsä puollustaisi. „Voipi olla,“ hän jatkoi, „että etevälahjainen *koulupoika* loukkautuu, jos opettaja jossain suhteessa huomattavan mielivaltaisesti hänen suhteensa menettelee. Mutta tuollaisessa *kansanlapsessa* ei omanarvon tunto voi olla siksi kehittynyt että hän, esimerkiksi jonkun papin tekoa edes ymmärtäisi kurottautua arvostelemaan muka oikeuden mittakaavan mukaan. Kun tällaiset pojat uppiniskaisuutta osoittavat, tapahtuu se minun käsittääkseni yksinomaan laiminlyödyn kasvatuksen ja ilkeyden perusteella. Jos siinä on omanarvon tuntoa, niin ei se ole inhimillistä, vaan pikemmin tuollaista järjetöntä ylpeyttä. Sitä paitsi on luullakseni kansassa yleinen kunnioitus pappeja kohtaan siksi valtaava, että tuollaisten nulikkain mieleenkään ei voine johtua, että pappi joskus toimissaan tekisi väärin.“

Rantanen oli hiljaisena kuunnellut Anderssonia ja

lyhyen äänettömyyden perästä kääntyi hän puheessaan hiukan toisaalle.

„Onko tuon Leinin vaikutuksesta taas joku poika päässyt ripille?“ hän kysyi.

„Leinin vaikutuksesta? Mitä sinä sillä tarkoitat? Kyllä on yksi hänen luonansa palveleva poika, joka ennen on kahdesti ollut koettamassa, nyt laskettu ripille. Mutta Leinin *vaikutuksesta,* mitä se tarkoittaa?“

Rantanen nauroi.

„Tietäähän sen koko pitäjään ihmiset, että joka ei muuten pääse ripille, hän menköön kapteinille palvelukseen, kyllä pääsee.“

„Kuule, mikä se juttu on?“ Apulainen rypisti otsanahkaansa ja osoitti suurta uteliaisuutta. Toinen nauroi vielä.

„Eikö Lein ole sitten käynyt sinua kehoittamassa laskemaan tuota poikaa ripille?“

Andersson joutui nähtävästi levottomaksi.

„Kyllä oli,“ hän virkkoi, „mutta luuletko, että joku voisi ystävyys-suhteiden, taikka jonkun muun vallan nojalla pakoittaa minua tekemään toisin, kuin tiedän oikeaksi?“ Hän osoitti katseillaan olevansa valmis loukkautumaan jos toinen uskaltaisi tuota väittää.

„Enhän minä sitä nyt erittäin tahdo inttää,“ sanoi Rantanen laiskasti.

„Niin kuin sanoin,“ jatkoi Andersson, „puhui Lein kyllä minulle tuon pojan ripille laskemisesta, mutta se ei olisi siihen vaikuttanut mitään, jollei minulla olisi itselläni ollut siihen periaatteelliset syyt.“

„Mahdollista kyllä, että sinulla oli siinä siveelliset syyt. Mutta nyt on asia sellainen, että kauan aikaa on ollut tapana, että sellaiset jukuripäät, jotka eivät mitenkään muuten pääse ripille, menevät kapteini Leinille palvelukseen mahapalkoilla ja tämä taas heille toimittaa siitä hyvästä ripillepääsyn.“

„Mutta mitä minulla on sen asian kanssa tekemistä?“

keskeytti Andersson kiihkeästi. „Minä tosin en voi tietää mitkä syyt ennen ovat vaikuttaneet, mutta itsestäni ovat tässä persoonalliset vaikuttimet olleet kaukana." Hän katsoi vakuuttavasti ja lujasti Rantaseen.

„Olkoon niin, mutta kansa ei nyt, enempää kuin ennenkään, ota uskoaksensa, että kapteinin suhteen eivät persoonalliset vaikuttimet olisi kysymyksessä. Minä olen vakuutettu, että tuo poika itsekin, josta nyt on puhe, uskoo täydellisesti, että se on tapahtunut kapteinin myötävaikutuksella. Muuten on tuo kansan kesken täydellisenä vakuutuksena."

„Olkoon mitä onkin!" huudahti Andersson. „Eihän se ole minun syyni, että tekojani väärin tuomitaan ja arvostellaan."

Rantanen varisti tuhan pois paperossinsa päästä ja näytti ikään kuin miettivän vastausta. Andersson lävisti häntä katseillaan.

„Ei suinkaan muuten," virkkoi edellinen vihdoin, „kuin siinä, että tällaisten tapausten kautta papiston arvo kansan silmissä vähenee. Katsos nyt, kun sinä panit pois Tukkilan pojan niin pienestä rikoksesta, jota tuskin kukaan katsoo edes synniksi, ja poika kuitenkin oli tietojen puolesta hyvin varustettu, niin kukaan ei ajattelekaan muuta kuin että teit tuon vihassa. Kun toiselta puolen taas laskit ripille yhden „kapteinin pojan," niin ennakkoluulo on kansassa siksi valtaava, että he uskovat sinun tehneesi tuon persoonallisista syistä. Kyllä kansa jo tuntee ja käsittää kristinopin ydintä siihen määrään, että se osaa arvostella tällaisia tapauksia. Ja jos kansassa kerran kehittyy vakuutus, että papisto itse sakramenttioikeuksien käyttämisessä menettelee mielivaltaisesti, niin, — sinä käsität mitä tuosta seuraa".

Rantasen paperossi oli sammunut, hän sytytti sen uudelleen ja Anderssonkin kurkisti samasta valkeata omaansa. „Sinä teet kuitenkin minua kohtaan väärän syytöksen siinä, mikä koskee tuota Tukkilan poikaa", äänsi

Andersson nähtävästi aikeessa jatkaa. Mutta toinen keskeytti:

„Ajatteleppas, jos tuon ikkunan olisi rikkonut Huugo, mitä olisit siinä tapauksessa tehnyt?" Hänen suunsa oli viattomassa hymyssä, tuossa kun jäi odottamaan Anderssonin vastausta. Toisen poskipäät kävivät punaisiksi ja hän epäröi ennen kuin löysi sopivaa:

„Niin no", sanoi hän vihdoin, „kyllähän siinä olisi ollut vaikea valita".

„Mutta ripiltä et olisi häntä kuitenkaan kieltänyt," jatkoi toinen.

„Kenties ei." Andersson koetti naurahtaa.

„Mutta katsotko nyt kristinopin mukaiseksi rangaista yhtä rikoksesta, josta et mahdollisesti jotain toista voisi rangaista?" kysyi Rantanen.

„En ensinkään. Mutta enhän minä ole sanonut, etten olisi Huugoa rangaissut yhtähyvin kuin tuota toistakin, jos valtani siihen ulettuisi. Vaan koska ei se siihen uletu, en myöskään pidä omalletunnolleni rasituksena sitä, vaikka täytyisikin jättää hänet rankaisematta." Andersson luuli jo voittaneensa, mutta toinen oli sitkeä ja kiusallinen.

„Sinä siis laskisit Huugon ripille, vaikka olisit vakuutettu, että hän kirkon ikkunan särkemisellä on tehnyt itsensä siihen kelvottomaksi. Etkö sinä siinä tapauksessa olisi häntä auttamassa kelvottomasti nauttimaan Herran pöydästä?"

„Sanoin jo, ettei minun valtani ulotu häneen. Ymmärrätkö, mitä se merkitsee? En minä katso itseäni vastuunalaiseksi sellaisten oppilaiden teoista, joiden ylitse ei minulla ole valtaa." Andersson nyt jo selvään osoitti loukkautuneensa.

Toinen yhä hymyili.

„Mutta mikä sinulta on ryöstänyt vallan Huugon suhteen?" Tämä lausuttiin painolla ja Andersson tajusi täydelleen sen merkityksen. Hänen ei tullut vastattua,

ainoastaan nöyrän, anteeksi pyytävän katseen hän toveriinsa vilautti. Kun ei vastausta ruvennut kuulumaan, virkkoi Rantanen:

„Pidätkö siis tämän Tukkilan pojan mahdottomampana kasteenliitoa uudistamaan kuin Huugon? Kaiketi sinä muistat tuon tapauksen aamulla, kun me Huugon kanssa korttia löimme?“ Hän katsoi suoraan apulaisen silmiin. Tämä väisti, nousi mitään vastaamatta ja astui muutaman kerran edestakaisin lehtimajassa.

„Sinä et voi aavistaa veli, miten raskas on papin tehtävä, kun se lankee omille niskoille“, hän vihdoin virkkoi seisahtaen Rantasen eteen ja hänen silmäyksensä kertoi sisällisestä tuskasta.

„Minä aavistan kyllä, että se on kovin suuren edesvastauksen alainen.“

Rantanen nousi ja alkoi astua Anderssonin rinnalla. Vähän aikaa oltiin vaiti, kunnes Andersson taas sanoi:

„Minä en ymmärrä mitä minun oikein pitää tekemän tuon Tukkilan pojan kanssa.“

„En minä osaa neuvoa antaa, mutta minusta nähden on kuitenkin parasta että teet vakuutuksesi mukaan.“

„Olisiko tuo paikallaan laskea häntä silloin Ehtoolliselle, kuin tulee muitakin, jotka olen luvun parantamisen päälle luvannut ja saavat tulla ripille täysikasvuisten joukossa?“

Rantasesta näytti tuo pula niin luonnolliselta, että velvollisuuden mukaan täytyi siihen osaa ottaa.

„Sitä en minä sinun sijassasi tekisi“, hän lausui. „Ajatteles, kun lapset lasketaan uudistamaan kasteensa liittoa, edellytetään tietysti, että he silloin tuntevat ihania, riemullisia tunteita siitä taivaallisesta onnesta, jonka osallisuuteen saarnaat heitä laskevasi. Voidaksensa kokonaan antautua näiden tunteiden valtaan, olisi johdonmukaista, että jokainen yhteiskunnan jäsen, mutta ennen kaikkia pappi, koettaisi poistaa heiltä sellaisia aiheita, jotka voivat häiritseviä tunteita herättää. Kun nyt pappi tuomitsee osan lapsista oikeudettomiksi ikäistensä kanssa astua Herranpöytään, mutta antaa heidän mennä ikäisempäin ihmisten kanssa, niin siitä luonnollisesti seuraa, että heidän sydäntänsä kalvaa syvä häpeän tunne. Josko tuo korvaa heissä muut puutteet ja tekee heidät mahdolliseksi, sitä ei minun järkeni ainakaan käsitä. Siksi toiseksi, eihän ateria ole silloin halpa-arvoisempi, kun siitä ijäkkäämmät ihmiset nauttivat? Ainakaan ei minusta ole ollenkaan tarkoituksen mukaista, että joku tuomitaan häpeärangaistukseen Herranpöytään.“

Andersson oli tarkkaavaisena kuullellut ja toisinaan, ikäänkuin ahmien silmillään, ottanut vastaan toisen suusta tulevia sanoja.

„Kyllä siinä on perusteita“, täytyi hänen tunnustaa.

„Niin minäkin luulen“, sanoi Rantanen, „ja mikä vielä myöskin pakoittaa varovaisesti menettelemään, on se että *kansa jo käsittää tuollaisia seikkoja*. Mitä enemmän papit menettelevät tavaksi tulleiden perusteiden mukaan, sitä enemmän he menettävät kansan luottamusta sanoihinsa. Tämän seikan huomaa ihan selvään siitä, että lahkolaisopit saavat kaikkialla niin suurta kannatusta. Minusta nähden voisi papisto vähällä vaivalla tukevasti kannattaa valtion kirkkoa, jos vaan tahtoisivat poistaa käytännöstä omia väärinkäytöksiään. — Ei, mutta nyt minun täytyy lähteä, koska jo näyttää olevan myöhäinen.“ Hän pisti kättä Anderssonille ja jätti hyvästi.

Viime mainittu jäi vielä puutarhaan ja käydessään katsahti silloin tällöin pois menevän jälkeen. Ensi askeleilla Rantasen poistuessa, tuntui ikään kuin helpottavalta, kun jäi vapaus saada yksin ajatella. Mutta kohta palasi jonkullainen ikävä, kun ajatuksissa esiytyi kysymyksiä, joita tuo pois menevä oli sinne johdattanut.

Tuolla hän jo meni, Rantanen, näkyi jollekulle pihan puolelle tervehtivän.

„Mutta miksi en noita kaikkia ole ennen noin ajatellut!“ Andersson virkahti. Toveri katosi näkyvistä pui-

den varjoon pappilan kujassa ja apulainen henkäsi raskaasti. Tuntuipa olevan kova halu, melkein jo jalatkin vetivät sinnepäin, rientämään Rantasen perään saadaksensa hänet edes muutamissa suhteissa tunnustamaan, että „ei se ole niin vaarallista“. Käsi sivasi otsasta alkaen alaspäin, pitkin kasvoja, sormet puristivat ja kulkivat jokaisen loman kautta, kunnes vihdoin ehtivät leukaan, typistyivät siitä nilkomaan harvakarvaista partaa, jonka ympärille tiviisti, ahnaasti sulkeutuivat. Käsi nykäsi siitä liian kovasti, pää nuljahti hiukan eteenpäin ja suu aukesi, mutta sulkeutui jälleen tiviisen suppuun. . . Mutta jo heijastaa silmistä vapauden iloinen välähdys, käsi erkanee parrasta ja heilahtaa vakuuttavasti . . Epätasainen astunta taukoo ja sielussa tuntuu suloinen lepo . . Ei askeltakaan tässä huumauksessa, ettei vaan tuo tunne jälelle jäisi . . Takaperin melkein tekee mieli astua, koska se tuntuu sinne päin vetävän. . .

Nyt se kuitenkin jätti, pakeni. Hän tunsi taas seisovansa alastomana äskeisten aatosten keskellä, niiden rasittamana. Suloinen huumaus oli vaan ollut ajatusten sekaannuksen hedelmä, jonkullainen unelma, avo-silmin nähty. Se oli syntynyt muutamasta sielussa ohitse kiitävästä hattarasta, joka oli siihen määrään miellyttävä, että unohti sen rinnalla kaikki muut . . tuota kun lähti koko olentonsa yhdistetyillä voimilla tavoittelemaan.

Siinä hän seisoi itse jälellä, raskas paino ja pettymys kumppalina.

Ilta-aurinko lähetti viimeisiä säteitään puutarhaan; ne pilkistelivät vaan sieltä täältä isojen puiden lehtien välitse ja heijastivat ylhäältäpäin kuuleata punertavaa valoa, kuin kaukaisesta tulipalosta. Puiden varjot käytäväin kohdalla olivat salaperäiset, säteet pilkistelivät lehväin raoista, ikään kuin jostain hienosta aineesta muodostuneina soittoina, tätä tummuutta valaisemaan.

Haaveksimisen tilaisuus oli tuossa jokaisena kesäiltana. kun aurinko kauniisti laski. Andersson oli siinä

monasti uneksinut avosilmin, ajatellut itseänsä kappalaisena ehkäpä kirkkoherrana . . ja sitten omaa pappilaa ja sen puutarhaa ja Sandraa ja . . Nytkin hän oli uneksinut, mutta todellisuus ryösti kohta sen onnen.

Ei hän ollut juuri ahkera tupakoitsija, mutta nyt sytytteli paperossin toisensa perään, käveli kun jonnekin joutuakseen ja rypisteli otsaansa . .

Rovasti tuli puutarhaan, katseli ihaellen ensinnä ympärillensä ja takertui vihdoin erityisesti tarkastelemaan erästä kasvipenkkiä.

„Aadolf!“ hän huusi tarkastellen yhä penkkiä ja näytti siltä, että hän olisi jotain sen johdosta jutellut Anderssonille.

„Aadolf!“ Rovasti katsoi apulaiseen päin ja arveli luultavasti että hänen huutonsa olisi pitänyt kuuluman. Mutta asianomainen ei huomannut sitä.

„Mikähän hänellä nyt . .“ Rovasti loi tutkivan katseen vielä sinnepäin ja lähti sitten astumaan toisaalle. —

„Niin . . niin . .“ Andersson seisahtuu ja mutisee itsekseen: „Sen minä teen!“ Nähtävästi oli mies saanut päähänsä jotain hauskaa, koska pudistelihe ikään kuin haittaavia ajatuksia voitollisena päältänsä heittääksensä. Kohta oli katsekin toisellainen: se tulkitsi vapautusta ikävästä huolesta.

Huomio jo ehti kiintymään luontoon ja paraiten tuohon hauskaan ilmiöön kun säde-soitot tuolta suurimman pihlajan lehväin välitse tunkivat niin tarkkapiirteisinä ja aineen muotoisina.

„Niin, sen minä totisesti teen!“ hän siinä taas vahvalla vakuutuksella virkkoi ja lähti astumaan huoneesen päin. Nyt vasta hän huomasi rovastin toisella puolella puutarhaa ja kääntyi sinne.

„Nyt tulee varmaan hyvä sato viinamarjoista, jollei vaan näillä viikoilla tulisi myrskytuulia kukkia hävittämään,“ hän sanoi, kun näki rovastin pensaita katselevan.

Vanha pappi katsoi ensinnä vakoellen apulaistansa, ennen kuin sanoi:

„Ei tässä tuulet milloinkaan hedelmiä hävitä suuremmassa määrässä. Nuo puut estävät hyvästi tuulen tien. Mutta rankka-sateet ne toisinaan ruhjovat lähes sukupuuttoon.“

Näin oli päästy puheen alkuun. Sen juostessa pisti apulainen väliin ikään kuin ohimennen:

„Minä tuossa päätin itsekseni, että lasken sen Tukkilan pojan ripille.“ Hän jäi melkein henkeä vetämättä odottamaan esimiehensä lausuntoa. Rovastin suu meni hienoon hymyyn.

„Ehkäpä se olikin parasta,“ hän sanoi, „säästyyhän sen kautta ainakin turhista rettelöimisistä.“

„Niin minäkin arvelen.“

Rovasti taitteli kuivettuneita oksia eräästä pensaasta.

„Sinulla taisi olla hiukan taisteluita tuon asian johdosta,“ hän virkkoi ja katsoi nauravalla syrjäsilmällä apulaiseen. Viime mainittu hymähti . . pitääköhän tunnustaa, vai eikö . .

„Olihan minulla“, hän tunnusti.

Rovasti oli saanut kuivat oksat karsituksi ja sovitteli niitä käsissään. Hän virkkoi mietteissään:

„Kyllä minäkin tunnen niitä taisteluita nuoruuteni ajoilta. Mutta kun vanhetaan ja vakaannutaan, niin nuo kysymyksetkin sydämmessä käyvät harvinaisemmiksi,“ ja hän naurahti, „sitä elää nutustellaan ja toimitaan vaan vanhain kaavain mukaan“, Hän hymyili niin tyytyväisesti ja herttaisesti, että se tarttui apulaiseenkin. Rovasti meni istumaan eräälle sohvalle, Andersson seurasi perässä ja sytytti paperossin.

„Mitä setä olisi nyt minun sijassani tehnyt tuon pojan kanssa?“ kysyi apulainen, valmiina vastaan ottamaan jotain hupaisaa vastausta.

„Hjaa“, rovasti katseli taivaalle, „kyllä kun minä

joltakulta olen kieltänyt ripille pääsyn, on hän siihen saanut myös tyytyä“.

Apulainen katseli tarkkaan esimiestään tämän harvakseen sanellessa. Rupesi sitten ääneensä nauramaan kun tuntui siltä että setä sitä tahtoi. Ukko yhtyi itse joukkoon, päästäen pari kolme kunnian arvoista hytkähdystä.

Mikä herttainen ukko tuo setä! Apulainen tunsi koko olennossaan tuollaista levoittavan, hyväätekevän tunteen läsnäoloa. Painajaisesta ei ollut haiventakaan jälellä. Hän katseli sedän valkeata tukkaa, kunnianarvoista partaa ja rauhallisia tyytyväisiä kasvoja. Siinä hän tuudittautui ikään kuin suloiseen levolliseen uneen, jonka nä'yissä ei kummitelleet mitkään painajaiset, eikä huolestuttavat, jokapäiväisen elämän kiusalliset möröt . . . Elää nutustellaan ja toimitaan vaan vanhain kaavain mukaan . .

Silläpä kannatti iloisesti nauraa, ajatus oli niin käytännöllinen . . .

Anderssonia vielä hiukan jälestäpäinkin kututti, kun tuo pysyi ajatuksissa . . . Pitää ensinnä vaan hankkia kaavat ja sitten ruveta elämään horjumatta niiden mukaan.

„Nuoressa mielessä herää usein halu suuriin maailman parannuksiin“, puhui rovasti, „ja semminkin nuorissa papeissa, melkein poikkeuksetta herää erinäisiä haluja koko kirkon uudestaan järjestämiseen. Mutta ijankaikkiset lait ja aina varmat pettymykset kukistavat pian sellaiset halut. Silloin tulee ajatelleeksi, että olisin tehnyt viisaimmin, jos kohta olisin asettunut olevaisten olojen mukaan.“

Hän piti kiini sohvan istuimesta, juuri kuin aikeessa kohottaa itseänsä käsien varaan ylös ja katseli pulskeata taloansa. Apulainen kuunteli rauhallisesti. Jonkunlainen himmeä kajastus äskeisestä keskustelusta Rantasen kanssa värvytti ajatuksien reunassa ja sai matkaan hiukan ikävää. Mutta rovastin olento tuossa, olihan se selvä, personallinen todistus siitä, mitä hän puhui . . . Sepä poutii Rantasen ajatukset!

„Jaa tuota, oliko joku vaimo luonanne päivällä?“ kysyi Andersson.

„Oli.“

„Hän olisi tahtonut minunkin kanssani puhua, mutta olin juuri kirkkoon menossa. Mitä hänellä oli puhuttavaa?“

„Hihhulit olivat saaneet akkaparan pään hieman pyörälle“, sanoi rovasti naurahtaen, „ja sitten hän tahtoi tietää, mitenkä hän pääsisi tuskastaan“.

„Ja te neuvoitte häntä?“

„Puhuinhan minä hänelle yhtä ja toista ja sanoin muun muassa, että hän on sairas ja käskin hierottaa ja kupituttaa, niin kyllä paranee.“

Apulainen naurahti.

„Ne hihhulit ovat“, jatkoi rovasti, „semmoisia, että jos heille vakavasti puhuu ja selittää, niin he eivät usko, mutta kun tekee leikiksi koko puuhan, niin parhaalla pääsee“.

Tyttö tuli puutarhaan kutsumaan illalliselle.

Siitä lähdettiin. Apulaisella oli hyvä olo. Tosin äskeiset hetket ja päivän taistelut pistivät mieleen silloin tällöin. Mutta unilta ne vaan tuntuivat, joita näkemästä nyt oli herännyt paljon parempaan todellisuuteen. Kun asiaa kerran tältä kannalta selvisi ajattelemaan, niin olipa jo hiukan vieras niille asioille, jotka päivän kuluessa olivat sydäntä rasittaneet. Nyt jo saattoi puustakatsojana määritellä tänpäiväisten tuskain syyt; nehän olivat olleet: ensinnäkin tuon pojan juttu ja sitten pääasiallisesti samasta johtuneena järjestelmiä koskeva kysymys. Edellisen suhteen tunsi hän päässeensä päätökseen, joka iloitti . . . hyh, se olikin ollut menemässä väärään suuntaan! Onpa hyvä että kääntyi oikealle . . . Tuo jälkimmäinen sitten, eihän se enää näyttänytkään miltään kun jo edellinen oli selvitetty. Olikohan siihen ollutkaan mitään aihetta? Tuskinpa, sillä olihan se pojan juttu ihan personallista laatua, eihän sillä ole mitään tekemistä järjestelmäin kanssa . . .

Andersson ilakoitsi . . . Rantanen lie juonillaan ottanutkin seottaaksensa nuo asiat, kun näki miehen jo muutenkin vaikeassa asemassa . . . Aika junkkari se Rantanen! Oikeastaan nyt, kun saattoi selvällä vapaalla tunnolla arvostella, voi ihan tarkkaan huomata, että Rantanen oli taluttanut esiin maailmanparantajain keppihevosen ja olisi tuota päätä istuttanut toisen sen selkään!

Miten helpolta nyt sentään tuntui, kun oli päässyt tuosta vaarallisesta ratsastuksesta. Hän katseli rovastia, joka tuossa kapealla käytävällä hiljakseen asteli edellä . . . Siinä on ukko, joka ei enää istu maailmanparantajain keppihevosen selkään . . .

Oikein tuo ajatus Anderssonia hauskasti kututti, että mitä hauskaa siitä syntyisikään, jos Rantanen keppihevostansa rovastille tarjoaisi.

Kyllä se on ukko, joka ei istuisi, ajatteli hän. Mutta se on viisasta elämän politiikkia ja apulaisella ei ole mitään järjellistä syytä olla esimerkkiä seuraamatta!

Hän huokasi keveästi.

„Todellakin on nyt erinomaisen suloinen kesäilta.“

„Jaa“, sanoi rovasti, „tämä on todellakin kaunis, tuskin raatsisi mennä ollenkaan sisään.“

ALKION TEOKSET:

Eeva. Hinta 2 m. 25 p.

Aikamme kuvia I. Hinta 1 m. 25 p.

Sisältää: „Miesten parahia.“ Olutta ja härjän heiniä. Kohtuus. Oliko Mikko lurjus. Käypää tavaraa. Lepopäivänä.

Aikamme kuvia II. Hinta 1 m. 25 p.

Sisältää: Rikkaampi kuin Vauhkosen emäntä. Rinnipahanen. Matti parka. Maineen uhreja. Nuo Rutakkalan hyvät isännät. Pyhä vala.

Aikamme kuvia III. Hinta 1 m. 25 p.

Sisältää: Harjoittelija. „Suuri palkka.“ Vaikeassa asemassa.

